

BIBLIOTÉKA KLASSIKŮV

řeckých a římských.

Vydávána redakcí

**Jana Kvíčaly, Dr. Františka Šohaje, Edvarda Novotného
P. Václava Zikmunda a Ant. Otak. Zeithammra.**

Tacitovy dějiny.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem Dr. Edvarda Grégra.

1866.

TACITUS JINY.

Přeložil

František Kott,
professor gymnasiační v Jičíně.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem Dr. Edvarda Grégra.

1866.

Úvod

Publius Cornelius Tacitus byl za císařův mezi dějepisci a spisovateli vůbec nejprvnějším. V pozdějších časech obyčejně jen Cornelius Tacitus se nazýval. V onom starém rukopise, v kterém prvních šest knih historického spisu: „Ab excessu divi Augusti“ nám se zachovalo, jmenuje se čtyřikrát mimo to Publius. Apollinaris Sidonius (G. Sollius Apollinaris Modestus Sidonius, naroz. 428 po Kr., biskup Gallii okolo r. 480, sepsal několik básní a sebral 9 knih listův) jmenuje ho na dvou místech (Epp. IV. 14 a 22) Gaius. Taktéž několik rukopisův. Poněvadž ale onen rukopis všech rukopisův Tacitových nejlepší jest a Apollinaris později žil a o Tacitovi častěji nepravé věci vypravuje, bude snad lépe, když se na tom usnese, že se jmenoval Publius Cornelius Tacitus.

Jeho rodiště není známo. Někteří mysli, že se narodil v Interamně (nyčí Terni) v jihovýchodní části Umbrie na řece Neře (u starých Nar, viz Dějiny III. 61. 2), poněvadž císař Tacitus (275 po K.), jenž z tohoto města pocházel, Tacita mezi své předky počítal a velice si ho vážil, a za druhé, že se mu v onom městě r. 1514 pomník postavil. Avšak to vše ničeho nedokazuje.

Jeho rodičův též neznáme. Plinius Starší vypravuje ve své histor. natur. VII, 16, 17, že byl jistý Cornelius Tacitus císařským procuratorem (viz Děj. II 58 2)

v Belgické Galii a někteří myslí, že náš Tacitus jeho synem byl. Avšak ani to není jisto.

Kdy se narodil, též nevíme. Že okolo r. 54. po Kr. soudíme z následujícího. Tacitus sám vypravuje ve svých dějinách I. 1: „Že mé důstojenství Vespasianem započalo; od Tita zvýšeno, od Domitiana ještě více povznešeno bylo, nezapírám.“ Tím naráží na quaesturu pod Vespasianem (Děj. I. 53. 1.), tribunat (Děj. II. 91. 4.) nebo aedilitu (Římský úřad, jemuž hlavně péče o veřejné budovy a správa policejní příslušela) pod Titem a na praeturu pod Domitianem. (Praetor první úředník po konsulovi, jenž ho v jeho nepřítomnosti zastával, soudy obstarával a v jistých přech rozsužoval atd.). Za časův císařův mohl se státi quaestorem ten, kdo měl nejméně 25 let, a potom pravidelně rok po quaesture tribunem a rok po tribunatu praetorem. Ale Vespasianus panoval 69—79, Titus 79—81. Byl-li tedy Tacitus pod Vespasianem quaestorem a pod Titem tribunem a byl-li tribunem rok po quaesture, byl roku 79. nebo 78. quaestorem a r. 80. nebo 81. tribunem nebo aedilem. Byl-li ale, když se stal quaestorem, 25 let, jak to obvyčejně bývalo. byl zrozen asi r. 54 po Kr. Plinius Mladší, jeho přítel posílaje mu jeho rukopis, který byl pročetl, nazpět a žádaje, by mu jeho přečetl a poslal, píše Epp. VII. 20: „Něco řídkého a znamenitého to bude, že dva mužové věkem a důstojností sobě skoro rovni jsou . . . sebe podporovali. Já aspoň již co mladík, když ty již jsi slynul . . .“ Byl tedy dle tohoto listu Plinius o několik let mladší. Poněvadž ale byl zrozen r. 62., vysvítá též z toho, že Tacitus okolo roku 54. se narodil.

V Římě bylo obyčejem, že mladíci vznešených rodičův, kteří vojny býti chtěli, některému vůdci přidáni byli, u kterého ve vojanských vědách prakticky se cvičili. Ale kteří co úředníci stát spravovati holdali, připojili se k některému výtečnému řečníkovi,

aby ho pozorovali, jeho rozmluv poslouchali a tak s ním obcujíce sami se cvičili. Totéž učinil i Tacitus. Sám v II. hlavě Dial. de Orat. vypravuje, že se připojil k Marcovi Aprovi a Juliu Secundovi, které i doma i před soudem i když veřejně někde se ukázali, pilně poslouchával.

Za manželku si vzal dceru Julia Agricoly. Sám vypravuje v 9. hl. Vitae Agricolae, že mu co consul svou výtečnou dceru zasnoubil a po svém consulatu za manželku dal. Byl ale Agricola consulem r. 77., tedy Tacitus r. 78. se oženil.

Měl-li děti, není známo. Ale že při smrti svého tchána žádných dětí neměl, vysvítá z jeho spisu, Vita Agricolae, kde v 45. a 46. hl. jenom sebe, svou tchyni a manželku co blízké příbuzné zemřelého udává. Někteří majíce místo z 46. hlavy Vitae Agric.: „To budiž i dceři i manželce odporučeno“ před očima, sice myslí, že by se dalo souditi, že toho času měl dceru, poněvadž dceři a manželce něco odporučuje; ale Tacitus nemluví tam o své manželce a dceři, nýbrž o manželce J. Agricoly a jeho dceři, která Tacitovou chotí byla.

R. 80. nebo 81. byl, jak jsme se už zmínili, za panování císaře Tita tribunem nebo aedilem. Avšak Titus brzo zemřel. Po něm panoval jeho ukrutný bratr Domitianus, který i Tacita nemile se dotkl, povolav ze závidosti jeho tchána Agricolu r. 85. z Britannie nazpět, kterou od r. 78. slavně byl spravoval a až ku Caledonii (Skotsku) vydobyl.

R. 88. byl Tacitus praetorem, údem collegia quindecimvirů (sboru patnáctimužův, sboru kněží, kteří sibyllské knihy opatrovali a hrozilo-li nějaké nebezpečnoství, v nich prostředkův proti němu hledali) a co quindecimvir i v uspořádání storočních her (které každých 100 let se strojívaly) se účastnil. Letopisy XI. 11: „Neboť i on (Domitianus) přistrojil hry storoční,

v kterých jsem se dosti horlivě účastnil jsa na kněžský úřad patnáctimužův povýšen a toho času praetor.“ Ale Domitianus tyto hry r. 88. přistrožil.

R. 89. nebo 90. opustil Tacitus Řím. Kam se odebral, neví se. Někteří myslí, že byl v Britannii a Germanii, kde vlastníma očima země seznal, které později ve svých spisech Vita Agric. a Germania popsal. Avšak nelze toho dokázati. Ještě než se navrátil, zemřel r. 93. jeho tchán. Viz Vita Agric. hl. 45. —

Po smrti Agricolově žil Tacitus co senator v Římě tiše, ničeho nepodnikaje boje se, aby neurazil ukrutného Domitiana, dobře věda, že by ho jinak zničil, usmrtil. Tuto ukrutnost Domitianovu líčí v 45. hl. Vitae Agric.

R. 97. zemřel Domitianus. Po něm panoval Nerva dobře a vlídně. Vše se volněji hýbalo. I pro Tacita nastaly lepší časy, tak že nyní bez strachu dějepisem, který si zamiloval (Agr. hl. 3; Let. III. 24; Dějiny I, 1), se nejenom zanášeti, nýbrž i sám děje svého a předešlého času volně líčiti směl. Za časův Domitianových nesměl pravdu vyznati, jinak by byl ukrutníka proti sobě popudil.

R. 97. stal se consulem suffectem (když některý consul mezi rokem zemřel a jiný na jeho místo pro zbývající ještě čas zvolen byl, nazýval se tento: „consul suffectus“), a poněvadž téhož roku také Nerva consulem byl, byl i kollegou Nervovým. Za consula suffecta zvolen byl na místo zemřelého Verginia Rufa (viz Děj. I, 8, 5) a proto také při jeho pohřbu pohřební měl řeč. Plinius Mladší Epp. II, 1 praví, že štěstí zemřelého dovršeno bylo tím, že nejvýmluvnější chvalič při pohřbu jej oslavil. Z tohoto listu a ještě z jiných vysvítá, že byl Tacitus také dobrým řečníkem. Uvádíme ještě Plin. Epp. II, 11, kde se praví, že v při Maria Prisca, o které hned se zmíníme, Tacitus Salviovi Liberalovi, jenž Maria před soudem zastával,

velmi výmluvně a důstojně odpověděl, a Epp. IV, 13, kde žádá, by do jedné obce působilého učitele poslal a ho z těch vybral, kteří velikému jeho duchu se obdivující jej obklopují.

R. 100 žaloval se svým přítelem Pliniem Mladším *Maria Prisca*, který co prokonsul (viz Děj. I, 70, 2) v Africe lid tamější velmi dřel, ba za peníze nevinné trestati a i usmrcovati dával. Ačkoli mnoho odpůrcův měli, předc jejich přičiněním se stalo, že *Marius* za vinného uznán byl. I byli proto oba od senatu pochváleni. Tu celou při líčí *Plin. Epp. II, 11.* —

Dále víme o něm velmi málo, jenom to ještě, že své *Letopisy* před srpnem r. 117 vydal a tedy toho času ještě žil, neb tam z 61 hl. II. knihy a z 4. hl. IV. kn. vysvítá, že *Trajanus* r. 115 Římskou říši až k Perskému zálivu rozšířil. Ale poněvadž *Hadrianus* hned jak vládu nastoupil, v srpnu 117, zemí za *Euphratem* ležících a od *Trajana* získaných se vzdal, vysvítá z toho dále, že *Tacitus* své *Letopisy* buď r. 116 aneb před srpnem r. 117 vydal a toho času ještě žil.

Kdy zemřel, není též známo. Avšak se zdá, že ještě žil, když *Hadrianus* vládu převzal. Žil tedy za císařův *Nerona*, *Galby*, *Othona*, *Vitellia*, *Vespasiana*, *Tita*, *Domitiana*, *Nervy*, *Trajana* a, jak myslíme, i *Hadriana*.

Plin. Epp. VII, 20, který list jsme již uvedli mluvíce o stáří *Tacitově*, vypravuje, že *Tacitus* již záhy co řečník slávu si získal. Lze souditi, že i mnohé řeči vydal, které se nám nezachovaly. Již dříve jsme o něm co o dobrém řečníku se zmínili. S tím souvisí snad jeho první spis: *Dialogus de oratoribus* (Rozmluva o řečnících). Zdá se, že ho sepsal za panování *Titova* r. 80 nebo 81. Později ho nesepsal, protože za *Domitiana* vůbec ničeho nepsal. Sám praví *Agric. hl. 2*, že i samu paměť s slovem by byl ztratil, kdyby jako mlčeti tak i zapomínati možno bylo, a tamtéž v 3. hl. dále povídá, že mlčící mladíci starci se stali

a starci k hrobu dospěli. — V tomto spisu udává příčiny úpadku římského řečnictví. Obsah jest výtečný, sloh snadný, živý; zde nacházíme mnoho period, jakých Cicero užíval, někdy i rozvlácnost, poněvadž touž věc slovy stejného významu opakuje. V ostatních spisech nalezáme zcela jiný sloh. A právě proto, že sloh jest jiný než v ostatních spisech a že k jeho vážné a přísné povaze se nehodí, soudí mnozí, že tento spis od něho nepochází a proto ho někteří Pliniovi, jiní Quintilianovi, jiní Suetoniovi, jiní Valeriovi Messalovi a jiní jiným připisují. Avšak tyto dva důvody nepostačují, abychom mu vším právem toto dílo upříti směli. Neb co se týká slohu, musíme toho pozorovati že sepsal *Dialog* r. 80 nebo 81 co mladík (maje asi 26 let) a co do času nejbližší dílo, totiž „*Život C. Agricoly*“ teprv r. 97, co muž (maje rokův asi 43). V těchto 17 letech mohl svůj sloh ovšem zcela změnit. I toho pozorovati sluší, že i v „*Životě C. Agricoly*“ periody ještě převládají a krátké věty řídčeji se nacházejí než v *Letopisech* a *Dějínách*. Co se týká toho, že se nám v *Dialogu* neukazuje tak vážným a přísným jako v ostatních spisech, to též nevádí; neb onen spis psal co mladík, tento co muž, který zatím ukrutnou vládu Domitianovu byl poznal, která zajisté i v jeho povahu působila a jej mnohem přísnějším učinila než byl dříve. Mimo to byla i látka onoho a těchto spisův jiná.

Po smrti Domitianově na konci r. 97 sepsal: „*Vita Agricolae* (Život Agricolův). Agricola byl, jak jsme už podotkli, r. 77 *consulem suffectem*, od r. 78—85 spravoval *Britannii*, kterou až k *Skotsku* více prostředky míru než válkou římskému národu získal. Tento spis dělí se na 3 díly: úvod, životopis a závěrek. Životopis dělí se též na 3 díly: nejdříve popisuje jeho život až k r. 78, než se do *Britannie* odebral; v druhé části popisuje *Britannii* a zmiňuje se o výpravách *Caesara*, *Claudia* a *Vespasiana* do též země a udává konečně,

co Agricola tam pořídil; v poslední části líčí jeho život po navrácení-se z Britannie. Tento spis je poměrně tmavý a nesnadný a pro nesprávnost textu tím choulostivější.

Po Vita Agricolae vydal Germanii: „De situ, moribus et populis Germaniae (O poloze, mravech a národech Germanie). V 37. hlavě praví: „Odtud, když až k druhému consulatu císaře Trajana počítáme, sečteme asi 210 let.“ Ale Trajanus byl po druhé consulem r. 98. Z toho vysvítá, že tento spis r. 88 sepsal. Jest to nejstarší spis o Germanech a jedná až k 27. hlavě o poloze a mravech Germanův vůbec, v následujících o zvlátnostech jednotlivých kmenův. V první části líčí veřejný, soukromý a rodinný život mluvě o udatnosti, cudnosti, působení domácích zvykův, o věrnosti Germanův, o jejich poměru k nevolníkům, ale i o jejich vášnivosti při hře v kostky, o opilství a lenivosti. Často také porovnává poměry římské s germanskými a želí, že mnoho dobrého, co v Germanii nalezá, v Římě již zcela zmizelo, a předvídá nebezpečství, které Římanům od severu hrozí. V poslední hl. (46.) mluví o Venedech, kteří byli Slované.

Již když Život Agricoly spisoval, zamýšlel děje, které za panování Domitiana, Nervy a Trajana se přihodily, zaznamenati. V 3. hl. Agric. nám sděluje, že dějiny dřívějšího otroctví (čas Domitianův) a svědectví o dobré vládě posledního času (čas Nervy a první události panování Trajanova) zaznamená. Ale později změnil svůj úmysl a sepsal spis, který Historiae (Dějiny) se nazval a čas od nastoupení císaře Galby až k smrti Domitianově (69—97) obsahoval. Děj. I. 1.: „Dílo své započnu druhým consulatem Servia Galby a prvním Tita Vinia (r. 69).“ To, co zde líčí, sám přežil a dříve sepsal než Letopisy. Hlavní věci byly dějiny Flaviův (Vespasiana, Tita a Domitiana); dějiny

dřívejších císařův Galby, Othona a Vitellia r. 69 jsou více úvodem onoho hlavního díla. Litovati musíme velice, že na nás celé nepřišlo, neb máme jen první čtyry knihy a 26 hlav páté knihy, zahrnující v sobě panování císařův Galby, Othona, Vitellia a první rok vládaření Vespasianova (69—71).>

Jak jsme již pravili, zamýšlel Tacitus (Agric. 3) děje, které za panování Nervy a Trajana se přihodily, zaznamenati. Ale s toho později sešlo. Děj. I. 1: „Jestli mi život postačí, vladařství zbožněného Nervy a panování Trajana, látku bohatější a méně choulostivou pro stáří jsem poodložil, poněvadž málo časův tak šťastných jest, v kterých dovoleno jest mysliti co chceš, a vysloviti co myslíš.“ Avšak již tenkrát si umyslil že něco málo o Augustovi a na to děje, které za císařův Tiberia, Caliguly, Claudia a Neronu se udály, vyličí (Viz. Letop. I. 1). Toto dílo nazývalo se po dlouhý čas a nazývá se ještě Annales (Letopisy). Toto jméno však spisu libovolně dáno bylo. Teprv v novějším čase pravý titul se našel: „Ab excessu divi Augusti (Od smrti zbožněného Augusta).“ Nalézá se v rukopise prvních šesti knih a sice vždy na začátku prvních pěti knih. Toto dílo obtížné a všech nejdůležitější Tacitus až po dlouhém skoumání později dokončil než Dějiny. Stávali ve vydáních před Dějinami, děje se to proto, poněvadž vypravuje události dřívějšího času. Počínaje dějinami rodu Juliův uvádí nám znenáhla před oči život pokažených tyrannův a jak svobodný stát v neobmezenou vládu ukrutných vladařův se proměnil. Líčí nám hrozné osudy jednotlivcův a celých rodin, odhaluje strašná tajemství a úklady jiným strojené, a proskoumav nejhlubší útroby srdcí lidských maluje nám duševní život jednajících osob tak, že, kdo do jeho spisův se zabral, s těží ho odloží, než ho celého sám a opětně přečte. Ale škoda převeliká, že i toto dílo se nezachovalo celé. Máme v jednom rukopise prvních

šest knih, které čas Tiberiův líčí, s velikou mezerou v páté knize (máme jen prvních 10 hlav); dále v jiném rukopise 11.—16. knihu bez začátku jedenácté a bez konce 16. knihy tak, že nám celé panování císaře Caliguly, počátek panování Claudia až k r. 47 a konec vladaření Neronova a sice konec r. 66 a leta 67 a 68 scházejí. Kdy toto dílo sepsáno bylo, o tom jsme už dříve mluvili.

Letopisy a Dějiny souvisely dohromady obsahující dějiny od smrti Augusta až k smrti Domitiana (14—97). Rozdíl mezi oběma jest ten, že v dějinách události, které sám přežil, obšírně a souvisle vypravuje; v Letopisech události, které z jiných čerpal, stručně jednu po druhé jak se přihodily, rok po roce líčí. Viz Let. IV, 71: „Kdybych si nebyl umínil, každou událost v jejím roce uvéstí . . .“

Mnoho-li knih oba spisy počítaly, není známo. Hieronymus (otec církevní, žil r. 331—420 po Kr.) in Zachar. III, 14 povídá, že obě díla 30 knih počítala. Ritter (vydal Tacita) myslí, že Letopisy 18 a Dějiny 16 knih obsahovaly. Niebuhr (německý dějepisec) dává Letopisům 20, Dějinám 30 (!) knih.)

Jak jsme už podotkli, chtěl Tacitus též dějiny císařův Augusta (Děj. I, 1), Nervy a Trajana (Agric. 3) vydati, ale nevydal jich. Nejspíše ho smrt překvapila.

Že Tacitus z pramenův čerpal, rozumí se samo sebou. Avšak čerpal z pramenův dílem takových, z kterých už také jiní před ním vážili, dílem takových kterých před ním ještě nikdo nepoužil. Tak v Let. IV, 53 vypravuje, že jednu událost týkající se Agrippiny, o které žádný dějepisec se nezmínil, z paměti dcery Agrippiny a matky císaře Nerona vzal; a tamtéž VI, 7 o hanebném udavačství mluví a některé pády uvádí, o kterých se jiní nezmínili podotýkáje zároveň, že mnoho pamětihodného našel, ačkoli jiní dějepiscové toho nevytkli. Prameny, z kterých čerpal,

jmenuje jmenovitě následující: 1. Acta diurna nebo publica, úřední oznámení všech usnešení senatu a národu zavedená od J. Caesara, organ i pozdějších vládařův. Viz Letop. III, 3. — 2. Let. XV, 74: Commentarii senatus, zápisky porad senatu. — 3. Vůbec veřejné zápisky, o jakých mluví v Let XII. 24. — 4. Paměti matky Neronovy, již dříve uvedené. Let. IV, 53. — 5. Paměti Domitia Corbulona. Let. XV, 16. — 6. Vipstanius Messala. Děj. III, 28 a jinde. — 7. G. Plinius tamtéž a na jiných místech. — 8. Fabius Rusticus, Let. XV, 61 a jinde. 9 Řeči Tiberiovy, které v protokolech senatu se nalezaly.

Ale prameny uvádí jmenovitě jen tenkrát, když něco zvláštního přináší aneb něco uvádějí, co jiní jinak vypravovali. Sám Let. XIII, 20 povídá, že se toho chce držeti, v čem svědkové se shodují; ale v čem se neshodují, to že pod jejich jmény proneše.

Co ve svých pramenech našel, to pilně a bedlivě skoumal a přísně posuzoval. Co před přísným soudem jeho kritiky neobstálo, do svých spisův buď nepřijal aneb, přijal-li to, k tomu poukázal, že to nepravdivé jest. Tak vyvrací Let. IV. 11 nepravou pověst o Drusově smrti. Viz také Děj. II, 37, kde též zprávu některých spisovatelův vyvrací. Kde nevěděl, pravda-li to, co se vypravuje, čili ne, udává upřímně, že neví, jak se to událo a udává jen mínění a zprávy jiných sám nerozhoduje. Tak k. př. Děj. III, 5, 22, 28, 75; Germ. 3 a jinde. Tacitus jest ku každému spravedliv, chválí, kde co dobrého; kárá, kde co špatného. Tak chválí Germanica co vzor muže výtečného v 1. a 2. knize Letopisů, tak matku a manželku císaře Vitellia na více místech, Sempronia Densa Děj. I, 43 atd. Špatnost, pletichy, leš, podvod, pokrytství, podlizavost, zotročilost a jiné nectnosti kárá ve všech svých spisech. Avšak všude zná míru i chvály i kárání. Nikde mezi slušnosti nepřekročuje tak, že nešlech-

ností, špinavých a necudných činův atd. sice nezamlčuje, ale aby jemného citu svých čtenářův neurazil, jen krátce je podotýká. Neuvádí jen činův jednajících osob, nýbrž líčí také jejich pověsti, život a pátrá i po jejich myšlénkách. V tomto ohledu vyniká jeho Tiberius. Sám v Let. III, 65 praví, že hlavní úlohou letopisův jest, aby ctnosti se nezamlčely a špatné řeči a činy před potomstvem a hanbou se trásly. A poněvadž tak přísně soudí a tak smýšlí, můžeme mu všude věřiti a na jeho udání spoléhati a to tím více, poněvadž sám na dvou místech (Let. I, 1 a Děj. I, 1) připovídá, že každého bez přízně a záští líčiti bude. Abych jenom jeden příklad uvedl, jaké víry požívá, podotýkám, že podle Livia dlouho se myslilo, že Porsenna, jenž po vyhnání králův z Říma se svým vojskem až k městu byl přitáhl, konečně zase odtáhl, aniž by byl Říma dobyl. Ale Tacitus udává Děj. III, 72, že město Porsennovi se vzdalo a s ním souhlasí Plinius XXXIV, 14, 39 a proto se dle něho nyní onen omyl opravil.

Co filosof byl toho mínění, že ctnost největší jest dobro. Řídí-li osud a neodvratná nutnost aneb náhoda lidský život, o tom neměl pevného úsudku, k tomu sám (v Let. VI, 22 a IV, 20; Děj. I, 18) se přiznává. V Let. III, 18 povídá, že čím více o starších a novějších událostech přemýšlí, tím více že se mu zdá, že při všech lidských záležitostech náhoda rozhoduje. Dle Děj. I, 10 věřil v osud, znamení a božské vypovědi, dle Děj. II, 69 a Germ. 33 v osud. Ještě mnoho jiných podobných míst bychom mohli uvesti. Ale to postačí. Proto věřil také v umění hvězdoporcův, kteří z postavení hvězd budoucnost předpovídali (Let. VI, 20, 21). Poněvadž ale lidi šálili, nedůvěřoval v ně (Let IV, 58). Také věřil v zázračná znamení (Děj. II, 50 a na jiných místech), zamítá ale pověru sprostých lidí, kteří v každé nápadné události zázračné znamení

vidí. (Děj. I, 86). Dále věřil, že i člověk zázraky činiti může; neb Vespasianus, jak vypravuje (Děj. IV, 81), jednomu člověku suchou ruku šlápnutím na ni a jednomu slepci jeho oči svými slinami pomazav uzdravil. Konečně přesvědčen byl, že bohové o lidské věci se starají (Germ. 33), na lidi nemoci a neštěstí sesílají (Let. XVI. 13. a 16.; Děj. II. 38.), ale že jest jim to jedno, zdali lidé dobře nebo špatně jednají (Let. XVI. 33.: „tak bohové na dobré i zlé činy lhostejně pohlížejí“).

Jak soudil o správě státu? V Let. IV, 33 povídá že u všech národův a ve všech městech stát buď lid (democratie), nebo nejprřednější mužové (aristocratie) neb jeden (monarchie) spravuje. Z těchto smíšený způsob zprávy obecné že se snadněji chváliti než uskutečniti dá, a uskuteční-li se, že dlouho trvati nemůže.“

— Tedy smíšený způsob obecné zprávy Tacitus neschvaluje, taktéž ne democratii (lidovládu), jak z Let. III, 27 vysvítá. Schvaluje aristokratickou republiku (Děj. I, 16 a násl. a jinde). Avšak dobře nahlížeje, že nemravnost všeho druhu na konci republiky velice se zmohší pravou a hlavní příčinou úpadku veřejného života měšťanstva a tehdejšího státního zřízení vůbec byla a že svoboda za příčinou jak ukrutných tyrannův tak bázlivosti a zotročilosti vyšších stavův navždy zmizela (Let. III, 65; Tiberius sám nazýval senatory duše zotročilé; IV. 74; XVI, 16): — stal se přívržencem monarchie. Hist. I, 1: „Když však po bitvě u Actia mír žádal, aby všechna moc jednomu se svěřila“, a II, 37—38. —

Nezbývá nic jiného, praví, než aby dle přání našeho dobří vladaři nad námi panovali. Děj. I, 16: „Kdyby nesmírné říše těleso bez vladaře obstáti a v rovnováze se udržeti mohlo, byl jsem hoden, aby ode mne republika započala: nyní již dávno nevyhnutelně tak daleko jsme přišli, že ani mé stáří římskému národu víc přinesti nemůže, než dobrého nástupce, ani

tvá mladost víc než dobrého panovníka.“ To sice mluví Galba, avšak Tacitus mu tato slova do úst klade. Avšak dobrý vladař bývá zřídka, Děj. I, 1: „poněvadž málo časův tak šťastných jest, v kterých dovoleno jest mysliti, co chceš a vysloviti, co myslíš.“

Konečně ještě něco o slohu Tacitově promluvíme. Jak jsme už dříve podotkli, byl Tacitus muž spravedlivý, přítel všeho dobrého; vlády libovolné a nešlechtností všech nenáviděl. Poněvadž národ za jeho časův velice byl klesl a Tacitus vůkol sebe mnoho špatných činův páchatí viděl, zajisté ho to velice mrzelo a srdce jeho hořkým žalem naplňovalo. A proto v jeho spisech trpké a přísné úsudky, ostrý vtip neplechy kárající, a vůbec velkou citlivost a rozdrážděnost spatřujeme; proto jeho vypravování není objectivní, při kterém spisovatel svého smýšlení a svého citu neprozrazuje, nýbrž jeho líčení jest subjectivní, poněvadž pořád buď kárá nebo chválí a své úsudky o náhledech filosofův, o zřízení a zprávě státu a psychologická poznamenání atd. pronáší. Dále i toho pozorovati musíme, že tehdejší zmalátnělý národ římský, jak ve všem tak i také v řeči něco lahodného si žádal; proto mu Ciceronova prosa nepostačovala a on raději po poetických slovech a průpovědích bažil a jich i užíval. Proto i Tacitus podlé tehdejší chuti slohu básníkův za panování Augustova žijících jmenovitě Horatia a Vergilia užíval. — Z toho vidíme, že jeho vlastní povaha a zlé časy a poměry v jeho sloh velice působily.

Dále dle příkladu Sallustia starobylých a zastaralých slov a vazeb užíval, méně nových slov už i zdomácnělých a nových technických významův; tu raději věc popisuje než jmenuje a tím pozornost a obrazotvornou moc svých čtenářův rozněcuje. O necudných věcech, jak jsme se už zmínili, nerad mluví a jich nejmenuje, nýbrž raději jen krátce na ně naráží.

Také se Tacitus krátce vyjadřuje, ne snad žeby

slov k větě potřebných vynechával, nýbrž poněvadž zeugma, figury, časovní jmena podstatná a jednotlivá slova místo celých vět klade, že spojek, předložek, pomocných časoslov vynechává a vůbec to, co myslí, určitě a ostře a abych tak řekl, jádro věci podává. Ostatní si musíme často teprva vyplniti. Tím jeho sloh často tvrdým a temným se stává a proto jen pro takového čtenáře se hodí, který při čtení bedlivě pozorný jest a napnutě myslí.

Tyto zvláštnosti slohu v největší míře v jeho Letopisech se nalézají a proto také tento spis poměrně nejtěžší jest. Něco jsme už dříve podali tam, kde jsme o jeho spisech jednali. Obšírněji o této věci pojednati nemůžeme, nebo bychom tím úvod příliš rozmnožili.

Ku konci chceme ještě výpověď Frant. Puteolana, který okolo r. 1475 žil, zde uvesti: „Kdo Tacita po-nejprv čte, jeho výmluvnost chváliti bude; kdo ho podruhé přečte, neobyčejnou důvtipnost v něm nalezne a se jí obdivovati bude; kdo ho svým důvěrníkem učiní, tomu jeho umění mnohonásobné ponaučení a nekonečnou rozkoš poskytovatí bude.“

Vydání, pomocné knihy a překlady. Editio princeps (Let. XI—XVI; Děj.; German.; Dial.) v Benátkách r. 1469. První úplné vydání Ph. Beroaldem v Římě 1515. Novější: Rupertovo, 4 svazky, v Hannoveru 1831; Bachovo, 2 sv., v Lipsku 1834—35; Ritterovo 2 sv. v Bonnu 1834—36; Doederleinovo, 2 sv., v Halle 1841—47; Orelliovo 2 sv., v Curichu 1846—48, první díl vyšel r. 1859 v druhém vydání a druhý díl k druhému vydání se připravuje.

Vydání jednotlivých spisův. Nipperdey-ovy Letopisy v Lipsku 1851 (dobré vydání pro školu); Ottovy Letopisy prvních 6 knih, v Mohuči 1854. Kiesslingovy Dějiny v Lipsku 1840. Vita Agricolae Walchova, v Berlíně 1822; Rothova, v Norimberku 1833; Nis-

senova, v Hamburku 1847; Wexova (menší dobré vydání pro školu), v Brunsvyku 1852. Germania Kiesslingova, v Lipsku 1832; Gruberova, v Berlíně 1839; Grimmova, v Gottinkách 1835; Gerlachova a Wackernagova v Basileji 1835—37. — *Kritik*.

Německé překlady: Woltmannův s poznámkami 6 svazků v Berlíně 1811—16; Strombeckův, 3 sv., v Brunsvyku 1816; Gutmannův 2. vydání v Curichu 1847; Bötticherův 4 sv. 1831—34; Rothův v Stuttgartu 1857—61.

Česky přeložil Germanii Vinařický v časopise česk. musea r. 1840, str. 322 a násl., a Tomek první knihu Letopisův tamtéž r. 1842.

Z pomocných spisův uvádíme jen: Die Weltanschauung des Tacitus von Hoffmeister, Essen 1831 a Bötticherovo lexicon Taciteum, v Berlíně 1830.

Úvod k „Dějínám.“

Od roku 753. až do r. 509. před naroz. Krist. panovalo v Římě sedm králů. Poslední, Tarquinius Superbus, byl od Lucia Junia Bruta pomocí lidu i samého vojska ze země vypovězen. Na to zavedena byla republika a místo krále dva praetorové (consulové), kteří se každoročně volili, v čele senatu stát spravovali a ve válkách vojska vodili. Republika trvala od roku 509. až do r. 30. před nar. Kr.; avšak ne nepřetrženě. Neb se užívalo předně tenkrát, když státu nějaké veliké nebezpečenství hrozilo, diktatury. Zvolený diktator míval neobmezenou moc. Dále spravovalo stát po tři leta (452—450) deset decemvirů (členů rady desíti; desítipánů). Plebejové (prostí měšťanští obyvatelé starého Říma) byli totiž dlouho od patriciů (měšťanské šlechty) utlačováni. Ale časem dobyli si téměř týchž práv, která patriciové měli. I jednalo se ještě o to, aby přestala i libovůle patriciů, která se nedostatkem psaného práva při soudech a i jinak jevila. Konečně bylo po dlouhé a kruté půtce deset patriciů vyvoleno, kteří nové zákony sepsati měli a kterým spolu i nejvyšší správa státu svěřena byla. Ti se jmenovali decemviri legibus scribendis. A tak se státní ústava změnila. Tito decemvirové vydali hned v prvním roce panování svého deset desk zákonů, které ale patriciům příznivější byly než plebejům. Avšak v následujících letech dopouštěli se tak libovolných kousků a přechmatů, že svrženi

byli. Na to se zase staré státní zřízení zavedlo, ale místo praetorů byli nyní v čele senatu dva konsulové postaveni.

Brzo na to žádali plebejové, aby konsulové, kteří se jen z patriciů volili, také z plebejů voleni byli. Patriciové musili povoliti, ale aby se plebejové nestali konsuly, nevolili se konsulové, nýbrž dána jejich moc představeným legiím (tribuni militum, Děj. I. 18. pozn. 3.), kteří se z patriciů a plebejů volili a potom tribuni militum consulari potestate jmenovali. Z počátku byli tři, potom šest a v posledních 36 letech osm. Úřad ten trval od r. 444 až do r. 367. Od tohoto roku volili se zase konsulové a sice z patriciů a plebejů.

Dále byla porušena republika za časů Maria, Cinny a Sully. (Viz Děj. II. c. 38.) Marius poraziv Jugurthu v Africe, Teutony u Aquae Sextiae (nyní Aix u Marseille ve Francii), Cimbry u Vercell (nyní Vercelli, Děj. I. 70. poz. 5.) a jiné velkou slávu si získal. Když válka s králem Mithridatem započala, chtěl být konsulem a vůdcem proti němu. Avšak Sulla ho předešel. Proto Marius proti němu a jeho přívržencům velice zuřil, Sulla pak vtrhl do města a vyhnal Maria a jeho soudruhy. Na to zařídív správu města proti Mithridatovi vytáhl. Sotva že byl pryč, chtěl consul Lucius Cornelius Cinna zákony Sullovy zničit a Maria nazpět povolati (r. 87), načež od druhého consula Octavia vyhnán byl. Avšak Cinna se s Mariem spojil, porazil Octavia a vtrhl do Říma, kde obzvláště Marius velice se mstil a zuřil. Sulla byl za nepřitele vlasti prohlášen, jeho strana do klatby dána, velmi mnoho výtečných mužů zavražděno, Sullovy zákony odstraněny. Tehdáž bez volby národa sám sebe (tedy po sedmé r. 86) a Cinna za konsuly prohlásil. Však po několika dnech zemřel, dříve vysvoboditel a chloub, tehdáž šereda a povrhel města. Ještě po dvě leta držela se strana Cinnova; když však tento r. 84

od svých vlastních vojinů zavražděn byl, klesla nemajíc žádně hlavy. Rok na to vracel se Sulla do Italie. 450 cohort (Děj I. 31. pozn. 1.) a 15 vůdců se mu postavilo vstříc. Po strašné bitvě u Praeneste vtáhl Sulla co vítěz do Říma, kde za diktatora zvolen byl. Nyní byli jeho nepřátelé do klatby dáni. Mnoho tisíc lidí padlo. Jen v circu (Děj. I. 32. pozn. 2.) bylo 8000 zajatých zavražděno. Nikdo nebyl svým životem jist. Celé provincie ztratily svou majetnost, poněvadž ji Sulla svým vojinům byl daroval. Byly to strašné časy. R. 79 vzdal se dobrovolně diktatury a oddav se zcela prostopášností, zemřel r. 78.

Avšak Řím neměl pokoje; neb každý chtěl býti pánem, a aby jich aspoň několik panovati mohlo, utvořilo se nové státní zřízení, triumviraty (trojvlády); tři měli panovati.

První triumvirat učinili Caesar, Pompejus a Crassus, chtějce republikánskou stranu, kterou mladší Cato a Cicero zastávali, zcela zničiti (r. 59). Avšak toto spojení netrvalo dlouho. Crassus padl r. 53 ve válce, kterou s Parthy v Asii vedl; Pompejus byl r. 48 u Pharsalu v Thessalii od Caesara poražen a v Egyptě, kam se byl utekl, na rozkaz egyptského dvoru zavražděn. Caesar zůstal sám a byl na deset let za diktatora a později (r. 45) za diktatora na vždy a na 5 let za consula zvolen, ale již r. 44 od mužů republikánské strany zavražděn.

Avšak již r. 43 utvořili Antonius, Octavianus a Lepidus druhý triumvirat v úmyslu majíce, republikánskou stranu zcela zničiti. Ale i toto spojení netrvalo dlouho. Octavianus získal si brzy vojsko Lepidovo, načež se Lepidus triumviratu vzdal, pontifikem maximem (Děj. I. 15. pozn. 1.) se stal a r. 13 zemřel. Antonius r. 31 u Actia (Děj. I. 1. pozn. 3.) od Octaviana poražen byv sám se o život připravil. A tak Octavianus, jenž po ujcí své matky, Caesarovi, Caesa-

rem (od toho řecké *Kaïσαρ*, německé Kaiser, české císař) se nazýval a kterémuž od senatu jméno „Augustus“ (velebný) dáno bylo, r. 39. samovládcem se stal. Panoval od r. 30 před Krist. nar. až do r. 14 po Kr. nar. Následující císařové až ku Galbovi byli tito: Tiberius, Augustův pastorek od r. 14—37; Gaius Caligula, vnuk Tiberiova bratra Drusa, od r. 37—41; Claudius, strýc Caligulův, od r. 41—54; Nero pastorek Claudiův, od r. 54—68. Tacitus líčí ve svých letopisech (*Annales*; *Ab excessu divi Augusti libri XVI.*) poslední dny císaře Augusta a panování ostatních jmenovaných císařů. Avšak nám se celé toto dílo neudrželo, schází nám doba císaře Caliguly celá, z doby císaře Claudia leta 41—47 a konečně z doby Neroovy konec roku 66 a dvou posledních let 67 a 68.

Augustus ukončil války občanské, zamezil proscriptce, odpouštěl nepřítelům, byl přívětivý, věd a umění milovný a panoval dobře a pokojně.

Tiberius byl za svých mladších let udatný, spravedlivý a dobrý, později ale ukrutný tyrann. Po jeho zavraždění obětoval národ bohům, jim děkuje, 160000 zvířat. *duky lid*

Caligula, nezdařený syn výtečného Germanica, panoval z počátku též dobře; ale již po osmi měsících byl ještě ukrutnějším tyrannem než Tiberius; přál si, by měl římský národ jen jeden krk, aby mu jej jednou ranou utíti mohl. Ve své šílenosti obětoval sám sobě co bohu a udělal svého koně knězem. I consulem ho chtěl udělati. Byl též zavražděn.

Claudius panoval z počátku spravedlivě, brzy ale i on jednal jako Tiberius a Caligula vraždě bez vyšetření vinné a nevinné. Jak Suetonius vypravuje, dal 35 senatorů a více než 300 římských rytířů usmrtiti. Konečně byl otráven.

Nero pomocí své zlopověstné matky Agrippiny, ačkoliv Claudius vlastního syna Britannica měl, na

trůn dosazen býv z počátku, dokud od svých vychovatelů a učitelů Burrha a Seneky veden byl, též dobře panoval. Avšak i on brzy prostopášností, zavražděním svého bratra Britannika, svých manželek Octavie a Popae Sabiny, své matky Agrippiny, svého vychovatele Seneky a jiných výtečných mužů a, jak se povídá, i zapálením Říma zloprověstným se stal. Nemaje žádného práva k trůnu, uplatil vojíny, vyprázdnil tím způsobem pokladnice a naučil praetoriany a legie tomu, kdo jim nejvíce podával, trůn prodávati. Jinak byl muž cvičený a umění, nejvíce hudby, milovný. Také sám co vozataj, citerník a zpěvec vystupoval, aby co umělec veřejnou chválu si získal. Konečně když i praetoriani (Děj. I. 17. pozn. 1) od něho odstoupili, na útěku jsa své otroky prosil, by ho zabili, a když se zdráhali, sám sebe probodl.

Po smrti Neronově klesala důstojnost římského senatu vždy více; vojínové osobovali sobě právo, císaře voliti. A tak byli v jednom roce (69) čtyři císařové Galba, Otho, Vitellius a Vespasianus voleni, kterých panování Tacitus ve svých dějinách líčí. V prvních dvou knihách svých dějin líčí panování císařův Galby, Othona a Vitellia, v následujících panování Flaviů (Vespasiana 69—79, Tita 79—81 a Domitiana 81—96); větší díl ale se ztratil; neb máme jenom první čtyry knihy a kus páté, tedy jen události rokův 69—71.

Servius Sulpicius Galba narozen r. 5 před Krist. pocházel z vznešených a bohatých rodičů a byl r. 32 po Kr. nar. consulem a později místodržitelem ve více provinciích, jmenovitě v Germanii (Německu), kde Germany porazil. Co vojenský vůdce získal si velikou slávu a vynikal velikou přísností. Po smrti Gaja Caliguly byl vybídnut, by se trůnu zmocnil, avšak nadarmo a proto si ho Claudius velice vážil. Za časů Claudiových spravoval dobře Afriku, za času Neroových Hispanii (Španělsko). Když později vůdcové

v provinciích na tom se usnesli, že od Nerona odstoupí, nabízeli Galbovi trůn císařský. Galba z počátku váhal a obával se; když však obdržel zprávu, že Nero mrtev jest, opustil Hispanii a táhl se svým vojskem přes Gallii do Italie. V Gallii setkal se s posly senatu, kteří ho prosili, by si pospíšíl a co možná nejdříve do Říma dorazil. Zatím vládl v Římě praefekt Nymphidius Sabinus. Poněvadž ale sám po trůnu ~~bažil~~, byl brzy od vojinů zavražděn (Děj. I, 5, pozn. 2). Galba ještě na cestě jsa poručil, by jeho přívrženci usmrceni byli. Vůbec trestal Galba své protivníky přísně. Tak ku příkladu poručil, by v Hispanii a Gallii zdě měst, která se zdráhala mu holdovati, strženy, představení a správcové a jejich ženy a děti usmrceni a ostatní obyvatelé větší daní trestáni byli. Když se k Římu blížil, dopustil se nového ukrutného činu (Děj. I. 6 a pozn.). Když do města přišel, byl ode všech za císaře uznán. Avšak veden jsa svou lakomostí a špatnými přátely opomenul vojíny obyčejnými dary si získati. Z toho vznikla u nich nespokojenost. Proto a že germanské vojsko se zbouřilo, vzal duchaplného a dobrého Licinia Pisona za svého syna a ustanovil ho nástupcem. Tím ale urazil Othona, který dříve doufal, že sám nástupcem se stane. Proto pobouřil Otho vojíny, kteří jej za císaře zvolili a Galbu zavraždili.

Přehled první knihy.

**Dějiny několika měsíců l. 822 po založení Říma
aneb l. 69 po Kr. narození.**

Kap. 1. Tacitus udává, že chce dílo počítí rokem 822 a že, čeho ostatní nešetřili, bez přízně a bez záští každého líčiti hodlá. 2. 3. Přehled díla. 4. Jak působila smrt Neronova v rozličné stavy. 5. Smýšlení městské posádky. Nymphidius po vládě baží. Jeho smrt. Galbova povaha a stáří. 6. Povaha jeho přátel. Jeho příchod z Hispanie do Říma. Seč u města. Množství vojáků v Římě. 7. Galba pro svou ukrutnost, stáří, postavu a špatné přátele v Římě nenáviděn. 8. 9. Jaký byl stav provincií: Hispanie, Gallii, Germanie, Britannie a Ilyrika. 10. Jak věci vypadaly na východě. Povaha Muciana, který Syrii spravoval. Vespasianus válkou židovskou zaměstnán není proti Galbovi. 11. Jak se chovaly provincie Aegyptus, Afrika, Mauretanie, Rhaetia, Norikum, Thracia atd. 12. Pobouření vojska hořejší Germanie nutí Galbu, by konečně někoho za své dítě a nástupce přijal. Lid hádá, kdo asi bude vyvolen. 13. Vinius, Laco a Icelus Galbovi miláckové. Vinius radí Galbovi, by Othona adoptoval. Laco a Icelus jsou proti tomu. Othonova povaha. 14. Galba volí Pisona Liciniana za syna. Pisonova povaha. 15. 16. Galbova řeč Pisonovi. 17. Piso se při volbě mírně chová. 18. 19. Galba ohlašuje nejdříve v táboře a potom v senátě, že Pisona za syna a nástupce zvolil. Chování se otců. Otcové se usnášejí na tom, aby ku germánskému vojsku posli poslání byli. 20. Pro nedostatek peněz žádá Galba od těch, které Nero obdaroval, dary až na desátý díl nazpět a sesazuje několik tribunů. 21. Otho přemýšlí o svém postavení a vzpouře. 22. Propuštění a otroci jeho a hvězdopřevodci schvalují jeho úmysl. 23. 24. Vojíny lichocením a dary již dříve sobě naklonil. 25. Nejdříve získal si dva sprosté vojíny, kteří mu potom praetorské kohorty získali. 26. Potom se k němu přidaly legie a pomocná vojska. Znamení pobouření. Netečnost

praefecta Lacona. 27. Počátek zbourění. 28. Otho se unáší do tábora praetorianů. Smýšlení vojínů. 29. 30. Galbovi obětujícímu přináší se zpráva o vzpouře. Ustanovuje se, aby se smýšlení kohorty, která n Palatia na stráži stála, vypátralo. Piso má k ní řeč. 31. Tato zdá se Galbovi nakloněna. Ostatní vojínové jej opouštějí. 32. 33. Chování se luzy a otroků. Galba rozmýšlí se, má-li mezi povstalce jítí čili ne. 34. Konečně rozhoduje, že mezi ně půjde a posílá Pisona napřed. Tu se roznáší pověst, že Otho zavražděn jest. 35. Lid, rytíři a senat pochlebuje Galbovi. Galba kárá Julia Attika, který se chlubí, že Othona zavraždil. 36. Vojínové Othonovi, jenž se o jejich přizeh uchází, přejí. 37. 38. Othonova řeč k vojínům. Otho vojínům zbraň vydává. 39. Zbourění a křik děsí Galbu a Pisona; oba jsou znova na rozpacích. Laco zamýšlí Tita Vinia zavraždit. 40. Rozjařenost lidu; hluboké, dušené ticho. Luza se pro Galbu ozbrojuje. Vojínové lid rozplašující přijíždí na náměstí. 41. Smrt Galbova. Jeho poslední slova. Vrah není dosti znám. S jeho tělem hanebně se zachází. 42. Smrt Tita Vinia, 43. Slechetný skutek Sempronia Demsa. Smrt Pisonova. 44. Radost Othonova. Hlavy usmrcených po městě se nosí. Pro služby onoho dne prokázané obdarování později od Vitellia usmrceni byli. 45. Sena a lid Othonovi pochlebuje. Otho vytrhuje Maria Celsa, věrného přítele Galbova, z hrozičího mu nebezpečnství. 46. Vojínové volí praefekty císařské osobní stráže a praefekta města a osvobozují se od Othona od poplatku za osvobozování od konání vojenských služeb. Náhrada centurionům se dává. Smrt Lakona a Ikela. 47. Svolaný sena znova Othonovi pochlebuje. Otho si ne všímá urážek sobě dříve učiněných. Mrtvolý Pisona a Vinia se pochovávají. 48. Krátký životopis Pisona a Vinia. Jejich poslední vůle. 49. Pohřeb Galbův. Jeho životopis. 50. Úzkostné město děsí nová zpráva o Vitelliovi. Porovnání obou. Někteří pomýšlí na Vespasiana. 51. Počátek a příčiny zbourění Vitellianského byla válka s Juliem Vindicem a nesvornost mezi legiemi a Gally následkem této války utvořená a mnohé jiné nemilé zprávy. 52. 53. Vitelliova povaha. Jeho příchod do tábora vojínů dolejší Germanie. Legatové Caecina a Valens ho vyzývají, by se trůnu zmocnil. Povaha Caecinova. 54. Lingonové popichují posly svými vojíny hořejší Germanie proti Galbovi. Hordeonius káže poslům, by tajně a tiše odešli. Následek tohoto rozkazu. 55. Legie obou Germanií se bouří. 56. Netečnost legata Hordeonia. Vitellius vyzývá vojska, by si císaře volila. 57. Vojska obou Germanií volí Vitellia. Agrippinenští, Trevi-

rové a Lingonové ho vším podporují. 58. Vitellius rozdává úřady a dovoluje dílem vojínům toho, by nenáviděné osoby usmrtiti směli. 59. Julius Civilis zachován, poněvadž u mocných Batavů mnoho platí. Nové síly se s Vitelliem spojují. 60. Nesvornost vůdců Britannických. 61. Valens a Caecina mají s dvěma vojsky dvěma cestami do Italie táhnouti. Vitellius chce následovati. 62. Vojínové jsou váleční, Vitellius lenivý. Příznivé znamení. 63. Valens táhne skrz Gallie. V Dioduru usmrtilo jeho vojsko z nejistých příčin 4000 lidí. To působí velice v obyvatele Gallií. 64. Zpráva o smrti Galbové. Vojsko postupuje dále, Gallie se s ním spojuje, ačkoliv i Othona i Vitellia nenávidí. 65. Lugdunenští popichují vojíny proti Viennenským. 66. Tito srdce vojínů prosbami a dary obměkčují. Špinavá lakotnost a libovolnost Valentova. 67. Caecina táhne skrz Helvetii a plení ji. Příčina války s Helvety. 68. Mnoho tisíc Helvetiů pobito, mnoho prodáno. Hlavní město Aventicum se vzdává na milost. 69. Claudius Cossus vymohl u Vitellia městu odpuštění a ušetření. 70. Caecina obdržev zprávu, že vojsko hořejší Italie k Vitelliovi se přidalo, táhne přes Alpy do Italie. 71. Otho si chvalně počíná a smíruje se s šlechtěným Mariem Celsem. 72. Povaha Tigellinova. Tigellinus svůj zlopověstný život hanebnou smrtí končí. 73. Zachování Galvie Crispinilly se neschvaluje. 74. Otho a Vitellius z počátku lichotivé, později hanebné dopisy sobě posílají. Otho posílá ku Vitelliovým vojínům posly. Tito u Vitellia zůstali, doprovázející je praetoriani s listy ku římské posádce nazpět se posílají. 75. Tato zůstává Othonovi věrna. S obou stran se vysílají úkladníci, avšak bez výsledku. Vitellius posílá list k Titianovi, bratru Othonovu, v kterém mu přikazuje, by o to pečoval, aby jeho rodina v Římě zachována byla. 76. Větší díl provincií přidržuje se Othona, některé se s Vitelliem spojují, avšak ne z lásky k němu. 77. Othonova správa. Udělování hodností. 78. Otho hledí si provincie dary získati a obmyšlí památku Neronovu slaviti. 79. Rhoxolané, národ Sarmatický, poráží třetí legie. Radost Othonova. 80. Vojínové v Ostii ležící myslíce, že tribunové a centurionové proti Othonovi se spikli, vraždí je a jedou do Říma. 81. Otho právě hoduje. Strach hostů. 82—84. Řeč Othonova k vojínům. 85. Pokoj města se více nevrací. Všude plno slidičů. Všeobecný strach. Zle postavení senatorů. 86. Strašlivá znamení. Veliká zátopa řeky Tibery a její následky. Hlad v Římě. 87. Otho se připravuje k válce hodlaje do Narbonenské Gallie vtrhnouti. Licinius Boccus. 88. Cornelius Dolabella se odstraňuje. Mnoho

výtečných mužů musí s Othonem do pole táhnouti. Dobří zlíých věcí se obávají; špatní doufají. 89. Nehody války více než jindy v Římě se objevují. 90. Otho odevzdává správu státu svému bratru Titianovi a senatu a mluví k lidu.

1. Dílo své započnu druhým consulatem Servia Galby a prvním Tita Vinia. ¹⁾ Nebo dějiny osmi set a dvaceti let dřívějšího času po založení města (Říma), dokud se dějiny římského národu ²⁾ vypravovaly, mnoho dějepisců stejnou výmluvností a svobodomyslností znamenalo: když však po bitvě u Actia ³⁾ mír žádal, aby se všechna moc jednomu svěřila, velící oni duchové zmizeli; ⁴⁾ zároveň pravda více způsobý převrácená byla, předně neznalostí státního zřízení jim jako cizího, potom pochlebenstvím anebo zase záští proti panujícím: a tak se z rozhořčených anebo podlízavých žádný z obou stran o potomstvo nestál. ⁵⁾ Avšak bažení spisovatelova po přízni snadno se může stříci, pomluvě a nepřízni ochotných uší propůjčujeme: v pochlebování totiž hanlivá vina otroctví, v nenávisti mámivá svobodomyslnost se skrývá. Mně Galba, Otho, Vitellius ani žádného dobrodiní neprokázali, ani neukřivdili. Že mé důstojenství Vaspasianem počalo, od Tita zvýšeno, od Domiciana ještě více povznešeno bylo, nezapírám: avšak kdo neporušitelnou věrnost přislíbil, musí bez přízně každého a bez záští líčiti. Postačí-li mi život, vladařství zbožněného Nervy a panování Trajana, bohatší to a méně choulostivou látku, pro stáří jsem podložil, poněvadž málo časů tak šťastných jest, za kterých dovoleno jest mysliti, co chceš a vysloviti, co myslíš.

2. Započínám dílo bohaté nehodami, zuřivé pátkami, nesvorné rozboji, i v samém míru ukrutné. ¹⁾ Čtyři knížata ²⁾ mečem zavražděni byli. Tři války občanské, ³⁾ více zahraničních a obyčejně smíšené. ⁴⁾ Štěstí na východě, neštěstí na západě; Illyricum ne-

pokojné; Gallie vrtkavé; Britannie podmaněna a hned zanedbána. Národové Sarmatů a Suevů ⁵⁾ proti nám povstali; oslaveni byli obapolnými porážkami Dacové ⁶⁾ a málem i Parthové zbraně by se byli chopili následkem podvodu podvrženého Nerona. ⁷⁾ Zvláště ale Itálie novými aneb po dlouhé řadě věku se opakovanými porážkami pokořena byla; města ve přeplodném pomorí campanském ⁸⁾ pohlcena aneb zasypána; město (Řím) požáry zpustošeno, ⁹⁾ nejstarší chrámy stráveny, samo Capitolium rukama měšťanů zapáleno, posvátné obřady zprzněny; ¹⁰⁾ veliká cizoložství; ¹¹⁾ moře plno vyhnanců, zbarveny vraždami skaliny. ¹²⁾ Ukrutněji zuřilo se v městě. Vznešený rod, mohovitost, zamítání a spravování úřadů za zločin se pokládalo ¹³⁾ a ctnosti nejjistější zkázu přinášely. A odměny udavačů tak nenáviděny byly jako jejich zločiny, poněvadž jedni kněžských úřadů a konsulství, druhí správy císařských důchodů a tajného vlivu ¹⁴⁾ co kořisti dosáhnouvé zaštitím a hrůzou všecko pobuřovali a převraceli. Podpláceni byli proti pánům otroci, proti ochráncům propuštěnci; ¹⁵⁾ a kdo neměl nepřítel, toho přátelé potlačili a zničili.

3. Avšak předce nebyl tento věk na ctnosti tak neplodný, aby nebyl i dobré příklady zplodil. Prchající syny sprovázely matky; manželky šly za muži svými do vyhnanství; příbuzní byli odvážliví, zeťové vytrvalí; věrnost otroků i mukám vzdorující; slavným mužům hrozila záhuba, oni samu záhubu mužně snášeli a slavenou smrtí předků umírali. Mimo tyto mnohonásobné nehody lidského života ukazovala se na nebi a na zemi zázračná znamení, blesky výstrahu dávající a budoucnosti předpovídání, milé smutné, temné zřejmé. Nebo nikdy krutějšími nehodami římského národu a zjevnějšími znameními dokázáno nebylo, že se bohům nejedná o naši bezpečnost a blaženost, nýbrž o pomstu. ¹⁾

4. Ostatně než, co jsem si umyslí, sepiši, vidí

se mi opakovati, jaký stav města byl, jaké smýšlení vojsk, jaké poměry v provinciích, co na celém oboru země zdrávo, co churavé bylo, by se ne jenom události a jejich výsledky, které obyčejně náhodné bývají¹⁾, nýbrž také jejich souvislost a příčiny poznaly. Konec Neronův jak radostný v prvním návalu radosti byl, tak rozdílné pohnutí mysli ne jenom v městě u otců (senátorů) aneb u lidu aneb u městské posádky, nýbrž i u všech legií a vůdců vzbudil, poněvadž se tajemství říše prozradilo, že se kníže i jinde než v Římě voliti může.²⁾ Avšak otcové byli rádi užívající hned svobody směleji, poněvadž kníže nový a nepřítomen byl; nejpřednější z rytířů po otcích nejvíce se radovali; díl občanstva ještě zachovalý a velkým domům oddaný, chráněncové a propuštěnci odsouzených a vypovězených k naději byli povzbuzeni;³⁾ sprostá luza závoďišti a divadlu přivyklá, spolu nejšpatnější z otroků anebo kteří své statky promarnivše z hanby Neronovy⁴⁾ se živili, byli truchliví a pověstichtivi.

5. Městská posádka dlouholetou přísahou, kterou se Caesarům zavázala, nadchnutá a ku svržení Nerona více lší a pobídkou, než z vlastní vůle přivedená když zpozorovala, že se dar jmenem Galbovým příslibený nedává, že mír neposkytuje takové příležitosti k velikým zásluhám a odměnám jako válka, že v přízni knížete od legií ustanoveného za jinými¹⁾ stojí, byla k novotám nakloněna a mimo to velezradou praefecta Nymphidia Sabina po vládě bažického pobouřena.²⁾ Nymphidius sice v samém podniknutí zničen byl; avšak, ačkoliv hlava odpadlých odstraněna byla, předce zůstalo většímu dílu vojinů vědomí spoluviny a někteří i o stáří³⁾ a lakomosti Galbově urážlivě mluvili. Chválená jednou a samými vojíny slavená jeho přísnost znepokojovala ty, kteří starou kázeň zamítali a ve čtrnácti letech od Nerona zvykem tak pokaženi byli, že nepravosti knížat neméně milovali jako jednou jejich ctnosti

etili. K tomu přišla Galbova výpověď státu příslušná, jemu samému nebezpečná, že si vojíny vybírá, jich nekupuje; ostatní věci s takovým jednáním ovšem nesouhlasily.⁴⁾

6. Titus Vinus¹⁾ a Cornelius Laco, onen nejšpatnější ze smrtelníků, tento nejlinější, slabého starce zničili záštím, které onoho hanebné skutky, a pohrdáním, které tohoto lenivost mu způsobila²⁾. Zdlouhavý byl Galbův pochod a krvavý usmrcením Cingonia Varrona, ustanoveného consula,³⁾ a Petronia Turpiliana,⁴⁾ bývalého konsula. Onen padl co Nymphidiův přívrženec, tento co vůdce Neronův bez výsledku a bez hájení, oba jako nevinní. Vjezd do města po porubání tolika tisíc bezbranných vojínů⁵⁾ předznamením nešťastný, ba i samým těm, kteří vraždili, hrůzyplný byl. Když hispanská legie vtáhla, bylo město, poněvadž i ta, kterou Nero z loďstva vybral,⁶⁾ tam zůstala, neobyčejně plno vojska. K tomu velké tlupy z Germanie, Britannie a Illyrika, které též Nero vybral a ku kaspické⁷⁾ úžině a válce, kterou Albanům strojl,⁸⁾ napřed poslal, později ale ku potlačení podniknutí Vindicových⁹⁾ nazpět povolal; nesmírná láska k novotám, jak k žádnému jednotlivci příznivě nakloněná, tak pro odvážlivce připravená.

7. Náhodou se přihodilo, že usmrcení Clodia Macra a Fonteja Capitona v též čas se oznámilo.¹⁾ Macra v Africe bezpochyby pokoj rušícího procurator Trebonius Garutianus na Galbův rozkaz, Capitona, v Germanii, když o podobné věci se pokoušel, Cornelius Aquinus a Fabius Valens, legatové legií, usmrtili, dříve než se jim to poručilo. Někteří mysli, že Capito lakomostí sice a prostopášností mrzký a poskvrněný byl, na novoty však ani nepomysli, nýbrž že legatové mu k válce radili a když ho k ní donutiti nemohli, na něj zločin a lest²⁾ schválně vymysli a že Galba následkem nestálosti svého ducha, aneb aby hlouběji nepátral, jakýmkoliv způsobem spáchanou vraždu, poněvadž

se změnit nemohla, schválil. Ostatně bylo oboje usmrcení zle přijato; a je-li kníže jednou nenáviděn, tíží jej dobré i zlé činy.^{a)} Již přinášeli přemocní propuštěnci všecko na prodej; otroků ruce při tak náhlém zisku byly ziskuchtivé, jakoby pospíchaly za panování starce; tytéž zlé věci při novém dvoře stejně obtížné, nestejně omluviti se daly. Samo stáří Galbovo budilo posměch a ošklivost u těch, kteří Neronově mladosti byli přivykli a oba císaře vzhledem vážné postavy těla, jak to lidu způsob bývá, porovnávali.

8. A takové aspoň v Římě bylo smýšlení, jak to při tak velikém množství lidu jinak býti nemohlo. Co se provincií týká, spravoval Hispanii Claudius Rufus,¹⁾ muž výmluvný a umění pokoje znalý, ve válkách nezběhlý. Gallie, kromě upomínky na Vindika, zavázány byly novým darem římského občanského práva a pro budoucnost ulehčením daní.²⁾ Avšak germanským vojskům nejbližší Gallií obce nedošly téhož vyznamenání, některé i část půdy ztratily,³⁾ stejnou bolestí výhodu jiných a na sobě zpáchané utiskování měřily. Germanická vojska byla, co při tak veliké vojenské moci velmi nebezpečno jest, nepokojná a rozhněvaná za příčinou nejnovějšího vítězství a strachu, jakoby byla jinou stranu podporovala.⁴⁾ Váhavě od Nerona odpadla a Verginius nebyl hned pro Galbu.⁵⁾ Zdali panovati chtěl, pochybno, že se mu vladařství od vojnů nabízelo, jisto bylo. Že Fontejus Capito zavražděn byl, nad tím i ti, kteří si do toho stěžovati nemohli, předce se horšili. Vůdce jim chyběl, an Verginius pod zástěrkou přátelství nazpět povolán byl. Že se k nim nazpět neposlal, ba že i obžalován byl, považovali za obvinění sebe samých.

9. Vojsko hořejší Germanie pohrdalo svým legatem Hordeoniem Flaccem, mužem stářím a nohou slabostí nedostatečným, také nedůsledným a neváženým, který ani na pokojné vojny nemohl působiti: tím více, když

se vztekali, slabostí je krotícího sami od sebe se rozpalovali. Legie dolejší Germanie po delší čas bez consulara byly, ¹⁾ až A. Vitellius, syn Vitellia, censora a tříkrátního konsula, od Galby poslán byv přišel. To se zdálo dostatečno. ²⁾ V britannickém vojsku nebylo žádné nespokojenosti; a vskutku žádné jiné legie po všechny bouřky občanských válek tak neúhonně si nepočínaly, buď že daleko a mořem odděleny byly, buď že častými výpravami spíše nepříteli nenáviděti se naučily. Také v Illyriku byl pokoj, ačkoliv legie od Nerona povolané, když v Italii meškaly, k Verginiu posly posílaly. Avšak vojska dalekými prostorami rozdělena jsouce — co k udržení vojenské věrnosti nejvíce prospěšné jest, — ani své vady ani svou moc smíchatí a spojití nemohla.

10. Na východě panoval pokoj. Nad Syrií a čtyřmi legiemi velitelem byl Licinius Mucianus, muž šťastnými i nešťastnými příhodami stejně pověstný. Již co mladík přátelství znamenitých mužů ze ctižádosti pěstoval; brzy, když své jmění promarnil a v nebezpečné postavení přišel a prchlivosti Claudiovy se obával, do odlehlého dílu Asie odstraněn tak blízko byl vyhnanství jak později císařského trůnu. ¹⁾ V něm byly zhýralost, přičinlivost, vlídnost, pýcha, špatné i dobré vlastnosti smíšený. Když po chvíli měl, přílišnou prostopášnost, kdykoliv do pole vytáhl, veliké a výtečné vlastnosti v sobě choval. Jeho veřejné vystoupení lze chváliti; o jeho soukromém životě tronsila se zlá pověst. U podřízených, u přátel, u collegů rozličnými lákadly mnohomohoucí jsa snadněji vladařství jinému uděliti než sám si získati mohl. Válku židovskou vedl Flavius Vespasianus (za vůdce ho byl zvolil Nero) s třemi legiemi. Také Vespasianus, co se Galby týká, ani žádného přání ani úmyslu proti němu neměl, ba svého syna Tita poslal, aby mu poctu a úctu prokázal, jak na svém místě ukážeme. V tajemství osudu, že

i znameními i výpověďmi Vespasianus a jeho synové k vladaření ustanovení jsou, věřili jsme po jeho povýšení na trůn.

11. Egypt a vojska, která jej měla na úzdě držeti, již od časů zbožněného Augusta římscí rytíři místo králů řídili. Tak se zdálo vhodné, provincii těžce přístupnou, na obilí úrodnou, pověrou a nevázaností nesvornou a vrtkavou, neznající zákonů a nepovědomou úřadů císařskému domu zachovati.¹⁾ Tenkrát tam vládl Tiberius Alexander, muž z téhož národu.²⁾ Afrika a legie v ní jsoucí, když Clodius Macer usmrčen byl, menšího pána zkusivše, s jakýmkoliv knížetem spokojeny byly. Obě Mauretanie, Raetia, Noricum, Thracie a jiné od procuratorů řízené provincie jak kterému vojsku blízké, tak zlým příkladem silnějších k příznivé náklonnosti anebo k nenávisti vedeny byly. Bezbranné³⁾ provincie a přede všemi Italie sama každému podmaniteli vysazena jsouc, vítězi co odměna připadnouti musily. Takové bylo postavení římského státu, když Servius Galba a Titus Vinius, onen po druhé, tento poprvé consuly jsouce rok pro sebe a málem i pro stát poslední nastoupili⁴⁾.

12. V prvních dnech ledna přinešen list procuratora Pompeja Propinqua z Belgie, že legie hořejší Germanie svatou přísahu věrnosti zrušivše jiného panovníka žádají a senatu a římskému národu volby ponechávají, aby se jejich pobouření méně přísně posuzovalo. Tato událost urychlila provedení úmyslu Galbova, jenž již dlouho sám a s přátely o tom přemítal, aby někoho za syna přijal. A v skutku o ničem v celé říši po ony měsíce více se nemluvílo, předně poněvadž se rádo o takových věcech mluvilo a mluvíti smělo a potom, poněvadž stáří Galbovo již ochablé bylo.¹⁾ Málo kdo ukazoval ústdek a lásku k vlasti; mnozí nesmyslnou nadějí opojeni jsouce, jak totiž někdo buď

přítel a nebo client²⁾ někoho byl, toho neb onoho v sobeckých řečech jmenovali, také z nenávisti k Titovi Viniovi, který ode dne ke dni, čím mocnějším byl, v též míře více nenáviděn byl. Neb žádosti přátel při tak velkém štěstí vždy více rostoucí sama Galbova povolnost napínala, poněvadž se za tak slabého a lehkověrného knížete s menším strachem a s větším ziskem hřešiti smělo.

13. Moc vladařská byla rozdělena mezi consula Tita Vinia a Cornelia Lacona, praefecta praetorské stráže. Ne menší přízně požíval Icelus, Galbův propuštěnec, který prsteny obdařen¹⁾ a rytířským jmenem Marcianus jmenován byl. Tito, poněvadž mezi sebou nesvorní byli a každý i při menších věcech pro svůj prospěch pracoval, stran zámyslu, nástupce zvoliti, na dvě strany se dělili. Vinius byl pro M. Othona, Laco a Icelus nepodporovali toho neb onoho, nýbrž chtěli vůbec jednohlasně jiného. Také věděl Galba o přátelství mezi Othonem a Titem Viniem; také byli v řečech lidí, nic mlčením pominouti nemohoucích, zetěm a tchánem jmenování, poněvadž Vinius ovdovělou dceru měl a Otho svoboden byl. Myslím, že Galbovi také starost o stát na mysl přišla, nadarmo s Nerona přenešený, kdyby se Othonovi zanechal. Neboť Otho svůj dětinský věk lehkomylně, jinošství prostopášně ztrávil a Neronovým miláčkem se stal horlivým následováním jeho marnotratnosti. Proto mu také Poppaeu Sabinu, knížecí svou nevěstku co společníku v prostopášnosti k opatrování byl odevzdal, až by svou manželku Octavii odstranil. Brzy na to v podezření ho maje s touž Poppaeou do provincie Lusitanie pod zámlkou náměstnictví ho poslal. Otho, který provincii vládne spravoval, první ku straně Galbově přešel, příčinnivý a pokud válka trvala, mezi přítomnými nejskvělejší byl, nadějí, že za syna přijat bude, i hned pojaton, ode dne ke dni ohnivěji se obíral, poněvadž

největší díl vojinů mu přál a dvůr mu jakožto Nerovi podobnému nakloněn byl.

14. Galba však dostav zprávy o Germanském pobouření a sčkoliv ještě nic jistého o Vitelliovi nevěděl, trpělivě očekáváje, kam sšla vojsk se vyřítí, a smí městské posádky nedůvěruje ustanovil, co za jediný prostředek považoval, volbu nástupce; povolav tedy mimo Vinia a Lacona ještě pro příští rok vyvoleného konsula Maria Celsa a městského praefecta ¹⁾ Ducenia Gemina a nejdříve několik slov o svém vysokém stáří promluviv dal Pisona Liciniana přivesti buď následkem své vlastní volby anebo, jak někteří mysli, na doléhání Laconovo, který u Rubellia Plauta s Pisonem přátelské schůzky míval, avšak jej chytře jako neznámého podporoval; a dobrá Pisonova pověst jeho radě víru získala. Piso, syn M. Crassa a Scribenie, ²⁾ s obou stran rodu vznešeného, vzhledu a chování-se starobylého, při náležitém posouzení za přísného, od háře si to vykládajících za zasmušilého považován byl. Tato stránka jeho povahy, čím podezřelejší strachujícím se ho byla, jej za vlastního syna beroucímu se líbila.

15. Galba tedy uchopiv Pisona za ruku tak prý mluvil: „Kdybych tě co soukromník dle zákona daného od národu dle kurií hlasujícího před pontifiky, ¹⁾ jak obyčej jest, za vlastního syna přijímal, i já bych přivtělením-si tebe, potomka Cn. Pompeja a M. Crassa, svým penatům ²⁾ čest získal i ty sobě vyznamenání, že jsi slávou domu Sulpiciů a Lutatiů ³⁾ svůj vznešený rod oslavil. Nyní mne bohů a lidí přivolením na trůn povoláného tvá výborná povaha a láska k vlasti k tomu přivedla, abych tobě vládu, o kterou naši předkové zbraní bojovali, a které já sám válkou jsem si dobyl, v pokoji a míru podal dle příkladu zbožněného Augusta, který svého sestřence Marcella, potom zetě Agrippa, na to své vnuky ⁴⁾ a konečně nevlastního svého syna Tiberia Nerona na důstojenství svému nejbližší pový-

čil. Avšak Augustus ve svém domě nástupce hledal, já v státu, ne že bych neměl příbuzných anebo společníků válek, nýbrž že i já sám bez bažení po přízni na trůn jsem se vyšinul a důkazem mého smýšlení budiž ne mé jenom příbuzenstvo, před kterým jsem tobě přednost dal, nýbrž i tvoje. Ty máš bratra stejné urozenosti, staršího, hodného toho štěstí,⁵⁾ kdybys ty znamenitějším nebyl. Ty jsi v tom stáří, které žádosti jinošství již zamítá; tys takový život vedl, že nic minulého omlouvati nemusíš. Doposaváde snášel jsi jen neštěstí:⁶⁾ štěstí ostřeji srdce zkouší, protože bídu a strasti snášíme, štěstím se kazíme. Věrnost, svobodu, přátelství, zvláštní ctnosti lidského srdce, ty s touž vytrvalostí podržíš, jiní však je z povolnosti zeslabí. Vyřítí se pochlebování, lahodění, nejhorší mrdečného dojmů jed, i vlastní každého prospěch.“ Ač já a ty nejupřímněji spolu dnes mluvíme, drazí raději s naším štěstím než s námi jsou. Neb knížeti raditi, jak se sluší, jest těžká práce; lichocení-se ku kterémukoliv knížeti bez lásky se odbývá.“

16. „Kdyby nesmírné těleso říše bez vladaře obstáti a v rovnováze se udržeti mohlo, byl jsem hoden, aby ode mne republika započala: ¹⁾ nyní již dávno nevyhnutelně tak daleko jsme přišli, že ani mé stáří římskému národu více přinesti nemůže, než dobrého nástupce, ani tvá mladost více, než dobrého panovníka. Pod Tiberiem, Gaiem a Claudiem byli jsme takřka dědictvím jedné rodiny: místo svobody to bude, že námi volení císařů počalo. A po vymření domu Juliů a Claudiů adoptce vždy nejlepšího nástupce vyhledá. Neb zplození býti a zroditi se z knížat jest příhodou a dále se při tom nic neuvažuje: při adopci jest uvážení nepodjato a chceš-li (nejlepšího) voliti, souhlasně se na něho ukáže. Budiž tobě před očima Nero, jež dlouhou řadou Caesarů se honícího ani Vindex s bezbrannou provincií, ani já s jednou legií neporazil,

nýbrž jej svrhla jeho ukrutnost, jeho rozmařilost a týlu národa; také nebylo dosud příkladu utraceného knížete. ²⁾ My, kteříž jsme válkou a od dobrých posuzovatelů povoláni, ³⁾ ačkoliv výteční jsouce, v závisť žíti budeme. Nestrachuj se však, že dvě legie ⁴⁾ v tomto pobouření pohnutého oboru země ještě se neupokojily. Ani já sám pokojné vlády jsem nenastoupil a až lid o adopci uslyší, přestanu zdáti se starcem, co jediné nyní se mi vytýká. ⁵⁾ Po Neronovi všichni špatní vždy toužiti budou; já a ty o to se starati musíme, aby také dobří po něm netoužili. Tebe déle napomínati nesluší za tohoto času a vyplněn jest celý můj úmysl, jestliže jsem tebe dobře vyvolil. Nejprospěšnější a spolu i nejkratší volba všeho dobrého i zlého jest přemýšlet, co bys pod jiným knížetem buď chtěl anebo nechtěl. ⁶⁾ Neb zde není jako u národů, nad kterými králové panují, jistého domu pánů tak, aby ostatní otroci byli; nýbrž ty budeš panovati nad lidmi, kteří ani úplného otroctví, ani úplné svobody snášeti nemohou. Galba to a podobné mluvil, jako by ho za knížete volil; ostatní tak s ním mluvili, jakoby jím již byl. ⁷⁾

17. Piso prý ani těm, kteří na něj hned z počátku hleděli, ¹⁾ ani potom, když se oči všech na něj obrátily, žádného znamení rozníceného aneb jásajícího ducha nedal. K otci a císaři mluvil uctivě, o sobě mírně, nic se v jeho pohledu a chování nezměnilo, jakoby spíše panovati mohl než chtěl. Potom se radili, má-li se adopce s řečnístě, nebo v senatě, nebo v táboře ²⁾ oznámiti. Ustanovili se na tom, že do tábora půjdou: tím že se vojínové poctí, kterých přízeň jak dary a šmejdy si získati špatné, tak dobrými prostředky si jí dobytí prospěšné jest. Zatím obstoupil zvědavý lid palác, velikého tajemství nedočkavý jsa; a ti, kteří v nečas tajenou pověst udušovali, zvětšovali ji.

18. Desátý leden byl přívalem škaredým, hřímáním a blesky a hrůzami nebeskými nadobyčejně bouřlivým

den. Starodávny obyčej, řádné shromáždění římského národu odložití,¹⁾ neodstrašil Galbu od vydání se do tábora, buď že takových věcí co nahodilých nedbal, anebo že se tomu, co osudem ustanoveno jest a na nás čeká, třebaš nám to bylo oznámeno, vyhnouti nemůžeme. Před četným shromážděním vojínů knížeckí krátkostí veřejně oznamuje, že Pisona za vlastního syna bere dle příkladu zbožněného Augusta a vojenského obyčeje, dle kterého si muž muže volí.²⁾ A aby se zbouření tajemím za větší nepovažovalo, z vlastní vůle dotvrzuje, že čtvrtá a osmnáctá legie, působením několika vojínů zbouřené, jenom řečmi a jednotlivými výkřiky pochybily a v krátkém čase zase svou povinnost a službu konati budou. Jinak jim ve své řeči ani nelichotil ani ničeho nepřislíbil. Nicméně tribunové a centurionové³⁾ a nejbližší vojínové tak odpověděli, jak se to rádo od nich slyšelo; mezi ostatními panovala skormoucenost a ticho, jakoby byli nutnost daru z milosti, kterou sobě i v pokoji osobovali, ve válce ztratili. Známo jest, že vojínové sebe menší štědrostí skoupého starce získání býti mohli. Na škodu mu byla jeho zastaralá tvrdošijnost a přílišná přísnost, která se pro nás více nehodí.

19. Na to měl Galba v senatě stejně nevyšperkovanou a krátkou řeč jako před vojíny. Pisonova řeč byla příjemná. I otcové byli příznivi; mnozí z náchylnosti rozvláčněji mluvili; kteří ho nechtěli, prostředně;¹⁾ největší díl z ochotné povolnosti, sobeckou nadějí se kojíce bez starosti o stát. Nic jiného v následujících čtyřech dnech, které mezi jeho adopcí a zavražděním uplynuly, Piso veřejně ani nemluvil ani nejednal. Poněvadž ode dne ke dni častější správy o germanakém odpadnutí přicházely a občanstvo všecko nové, je-li to smutné, snadno přijímá a věří, usnesli se otcové na tom, že se ku germanakému vojsku poslové poslati musí. Po tajmu radili se o tom, zdali

také Piso tam cestovati má, aby poselství více váhy dostalo, oni aby vznešenost senatu, ten aby důstojnost Caesarovu zastupoval. Uzavřeli, že se i Laco, praefect praetorianů, spolu pošle; tento byl proti takovému nálezu. Také poslové (senat totiž přenechal volbu Galbovi) následkem ošklivé nestálosti jmenování, omlouvání, jedni na místo druhých voleni byli, jak totiž každého strach aneb naděje k prosbě přiměla, aby spolu jíti aneb doma zůstatí směl.

20. Nejbližší starost byla o peníze: a na všechno ohled beroucím nejspravedlivější se zdálo, je odtud vzíti, kde příčina nedostatku jich byla. 2.200.000.000 sesterciů darováním Nero byl promarnil. ¹⁾ Galba dal jednotlivé předvolati, desátý díl darovaného každému z nich ponechal. Jim ale sotva desátý díl zbýval, poněvadž oizí jmění jednotejně jako své vlastní promarnili a těm, kteří nejvíce loupeživí a zavržení byli, ani ²⁾rolí ani (úroků) nezbývalo, nýbrž jediné nástroje k nešlechtnostem. Ku vymáhání (těch peněz) bylo třicet římských rytířů ustanoveno, nový druh úřadu, i šmejdy i počtem obtížný. Všude kopí ³⁾ a kupci ³⁾ a město žalobami nepokojné. A předce veliká radost, že ti, které Nero obdaroval, tak chudými se stanou jako ti, které obral. Propuštění byli za těch dnů tribunové, z praetorianů Antonius Taurus a Antonius Naso, z městských kohort Aemilius Pacensis, z ponůcek Julius Fronto. To však nebyl žádný prostředek proti ostatním, nýbrž počátek obávání-se, jakoby lstí a ze strachu jednotliví se vyháněli, všichni ale podezřelí byli.

21. Mezi tím Othona, který ve spořádaném státu žádné naděje neměl a jen z nepořádku užitku se mohl nadíti, mnoho věcí najednou podpichovalo: marnotratnost i knížeti tížná, nedostatek sotva soukromníku snesitelný, hněv na Galbu a závist proti Pisonovi. Také si vymýšlel starosti, aby svou žádost tím více roznítil, že Neronovi příliš obtížný byl, že nesmí Lusitanii a

čest druhého vyhnanství podruhé očekávati.¹⁾ Vždy podezřelý a nenáviděn že je panujícím, kdo nejbližší právo k trůnu má. To že mu škodilo u starého, to že mu více škoditi bude u mladého, přirozením urputného a dlouhým vyhnanstvím zdivočilého panovníka: Otho že může zavražděn býti. Proto že musí jednati a odvážlivým býti, pokud moc Galbova nejista jest, Pisonova ještě se neupevnila. Že velké podniknutí státy převracuje a proto že váhavosti není zapotřebí tam, kde klidnost nebezpečnější jest než nepovážlivost. Smrt přirozením všem stejná že se u potomků zapomenutím aneb slávou liší. A když vinné a nevinné tentýž konec očekává, že se na odvážlivějšího muže sluší slušně umříti.

22. Othonův duch nebyl měkký a tělu podobný.¹⁾ A nejdůvěrnější propuštěnci a otroci, ve volnější kázní držáni jsouce než to v soukromých domech bývá, dvůr Neronův, marnotratnost, cizoložství, vyměňování manžel-
lek²⁾ a ostatní prostopášnosti vladařů beztoho po takových věcech bažícím jako jeho, kdyby se jich odvážil, před oči stavíce vytýkali mu, že to jiným připadne, bude-li nečinným. Také hvězdopřavci na něho doléhali, nové převrácení a slavný pro Othona rok z pozorování hvězd předpovídající, druh lidí, který mocným nevěren jest, doufající podvádí a v našem státu pořád se zapovídati a předce trpěti bude. Do komnaty Poppaeiny³⁾ chodívalo⁴⁾ mnoho hvězdopřavců, kteří nejhorší nástroje knížecího manželství jsou.⁵⁾ Jeden z nich Ptolemaeus, který Othona po Hispanii provázal, přislíbil mu, že Neronu přežije, a když si výsledkem důvěry získal, domýšlením se a z rozprávek lidí Galbovo stáří a Othonovu mladost porovnávajících ho přesvědčil, že se nástupcem trůnu stane. Otho však považoval to za věc zkušebnosti a znamením osudu předpověděnou z náchylnosti lidského srdce, které nejraději v skryté věci věří.

23. A Ptolemaeus od něho nepouštěl, jižž k zločinu ho popuzuje, ku kterému se od takové žádosti

velmi snadno přechází. Avšak zdali na zámysl zločinu nenadále přišel, nejisto: o přízeň vojnů v naději nástupnictví aneb že na zločin se připravoval, již dlouho se ucházel, na pochodů, v šiku, na strážích každého z nejstarších vojnů jmenem volaje a pamětliv Nero-nova komonstva ¹⁾ soudruhy je nazýváje; jedny poznáváje, na druhé se ptáváje, penězi nebo přízní vypo-máhaje, častěji stížnosti a dvojsmyslné řeči o Galbovi pronášeje a jiných prostředků k popuzování sprostého lidu užívaje. Vojínové namáhání pochodů, nedostatku potravy, přísnosti velení tím vzdorněji se podrobovali; poněvadž k jezerům Campanským a Achaiským mě-stům po lodích jezdit byli uvykli a teď Pyrenaey a Alpy překročovati a mnoho cest nesmírně dalekých ve zbrani obtížně konati musili.

24. Do srdcí vojnů již rozpálených Maevius Pu-dens, jeden z důvěrníků Tigellinových, takoruka pochodně hodil. Tento každého na mysli vrtkavého nebo peněz potřebného a novotám nakloněného lákaje z ponenáhla tak daleko šel, že, kdykoliv Galba u Othona hodoval, pod záminkou hostiny každému muži na stráži stojící cohorty po dvou stých sestertiů ¹⁾ rozdával, které dary jako veřejné Otho tajnějším obdarováváním jednotlivých rozmnožoval, tak odvážlivý svědce jsa, že jistému prů-vodčímu ²⁾ Cocceovi Proculovi, který se o kus pole se sousedem hádal, celé sousedovo pole za své peníze zakoupené daroval. To vše se dalo z nevšímavosti praefectovy, ³⁾ který známých věcí tak jako skrytých nepozoroval.

25. Avšak na to jednomu z propuštěnců, Onoma-stovi, provedení obmyšleného zločinu odevzdal, který Barbia Procula heslonosiče ¹⁾ průvodčích a Veturia, pobočníka týchž, ²⁾ přivedl. Ty když Otho po rozli-čných rozmluvách za zchytralé a odvážlivé muže po-znal, dary a sliby je zahrnul a peníze jim dal, by jich více získati hleděli. Dva sprostí vojinové pře-

vzali přenešení vlády římského národu a přenesli ji. Tajemství zločinu jen několiku svěřeno. Bázlivá arde ostatních rozličnými úklady popuzovali, výše postavené vojáky předstíráním, že se obdarováním Nymphidiovým podezřelými stali, ostatní a sice spřesté hněvem a zoufáním nad tak častokráte odloženým obdarováním z milosti. Některé také upomínka na Nerona a touha po dřívější nevázanosti rozněcovala: a vůbec se všichni proměny služby děsili.⁴⁾

26. Tato nákaza nadchnula již také i rozjitřenou rýsl legií a voják pomocných,¹⁾ když se dověděli, že věrnost germanského vojáka klesá. A pobouření u domyslných a také tajemí u ještě nesvedených bylo tak nastrojeno, že den na to²⁾ Othona od hostiny domů se vracejícího by byli unesli, kdyby se nebyli nejistoty noci a po celém městě roztroušených ležení vojáků a nesnadného mezi opilými dorozumění báti, ne ze starosti o stát, který krví svého knížete stěží zliví jsouce zprzniti se chystali, nýbrž by někdo jiný místo Othona, kterého větší díl neznal, vyvolán nebyl, kdokoliv z Pannonického aneb Germanského vojáka by vojákům naproti přišel. Mnohá znamení jevícího se pobouření od spiklých byla utlačena, některá k úřad Galbovým přisedší vyvrátil praefect Laco, neznaje úmyslů vojáků a každé rady, třebaš výborné, když od něho nepocházela, nepřítel a proti věci znalým neustupný jsa.

27. Patnáctého ledna, když Galba před chrámem Apollinovým obětoval, oznámil mu věstec¹⁾ Umbricius vnitřnosti neštěstí zvěstující, nastávající úklady a domácího nepřitele. Otho to slyšel (nebo stál nejbližší) a vykládal si to naopak jako něco radostného a svým zámyslům příznivého. A ne dlouho na to ohlásil mu propuštěnec Onomastus, že stavitel a podnikatelé starby na něho čekají. To bylo umluvené znamení, že vojnové se již scházejí a spiknutí pohotově jest. Otho,

když se ho po příčině odchodu ptali, předstíral, že kupuje statek stářím podezřelý a že ho tedy dříve prohlédnouti musí a na svého propuštěnce se podpíraje skrz Tiberianský dům ku Velabru a odtud ku zlatému milnímu kamenu a chrámu Saturnovu se ubíral. ²⁾ Tam ho tři a dvacet průvodčích co imperatora pozdravilo a, ač pro skrovnost počtu pozdravujících se stráchoval, spěšně na sedadlo posadilo a s vytaženými meči uneslo. Tolikéž asi vojínů připojilo se na cestě, jedni se arozumění, větší díl z odivu, jeden díl s křikem a výskáním, druhý díl mlče, dle výsledku rozhodnutí se chtěje.

28. V ležení ¹⁾ stál na stráži tribun Julius Martialis. Ten velikostí náhlého zločinu zaražen jsa anebo obávaje se, že ležení naskrz uplaceno jest a že, postaví-li se naproti, smrtí to zaplatí, upadl u většibo dílu v podezření souvědomí. ²⁾ Také ostatní tribunové a centurionové volili raději přítomné než nejisté a slušné. A smýšlení vojínů bylo takové, že se někteří přeočhavného zločinu ³⁾ odvážili, více jich si ho přálo a všichni jej trpěli.

29. Mezi tím Galba všeho nepovědom a v obětování pohřížen jsa na bohy již ztracené říše prosbami naléhal, když pověst se donesla, že se jeden neznámý senator do ležení unáší, brzo na to, že Otho to jest, který se unáší. Zároveň přicházejí lidé z celého města, jak každý se k tomu nahořil, jedni ze strachu věc zvěstující, někteří pravdu zmenšující, ani tenkrát na pochlebování nezapomenuvše. Poradivše se tedy uzavřeli, smýšlení coherty, která u Palatia na stráži stála, vypátrati, ne však samým Galbou, jehož neporušené důstojnosti až při důležitějších prostředcích použití se mělo. Piso povolán ¹⁾ se stupňů domu takto oslovil:

„Jest tomu šest dní, ²⁾ soudruhové, co jsem budoucnosti nepovědom a — nevím mám-li si toho jména

přátí aneb se ho báti, — za Caesara přijat byl. K jakému osudu našeho domu nebo státu, to leží ve vaší moci, ne že bych se, co se mé osoby týká, nějaké příliš nepříjemné nehody obával, jelikož s neštěstím seznámen jsa velmi dobře nahlížím, že ani štěstí méně neznází nemá: otce a senatu a samé říši želi, jestliže dnes buď sami zahynouti nebo, co u dobrých stejného politování hodno jest, vraždit musíme. Útěchou při posledním zbourání nám bylo že město krví se neposkvřilo a že vláda bez nesvornosti přenesena byla.³⁾ A zdálo se, že adopcí o to postaráno bylo, aby ani po smrti Galbově žádná válka nevznikla.“

30. „Svým vznešeným rodem aneb svou nedotíravostí¹⁾ nebudu se chlubit; nebo při porovnání s Othonem není žádného uvádění ctností zapotřebí. Jeho nešlechtnosti, kterými jedinými se vychlubeje, říši převrátily, když ještě přítele císařova představoval.²⁾ Zda-li svou postavou a chůzí³⁾ aneb oním ženským oděvem vládu zasluhuje? Mýlí se, kteří se marnotratností jako štědrostí mámiti dají. Mrhání že zná (Otho), štědrosti ne. Na smilství a na hostiny a schůzky s ženštinami že nyní myslí; to že považuje za císařské vlády výhodu, z které pro něho rozkoš a chlipnost, pro všechny zardění a hanba vyplývati má. Neboť ještě žádný vládu, kterou hanebnými skutky získal, dobrými prostředky nespravoval. Galbu jednohlasná volba lidského pokolení, mne Galba s vaším souhlasem Caesarem jmenoval. Jsou-li stát a senat a národ prázdná jmena,⁴⁾ vám, soudruhové, na tom záleží, aby imperatora aspoň nejhorší nevolili. O zbourání legií proti svým vůdcům se druhdy slýchávalo: vaše věrnost a pověst zůstala až podnes neporušena. A Nero sám vás opustil a ne vy Nerona. Má méně než třicet přeběhlíků a uprchlců, kterým by nikdo nedovolil, aby si centuriona aneb tribuna volili, trůn zadati? připouštíte (takový) příklad? chcete se

pokojným chováním zločinu účastnými státi? Tato opovázlivost přijde do provincií, a nás zachvátí výsledky zločinů a vás výsledky válek.⁵⁾ Také není mzda, která se vám za zavraždění knížete dává, větší než to, co se vám nevinným dává; neboť vy od nás z milosti totéž za svou věrnost jako od jiných za zločin dostanete.“

31. Když se průvodčí rozešli,¹⁾ ostatní cohorta mluvícího vyslechnuvši praporečů se chopila více, jak se to v nepokojích stává, maně a ještě bez všeho zámyslu než, co se potom věřilo, z úkladu a přetváření. Zároveň byl Celsus Marius poslán k vyvoleným z illyrského vojska,²⁾ kteří pod Vipsanským podloubím leželi. Rozkázáno bylo primipilarům³⁾ Amuliovi Serenovi a Domitiovi Sabinovi, aby germanské vojsko z předsíně chrámu Svobody přivedli.⁴⁾ Legii lodní nedůvěřoval, poněvadž nepřátelská byla za příčinou vraždění soudruhů, které Galba hned při prvním vjezdu posekati dal.⁵⁾ Také do ležení praetorianů odebrali se tribuni Cetrius Severus, Subrius Dexter, Pompejus Longinus, zdali by se počínající teprv a ještě nevzrostlé zbouření lepší radou ukrotiti dalo. Na tribuny Subria a Cetria dorážejí vojínové vyhrůžkami, Longina zadržují rukama a odzbrojují ho, ne pro jeho vojenskou důstojnost, nýbrž že byl z přátel Galbových, svému knížeti věren a odpadlým podezřelejší. Legie lodní nic neváhaje s praetoriany se spojuje. Z illyrského vojska vyvolení Celsa, vrhnuvše na něho kopími, zahánějí. Germanské tlupy dlouho váhaly, protože jejich těla ještě slabá a myslí uspokojené byly, poněvadž je od Nerona do Alexandrie⁶⁾ napřed poslané a zpáteční cestou onemocnělé Galba s obzvláštní pečlivostí zase opatroval.

32. Již naplňovala veškerá luza s otroky smíšená Palatium¹⁾ a nesouhlasně křičíce Othonova a spiklenců smrt žádali, jakoby v circu²⁾ aneb v divadle nějakou hru viděti chtěli, aniž si toho z roz-

myslu a v pravdě přáli, jelikož ještě téhož dne se stejnou horlivostí opak toho žádali, nýbrž z obvyklého obyčeje lichocení každému knížeti bujným výskáním a planou náklonností. Mezi tím se Galba dvojím zámyslem zamášel. Titus Vinus radil, aby doma zůstal, otroky osbrojil, vchody obsadil, k rozhněvaným nešel. Aby popřál času zlomyslným k lítosti, dobře smýšlejícím k spojení se. Zločiny že se prudkostí, dobré úmysly prodléváním sílí. Konečně že kdyby toho prospěch žádal, ze své vůle jíti může; návrat, kdyby vystoupení litoval, že v moci jiných leží.

33. Ostatní mysli, že se musí pospíšiti, nežby spiknutí několika lidí slabé ještě jsouc vzrostlo. Že i Otho strachovati se bude, jenž kradmo odešel, k neznámým nnešen byl a nyní váháním a lenivostí čas mačících knížetem býti se učí. Že se nesmí čekati, až tábor v pořádek uvede, na náměstí útokem počene a před očima Galby ku Capitolu¹⁾ potáhne, kdežto výtečný imperator se svými udatnými přátely až ke dveřím a prahu dům zavírá, jakoby obležení snášeti chtěl: a výtečná pomoc že v otrocích spočívá,²⁾ když souhlas tak velikého davu lidu a první nevole, která nejvíce působí, ochábně. Pročež že i nejisto, co neslušno. A musí-li padnouti, by nebezpečenství vstříc šli; to že Othonovi více nenávisti, jim samým čest přinese. Na Vinia tomuto mínění odporujícího Laco vyhrožuje si vyjel, poněvadž ho Icelus z neustupnosti osobního záští ku všeobecné záhubě dráždil.

34. Galba déle neváhaje ku skvělejší radě přistoupil. Předce však byl Piso do ležení napřed poslán co mladík velkého jmena, který si nedávno přízeň získal a rozhořčen byl na Tita Vinia, buď že v pravdě jím byl aneb že rozhněvaní tomu tak chtěli; a v záští se snadněji věří. Sotva že Piso vyšel, roztrušovala se z počátku neurčitá a nejistá pověst, že Otho v ležení zavražděn byl; brzy, jak se to při velkých lžích

stává, jistili někteří, že byli přítomni a to viděli, což jim radující se a nevšímaví snadně věřili. Mnozí myslili, že pověst od Othonianů již mezi druhé se vší-
sivších vymyšlena a roztrušována byla, kteří, aby Galba
vylákali, příjemnou lež uveřejňovali.

35. Nyní ale ne jenom národ a nezkušená luza
tleskati počala a přílišnou náklonností zahorela, nýbrž
i větší díl rytířů a senatorů neprozřetelně strach od-
loživše, dveře paláce vyvrátili, do vnitř se hrnuli a
Galbovi se představili litující, že jim pomsta vzata
byla. Nejbojácnější a takoví, kteří by se v nebezpe-
čenství, jak to výsledek dokázal, ničeho nebyli odvá-
žili, příliš mnoho mluvili a jazykem drzí byli; žádný
ničeho nevěděl, všichni jistili, až konečně Galba nedo-
statkem pravdy a souhlasem mýlících se přemožen ja-
brnění oblekl a do vnitř hrnoucím se zástupu pro
své stáří a slabé tělo odporovati nemoha na sedadlo
vyzdvižen byl. V paláci ho potkal průvodčí Julius
Atticus a krvavý meč ukazuje hlasitě vyvolal, že Otho-
na zabil. „Příteli, kdo ti to poručil?“ pravil Otho, než
znamenitého ducha u skrocování vojenské nevázanosti,
nehrožený naproti hrozícím, neporušitelný naproti li-
chetícím.

36. V ležení nebylo již více nerozhodných myslí
a roznícenost byla tak veliká, že nejsouce spokojeni
zástupem a těly, na řečništi, na kterém krátce před
tím Galbova socha stála, uprostřed praporů cohort
Othona praporci manipulů ¹⁾ obstoupili. ²⁾ Tribunové
a centurionové neměli žádného přístupu, sprostý vojín
mimo to poroučel, by se představených varovali. Vše
hučelo křikem, hřmotem a všestranným poyzbuzováním,
ne však jak to u měšťanů a luzy bývá, když roali-
čnými výkřiky liknavě pochlebuje; nýbrž každého
z přicházejících vojnů, jak ho uviděl, za ruce brali,
sbranění ³⁾ objímali, vedle sebe stavěli, přísahu na
předříkávali, brzo imperatora vojínům, brzo vojínů

imperatorovi doporučovali. Také Otho všemožné se vynasnažoval, ruce jim podává, množství oslovuje, hubičky hází a všecko otrocky pro dosažení vlády koná. Když veškerá loďní legie byla přísahala, své moci důvěřuje a myslí, že nyní ty, které posud jednoho po druhém popudil, vespolek rozpáliti musí, s náspu ležení takto mluvíti se jal.

37. „Čím jsa před vás jsem předstoupil, spolu-bojovníci, říci nemohu, poněvadž od vás za knížete zvolen soukromníkem ¹⁾ se nazývati si netroufám a také ne knížetem, protože jiný vladaří. Také vaše jméno tak dlouho v nejistotě zůstane, pokud nejisto bude vzdali imperatora římského národu aneb nepřitele v ležení máte. Slyšíte, jak mé potrestání a zároveň vaše smrt se žádá? Tak zřejmo jest, že my ani zahynouti, ani jisti býti nemůžeme leda pospolu. A jak Galba mírný jest, snad již to přislíbil, ²⁾ jenž tolik tisíc nejnevinějších vojáků posekal, aniž by kdo toho byl žádal. Hrůza mne pojímá, kdykoliv si vzpomenu na ten záhubný příchod a ono jediné vítězství Galbovo, když před očima města ty, kteří se mu vzdali a které k jejich prosbě na milost přijal, desátati ³⁾ poručil. S takovými znameními do města vkročiv jakou slávou císařskou vládu zvýšil, než zavražděním Obultronia Sabina a Cornelia Marcella v Hispanii, Betua Chilona v Gallii, Fonteja Capítóna v Germanii, Clodia Marcra v Africe, Cingonia na cestě, Turpiliana v městě, Nymphidia v táboře? ⁴⁾ Kde jest která provincie, které ležení, leda krvavé a poskvrněné aneb jak sám praví, zlepšené a opravené? Nebo co druzí zločinny, to on prostředky nazývá, an podvodnými jmeny ukrutnost přísností, lakomost šetrností, odpravování a zle s vámi nakládání kázní jmenuje. Sedm měsíců od smrti Neronovy počítáme a již více uchvátil Icelus než co Polyclitové a Vatiniové a Tigellinové si nashrovnali. ⁵⁾ S menší lakomostí a nevázaností by byl

řádl T. Vinius, kdyby sám byl panoval; nyní nás považoval za poddané, jako bychom byli jeho, a za špatné jako cizí. ⁶⁾ Jediný onen dům ⁷⁾ postačí k daru z milosti, který se vám nikdy nedává, denně vytýká.

38. „A aby ani u Galbova nástupce žádné naděje nebylo, povolal z vyhnanství muže, kterého zasmušilostí a lakomostí sobě za nejpodobnějšího považoval. Viděli jste, spolubojovníci, že nápadným pověřím i bohové od nešťastné adopce se odvrátili? Totéž smýšlí senát, totéž římský národ. Na vaši udatnost se čeká, kteříž všechněm slušným zámyslům síly dodáváte, a bez kterých i výtečné věci slabé jsou. Nevolám vás k válce ani do nebezpečenství: všech vojnů zbraně jsou s námi. Jediná cohorta togata ¹⁾ nechrání nyní Galbu, nýbrž zadržuje ho. Až vás uvidí a mé heslo obdrží, jediný to bude zápas, kdo by se mi nejvíce zavděčil. Žádného místa nemá váhání u takového zámyslu, který se nemůže chváliti leda když se provedl.“

Na to poručil zbrojnici otevřítí. Uchváćena byla hned zbraň proti obyčejí a pořádku vojenské služby, dle kterého se praetorian aneb legionar svou zbraní rozeznávatí měl; pomíchají se přílbicemi a štíty pomocných vojsk ozbrojeni jsouce ²⁾, aniž je kdo z tribunů aneb centurionů napomínal; každý byl svým vůdcem a návodčím; a obzvláštním draždídem nejhorších bylo, že zachovali vojínové truchlili.

39. Již dohonil Piso, hřmotem vzrůstajícího zbouření a křikem až do města se rozléhajícího postrašen jsa, mezi tím vyšedšího a náměstí se blížíícího Galbu; již Marius Celsus nemilou zprávu nazpět přinesl; jedni radili, aby se do Palatia vrátil, druhí, aby se na Capitolium odebral, největší díl, aby se řečníště ob-
sadilo; mnozí mínění jiných jen odporovali a, jak to při nešťastných radách bývá, to nejlepším býti se zdálo, jeho čas již byl uprchl. Laco prý se, aniž Galba o tom věděl, namrčením Tita Vinea zanášel, buď aby

potrestáním ho myslí vojínů uchlácholil, bať že ho za spojence Othoneva považoval aneb konečně z nemíst-
stí. Čas však a místo ho přivedlo do rozpaků, peněvali
započalo-li jednou vraždění, zachování míry těžké bylo.
Také mátlý jeho úmysl zmatené zprávy a utíkání nej-
bližších a mící horlivost všech, kteří z počátku boží
jsouce věrnost a zmužilost na jevo dávali.

40. Galba byl silnou tlačenicí valícího se zá-
stupu sem a tam poháněn; basiliky ¹⁾ a chrámy byly
se všech stran naplněny; smutný pohled. Ani měšťané,
ani luza hlasu nevydávala; nýbrž oči byly upřeny a
uši na vše strany napnuty. Nebylo hřmotu, nebylo
pokoje; panovalo ticho, jaké při velkém strachu a při
velké zlosti panuje. Avšak předc se Othonovi zpráva
donesla, že se luza ozbrojuje. Poroučí si pospíšiti a
nebezpečenství předejiti. Tedy římsí vojínové, jakoby
Vologesa aneb Pacora s dědičného trůnu Arsakova
svrhnutí a ne svého bezbranného a starého im-
peratora zavražditi chtěli, luzu roztrhše a senat roz-
šlapavše hrozí zbraní a prudci na koních na náměstí
vrazili. Jich neodstrašil ani pohled na Capitolium, ani
svatost vystupujících chrámů, ani dřívější ani budoucí
knížata od zpáchání zločinu, který každý nástupce mstí.

41. Užtev na blízku zástup ozbrojených stráž-
praporečnicků cohorty Galbu provázející ¹⁾ (Atilius Ver-
gilio prý to byl) Galbovu podobiznu ²⁾ a hodil ji na
zem. Na to znamení byla náklonnost všech vojínů
k Othonovi patrna; z náměstí rozutíkal se lid, proti
meškajícím tasila se zbraň. Blíže Curtiova rybníku ³⁾
byl Galba pospíchaním bázlivých nosičů se sedadla
svržen a vyhozen. Poslední jeho slovo, jak každému
nenávisť aneb obdivování to kázalo, rozličně se mlu-
valo. Někteří praví, že se pokorně tásal, co zlého
zavinil; že několik dní k vyplacení darů z mílesti
si vyřadoval. Větší díl tvrdí, že vrahům dobrovolně
krk nastavil: aby jednali a ho zabili, jestli to prospěch

státu káže. Vrahům na tom nezáleželo, co mluvil. Vrah není dosti znám. Někteří jmenují vysloužilého vojína⁴⁾ Terentia, jiní Lecania; rozšířenější pověst hlásala, že mu Camurius, voják patnácté legie, meč na krk nasadil a jej probodl. Ostatní mu nohy a ruce (neb prsa byla kryta) ohavně roztrhali; mnohé rány z divokosti a zuřivosti již bezhlavému tělu byly zasazeny.

42. Na to šli na Tita Vinia. Také o něm se neví, zdali rostoucí strach jeho hlas udusil čili zvolal, že Otho neporučil, aby byl usmrcen. Ať si to buď ze strachu vymyslí, buď se tím k souvědomí spiknutí přiznal: jeho život a pověst ukazují více na to, že zločinu, kterého příčinou byl, souvědom byl. Před chrámem zbožněného Julia¹⁾ ležel, první ranou do podkolení, brzo na to od sprostého k legii přináležejícího vojína Julia Cara v oba boky bodnut jsa.

43. Výtečného onoho dne muže, Sempronia Densa, viděl náš věk. Jsa centurionem praetorské kohorty a od Galby Pisonovi k ochraně přidán s obnaženou dýkou ozbrojeným vstříc se stavě a zločin jim vytykáje a brzo rukou brzo slovem je na se obracuje Pisonovi ačkoli poraněnému k uprchnutí dopomohl. Piso utekl se do chrámu Vesty a přijat z milosrdenství od jednoho obecního sluby a v jeho komnatě uschován ne posvátností místa aniž bázní boží, nýbrž svou skrýší hrozící sobě smrt zdržoval, když na Othonův rozkaz a zejména po jeho krvi žízníce Sulpicius Florus, voják z britanských kohort nedávno od Galby občanským právem obdařený, a Statius Murcus, průvodčí, přišli; od těch byl Piso vyvlečen a ještě mezi dveřmi chrámu zavražděn.

44. Žádnou vraždu prý Otho s větší radostí nepřijal, žádnou hlavu prý s tak nenasytnými očima neprohližel, buď že teprv nyní jeho mysl, vši starosti zbavena jsouc, radosti se oddávati počala, buď že u Galby¹⁾ upamatování se na jeho velebnost, u Tita

Vinia na jeho přátelství jeho ačkoliv přikrou myslí při tak smutném pohledu pohnulo: z Pisona jakožto nepřítel a soka vraždy se radovati považoval za právo. Hlavy na tyčky nastrčené nosily se po městě mezi praporci kohort a vedlé orla legie (námořnické); o závod ukazovali ti, kteří je usmrtili, kteří přítomni byli, a kteří se buď v pravdě buď neprávě svým skutkem jako krásným a znamenitým vychlubovali, své zkrvácené ruce. Více než sto a dvacet žádostí odměnu za zvláštní onoho dne prokázanou službu žádajících našel později Vitellius a všechny dal shledati a usmrtiti, ne z úcty ku Galbovi, nýbrž z obyčeje od knížat přijatého k ochraně pro přítomnost a k výstraze pro budoucnost.

45. Zdálo se, že jiný senat, jiný národ povstal. Všichni se hrnuli do tábora, předcházeli nejbližší, běželi o závod s napřed běžícími, láli Galbovi, chválili vojínů volbu, slíbali Othonovu ruku; čím více nepravdivé bylo, co se dalo, tím více se to dělalo. Také nepovrhl Otho ani jedním, chtivou a hrozivou mysl vojínů slovem a pohledem krotě. Maria Celsa, vyvoleného consula, který Galbovi až ku jeho smrti věrným přítelem zůstal, aby dal usmrtiti, žádali, na jeho bedlivost a neúhonnost jako na vady rozhořčení jsouce. Že to počátek vraždění a plenění a záhuby všech dobrých býti mělo, bylo patrné. Avšak Otho neměl ještě moci, aby zločin zamezil; jej poručiti, to již mohl. A tak tedy přetvařuje se, jakoby rozzloben byl, poručil jej svázati a že ho přísněji potrestá ubezpečuje z hrozícího mu nebezpečí ho vytrhl.

46. Všecko na to dalo se dle libovůle vojínů. Praefecty císařské osobní stráže sami si volili, Plotia Firma, který druhdy sprostým vojínem, potom představeným noční strážé byl a již tenkrát, když Galba ještě mocným byl, strany Othonovy se přidržoval; jemu přidán Licinius Proculus, jeden z nejdůvěrnějších přátel

Othonových, kterého v podezření měli, že jeho zámysly podporoval. Za praefecta města zvolili Flavia Sabina, úsudku Neronova se přidrževše, pod kterým týž úřad byl spravoval, a mnozí při něm již na jeho bratra Vespasiana ohled brali. Žádalo se, aby plat, který se centurionům za osvobození od vojenských služeb dával, zrušen byl; nebo sprostý vojín jej jako roční poplatek dával. Čtvrtý díl manipulu na dovolené roztroušen byl aneb v samém ležení se potuloval, jen když centurionovi zaplatil; o velikost břemene a způsob výdělku žádný se nestaral. Ze zákeřnictví a loupeže aneb z otrockých prací kupovali si osvobození od vojenských služeb. Dále nejbohatší pracemi a ukrutným nakládáním se sužovali, až si osvobození od vojenských služeb koupili. Když útratami vyprázdnění zahálkou mimo to zmalátněli, potom nuzní místo mohovitých a leniví místo pilných do manipulu se vracívali, a tak jeden po druhém touž nouzí a nevázaností pokažen k rozbrojům, k nesvornosti a konečně k občanským válkám se řtil. Avšak Otho, aby si obdarováním sprostých vojáků srdce centurionů neodcizil, přislíbil, že ze své pokladnice roční platy za osvobození od vojenských služeb vypláceti bude; byl to prostředek bez vší pochyby prospěšný a později od dobrých vládařů stálostí pojištěný. Praefect Laco na oko na jeden ostrov vypovězený od jakéhos vysloužilce, kterého Otho napřed poslal, aby ho zavraždil, probodnut byl; Marcianus Icelus co propuštěnec veřejně odpraven.

47. Tohoto v zločinech přežitého dne poslední ohavností bylo plesání. Městský praetor ¹⁾ svolá senat; ostatní úředníci o závod pochlebují; otcové přibíhají, Othonovi se přisuzuje tribunská moc a jméno Augusta a všechny hodnosti císařů, a všichni se snaží potupná a hanlivá slova z paměti vypuditi, která tu a tam prohozena, že v jeho paměti zůstala, nikdo ne-

poznal. Nevšímal-li si urážek aneb odložil-li je, zůstalo při krátkosti jeho panování v nejistotě. Náměstí bylo ještě krvavé, když Otho skrze houfy zabitých na Capitolium a odtud na Palatinskou horu jeda dovolil, by mrtvoly ku pohřbení vydány a spáleny byly. Pisona pochovala manželka Verania a bratr Scribonianus, Tita Vinia dcera Crispina, vyhledavše a koupivše hlavy, které vrahové na prodej byli schovali.

48. Piso doplňoval právě jedenatřicátý rok věku svého, požíraje lepší pověsti než štěstí. Bratry jeho Magna Claudius, Crassa Nero usmrtili. Sám dlouho ve vyhnanství, čtyři dni Caesarem byl a urychlenou adopcí jen proto byl před starším bratrem přednost dostal, aby dříve usmrčen byl. Titus Vinius prožil sedmapadesát let rozličným chováním se. Jeho otec byl z praetorské rodiny, mateřský děd byl mezi psanci. V první vojenské službě byl zlopověstný; stál pod legatem Calvisiem Sabinem, jehož manželka zlou žádostí, aby polohu táboru poznala, puzena jsouc, v noci ve vojenském oděvu do táboru vstoupila a když stráž a ostatní zaměstnání vojenské služby stejnou rozpustilostí zneuctila, na samém hlavním místě ¹⁾ k smilství se odvážila; a z toho zločinu obžalován a za vinného uznán byl Titus Vinius. Proto na rozkaz G. Caesara okovy spoután, brzo změnou časů propuštěn byl a stupně hodností bez pohoršení prosed po praeture v čelo jedné legie postaven byl a pochvaly došel; potom na sebe uvalil otrockou skvrnu, jakoby byl při hodech Claudiových zlatou číši ukradl; a Claudius druhý den jedinému ze všech Viniovi v hliněných nádobách podávati poručil. Avšak co proconsul spravoval Vinius Gallii Narbonenskou přísně a poctivě. Brzo Galbovým přátelstvím na kraj propasti doveden jsa stal se odvážlivým, lstivým, podnikavým a, jak si před se vzal, daremným aneb příčinlivým se stejnou rázností. Poslední vůle Tita Vinia pro velikost jmění

byla zničena; Pisonovu poslední vůli udržela jeho chudoba.

49. Galbovu mrtvolu dlouho zanedbanou a, poněvadž to tmavá noc dovoľovala, mnohou rozpustilostí potupenou pochoval Galbův správce Argius, jeden z jeho dřívějších otroků, při prostém pohřbu v jeho soukromých zahradách. Jeho hlava od markytánů a pakostníků napíchnuta a rozedrána byvši teprv druhého dne před hrobem Patrobiovým (Patrobios, Neroův propuštěnec, byl od Galby utracen) nalezená a k tělu již spálenému položena byla. Takový konec vzal Servius Galba, který ve třech a sedmdesáti letech pět vladařů ¹⁾ v štěstí přežil a za cizího panování šťastnější byl než za svého. Vznešenost jeho domu byla stará, jeho bohatství veliké: jeho schopnosti byly prostřední, byl více prost nepravostí než k ctnostem náchylný. Pověsti nebyl nevšímavý, také ale se jí nevychluboval. Peněz cizích nebyl žádostiv, svých šetřil, s obecnými skrbil. Ku přátelům a propuštěncům, když na dobré uhodil, byl bez hany shovívavý; pakli špatní byli, tu až trestu hodnou nevšímavost jevil. Avšak stkvělost jeho rodu a nebezpečné časy sloužily mu k omluvě tak, že to, co netečnost byla, moudrostí se nazývalo. Dokud v květu věku svého byl, stkvěl se vojenskou slávou v Germanii. Jako prokonsul spravoval Afriku mírně a již v starším věku přední Hispanii se stejnou spravedlností, vyšším býti se zdaje než soukromník, dokud soukromníkem byl, a dle všeobecného úsudku vladaření schopen, kdyby nebyl vladařil.

50. Úzkostné město, které se ohavností právě spáchaného zločinu a zároveň starých zvyků Othonových strachovalo, nová nad to o Vitelliovi zpráva postrašila, před Galbovou vraždou potlačena byvši, aby se mysli, že jen vojsko hořejší Germanie odpadlo. Tu teprv, že dva mezi všemi smrtelníky svou nestydatostí, nedbalostí a marnotratností nejhorší mužové

jako k záhubě státu od osudu vyvoleni byli, ne jenom senát a rytířstvo, kteří podílu na státu měli a o něj dbali, nýbrž i sprostý lid veřejně želel. A již nemluvíli více o posledních příkladech krutého boje ¹⁾, nýbrž upomínku na občanské války obnovivše o tom, že město tolikráte od svých vlastních vojsk vzato bylo, o pustotě Italie, o plenění provincií, o Farsalii, Filippech a Perusii a Mutině, známých jmenech veřejných nehod. ²⁾ Že svět bez mála vyvrácen byl, když ještě hojně o principat bojovali; avšak že předc zůstala říše, když G. Caesar, že zůstala, když Caesar Augustus zvíťazil; že by pod Pompejem a Brutem republika byla zůstala. Nyní mají-li za Othona aneb za Vitellia do chrámu jítí? oboje modlitby že jsou bezbožné, sliby za jednoho i za druhého opovržení hodny, poněvadž se jedná o dva muže, jichž válkou jen to se rozhodne, že horší bude ten, kdo zvíťazí. Někteří tušili napřed něco o Vespasianovi a zbraních východu. ³⁾ A ačkoliv Vespasian lepší byl než každý z obou, předc nové války a nových nehod se děsili. Také byla pověst o Vespasianovi nejista; on jediný ze všech před ním byvších knížat v lepšího se proměnil.

51. Nyní budu počátek a příčiny zbourání Vitelliova vypravovati. Když Julius Vindex ¹⁾ se svým lidem poražen byl, žádalo kořistí a slávou pyšné vojsko, poněvadž se mu bez namáhání a bez nebezpečnosti v nejbohatší válce vítězství dostalo, raději vojenskou výpravu a bitvu, odměnu raději než mzdu. Dlouho nikoli výnosnou avšak těžkou službu snášeli přirozenou polohou krajiny a podnebí a přísností kázně, kterou, v pokoji neprominutelnou, nesvornost občanská ruší, poněvadž s obou stran svědcové pohotově jsou a nevěrnost se netrestá. Mužů, zbraně, koní k potřebě a k parádě bylo nazbyt. Avšak před válkou znali jenom své centurie a své turmy ²⁾, vojska mezemi provincií rozdělena byla; ³⁾ nyní proti Vindi-

kovi staženy byvše a sebe a Gally zkusivše hledaly legie zase bitvy a nové hádky; nejmenovali je ⁴⁾ spojence jako jindy, nýbrž nepřátele a přemožené. Také jeden díl Gallií, který při Rýnu leží, nezůstal pozadu nýbrž též strany ⁵⁾ se přidržel a nejzuřivějším návodčím tenkrátě proti Galbianům ⁶⁾ - se stal, toto totiž jméno, Vindika si zošklivivše, jim dali. Na Sequany tedy a Aeduy a jiné národy, jak který bohat byl, rozhořčení jsouce, již v duchu na vydobývání měst, plenění polí a drancování domů mysli, mimo lakomost a pýchu, dvě hlavní chyby mocnějších, zpuřností Gallů dráždění jsouce, kteří se ku potupě vojska chlubili, že jim Galba čtvrtý díl poplatků odpustil a že od státu obdarováni byli. ⁷⁾ K tomu roznesla se chytře roztrušovaná pověst, které se zpozdlie věřilo, že se v legiích vždy desátý usmrcuje a nejpodnikavější centurionové propouštějí. Se všech stran strašlivá návěští, zlé zprávy z města; rozbořena byla lugdunenská osada, ⁸⁾ která ve věrnosti k Neronovi neustupná a na pověsti plodná byla. Avšak nejvíce látky k vymýšlení a věření podávala v ležení samém nenávisť a strach ⁹⁾ a, když na svou sílu ohled brali, jejich důvěra v sebe samy.

52. Okolo prvního prosince předešlého roku byl Aulus Vitellius do dolejší Germanie přišed zimní ležení legií pečlivě prohlížel. ¹⁾ Mnohým vojanské důstojenství nazpět dáno, potupné propuštění vyzdviženo, tresty zmírněny, větším dílem ze snahy po přízni, tu a tam dle práva, při čemž špinavou lakomost Fonteja Capitona při odnímání a udělování vojenských důstojností nestranně napravil. Také se nepovažoval za consulského legata, nýbrž u něho se všecko výše bralo. A jak Vitellius u přísných posuzovatelů za podlezače považován byl, tak to jeho přívrženci vlídností a štědrostí jmenovali, že bez míry a rozvážení své vlastní jmění rozdával, cizí rozhazoval; zároveň ze žádosti po vládě i jeho

chyby za ctnosti vykládali. Mnoho v obou vojskách jak mírných a pokojných tak špatných a odvážlivých mužů bylo. Avšak nemírnou náruživostí a obzvláštní nepovážlivostí vynikali legatové legií²⁾ Alienus Caecina a Fabius Valens; z kterých Valens, rozhořčen jsa na Galbu, jakoby se mu za to, že odkryl Verginiovo váhání³⁾ a že zmařil Capitonovy zámysly, špatně byl odsloužil, Vitellia podpichoval na nadšení vojínů poukazuje. Že sám všude proslulé pověsti požívá, že mu Flaccus Hordeonius⁴⁾ v ničem překážeti nebude; Britannie že se s ním spojí; pomocná vojska Germanů že s ním půjdou, že provincie nevěrné jsou, že vláda starcova se viklá a v krátkém čase na jiného přejde. Aby jen náručí otevřel a přicházejícímu štěstí vstříc běžel. Že vším právem váhal Verginius, pocházející jen z rytířské rodiny, z neznámého otce,⁵⁾ nedostatečen jsa, kdyby byl vládu převzal, bezpečen, když jí nepřijal. Vitelliovi však že jeho otce tři konsulaty a censura⁶⁾ a spoluúřadování s Caesarem⁷⁾ již dávno jednak důstojnosti imperatorovy dodává, jinak bezpečnost soukromníkovu odnímá.

53. Takovými řečmi malátný duch (Vitelliův) povzbuzován byl, že si toho více přál než doufal. V hořejší však Germanii Caecina, krásný mladý muž, vysoké postavy, nezkroceného ducha, zkušené výmluvnosti, zpřímé chůze náklonnost vojínů si byl získal. Tohoto mladého muže, svého quaestora¹⁾ v Baetice, bez váhání ku své straně přistoupiavšího Galba v čelo legie postavil; brzo na to, když mu dokázáno bylo, že obecné peníze si podržel, poručil, by se co zloděj obecného statku obžaloval. Caecina tím uražen jsa před se vzal si, všecko v zmatek uvesti a vlastní ránu nehodami státu zakryti. Také nescházelo ve vojsku semene nesvornosti, poněvadž ve válce proti Vindikovi veškero přítomno bylo, až po smrti Neronově ku Galbovi přešlo a poněvadž i v samé přísaze je vojsko dolejší

Germanie předešlo. A Trevirové ²⁾ a Lingonové a jiní národové, kterým Galba příliš přísnými rozkazy aneb odejmutím pozemků ublížil, spojily se blíže se zimními tábory legií; odtud vznikly buřické rozmluvy a mezi venkovským lidem pokazil se vojín ještě více; k tomu náklonnost k Verginiovi, které kdokoliv použiti mohl.

54. Obec Lingonů poslala dle starého obyčeje dary legiím, pravé ruce co znamení pohostinství. ¹⁾ Jejich poslové v smutečné roucho oděni jsouce zármutek v obličejí jevíce po hlavních místech a společných stanech brzy na křivdy sobě činěné, brzy na obdarování sousedních obcí a když jim vojínové uší svých naklonili, na samého vojska nebezpečenství a pohanění si naříkajíce myslí podněcovali. A již nescházelo mnoho, že by se byli pobouřili, když Hordeonius Flaccus posílům odejítí a, aby odchod tajnější byl, v noci ležení opustiti rozkázal. Z toho povstala strašná pověst, poněvadž mnozí tvrdili, že poslové jsou usmrčeni a že, jestliže se sami nepostarají, nejsrdnatější z vojinů a ti, kteří si na stav věcí naříkali, ve tmě a bez vědomí ostatních vraždění budou. Legie se zavazují mezi sebou tajnou smlouvou. Vojínové pomocných vojsk, kteří z počátku v podezření byli, jakoby legie cohortami a křídly ²⁾ obklíčiti a útokem na ně hnáti obmýšleli, spojí se s nimi a brzo týmž úmyslem ještě ohnivěji se zanášejí, poněvadž se špatní k válce snadněji než v pokoji ku svornosti spojují.

55. Avšak předce byly legie dolejší Germanie prvního ledna k obyčejné přísaze Galbovi skládané přinuceny, ačkoliv až po dlouhém váhání a jen málo kdo v přednějších řadách se ozýval; ostatní mlčíce na smělé vystoupení vedlé stojících čekali dle lidského přirození hotovi jsouce v tom kvapně následovati, co započítí každý se štítit. Avšak samy legie byly rozličného smýšlení. Vojínové první a páté legie byli tak pobouřeni, že

někteří na Galbovy podobizny kameny házeli. Patnáctá a šestnáctá legie neodváživše se k ničemu více než k reptání a vyhrožování na začátek povstání čekaly. Ale v hořejší Germanii lámaly čtvrtá a osmnáctá legie, v témž ležení přebývající, právě prvního ledna podobizny Galbovy, čtvrtá legie hotověji, osmnáctá váhající, brzo na to společně. A aby se nezdálo, že všecku vážnost ku státu ztracují, připomínali u přísahy již v zapomenutí uvedená jmena senatu a římského národu, anižby se kdo z legatů aneb tribunů Galby ujímal, ba někteří jak to při zbouření bývá, příliš patrně lid popouzeli. Avšak jako před shromážděným vojskem aneb s řečníště nikdo nemluvil; nebo ještě neměli žádného, komu by se tím zavděčili.¹⁾

56. Hordeonius Flaccus, consulní legat, díval se na tak hanebné počínání, aniž se odvážil zuřící krotiti, nerozhodné zadržovati, zachovalé povzbuzovati, nýbrž byl leniv, bázliv a svou nevšímavostí nevinen. Čtyři centurionové osmnácté legie Nonius Receptus, Donatius Valens, Romilius Marcellus, Calpurnius Repentinus, Galbovy podobizny chráníce proudem vojínů uchvácení a svázáni byli. Žádný více nebyl věren aniž dřívější přísahy pamětliv, nýbrž jak se to při rozbrojích stává, kde jich bylo více, tam byli všichni.

V noci na druhý leden přinesl do osady Agrippinenské¹⁾ orlonosič čtvrté legie hodujcímu Vitelliovi zprávu, že čtvrtá a osmáctá legie, Galbovými podobiznami pohodivše, senátu a římskému národu přísahaly. Tato přísaha se uznala za neplatnou a uzavřelo se, vrtkající se štěstí předejiti a císaře navrhnouti. Vitellius poslal posly k legiím a legatům, by jim zvěstovali, že vojsko hořejší Germanie od Galby odpadlo, že tedy buď proti odpadlým bojovati anebo, pakli svornost a pokoj chtějí, imperatora voliti musí a že se s menším nebezpečenstvím kníže běže než hledá.

57. Zimní ležení první legie bylo nejbližší a nejdohodlanější z legatů Fabius Valens. Ten přitáhl druhého dne s jezdci legií a pomocných vojsk do Agrippinenské osady a pozdravil Vitellia co imperatora. Legie tétož provincie následovaly s nesmírnou nadšeností a vojsko hořejší Germanie, od skvělých jmen „senatu a římského národu“ ¹⁾ upustivši, třetího ledna k Vitelliovi přirazilo. Z toho se mohlo poznati, že se mu za dvou předešlých dnů nejednalo o republiku. Nadšenosti vojsk vyrovnali se Agrippinenští, Trevirové a Lingonové pomocná vojska, koně, zbraň, peníze nabízejíce, jak každý tělem, jméním, duchem mohutný byl. A ne jenom představení osad a táborů, kterým tehdejší stav věci nadbytek poskytoval a kteří z dobytého vítězství velký zisk očekávali, nýbrž i manipuly a sprostí vojínové podávali své cestné a závěsky kordů, ozdoby koní, stříbrem ozdobenou čestnou zbraň místo peněz, z navedení a z vlastního pudu a z lakomosti. ²⁾

58. Vitellius tedy vojínův horlivost pochváliv přenáší dvorské služby, které jindy propuštěnci konávali, na římské rytíře; plat za osvobození od vojenských služeb ¹⁾ platí centurionům ze své pokladnice, zuřivost vojínů mnoho lidí ku potrestání žádajících schvaluje, zřídka na oko do pout dáváje zmaňuje. Pompejus Propinquus, procurator Belgie, ²⁾ byl hned usmrčen. Julia Burdona, praefecta germanského loďstva, ³⁾ lstí odstranil a zachránil. Proti tomuto se hněv vojínů rozpálil, jakoby byl Fonteja Capitona ⁴⁾ obžaloval a jemu úklady strojil. Upomínka na Capitona byla jim milá; a mezi zuřícími mohl (Vitellius) veřejně vraždit, odpouštěti jen klamáním. A tak tedy (Julius Burdo) ve vězení držen a teprv po vítězství, když nenávist vojínů již byla ochábla, propuštěn byl. Zatím jim byl co oběť centurio Crispinius vydán; ten se krví Capitonovou poskrnul a proto i pomstu hledajícím více do oka padl i trestajícimu (Vitelliovi) lhostejnějším byl.

59. Potom byl Julius Civilis, poněvadž u Batavů velmi mnoho mohl, z nebezpečenství vytržen, aby se jeho usmrcením tento zpurný národ neodcizil. A v skutku nacházelo se v obci Lingonů osm batavských cohort co pomocné vojsko čtrnácté legie, které se následkem nesvornosti od legie odtrhly a jak se k té neb k oné straně naklonily, co spojenci anebo nepřátelé velké důležitosti nabyti mohly. Centuriony Nonia, Donatia, Romilia, Calpurnia, o kterých jsme nahoře se zmínili, ¹⁾ poručil usmrtiti, poněvadž byli obžalováni ze zločinu věrnosti, který jest u odpadlíků nejtěžší. Ještě přistoupili k jeho straně Valerius Asiaticus, legat belgické provincie, kterého Vitellius později za zetě vzal, a Junius Blaesus, správce lugdunenské Gallie, s italskou legií a taurinskou alou, ²⁾ které v Lugduně ležely. Také raetická vojska ³⁾ neváhala hned s ním se spojit. Ani v Britannii ⁴⁾ se nerozmýšleli.

60. Tu spravoval Trebellius Maximus, muž svou špinavou lakomostí u vojska málo vážený a nenáviděný. Nenávist tuto rozněcoval Roscius Caelius, legat dvacáté legie, který již dávno s ním v nesvornosti žil; jich nenávist však při příležitosti občanské války tím divočeji vypukla. Trebellius vyčítal Caeliovi, že jest vinen rozbrojem a porušením kázně a Caelius zase vinil Trebellia z oloupení a chudoby legií; zatím se habebnými hádkami legatů kázeň vojska pokazila a nesvornost tak daleko postoupila, že Trebellius i od vojínů pomocných vojsk s potupou zahrán byl a když kohorty i aly s Caeliem se spojily, opuštěn jsa k Vitelliovi se utekl. Mír provincie, ačkoli consular odstraněn byl, byl udržen; ji spravovali vůdcové legií, dle práva sobě rovni jsouce, Caelius svou odvážlivostí mocnější.

61. Spojiv se s britannským vojskem ustanovil Vitellius, vojenskou mocí a peněžnými prostředky mocen jsa, pro válku dva vůdce a dvě cesty. Fabius

Valens měl Gallie ¹⁾ si získati anebo, kdyby se zdráhaly, pustošiti a přes Cottianské Alpy do Italie vtrhnouti; Caecina bližším průchodem přes hřbet Poeninských Alp ²⁾ sestupovati. Valens dostal vybrané vojsko dolejší Germanie s orlem páté legie a s cohortami a alami ³⁾, asi 40.000 mužů; z hořejší Germanie vedl Caecina 30.000 mužů, kterých jádro jedna legie, dvacátá první, byla. Oběma byla germanská pomocná vojska přidána, z kterých Vitellius také své vojsko doplnil, s celou brannou mocí následovati chtěje.

62. Neobyčejná byla mezi vojskem a imperatorem rozdílnost. Vojín naléhal, bitvu žádal, pokud Gallie se třesou, pokud Hispanie váhají; že jim nepřekáží zima ani váhání nečinného míru. ¹⁾ Že musí do Italie vtrhnouti, město vzíti. Že při občanské nesvornosti nic jistějšího není jako pospěch, kde jednání více zapotřebí jest než rokování. Vitellius však lenoval a štěstí, jakého principat poskytuje, v nečinné mar-notratnosti a mrhavých hodech napřed požíval, již v poledne opit a pokrmem přeplněn býval. Avšak nadšení a rázní vojínové vykonávali předce z vlastní vůle povinnosti vůdcovy, jakoby imperator přítomen byl a pilné nebo lenivé nadějí a strachem podněcoval. Připraveni a napnuti jsouce žádali znamení pochodu. Jmeno Germanica Vitelliovi hned dáno; Caesarem nedal se ani co vítěz jmenovati. Co radostné znamení Fabiovi Valentovi a vojsku, které do války vedl, právě v den pochodu orel volným letem, jak zástup postupoval, jako průvodčí napřed letěl a po dlouhý čas trval takový jásot radujících se vojínů a tak pokojný let uespostrašeného ptáka, že to za nepochybné znamení velikého a šťastného výsledku považovali.

63. K Trevirům co spojencům přišli bezpečni. V Divoduru ¹⁾ však (jest to město Mediomatriků), ačkoli se vši vlídností přivítání byli, přišel na ně náhlý strach a uchopili se ihned zbraně, aby nevinné mě-

šťany posekali, ne aby kořistili aneb že by pleniti chtěli, nýbrž ze zuřivosti a vzteklosti a z nejistých příčin, které se tím právě nesnadněji odstraniti daly, až konečně prosbami vůdce upokojeni byvše od ničení obce upustili. Předce se asi 4.000 lidí usmrtilo. A po Gallích roznesl se takový strach, že na to blížícímu se zástupu všecky obce se svými představenými a prosbami vstříc chodily a ženy s dětmi na cestu se vrhaly a vůbec všech prostředků používaly, které hněv nepřátel upokojiti mohou, ne že válka byla, nýbrž aby pokoj se udržel.

64. Zprávu o zavraždění Galby a o vládě Othonově dostal Fabius Valens v obci Leuků. ¹⁾ Vojínů mysl nebyla ani k radosti ani ku strachu pohnuta; vojnou se zanášeli. Gallové se musili rozhodnouti; ti však Othona a Vitellia stejně nenáviděli, Vitellia se také báli. Lingonů ²⁾ obec byla nejbližší věrna Vitelliově straně. Přívětivě přijati byvše jedni nad druhé mírností vynikali. Avšak radost byla krátká přepychem cohort, ³⁾ které se od čtrnácté legie, jak jsme svrchu podotkli, odtrhly a které Fabius Valens se svým vojskem spojil. Z počátku byla hádka, na to pře mezi Batavy, a legionary: ⁴⁾ a když se s oběma stranami vojínové co stranníci spojili, bez mála až k bitvě se rozpálili, kdyby Valens potrestáním několika mužů Batavům nebyl připomenul, že na nejvyšší moc polního vůdce zapomněli. Nadarmo se proti Aeduům příčina války vyhledávala: ⁵⁾ když jim bylo rozkázáno, aby peníze a zbraň přinesli, dovezli mimo to potravu, aniž čeho za ni žádali. Co Aeduové ze strachu, to Lugdunenští ⁶⁾ z radosti učinili. Avšak legie italská a taurinská ⁷⁾ od táhly: osmnáctá cohorta zůstala dle usnešení v Lugduně, ve svém obyčejném zimním ležení; Manlius Valens, vůdce italské legie, nebyl u Vitellia v žádné vážnosti, ačkoliv sobě na jeho straně dobře zasloužil: Fabius ho tajným obviněním očernil, aniž to

pozoroval; a aby příliš neopatrného oklamal, veřejně ho pochválil.

65. Starou nesvornost mezi Lugdunenskými a Viennenskými poslední válka ¹⁾ byla jest rozpálila. Mnoho porážek se dalo s obou stran tak častých a rozhořčených, že nebojovali jen pro Nerona a Galbu. Také odevzdal Galba z huěvu důchody Lugdunenských státní pokladnici, Viennenským naopak mnoho cti prokázal. Z toho povstala žárlivost a závist a poněvadž jenom řekou ²⁾ rozdělení byli, ustavičná nenávist. Proto popuzovali Lugdunenští jednotlivé z vojinů a vyzývali je, aby Viennenské zničili vypravující, že jejich osadu obléhali, Vindicovo podniknutí podporovali, nedávno k ochraně Galbové legie sbírali. A když příčiny nenávisti byli jsou uvedli, ukazovali na velikost kořisti. A již jich nepovzbuzovali tajně, nýbrž veřejně je prosili, aby na ně šli co mstitelové, aby vyvrátili sídlo gallické války. Že tam vše je cizí a nepřátelské, oni pak že jsou římská osada, díl vojška, v štěstí a neštěstí spojenci, i žádali, aby jich, kdyby se štěstí obrátilo, rozzlobeným nevydávali.

66. Takovými a jinými toho způsobu řečmi tak daleko to přivedli, že i legatové i vůdcové stran mysli, že se hněv vojinů nemůže potlačit; avšak Viennensští nebezpečenství sobě hrozícího povědomi jsouce s ratolestmi vlnou obvázanými a vínky o ochranu prosících v rukou, když zástup byl vytáhl, zbraň, kolena, nohy objímající mysl vojinů obměkčili. Valens přidal každému jednotlivému vojinů 300 sestertiů. ¹⁾ Nyní rozhodlo stáří a důstojnost osady a slova, kterými Fabius život a zachování Viennenských doporučil, příznivě se přijala. Předce ale město vydáním zbraně trestáno bylo a měšťané podporovali jednotlivým soukromníkům a spolkům patřícími zásobami vojíny. Avšak udržovala se pověst, že Valens sám velkým darem peněžitým uplacen byl. Tento dlouho byv chudý, najednou

boháč jsa změnu štěstí špatně skrýval, náruživostem dlouholetou nouzí rozpáleným se podal a po nuzné přežití mladosti marnotratným starcem se stal. Zdlouha potom táhlo vojsko zemí Allobrogů a Vocontiů; ²⁾ vůdce prodával dalekost denních cest a ustanovování stanovišť, hanebné smlouvy děláje s majetníky polí a představenými obcí a tak drze jim vyhrožuje, že Lucum (municipální město Vocontiů) zapáliti poručil, až penězi uspokojen byl. Kdykoliv peněz nebylo, zprzněním dívek a manželek se spokojoval. Tak přišli k Alpám.

67. Ještě více kořisti a krve pohltil Caecina. Jeho prchlého ducha popudili Helvetiové, ¹⁾ národ gallický, před časy válkami a reky, později upomínkou na své jméno slovutný, o zavraždění Galbové žádné vědomosti nemající a Vitelliové vládě se podrobiti nechtící. Počátek války byla lakomost a nedočkavost jedenadvacáté legie. Vojínové této legie byli jsou ukradli peníze, které za mzdu pro jeden hrad určeny byly, který druhdy Helvetiové svými vojíny a penězi vydržovali. To jim vzali Helvetiové za zlé a zachytivše listy, které jmenem germanského vojska k panonickým legiím se nesly, zadržovali jednoho centuriona a několik vojínů ve vězení. Boje chtivý Caecina vydal se na cestu, aby jakoukoliv vinu pomstil, nežby toho želeli. Ležení bylo vyzdviženo, pole pleněna, jedno dlouhým mírem na způsob municipálního města vystavené, pro příjemné a zdravé lázně hojně zalidněné místo sbořeno. ³⁾ K raetickému pomocnému vojsku byli poslové posláni, aby na Helvety proti legii se postavivší od zadu udeřili.

68. Helvetiové, před nesnází hrdí, v nebezpečnosti bojácní, ačkoliv v prvním hluku Claudia Severa za vůdce byli zvolili, předce užívati zbraně, pořádek udržeti a společně jednati neuměli. Boj proti starým a vycvičeným vojínům záhubný, obležení nebezpečné, poněvadž

hradby stářím se byly sesuly. S jedné strany Caecina se silným vojskem, s druhé strany raetické aly a cohorty a mládež samých Raetů, ¹⁾ zbrani zvyklá a dle způsobu vojenské kázně vycvičená; se všech stran plenění a zabíjení. Sami u prostřed zbraň odhodivše sem a tam bloudili, velká část jich poraněna aneb rozprášena jsouc na Vocetskou horu ²⁾ utekla. Avšak od cohorty Thraců ³⁾ na ně poslané sehnáni a od pronásledujících Germanů a Raetů po lesech a i v skrýších vražděni byli. Mnoho tisíc lidí pobito, mnoho prodáno. A když všecko rozkotavše proti hlavnímu městu Aventicu ⁴⁾ v dokonale sestaveném zástupu táhli, byli muži vysláni, aby obec odevzdali; a vzduání se přijalo. Julia Alpina, jednoho z předních mužů, co strůjce války, dal Caecina usmrtiti: ostatní přenechal milosti aneb ukrutnosti Vitelliově.

69. Není snadno říci, zdali poslové Helvetiů imperatora čili vojíny méně smířitelné našli. Tito žádají zničení města a staví zbraň a pěstě před oči vyslanců. Ani Vitellius nešetřil hrozících slov; tu upokojil Claudius Cossus, jeden z vyslanců, muž zdravé výmluvnosti, své umění ale přiměřeným strachováním se ukrýváje a tím právě více působě, mysl vojína, jak to u sprostého lidu bývá, náhlými dojmy proměnlivou a tak k útrpnosti náchylnou, jak dříve v ukrutnosti nemírná byla. Slzy prolivše a dosti vytrvale lepšího rozsudku žádající odpuštění a ušetření městu vymohli.

70. Caecina několik dní v Helvetii pobyv, až by o Vitelliově rozsudku zpraven byl a zároveň na přechod Alp se chystaje, obdržel milou zprávu z Italie, že Silianská ala ¹⁾ okolo Padu ležíc Vitelliovi přísahala. Vitellia měli Silianové za prokonsula v Africe, ²⁾ na to od Nerona do Egypta napřed posláni, pro Vindicovu válku však nazpět povoláni byli ³⁾ a tehdáž navedením decurionů, ⁴⁾ kteří Othona neznajíce a Vitelliovi zavázáni jsouce sílu blížících se legií a dobrou

pověst germanského vojska vychlubovali, k Vitelliově straně se přidali a novému knížeti co nějaký dar Milán, Novaru, Eporediu a Vercelly, ⁵⁾ nejpevnější municipální města zapadanské krajiny, ⁶⁾ odevzdali. To sami Caecinovi vzkázali. A poněvadž posádkou jediné aly nejširší díl Italie chráněn býti nemohl, poslal cohorty Gallů, Lusitanů ⁷⁾ a Britannů a tlupy Germanů s Petriskou alou napřed, sám po nějaký čas nevěda, má-li přes raetické hory do Norica ⁸⁾ proti tamějšímu procuratorovi Petroniovi se obrátiti, který povolav pomocná vojska a strhnuv mosty přes řeky vedoucí Othonovi věrným býti se zdál. Avšak obává se, aby neztratil již napřed poslané cohorty a aly a zároveň rozvažuje, že Italie, udrží-li se, více slávy mu získá a že, kdekoliv se bitva svede, Noricové s ostatním vítězovi za odměnu připadnou, převedl subsignany ⁹⁾ a těžký zástup legií ¹⁰⁾ po poenické cestě přes ještě zimní Alpy.

71. Otho zatím proti očekávání všech neochábl rozkošemi a zahálkou. Odložil chtíče, zapřel marnotratnost a ve všem slušnosti, jaké stát požadoval, vyhovoval. Tím více strachu zbuzovaly nepravdivé ctnosti a možné navrácení-se jeho vad. Maria Celsa, zvoleného konsula, kterého na oko uvěznil a tím před zuřivostí vojínů zachránil, dal do Capitolia povolati. ¹⁾ Tento slovutný muž, kterého jeho strana nenáviděla, měl mu slávu mírnosti získati. Celsus neohroženě k vině věrnosti Galbovi zachované se přiznal a dále na svém příkladu mnoho si zakládal. Otho ne jakoby mu od pouštěl, nýbrž aby se nepřítel báti nemusil, smířiv se s ním hned ho mezi své nejdůvěrnější přátele a brzo na to ve válce mezi vůdce vzal. A Celsus zachoval, jakoby mu to osudem ustanoveno bylo, i Othonovi neporušenou a nešťastnou věrnost. Ze zachování Celsova radovali se přední muži města, od lidu bylo velebeno ba i samým vojínům milo, kteří nyní též ctnosti se obdivovali, na kterou dříve nevražili.

72. Na to následoval stejný jásos z nestejných příčin,¹⁾ když se Tigellinova záhuba vymohla. Sophonius Tigellinus z neznámých rodičů pocházejí, mrzký v mládí, nestydatý v stáří, správu noční stráže a praetorianů a jiná vyznamenání, která zasloužilým mužům připadnouti měla, nepravostmi — neb tak to šlo čerstvěji — obdržev, hned na to ukrutnosti a potom lakomosti a mužským neřestem se oddal, Nerona ku všem nešlechtným činům sváděl, některých bez jeho vědomosti se dopustiti se osmělil a konečně jej opustil a zradil. Proto jeho smrti nejvytrvaleji žádali z nestejných příčin, jedni poněvaď Nerona nenáviděli, druzí poněvaď po něm toužili. U Galby chránila ho mocnost Tita Vinia, který předstíral, že mu dceru zachránil. A bez vší pochyby ji zachránil, ne však z dobrosrdečnosti, neb mnoho lidí zavraždil, nýbrž aby měl útočiště pro budoucnost, poněvaď každý špatný člověk přítomnosti nedůvěřuje a změny se obáváje proti všeobecné nenávisti přízně soukromníků napřed si vyhledává; při čem se nebrává ohled na nevinnost, nýbrž na vzájemné nestíhání nepravostí. Lid tím více rozhořčen jsa, poněvaď staré zášti proti Tigellinovi s novou nenávistí k Titovi Viniovi se spojilo, z celého města na Palatium a na náměstí se sbíhal, po závoďišťi a divadle, kde jeho nevázanost nejvyššího stupně dosahovávala, se rozlil a bouřlivě hulákal, až Tigellinus v lázních Sinuesských zprávu, že zemřítí musí, obdržev a se souložnicemi poobcovav a je zlíbav po dlouhém hanebném váhání břitvou krk si podrízl a svůj zlo-pověstný život ještě pozdní a ohavnou smrtí zhanobil.

73. Téhož času také se žádalo, aby Galvia Crispinilla usmrcena byla; ta však rozličným mámením a ačkoliv se nepříznivá pověst o přetvařování císařově roztrušovala, nebezpečenství ušla. Neronovou učitelkyní vilnosti byvši do Afriky, aby Clodia Macra k válce svedla, byla jela a veřejně o to usilovala, aby

Římský národ hladem vymořila; ¹⁾ na to s jedním consulem do manželství vstoupivši přízeň celého města si získala, pod Galbou, Othonem a Vitelliem stíhána nebyla a brzo mocnou se stala svými penězi a tím, že žádných dětí neměla, co oboje za dobrých i zlých časů stejně platí.

74. Mezi tím časté a lichocením zženštilým naplněné listy Othonovy, Vitelliovi posílané, peníze a přízeň a pokojné místo, kterékoliv by si pro své婚姻notratné živobytí vyvolil, nabízely. Totéž nabízel Vitellius, z počátku jemnějším způsobem, ale hloupým a nehodným přetvařováním s obou stran; brzo na to, jako vadící se, smilství a nešlechetnosti sobě vyčítali, oba právem. Otho, povolav posly, které byl Galba poslal, nazpět zase jiné k oběma germanským vojskům a k italské legii a oněm tlupám, které v Lugduně ležely, posly poslal, jakoby od senatu vypraveni byli. Poslové zůstali u Vitellia ochotněji, než aby se zdáti mohlo, že zadrženi byli. Praetorianové, které Otho pod záminkou čestné stráže legatům byl přidal, byli nazpět posláni, než s legiemi se mohli setkat. Fabius Valens jim dal jmenem germanského vojska listy k praetorským a městským cohortám, v kterých sílu své strany vychvaloval a svornost nabízel a dále jim lál, že vlády tak dlouho před tím na Vitellia přenešené Othonovi dopřáli.

75. Tak slibováním a zároveň výhrůžkami pokoušení byli, žeby ve válce podlehnouti musili, v míru ničeho neztratili. Tím ale věrnost praetorianů se nezměnila. Avšak úkladníci od Othona do Germanie a od Vitellia do města posláni byli. S obou stran nadarmo; Vitellianští v tak velikém množství lidu obapolnou neznámostí bez trestu prošli; Othonianští svými novými obličejí, neb Vitellianští vespolek se znali, se prozradili. Vitellius sepsal list Othonovu bratru Titi-anovi, jemu a jeho synovi záhubou vyhrožuje, kdyby

se jeho (Vitelliovy) matky a dětí nešetřilo. A v skutku se obě rodiny udržely; se strany Othonovy snad ze strachu, Vitellius si co vítěz slávy mírnosti získal.

76. První zpráva, která Othonovi důvěry dodala, přišla z Illyrika, že mu legie Dalmatie, Pannonie a Moesie přísahaly.¹⁾ Tatáž zpráva přišla z Hispanie a Cluvius Rufus byl úředním nařízením pochválen: a hned na to poznalo se, že Hispanie k Vitelliovi přešla. Ani Aquitanie,²⁾ ačkoliv od Julia Corda pro Othona pod přísahu vzata byla, dlouho nevytrvala. Nikde věrnosti ani lásky nebylo, ze strachu a nutnosti sem a tam se přecházelo. Týž strach obrátil narbonenskou provincii³⁾ k Vitelliovi, poněvadž přechod k nejbližším a k silnějším snadný byl. Vzdálené provincie a legie mořem oddělené přidržovaly se Othona ne z náchylnosti k jeho straně, nýbrž u nich mělo velkou váhu jméno města a křivé předstírání senatu a pověst o něm, která dříve k nim přišla, jejich srdce jemu naklonila. Judaické vojsko Vespasianus, Syrské legie Mucianus k přísaze pro Othona přinutili.⁴⁾ Zároveň Egypt a všechny na východě ležící provincie jeho jménem se spravovaly. Tatáž povolnost v Africe, kde město Carthago počátek učinilo. A ani nečekaje, až by proconsul Vipstanus Apronianus svou vůli projevil, dal Crescens, Neronův propuštěnec (neb i takoví lidé ve zlých časech za díl státu se považují), z radosti nad novou vládou lidu hostinu a lid to ostatní, žádné míry neznaje, rychle provedl. Carthaginy následovaly ostatní obce.

77. Poněvadž vojska a provincie tak rozděleny byly, musil se Vitellius do války pustiti, chtěl-li vládařství dosáhnouti. Otho zanašel se jako v největším pokoji správou říše, dílem jak toho důstojnost státu vyžadovala, nejvíce proti vážné slušnosti dle potřeby okamžiku pospíchaje. Až k prvnímu březnu byl sám consul se svým bratrem Titianem; následující měsíc určil pro Verginia, by aspoň poněkud germanské vojsko

uchlácholil. ¹⁾ Přidán byl Verginiovi Pompejus Vopiscus pod záminkou starého přátelství; mnozí to za čest Vienneuským prokázanou vykládali. ²⁾ Ostatní consulaty zůstaly dle ustanovení Neronova aneb Galbova: Caeliovi Sabinovi a Flaviovi Sabinovi až k červenci; Arriovi Antoniovi a Mariovi Celsovi až k září, kterým i Vitellius zvítěziv jejich místa ponechal. Otho však starcům, kteří vyšší úřady byli spravovali, důstojnosti vyšších kněží a úřady ptakopravců (angurů) ku zvýšení jejich důstojnosti přidával, aneb nedávno z vyhnanství domů přišedší vznešené jinochy na kněžské úřady, jež dědové a otcové jich byli spravovali, k jejich potěšení znova dosazoval. Cadiovi Rufovi, Pediovi Blaesovi, Saevinovi Pomptiniovi senátorská místa nazpět dána; tito žalobě, aby v provinciích vydřené peníze vynahradili, pod Claudiem a Neronem podlehli: odpouštějícím líbilo se, aby se to, co v skutku lakomost byla, pod jiným jménem zločinem urážky císařské velebnosti býti zdálo; ze zanevření na tento zločin tehdá i dobré zákony se odstraňovaly. ³⁾

78. Stejnou štedrostí též náchylnost obcí a provincií si získati chtěje Hispalianům a Emeritským rozmnožil rodiny, všem Lingonům římské občanské právo, provincii Baetice Maurův obce ¹⁾ daroval; nová práva Kappadocii, ²⁾ nová Africe dal, více okázalá než trvanlivá. Mezi takovým jednáním nutností tehdejšího postavení a nastávajícími starostmi omluveným ani tenkrát na nevěstky nezapomenuv sochy Poppaeiny uzavřením senatu zase postavil. Věřilo se také, že obmyšlel památku Neronovu slaviti doufaje, že tím sprostý lid si získá. A někteří v skutku Neronovy podobizny vystavovali; a v některé dny jmenoval národ a vojín Othona Neronem Othonem, jakoby tím jeho vznešený rod a důstojnost zvýšiti chtěli. Sám se o tom neprohlásil obávaje se to zapovídati aneb se stydě to uznati.

79. Poněvadž pozornost na občanskou válku obrá-

cena byla, nestaral se žádný o zahraničné věci. Tím směleji Rhoxolanové, národ sarmatský, ¹⁾ v předešlé zimě dvě cohorty porazivše ve velké naději do Moesie ²⁾ byli vpadli, devět tisíc jezdců, následkem své divokosti a šťastného výsledku více po kořisti než po bitvě dychtivých. Bezstarostně tedy se potloukající přepadla náhle třetí legie spojivši se s pomocným vojskem. U Římanů bylo všecko k boji připraveno: Sarmatové, poněvadž ze žádosti po kořisti roztroušeni aneb nákladem břemene obtíženi byli a poněvadž koně po kluzkých cestách rychle běžeti nemohli, jako svázaní poráženi byli. Nebo podivu hodno jest, jak všecka udatnost Sarmatů takřka mimo ně jest. Nic bojácnějšího v pěší bitvě není nad ně; když ale v rotách na koních přicházejí, sotva které vojsko by jim odolalo. Ale tehdá při vlhkém povětří a rozmrzlém ledě ani kopí ani meče, které předlouhé jsou a které oběma rukama řídí, jim neprospívaly, poněvadž koně klouzali a brnění je tížilo. To je zbroj jejich knížat a všech vznešených, z železných plíšků aneb z velmi tvrdé kůže spletená, jak naproti ráně neproniknutelná, tak, když návalem nepřátel převaleni byli, ku povstání nezpůsobná. Zároveň zapadali do hlubokého a měkkého sněhu. Římský vojn svým pancířem lehký jsa, a házecím oštěpem aneb kopím dorážeje, kde toho potřeba kázala, lehkým mečem nechráněné Sarmaty (nebo štítem se chrániti není u nich ve zvyku) z blízka bodal, až se těch několik, kteří po bitvě zůstali, v močálích schovalo. Tam krutostí zimy a účinkováním ran zašli. Když se toho v Římě dověděli, byli M. Aponius, který Moesii spravoval, vítězoslavnou sochou, Fulvius, Aurelius a Julianus Titius a Numisius Lupus, vůdcové legií, čestnými známkami consulů obdarováni. Otho byl rád a vztahoval tuto slávu na sebe, jakoby sám ve válce šťasten byl a svými vůdci a svými vojsky stát byl rozšířil.

80. Zatím z malého počátku, z kterého že by

něco zlého pojíti mohlo, žádný se neobával, zbouření povstalo a město málem v záhubu uvrhlo. Otho dal sedmnáctou cohortu z ostienské osady ¹⁾ do města povolati; Varius Crispinus, jeden z praetorských tribunů, dostal rozkaz, aby ji ozbrojil. Ten, aby tím pohodlněji v dobu, kdy v táboře ticho jest, rozkaz vyplnil, poručil, aby se začátkem noci z otevřené zbrojnice zbraň na vozy cohorty nakládala. Čas dal příčinu k podezření, věc k obvinění, volení noční tichosti k hluku; a pohled zbraně vzbudil u opilých žádost po ní. Vojíní reptají a viní tribuny a centuriony ze zrady, jakoby se služebnictvo senatorů ozbrojovalo, aby Othona zavraždilo; jeden díl vínem podnapilý nevěděl, co činí, nejhorší na příležitost k loupení čekali, sprostý lid, jak to obyčej bývá, každého nového hnutí žádostiv byl; poslušnost lépe smýšlejších vojnů byla nocí vyloučena. Tribuna, který pobouření udusiti chtěl, a nejprísnější z centurionů vraždí. Uchvacují zbraň, tasí meče, sedají na koně a hrncu se do města a do Palatia.

81. U Othona lodovali právě nejpřednější ženy a muži; tito úzkostliví jsouce a nevědouce, zdali to nahodilá šílenost vojnů nebo lest imperatorova, zdali zůstati a zaslíženou býti nebo uteci a se roztrousiti nebezpečnější by bylo, brzo se stavěli, jakoby pevně mysli byli, brzo svou bázlivostí se prozrazovali, zároveň na Othonův obličej pohlíželi. A jak se stává, když myslí k podezření nakloněny jsou, druzí Othona se strachovali, ač on sám se strachoval. Avšak on neméně nebezpečenstvím senatu hrozącím jako svým vlastním postrášen jsa hned praefecty praetorianů vyslal, aby hněv vojnů uchlácholili a všem hostům rozkázal, aby se kvapně rozešli. Tehdáž vysocí úředníci své znaky odhodivše, velké množství průvodců a otroků zamítнувše, starci a ženy potmě rozličné ulice města, málo kdo svůj dům, největší díl přístřeší svých přátel aneb u nejsprostějších svěřenců ¹⁾ nejisté skrýše vyhledávali.

82. Proud vojínů ani u dveří Palatia nedal se zastaviti, nýbrž vrazili do jídelny žádající, aby se jim Otho ukázal, poranivše tribuna Julia Martiala a vůdce legie Vitellia Saturnina, když hrnoucím se vstříc se postavili. Všude zbraň a výhrůžky brzo proti centurionům a tribunům, brzo proti celému senatu; myslí lichým strachem ztřeštěny byly a poněvadž žádnou jistou osobu svému hněvu za oběť přinesti nemohli, úplně svobodného jednání proti všem žádali, ¹⁾ až Otho proti důstojnosti vlády na měkkém lůžku stoje prosbami a slzami stěží je zkrotil a oni nerádi a ne bez viny do ležení se navrátili. Druhého dne byly domy jako v dobytém městě uzavřeny, lidé řídce po ulicích; luza smutná: zraky vojínů byly k zemi obráceny více ze zarmoucení než z lítosti. Praefectové Licinius Proculus a Plotius Firmus mluvili k jednotlivým manipulům, každý dle své povahy jemněji aneb přísněji. Řeč skončila tím, že se každému vojínu po pěti tisících sestertiů ²⁾ vyplatilo. Na to osmělil se Otho do ležení vkročiti. A tu se okolo něho tribunové a centurionové staví a vojenské znaky odhodivše úsilně ho za pokojné a bezpečné živobytí žádají. Vojíní poznali z toho ošklibost svého jednání a k poslušenství přivedeni byvše ze své vůle žádali, aby původcové zbouření usmrceni byli.

83. Otho, ačkoliv čas bouřlivý a smýšlení vojínů nestejně bylo, poněvadž všichni zachovalí, aby se nějakého prostředku proti panující nevázanosti uchopil, žádali, lid sprostý a větší díl z rozbojů a z vlády o přízeň se ucházející ¹⁾ se raduje zmatky a loupeží snadněji k občanské válce puzen býti mohl, zároveň rozvažuje, že vláda zločinem získaná náhle zase zavedenou poslušností a bývalou přísností udržena býti nemůže, předce však nesnází městu a nebezpečství senatu hrožících se obáváje, konečně takto promluvil:

„Ne abych vaši mysl k lásce ke mně rozněcoval, spolubojovníci, ne abych vaši srdnatost k udatnosti po-

vzbuzoval (neboť obojího u vás v neobyčejné míře přebývá), nýbrž já jsem přišel, abych od vás umírnění vaší udatnosti a míru vaší lásky ke mně sobě vyžádal. Příčinu k poslednímu pobouření nezavdala žádostivost aneb záští, co již mnoho vojsk k nesvornosti přivedlo, ba ani zpěčování se aneb strach nesnází: přílišná láska vaše a oddanost spojená s větší horlivostí než rozvážlivostí je zavinila. Neboť často dobrý začátek, neužíváš-li rozvahy, špatně končívá. My jdeme do války. Dovoluje povaha věcí aneb rychlé použití příhodných okamžiků, aby se všechny zprávy veřejně oznamovaly, aby se o všech záměrech u přítomnosti všech vyjednávalo? Vojínové některé věci tak věděti nesmí, jak jiné věděti musí. Tak toho vyžaduje důstojnost vůdců, tak přísnost kázně, že mnoho i centurionům a tribunům jen rozkázati záhodno jest. Kdyby se každý jednotlivý, když se mu něco rozkazuje, ptáti směl, hyne poslušenství a velení se stává nemožným. Zdali pak také tam¹⁾ pozdě v noci zbraň se uchvátí? zdali ten neb onen ničemný a opilý (neb myslím, že jich při posledním zmatku více netřeštilo) centurionovou a tribunovou krví ruce své zbrotí? do stanu svého imperatora vrazí?“

84. „Vy jste to sice pro mne udělali: avšak při rozutíkáni-sc, ve tmě a všeobecném zmatku může se příležitost i proti mně namítnouti. Kdyby se Vitelliovi a jeho průvodcům na vůli nechalo, jakého ducha, jakého smýšlení by nám přáli, čeho jiného než rozboje a nesvornosti nám přátí budou? aby vojín neposluchoval centuriona, centurio tribuna a tudy abychom jezdcí s pěšími smíšení v záhubu upadli. Posloucháním spíše, spolubojovníci, než ptaním se po rozkazích vůdců drží se vojenství, a nejudatnější vojsko v rozhodné době je to, které před rozhodnou dobou nejpokojnější bylo. Vy se starejte o zbraň a udatnost, mně přenechte úvahy a řízení vaší udatnosti. Málo jich pochybilo, dva budou trestáni. Vy ostatní vymažte

z paměti onu nejhanebnější noc. A ona slova proti senatu ať žádné vojsko více neslyší. Hlavu říše a ozdoby ²⁾ všech provincií usmrtiti chtějí, toho by se věru ani Germanové, které Vitellius co možná nejvíce proti nám popuzuje, neodvážili. A synové Italie, pravá římská mládež měla by krve a života onoho stavu žádati, jehož stkvělostí my mrzkost a nepatrnost Vitelliovy strany zatemňujeme? Některých národů zmocnil se Vitellius a má nějaký stín vojska: senat jest s námi. Tím se stává, že zde stát, tam nepřítel státu stojí. Jak? myslíte, že toto nejkrásnější město z domů a střech a ze snešených kamenů sestává? zdali tyto němé a bezživotné hmoty se sesují a zase vystaví, jest jednostejné: věčnost státu, mír národů a mé a vaše blaho visí na neporušitelnosti senatu. On od otce a zakladatele našeho města šťastně ustanoven byl a od králů až k císařům nepřetrženě v nesmrtelné řadě trval; jej, jak jsme od předků obdrželi, tak potomkům zůstaviti chceme. Neb jak z vás senatorové, tak ze senatorů císařové povstávají.“

8 ³⁾ I řeč, kterou měl, aby vojíny pokáral a uchlácholil, i mírná přísnost (neboť jen dva poručil usmrtiti) vděčně byly přijaty a utišení byli na ten čas vojínové, kteří na uzdě udržení býti nemohli. Předce však pokoj města se nenavrátil. Všude břínkot zbraně a obraz války, poněvadž vojínové, ačkoliv pokoje společně nerušili, přestrojeni po domech se potulovali zlomyslně na všechny cíhající, kteří svým vznešeným rodem nebo bohatstvím nebo nějakou výtečnou vlastností do pověsti přišli. Mnozí mysli, že také Vitelliovi vojínové do města přišli, aby smýšlení stran poznali. A tak bylo všecko plno podezření a i v nejskrytějších komnatách domů sotva kdo bez bázně. Avšak největší strach panoval na ulicích; při každé zprávě, která se byla roznesla, měnilo se smýšlení a pohled, aby se nezdálo, že pochybným zprávám nedůvěřují a ze šfa-

stných málo se radují. Shromážděnému však v curii senatu nesnadné se dostalo úlohy, ve všem míru zachovati, aby mlčení vzdorným býti se nezdálo a svobodomyslnost podezřelou se nestala. A Otho znal pochlebování, poněvadž ještě nedávno soukromníkem byl a totéž mluvíval. Tedy obraceli a točili při hlasování své výpovědi sem a tam. Vitellia nepřitelem a zrádcem vlasti nazývajíce, nejprozřetelnější všeobecnými výčitkami; někteří mu skutečné hanebnosti vyčítali, avšak jen když byl křik a když jich nejvíce mluvilo aneb když v hluku slov sami sobě odmlouvali.

86. Mimo to děsila strašlivá znamení, která rozličnými výpověďmi v známost přišla, že v předsíni Capitolia u dvouspřežného vozu, na kterém bohyně Vítězství stála, uzda jí vypadla, že ze svatyně Junoniny větší než lidská postava se vyřítila; že socha zbožného Julia Caesara na ostrově řeky Tibery za tichého a jasného dne od západu k východu se obrátila; že v Etrurii vůl mluvil; že se zvířecí netvory zrodily a více jiných věcí, jaké se za nevzdělaných časů i v míru pozorovaly, o kterých se však nyní jen za strašlivých časů slýchává. Avšak mimo hrozící záhubu zvláštní strach budoucnosti způsobila náhlá zátopa řeky Tibery, která nesmírně rozvodněna jsouc kúlový most strhla a spoustou na přič se postavivších trámů zastavena byvši ne jenom nízká a rovná místa města, nýbrž i před takovými nehodami jistá místa naplnila. Mnoho lidí bylo na ulicích vodou unešeno, ještě více v budách a ložnicích uchváčeno. Mezi lidem panoval hlad následkem nedostatku výdělku a drahoty potravy. A poněvadž voda dlouho stála, pokazily se základy osamělých stavení, které se sesuly, když voda se tratila. Jak mile z nebezpečenství vyvázli, již to, že Otho, když se k vojenské výpravě chystal, Martovo pole¹⁾ a Flaminskou cestu, po které do války tábl, z na-

hodilých anebo přirozených příčin zamezenou našel, za znamení nastávajících nehod se vykládalo.

87. Otho město obětí očistiv a vedení války rozváživ, poněvadž Poeninské a Cottské Alpy ¹⁾ a ostatní Gallií přístupy Vitelliovými vojíny obsazeny byly, do Narbonnské Gallie vtrhnouti si umínil, ²⁾ maje silné a své straně oddané loďstvo, poněvadž zbytky u mulvického mostu ³⁾ pobitých, kteří ukrutností Galbovou uvěznění byli, v legie vřadil a také i v ostatních naději vzbudil, že jednou do čestnější služby vstoupí. ⁴⁾ Loďstvu přidal městské cohorty a velmi mnoho praetorianů, sílu a jádro vojska i samých vůdců rádce a hlídače. ⁵⁾ Nejvyšší zprávu nad vojenskou výpravou primipilarům ⁶⁾ Antoniovi Novellovi, Suediovi Clemen-tovi a Aemiliovu Pacensovi, kterému od Galby mu vzatý tribunat nazpět dal, svěřil. Dozorcem loďstva zůstal propuštěnec Oscus, který je provázel, aby věrnost výše postavených pozoroval. Pro pěší a jezdce byli Suetonius Paulinus, Marius Celsus, Annius Gallus za vůdce ustanoveni. Nejvíce však důvěřoval Otho Liciniovi Proculovi, praefectovi praetorianů. Tomuto v městské službě činnému, válkám nezvyklému, důstojnost Paulinovu, živost Celsovu, dospělost Gallovu, jak kdo čím vynikal, obviňujícím, což velmi snadno jest, dále daremnému a lstivému muži před hodnými a mírnými přednost dána.

88. Za týchž dnů byl Cornelius Dolabella do Aquinatské osady ¹⁾ odstraněn, kdež ačkoli ne ve vézení předce přísně střežen byl, pro žádný zločin, nýbrž poněvadž jeho staré jméno a příbuznost s Galbou závadná byla. Mnoho úředníků a velká část bývalých consulů, ne aby se ve válce co pomocníci zúčastnili, nýbrž, aby komonstvo okrášlili, s Othonem do pole táhnouti musili; mezi nimi byl Lucius Vitellius, ku kterému se jako k ostatním choval, ani jako k bratru imperátorovu, ani jako k bratru svého nepřítele.

Město tedy úzkostí trápeno bylo; žádný stav nebyl strachu nebo nebezpečností prost. Nejřednější senatorové stářím slabí a dlouhým pokojem nečinností zvyklí, šlechta lenivá a válkám odvyklá, rytířstvo vojenské služby nepovědomé; čím více se snažili, by strach skryli a uschovali, tím více bázlivost svou jevíli. Naopak byli také lidé, kteří z hloupé ctižádosti nápadnou zbraň, výtečné koně, někteří drahé nástroje k hostinám a draždidla rozkoší jako nástroje války kupovali. Moudří báli se o pokoj a stát; lehkomyslní a o budoucnost se nestarající marnou naději se nadýmali; mnozí, úvěru v pokoji více nemající, v zmatku všech věcí dobré mysli a při všeobecné nejistotě nejjistější byli.

89. Avšak lid sprostý a národ, který svou přílišnou velikostí o všeobecné blaho se nestaral, znenáhla nehodu války cítil, poněvadž se všechny peníze na potřeby vojínů vydaly a potrava se zdražila, což za času zbourání Vindicova lid tak nevysílilo, poněvadž tenkrát město bezpečno bylo a válka v provincii mezi legiemi a Galliemi za zahraniční se považovala. Nebo od toho času, co zbožněný Augustus vládu Caesarů uspořádal, bojoval byl římský národ jen v dalekých krajinách a jen ku slávě aneb nepokoji jediného císaře. Za vlády Tiberiovy a Gaiovy obávali se jen nehod míru, které státu hrozily; Scribonianovo podniknutí proti Claudiovi, jak mile se o něm slyšelo, již potlačeno bylo; Nero více zprávami a pověstmi než zbraní svržen byl. Tehdáž ale legie a loďstvo a, co se jinak zřídka stávalo, praetorianští a městští vojínové do války vedeni byli; východní a západní země se všemi svými silami stály v pozadí,¹⁾ ty byly látkou dlouhé války, kdyby se bylo pod jinými vůdci bojovalo. Někteří hleděli do pole táhnoucího Othona zadržeti oznamující, že svaté štíty ještě nejsou uschovány.²⁾ On však zamítl všechno prodlévání, poně-

vadž také Nerona v záhubu uvrhlo a poněvadž ho Caecina, jenž Alpy již byl překročil, poháněl.

90. Dne čtrnáctého března odevzdal Otho stát otcům k opatrování a postoupil z vyhnanství nazpět povoláním zbytky, které po veřejném od Nerona nařízeném prodeji jejich statků byly zůstaly a státní pokladnici ještě přivtěleny nebyly, dar to velmi spravedlivý a na pohled stkvostný, avšak již dávno urychleným veřejným prodejem nevydatný. Brzo na to shromáždil lid a velkolepost města a srozumění národu a senatu se sebou vychvaluje proti straně Vitelliově mírně mluvil, více nevědomost než opovážlivost legií káraje; o Vitelliovi se ani nezmínil, buď že sám tak mírný byl, buď že spisovatel řeči o sebe se boje hanlivých slov proti Vitelliovi se varoval; myslilo se totiž, že Otho jak v poradách vojenských rady Suetonia Paulina a Maria Celsa tak v záležitostech městských schopnosti Galeria Trachala používal. A někteří poznali i sloh, který častým užíváním před soudem známý byl a svou šírokostí a zvučností uši lidu naplňoval. Volání a výkřiky sprostého lidu bylo slyšeti, jak to u pochlebování bývá, přílišné a neupřímné: jakoby dictatorovi Caesarovi aneb imperatorovi Augustovi čest prokazovali, tak jeden druhého v prokazování náklonnosti a přání předejítí chtěl, ne ze strachu nebo z lásky, nýbrž z otrocké chuti, jako činívá čeládka, každý z vlastní vůle, služnosti více nedbaje. Otho vytáhnuv pokoj města a starost o říši svému bratru Salviovi Titianovi svěřil.

Poznamenání.

1. — 1. R. 822. po založení města Říma anebo r. 69 po narození Kristově.

2. Národu ještě svobodného, dokud republica trvala.

3. V Řecku, na severu Acarnanie, kde Caesar Octavianus (Augustus) r. 31. před Krist. naroz. Antonia a Cleopatru porazil.

4. Protože nesměli o činnosti císařů tak svobodně mluviti jako dříve o působení národu.

5. Aby se pravdy dovědělo. Ani záštím rozhořčení ani podlízaví pravdy nešetřili.

2. — 1. Za panování Domitiana bylo mnoho zlých udávků a Domitianus sám velmi ukrutný panovník.

2. Galba, Otho, Vitellius a Domitianus.

3. Otho proti Vitelliovi, Vitellius proti Vespasianovi a L. Antonius proti Domitianovi.

4. Tyto války občanské a zahraničné vedly se obyčejně v témž čase.

5. Suevové. Ne v Germanii přebývající, nýbrž za Dunajem bydlící, sousedé Sarmatů, *ke kterýmžto Slovani*

6. Dacové v Multanech, Valašsku a Sedmihradsku přebývající často nad Římany vítězili a poněvadž někdy také poražení byli, byly porážky obapolné.

7. Viz Dějiny II., 8.

79th 8. L. 832 po založení Říma byla města Herculaneum a Pompeji a vůkolní vesnice popelem, který Vesuv vyhazoval, zasypána. 68 21

9. L. 822. a 834. Nejkrásnější díl města i s chrámy a velkolepými budovami v popel se obrátil.

10. Nemravným chováním vestalských panen.

11. Veliké t. j. slavných mužů a žen.

12. Na ostrovech, na kterých pusté skaliny byly, žilo mnoho vyhnanců, jichž mnoho zavražděno bylo.

13. Zamítl-li někdo úrad, řeklo se, že jím pohrdá; nastoupil-li jej, řeklo se, že se chce vysoko vyšínouti a snad i císařem býti.

14. U císařů.

15. Propuštěnec byl otrok na svobodu propuštěný. Pán, který ho propustil, zůstal jeho ochráncem, patronem.

3. — 1. Caligula, Nero, Domitianus a jiní mnoho zavinili a bohové nyní pro jejich zločiny celý národ trestali.

4. — 1. K. p. vítězství, porážky, úmrtí, nástupství císařů a t. d.

2. Posud se volil kníže v Římě buď od senatu aneb aspoň od městské posádky; Galba ale byl v Hispanii od legií volen a museli se tedy obávat, že nyní i jiní vůdcové v provinciích tohoto příkladu následovati budou.

3. Doufali, že jejich ochráncové zase se navrátí a že se potom i jim lépe povede.

4. Z peněz Neronových hanebně nabytých.

5. — 1. Za těmi, kteří Galbu v Hispanii za císaře zvolili.

2. Nymphidius Sabinus, praefect životní stráže římských císařů, nalhal vojínům svým, že Nero ze strachu do Aegypta uprchl, a příslibiv jim jménem Galbovým veliké dary přivedl je k tomu, že od Neronu odpadli. Brzo na to ale umínil si Galbu zraditi a sám vlády se zmocniti. Avšak tribun Antonius Honoratus vzdoroval tomu, prosil vojíny, by Galbovi věrni zůstali a když na to Nymfidius do tábora přišel, byl od vojínů zabit.

3. Galba měl toho času 73 let.

4. Ostatní povaha Galbova, jeho stáří, časy samy a smýšlení vojínů nesouhlasilo s touto přísnou výpovědí.

6. — 1. Viz c. 48.

2. Poněvadž měl Galba tak špatné přátele, považovali ho jiní také za špatného, zanevěřeli naň a pohrdali jím.

3. Consul designatus: consul ustanovený, vyvolený, který ale na úřad svůj ještě nenastoupil. Cingonius Varro napsal Nymfidiovi řeč, kterou si měl vojíny nakloniti, a proto byl trestán.

4. Consul r. 814 po založ. města, muž vážený, starý, Neronovi velmi oddaný a jeho vůdce v Britannii.

5. Nero sestavil plavce, kteří nejvíce z otroků a zločinců sestávali, v jednu legii a prohlásil je za vojíny. Když se Galba z Hispanie k Římu blížil, postavili se mu v cestu a žádali, by Neronovo ono nařízení potvrdil. A když to hned nechtěl příslibiti, myslíce, že jim toho odepríti chce, počali křičeti, někteří i meče tasiti. Tu poručil Galba jezdcům, by je posekali. Sedm tisíc jich padlo, z ostatních, kteří se mu vzdali, dal vždy z desíti jednoho vybrati a usmrtiti. Viz c. 37.

6. Tato legie nebyla tatáž, o které jsme v předešlém poznámenání mluvili.

7. V Asii, na jihu kaspického moře.

8. Albanové, západně za kaspickým mořem bydlící národ, který Římané teprv ve válce s Mithridatem poznali a dvakráte porazili.

9. C. Julius Vindex, propraetor v Gallii, od Neronu odpad pro Galbu bojoval. Od Verginia Rufa poražen byv sám se usmrtil.

7. — 1. Clodius Macer, legat v Africe, prý nákladní lodí v Africe zdržoval, by Řím nedostatkem obilí trápený ve svou moc dostal.

2. Zločin na něj vymyslili a tak lstivě jej o život připravili.

3. Zlé samy sebou; dobré, poněvadž se myslí, že jich neprovedl v dobrém úmyslu.

8. — 1. Claudius Rufus, výmluvný dějepisec, psal dějiny Neronovy, Galbovy, Othonovy a Vitelliovy.

2. Galba jim odpustil čtvrtý díl daní. Viz c. 51.

3. Galba daroval díl půdy jejich sousedům, tím je trestaje, protože se s Verginiem Rufem proti Vindicovi spojily a jej poraziti pomohly. Viz c. 6., pozn. 9.

4. Germánské legie porazily za panování Neronova pod vůdcem Verginiem Rufem Vindica doufajíce, že odměnu obdrží; nyní ale měly býti trestány, že porazily přívržence Galbova.

5. Verginius Rufus byl muž výtečný. Vícekrát byv vyzván, by převzal vládu, nepřijal ji. Ode všech stran ctěn a vážen jsa žil pokojně až ku své smrti, aniž byl od koho stíhán. Plinius ho ve svých listech velmi chválí.

9. — 1. Po usmrcení Fonteja Capitona.

2. Galba k nim neposlal consulara, nýbrž jenom syna jednoho consulara, nebo větší čest nechtěl odpadlým vojínům prokázati.

10. — 1. Viz IV. 4. a 11.

11. — 1. Augustus nedal Aegyptu zvláštních úřadů a zkonů, nýbrž dal ho od svých procuratorů spravovati. Hlavní příčinou toho bylo, aby si dovážení obilí pojistil.

2. Aegyptčan.

3. V kterých žádné legie neležely.

4. Jim přinesl smrt a stát by byl málem v zkázu uvrhl.

12. — 1. A poněvadž vyvolený doufati mohl, že co nejdříve na vládu nastoupí.

2. Viz c. 2., pozn. 15. Každý chtěl, aby jeho přítel anebo patron (ochránce) od Galby za syna a nástupce přijat byl.

13. — 1. Zlaté prsteny nosivali za časů republiky jen senatorové a rytíři.

14. — 1. Městský praefect, správce města Říma, zastával za časů republiky co náměstník nepřítomného consula; za časů císařů stálý úřad se zvláštní soudní mocí.

2. Scribonia byla vnučka Sexta Pompeja, syna Cn. Pompeja.

15. — 1. Pontifex byl duchovní dozorce v starém Římě. Pontifex maximus nejvyšší kněz. Přijímání samostatného člověka za vlastní dítě jmenovalo se arrogatio a dalo se v řádném shromáždění národu, v kterém se dle curií hlasovalo a kde pontifex maximus předsedal. A poněvadž Galba též pontifex maximus byl, mohl ho sám za vlastního syna sobě vzíti.

2. Penates t. j. ochranní bůžkové domácí. Penatům něco přivtělití = domu svému přivtělití.

3. Galba pocházel z rodu Sulpiciů, matka jeho z rodu Lutatiů.

4. Caja Caesara a Lucia Caesara, syny Agrippovy z Julie, dcery Augustovy. Tito a dříve jmenovaní nepřežili ho.

5. Scribonianus Crassus. Viz I, 47. a IV. 39.; — hodna takového štěstí t. j. císařského trůnu.

6. Jeho otec, matka a jeden bratr byli od Claudia usmrćeni; jiný bratr od Nerona; sám žil dlouho ve vyhnanství.

16. — 1. Abych se poděkoval a republiku zavedl, takové zemské zřízení, kde není zvláštního panovníka a správa zemská v rukou buď celého národu buď čelnějších rodin spočívá.

2. Nero byl prvním takovým příkladem. Jej svrhla jeho ukrutnost s týlu národa, na kterém jako nějaké břemeno ležel.

3. Galba byl válkou, Piso od dobrých posuzovatelů na trůn povolán.

4. V hořejší Germanii. Viz c. 8. a 9.

5. Nyní jsou proti mně, poněvadž jsem muž už starý; až uslyší, že jsem si mladého za nástupce zvolil, zapomenou na mé stáří.

6. Nejlépe poznáš, co jako kníže konati máš, když si pomyslíš, čeho bys ty sám, kdybys poddaným byl, od knížete žádal.

7. Ostatní přítomní hned se klanili a mu pochlebovali.

17. — 1. Vinus, Laco, Marius Celsus, Ducenius Geminus. Viz c. 14.

2. V táboře praetorianů, životní stráž císařů. Cohors praetoria byla životní stráž vůdce. Augustus sestavil devět praetorských cohort po tisíci mužích, aby udrželi pokoj v Itálii. Tři byly vždy v Římě, z počátku u měšťanů ubytovány, až jim Tiberius před Viminalskou a Esquilinskou branou

tábor vykázal. Byli s praetorianskými jezdci císařskou gardou a měli vyšší důstojnost, více platu a sloužili jen po šestnácti letech, kdežto vojínové legií po dvaceti letech sloužili.

18. — 1. Když totiž den pro shromáždění ustanovený bouřlivý byl. Nebo když hřmelo a se blýskalo, nemělo se takové shromáždění odbývati.

2. Ve válkách si volíval jeden vojin druhého, známého, na kterého pomoc se mohl spolehnouti, že ho v nebezpečenství chrániti bude.

3. Tribunus militum, přednosta vojenský. Takoví byli v legií tři, později šest, z kterých vždy dva po dvou měsících legií veleli. Pod nimi byli centurionové. Centurio byl velitel jedné centurie, která počítala sto, později šedesát mužů. Centurionů bylo v legií šedesát nesterpné důstojností. Viz c. 31., pozn. 3.

19. — 1. Ani příliš mnoho, ani příliš málo.

20. — 1. Asi 178,000.000 zl. r. č.

2. Kopí se také užívalo při dražbach a při pronajímání; naznačovalo se tím místo, kde se co prodávalo.

3. Sector, kupec zboží státu připadlého.

21. — 1. Viz c. 13.

22. — 1. Duch jeho nebyl tak rozmazlen jako tělo.

2. Povíдали mu, že bude mnoho příležitosti míti s manželkami jiných tělesně obcovati, ba že svou manželku zavrhnuv jinou si bude moci vzíti, jako to dělal Caligula, který měl po sobě čtyry, aneb Claudius, který měl šest manželek po sobě.

3. Poppaea, nevěstka a později manželka Neronova. Viz c. 13.

4. Dokud živa byla. Umřela však ještě před Neronem.

5. Když manželka mocnářova takovým lidem důvěruje, tu na ni a na císaře a na celý dvůr mnohokrát zle působí a mnoho neštěstí na stát uvalují.

23. — 1. Nero cestuje po říši co hudební výtečník a výborný vozataj, brával s sebou také vojíny, kterých tleskání se mu tak velice líbilo jako tleskot lidu.

24. — 1. Každý dostal asi 8 zl. 8 kr. a poněvadž jich bylo v kohortě 360, dostali všichni asi 2908 zl.

2. Z cohort praetorských vyvolení průvodčí knížecí, ozbrojený okrouhlým štítem a kopím.

3. Praefectem městským byl Laco. Viz c. 14.

25. — 2. Tesserarius, heslonosič jmenoval se ten, kdo heslo od vůdce obdržev je důstojníkům přinášel.

2. Optio byl pomocníkem důstojnickým. Když důstojník byl nemocen neb jinak zaneprázdněn, volil (optabat) si ně-

koho, který jeho úřad zastával. Někteří ho porovnávají s pobočníkem, jiní s šikovatelem.

3. Právodčích.

4. Myslíce, že budou mezi legie v provinciích ubytované rozdělení, kde je větší namáhání a menší plat očekává.

26. — 1. Vojska pomocná cizích států jmenovala se *auxilia* a nebyla rozdělena v legie, nýbrž křidelní cohorty (*cohortes alarias*), poněvadž bojovaly na křídlech. Také neměla tribunů, nýbrž *praefecty*. — Před tím se mluvilo o praetorských cohortách.

2. Jedenáctého ledna.

27. — 1. *Haruspex*, věstec, který z vnitřností zvířat obětí budoucí věci předpovídal.

2. *Tiberiana domus* podle *Palatia* na patě *Palatinského* vrchu. *Velabrum* prostora mezi tržištěm, řekou a *aventin-skou* horou. Zlatý milník od *Augusta* postaven stál na tržišti u chrámu *Saturnova*, u kterého se všechny cesty *Italie* sbíhaly. *Otho* šel opácnou cestou k *Velabru*, aby se nezdálo, že jde k ležení *praetorianů*, tam se ale zahrnul a šel k zlatému milníku a chrámu *Saturnovu*, kde ho spiklí očekávali.

28. — 1. *Praetorianů*.

2. *Nepostavil se* naproti. *Plutarchos* vypravuje, že nevěděl o spiknutí a že omámen jsa velikostí náhlého podniknutí spiklé do ležení pustil.

3. *Pobouření a zavraždění císaře Galby*.

29. — 1. Tu cohortu, která u *Palatia* na stráž stála.

2. Vlastně pět, neb to bylo patnáctého ledna. Římané totiž počítávali také ten den, od kterého počítati počínali.

3. S *Nerona* na *Galbu*. Toto hnutí dalo se bez krvěprolití. Těch 7000 padlých, o kterých jsme svrchu mluvili, se zde nepočítá. Viz-c. 6.

30. 1. *Neusíloval* tak jako *Otho* o to, aby byl na trůn povolán.

2. Tím více by co císař stát převrátil. Představoval však přítele císaře *Nerona*.

3. *Otho* byl dle *Suetona* prostřední postavy, krívonohý a vůbec špatný na nohy.

4. Když senát a národ zabrániti nemohou, aby se císař nezvolil, aspoň vy hleďte, aby ho nevolili nejhorší lidé.

5. My knížata budeme vražděni a vy budete mezi sebou bojovati.

níky (maiores duces), s tribuny, legaty, quaestory ve vojenské radě a měl orla legie pod svou ochranou. Z nich se stávali praefecti. Bývali primipilové jmenovali se primipilarové (primipilares) jako bývali consulové consularové (consulares). Později se toto rozdělení legie a centurionů změnilo tak, že již za časů Caesarových centuriones primorum ordinum aneb primi ordines nebyli jmenováni primus pilus, primus princeps prior, primus hastatus prior, nýbrž všichni centurionové první cohorty.

4. Chrám Svobody stál na Aventinské hoře. V něm byla od Asinia Polliona první veřejná knihovna založena. Byl však narozen Asinius Pollio r. 76. př. Kr. naroz.

5. Viz c. 6. a pozn. a c. 36.

6. Tam se chtěl Nero odebrati. Viz c. 70., pozn. 3.

32. — 1. Palatinská hora a díl města od Romula tam vystavený. Že Palatium zde není tolik co knížecí palác, vysvětluje z cap. 35., kde se povídá, že se dvěře paláce vylomily a t. d. Tedy nemohl lid již dříve palác naplňovati.

2. Circus, závodisko, u starých Římanů prostranné stavení, v němž se odbyvaly circenské hry, které v jízdách o závod a zápase záležely.

33. — 1. Capitolium. Slavný od Tarquiniů vystavený a později od jiných, jmenovitě od Augusta, ozdobený chrám Jupiterův na temně Tarpejské hory. Viz Děj. III., 72. V širším smyslu slova celý ten vrch s hradem.

2. Ironicky.

36. — 1. Hlavní prapor legie byl orel, avšak měly také cohorty a manipuly zvláštní praporce.

2. Nebylo na tom dosti, že ho v zástupech svými těly obstoupili, postavili ho na řečníště mezi prapory a se všech stran ho obklopili, by žádný k němu přístupu neměl a mu neškodil.

3. V jedné ruce štít, v druhé meč držíce.

37. — 1. Člověk v soukromí žijící, Privatmann.

2. Že mne potrestá a vás usmrtí.

3. Každého desátého vybrati a usmrtiti. Ostatně viz c. 6.

4. Fontejus Capito a Clodius Macer viz c. 7.; Cingonius a Turpilianus viz c. 6.; Nymfidius viz c. 5. a 25.

5. Všichni byli propuštěnci a miláčkové Neronovi, kteří se za jeho vlády obohatili.

6. Tedy s tím větší nevázaností řádil.

7. Icelův.

38. — 1. Vojínové nosili obyčejně sagum t. j. plášť

vojenský; ona cohorta praetorská však, která v městě v paláci císařském na stráži stávala, mívala místo saga togu t. j. starořímský plášť z bílé vlny bez rukávů, jež nosili toliko v čas míru. Také nechávala taková cohorta přilbice a štíty v ležení, ozbrojena jsouc jen kopími a meči. Orelli. — Cohors togata, poněvadž mimo přísnou službu nosívala togu a zbraň svou vždy teprv ze zbrojnice dostávala. Lübker, Reallexicon des classischen Alterthums, viz „Cohors.“

2. V ležení byli praetoriani a legie námořníků. Ti sebrali zbraň, kde mohli, také přilbice a štíty vojsk pomocných a pomíchali se tak, že podle zbraně nebylo možná poznati, kdo k praetorianům a kdo k legii námořníků patří.

40. — 1. Basilica, jmeno velkých dvojnásobným podloubím okrášlených budov na náměstí, které k soudnímu sezení a obchodníkům k vyjednávání sloužily.

41. — 1. Té, která dříve v paláci na stráži stála.

2. Která byla upevněna na praporci. Na praporcích legií byli orlové; na praporcích cohort ruce a pod těmito jiná znamení, jmenovitě podobizny panujících císařů.

3. Uprostřed náměstí.

4. Evocatus se jmenoval vůbec ten, kdo na vyzvání některého vůdce dobrovolně se k němu přidal. V užším smyslu ten, kdo již vysloužil a na vyzvání některého vůdce po druhé co voják do jeho vojska vstoupil.

42. — Chrám Julia Caesara, od Augusta vystavený, stál uprostřed náměstí.

44. — Při smrti Galbově.

47. Právo senat svolati měli jen consulové. V jejich nepřítomnosti měl toto právo také městský praetor. Toho času ale byli oba consulové Galba a Vinius mrtvi, tedy byl senat od městského praetora svolán.

48. — Principia: hlavní místo tábora, na kterém stály stany vůdce a ostatních vyšších důstojníků, potom orlové a oltáře bohů a řečníště. Zneuctění takového místa bylo trestu tím hodnější.

49. — Augusta, Tiberia, Cája, Claudia, Nerona.

50. — 1. Jaký byl za časů Neronových a na počátku Galbova vladaření.

2. U Farsalu v Thessalii byl r. 48. před Kr. nar. Pompejus od Caesara poražen; u Filipp, města v Macedonii, r. 42. před Kr. nar. republikáni Brutus a Cassius od Octaviana; u Perusie v Etrurii L. Antonius, bratr triumvira Antonia, od Octaviana r. 41; Mutina (nyní Modena) utrpěla mnoho r. 44. ve válce Antonia proti Decimovi Brutovi.

3. Vojsko Judské a Syrské mu přálo.

51. — 1. Viz c. 6. *v t. 9, p. 82*
2. Turma: oddělení jízdy, sestávající z třiceti mužů, desátý díl aly (ala).
3. Vojska hořejší a dolejší Germanie.
4. Gally, kteří s Juliem Vindicem drželi a od nich poraženi byli. Viz c. 6.
5. Legií římských v Germanii ležících a pobouřených.
6. Galbiany jmenovali ty Gally, které Vindex pro Galbu proti Neronovi najal, kteří ale i s Vindicem od nich poraženi byli.
7. Římským občanským právem a pozemky, které Galba Trevirům vzal.
8. Lugdunum, nyní Lyon ve Francouzsku.
9. Že se Galba mstítí bude.
52. — 1. Roku 821. po zal. Ř. Viz c. 9.
2. Legatus byl vyšší důstojník, který vůdce zastával; za časů císařů byl vůdcem legie. Také se jmenovali legaty ti, kteří s místodržícími do provincií chodili, aby jim při všech pracích k ruce byli.
3. Má-li Galbu za císaře uznati aneb sebe sama na císařský trůn posaditi.
4. Legat vojska v hořejší Germanii.
5. Neznámého, který žádných úřadů nespravoval a vůbec ničím nevynikal.
6. Censura, úřad censorů, kteří dohlídku měli nad chováním se občanů ve veřejném a domácím životě, nad pronajímáním všech státu patřících pozemků, nad požitky a důchody, nad veřejnými stavbami, sady, místy atd.
7. S Claudiem, s kterým jeho otec Lucius Vitellius dvakrát consulem byl r. 796. a 800. po zal. Ř.
53. — 1. Caecina byl Galbův quaestor v Baetice, v provincii jihozápadní Hispanie (nyní Andalusie). Jako quaestor byl Galbovi k ruce a přijímal státní příjmy, vyplácel vojínům žold, přijímal díl kořisti státu patřící atd.
2. Trevirové národ Germanský mezi Rýnem a Mosou (něm. Maas) v nynějších Treverech (Trier). Lingonové národ Gallie Lugdunenské. Viz c. 51, pozn. 8.
54. — 1. Právě ruce stříbrné a propletané co znamení svornosti, věrnosti, pokoje a pohostinství.
2. Pomocná vojska spojenců nedělila se v legie, nýbrž v cohorty a jezdcí v turmy. Ostatně viz c. 51., pozn. 2.; a c. 26., pozn. 1.
55. — 1. Ještě nevěděli, koho mají voliti. Viz c. 57.
56. — 1. Nyní Kolín nad Rýnem.
57. — 1. Viz c. 55.

2. Z navedení legatů, tribunů, centurionů; z lakomosti t. j. myslíce, že za to, co dají, mnohem více nazpět dostanou.

58. — 1. Viz c. 46.

2. Procurator vyšší správce císařských důchodů v Římě a v provinciích.

3. Na řece Rýnu.

4. Viz c. 7.

59. — 1. Viz c. 56.

2. Taurini národ v nynějším Piemontsku.

3. Raeti nebo Rhaetia mezi řekami Dunajem, Rýnem a Padem.

4. Anglicko.

61. — 1. Gallie, množný počet, poněvadž se Gallie, nynější Francouzsko, na více dílů dělila: Gallia Narbonensis nebo Braccata nebo Provincie; Aquitania; Gallia Lugdunensis; Gallia Belgica.

2. Cottianské aneb Cottské Alpy mezi Francouzskem a Itálií jmenovaly se tak po jednom ligurském (v nynějším Sardinsku) králi, Cottiovi, který sídlil v Segusiu, nyní Susa. Valens měl tedy táhnouti přes Gallie a Savojsko dále do Piemontu a Italie, tedy přes horu Mont-Cenis zvanou. Poeninské Alpy táhnou se ze Savojska do jihozápadního konce Švejcarska až k hoře Rosa, odtud až ke Gothardu táhne se jejich hlavní hřbet pod jménem Lepontských a Helvetských Alp. Caecina měl přes horu Sv. Bernarda táhnouti.

3. Viz c. 26., pozn. 1.

62. — 1. Vitellius váhal, jakoby byl ještě mír. Takového nečinného míru nedbali a pravili, že by je neměl zdržovati.

63. — 1. Divodurum nyní Mety v Elsasku, něm. Metz.

64. — 1. Leukové, jižně od Mediomatriků a severně od Lingonů, mezi řekami Marnou (Marne) a Mosellou.

2. Viz c. 53., 54. a 63. pozn. 1.

3. Mezi batovskými cohortami pomocných vojsk a mezi vojiny římských legií.

4. Aednové v Gallii Lugdunenské, jihozápadně od Lingonů. Hlavní město jejich bylo Augustodonum, nyní Autun.

5. Jižně od Aeduů.

6. Viz c. 59., pozn. 2.

65. — 1. Vindicova.

2. Ararem (Saone).

66. — 1. Asi 24 zl. 23 kr.

2. Allobrogové bydleli v nynějším Dauphiné a dílem v Savojsku; jižně od nich Vocontiové v nynější Provence, v jihovýchodním Francouzsku.

67. — 1. V nynějším Švejcarsku.

2. Vicus Aquensis, nyní Baden, nedaleko Curychu.

68. — 1. Mládež atd., která dobrovolně vytáhla, aby zem Helvetskou plenila.

2. Mons Vocetius díl Jury, nedaleko Vicu aquenského (viz c. 67., pozn. 2.), nyní Bötzbeg.

3. V jihovýchodní části evropského Turecka.

4. Nyní Avenches, něm. Wifisburg ve Waadtském kantonu Švejcarska.

70. — 1. Ala, viz II., 17., 1. To jméno dostala od některého svého vůdce.

2. Vitellius spravoval co proconsul (bývalý consul) provincii Africu. Provincie Africa ale obsahovala zem dříve Carthaginskou a onu mezi oběma syrtami (mělčinami v moři, velkou a malou) ležící.

3. Když Nero viděl, že se v Římě neudrží, chtěl do Aegypta utéci a tam se brániti a proto tam vojska napřed posílal. Ostatně viz c. 6.

4. Poddůstojníků.

5. Tato čtyry města leží v Italii nad Padem. Eporedia nyní Ivrea.

6. Hořejší Italie jmenovala se Gallie cisalpina, Gallie se strany Alp k Římu, jako nynější Francouzsko, Belgie a část Nizozemska Gallia transalpina. Gallia cisalpina dělila se zase v Gallia cispadana t. j. Gallie se strany Padu k Římu, a Gallia transpadana t. j. Gallie za Padem, severně od Padu.

7. Lusitania nyní Portugalsko.

8. Severovýchodně od Italie, obsahujíc v sobě Rakousko, větší díl Štýrska a Korutanska a díly Krajinska, Bavor, Tyrolska a Solnohradska.

9. Antesignani milites. Za časů Caesarových jméno vybraného sboru při každé legii, který k tomu účelu zřízen byl:

71. — 1. Viz c. 45.

72. — 1. Dříve jásali, že Celsus na živě zůstal; nyní plesali, že Tigellinus usmrcen býti měl.

73. — 1. Ona chtěla, aby Clodius Macer Neronovu smrt pomstil a nedovolil, aby se obilí z Afriky do Říma dováželo.

76. — 1. Illyricum mezi adriatickým mořem a Panonií. Pannonie díl Uher západně od Dunaje, potom Slavonského Pomezí a Bosny; Moesie nyní Bulharsko.

2. Ve Francouzsku západně od řeky Loiry.

3. Západně od Savojska.

4. Judské vojsko t. j. legie v Palaestině ležící. Syrie mezi Cilicií v jihovýchodní Malé Asii a Palaestinou.

77. — 1. Viz c. 8.

2. Viz c. 65., 66. Pompejus Vopiscus byl z Vienny.

3. Byli obžalováni, že, když provincie spravovali, lid z lakomosti dřeli. Otho ale a senatorové, kteří pro ně hlasovali, řekli, že byli vlastně ze zločinu urážky císařské veřejnosti obvinění a odsouzeni a odpustivše jim vinu, na senátorská místa je zase dosadili.

78. — 1. Hispalis nyní Sevilla; Emerita nyní Merida v Hispanii. Lingonové viz c. 54. Baetica provincie Hispanie, nyní Andalusie a Granada.

2. V Malé Asii.

79. — 1. V jižním Rusku mezi Dněstrem a Donem.

2. Viz c. 76., pozn. 1.

80. — 1. Ostia, město při ústí řeky Tibery v Itálii.

81. — 1. Cliens, svěřenec jistého Římského rodu. Jeden úd tohoto rodu, obyčejně nejstarší, byl co patronus zavázán, svěřence chrániti, je u soudu zastupovati, penězi podporovati atd. Svěřenec zase musil jinak patrona podporovati tím, že k věnu dcer patronových, k vykoupení patrona ze zajetí, k zaplacení soudních pokut atd. přispíval. Jeden nesměl druhého žalovati, proti němu hlasovati anebo svědčiti.

82. — 1. Aby jim dovoleno bylo jednati s každým tak, jak by se jim líbilo.

2. Asi 400 zl.

83. — 1. Vztahuje se na „vládu.“

2. Ve válce v táboře. Vztahuje se na horejší: „My jdeme do války.“

84. — 1. Hlavu říše t. j. senat; ozdoby všech provincií t. j. nejvýtečnější muže všech provincií, kteří v senatu zasedali.

86. — 1. Martovo pole rovina mezi Římem a Tiberou, kde Římané svá shromáždění mívali a kde se mládež v gymnastických hrách cvičila.

87. — 1. Viz c. 61., pozn. 2.

2. Viz c. 76., pozn. 3.

3. Pons Mulvius vedl nad Římem přes Tiberu. Viz c. 6.

4. V ostatních t. j. ve vojínech loďstva. Doufali, že budou vřaděni do legií aneb do praetoriánských cohort, kterých postavení lepší bylo.

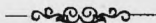
6. Městské cohorty a praetoriani byli síla a jádro vojska a spolu i rádcové a hlídači vůdců.

6. Viz c. 31., pozn. 3.

88. — 1. Aquinium město v Latii, v střední Itálii; nyní Aquino.

89. — 1. Na východě Syrie, Judaea, Aegypt; na západě Britannie, Hispanie. O těch se ještě nevědělo, spojili se s Othonem čili s Vitelliem.

2. Za panování Numy Pompilia prý spadl malý podlouhlý štít (ancile) s nebe, právě když nějaká morová rána v Římě zuřila. Vila Egeria oznámila králi, že tento štít zázračný jest a v něm trvání a štěstí města spočívá, aby ho tedy hleděl zachovati. Na to dal Numa, by mu ho žádný tak snadně ukrádnouti nemohl, jedenáct jiných, ale stejných štítů zhotoviti a všech dvanáct v jedné svatyni uložit. Zároveň zavedl nový sbor kněží, Saliů, kteří každoročně a sice po celý měsíc březen s těmito štíty tančice a zpívající po městě choditi musili. Poněvadž Otho poslední dni března z Říma vytáhl, nebyly tyto štíty od Saliů ještě uschovány a proto nechtěli někteří, aby Otho do pole vytáhl.

Přehled druhé knihy.

**Dějiny několika měsíců l. 822 po založení Říma
aneb l. 69 po Kr. narození.**

1. Na východě se připravují nové věci. Titus posílá se od otce Vespasiana do Říma, aby Galbovi holdoval. Někteří mysleli, by od Galby adoptován byl. Když na cestě slyší, že Galba mrtev jest, vrací se. 2. Příčiny vrácení se. Titus navštěvuje chrám Paphické Venuše. 3. Původ chrámu, obřady a obraz bohyně. 4. Titus se ptá stran své budoucnosti. Dobrou zprávu obdržev pozdviženou myslí k otci se ubírá, který Jerusalem oblehá. Vespasianova a Mucianova moc. 5. Povaha Vespasiana a Muciana. Titus tyto dříve nesvorné muže smířil a vojiny si naklonil. 6. 7. Oba vůdcové připravují se se svými vojsky k občanské válce. 8. V Asii vydává se jistý otrok za Neronu. 9. Jeho konec. 10. Annius Faustus bývalý Neronův udavač utracen. 11. Vojínové táhnou na rozkaz Othona proti Vitelliovi. 12. Nesvornost vojáků, kteří si v Itálii jako v cizí zemi počínají. První porážka nepřátel. 13. Othoniani plení jedno nevinné město. Láska matčina. 14. 15. Othonovo loďstvo hrozí Gallii. Vitellianští se porážejí. 16. Decimus Pacarius, procurator Corsiky, nutě ostrovany, by Vitelliovi holdovali, byl zavražděn. 17. Vitellianští vojinové do Itálie od Caeciny napřed posláni jsou šťastni. 18. 19. Othoniani proti vůli vůdce svého z Placentie proti Vitellianům do pole táhnou, ale brzo zase se vracejí a město upevňují. 20. Caecinův příchod do Itálie. Jeho snažení, by si Othoniány získal. Oblehá Placentii. 21. Prvního dne odráží se Caecina. Amphitheatr mimo město vystavený hoří. Nové přípravy s obou stran. 22. Druhého dne táhne Caecina po kruté púťce něčeho nepořídív zase nazpět ku Cremoně. 23. Othoniani šťastně bojují. Vůdcové zdržují, bojíce se obratu štěstí, vojiny od pronásledování nepřátel. Proto v ně vojinové nedávěrují a se bouří. Otho ustanovuje svého bratra Titiana vůdcem. 24. 25. 26. Caecina strojí Othonianům úklady. Tito nad jeho vojskem vítězí a byli by ho zcela zničili, kdyby jejich vůdce Paulinus nebyl dal znamení k pochodu

nazpět, Paulinus se omlouvá. 27. 28. 29. Valens přichází do Itálie. Zbouření ve Vitellianském táboře proti Valentovi. Praefect tábora Alfenus Varus krotí vojíny, co se mu daří. Mírnost Valentova. 30. Vojska Valentova a Caeciny se spojují. Obě vojska jsou Caecinovi více nakloněna. Žehravost obou vůdců. 31. 32. Porovnání Othona s Vitelliem. Otho se radí, má-li hned bitvou rozhodnouti, kdo panovati má, nebo má-li ještě posečkati. Suetonius Paulinus radí, by ještě posečkal. Jeho řeč. 33. Někteří souhlasí s Paulinem, jiní jsou proti tomu. Otho rozhoduje se pro bitvu. Zároveň se mu radí, by nebyl bitvě přítomen, načež se do Brixella odebrává. Zlé následky této rady. 34. Caecina a Valens staví přes řeku Padmost, jakoby na druhou stranu přejíti chtěli. 35. 36. Blízko mostu je ostrov. Ten obsazují obě strany. Vitelliani tam přicházejí dříve a vraždí a topí Othoniany. Vzpoura tamějších Othonianů. Změna jejich vůdců. 37. Pověst, že obě vojska mír zachovati chtěla. 38. Důvody z římských dějin vzaté dokazují, že tato pověst jen lichá byla. 39. 40. Hlavní díl vojska vedou Titianus a Proculus. Jejich špatně rozmyšlený pochod a prodávání. Otho usiluje, aby se rozhodná bitva svedla. 41—43. Bitva u Bedriaca. 44. Útěk Othonianů. Hněvají se na vůdce. 45. Příměří. Vítězové a poražení pláčou a proklínají občanskou válku. 46. Othonovi se přináší zpráva, že jeho vojsko poraženo bylo. Dobrá mysl vojínů okolo něho jsoucích. Ti ho těší, by nezoufal. 47. Otho chválí jejich oddanost a vyzývá je, by se s vítězem spojili ujišťuje, že dobrovolnou smrtí života sobě ukrátí, by tak občanskou válku ukončil. 48. Jeho poslední opatrné nařízení. 49. Jeho příprava k smrti. Z rána druhého dne vrazil si dýku do prsou. Jeho pohřeb. Mnozí se z lásky k němu též vraždí. 50. Othonovo stáří, rod a pověst. Podivné znamení. 51. Nové zbouření vojínů v Brixellu. Jim i jiným se odpouští. 52. 53. 54. Senatorové, kteří s Othonem byli vytáhli a v Mutině meškali, jdou nazpět do Bononie. Jejich nesnáze. 55. V Římě žijí všichni bez starosti a navštěvují hry. Zpráva o vítězství Vitelliové přijala se s jásotem. Úlisnost senatu. 56. Vitelliani velmi loupeživi jsouce Itálii drancují. 57. Vitellius neví ještě, že vyhrál, a stahuje se všech stran vojska. Uslyšev na cestě, že zvítězil, chválí vojíny. 58. Obě Mauretanie se s ním spojují usmrtivše procuratora Albina. 59. Vitellius přichází do Lugduna, kde ho vůdcové vítězů a poražených očekávají. Chválí Caecinu a Valenta a poroučí, by vojsko před jeho malým synáčkem v řadách táhlo. 60. Dále poroučí, by nejlepší centurionové Othonovi usmrceni byli. Tím se stává

u vojinů nenáviděným. Vůdcům odpouští. 61. Jistý Mariccus povstává proti Vitelliovi. Jeho smrt. 62. Poslední vůle Othonianů se šetří. Vitellius veliký jsa labužník vyžírá celá města. Jeho rozkazy. Rytíři nesmí již v divadle a circu účinkovati. 63. 64. Usmrcení Dolabelly. Zanevření na Vitellia. Drzost jeho švakrové Triarie; rozšafnost jeho manželky Galerie a matky Sextilie. 65. M. Cluviovi Rufovi ponechává Hispanii, ale do Britannie na místo Trebellia Maxima posílá Bolana. 66. 67. Nepokojnou čtrnáctou legii posílá do Britannie, jiné poražené legie na jiná místa. Praetoriánské cohorty rozpouští. 68. Jeho marnotratnost působí zle ve vojíny. Půtka mezi legionary a pomocnými vojsky. Nebezpečenství Verginiovo. 69. Další rozesílání a propouštění vojinů. Jejich nevole. 70. Vitellius táhne do Cremony. Odtamtud navštěvuje bojiště u Bedriaca. Přesmutný pohled. Pochlebování Cremonských. 71. Cesta do Bononie a dále. Čím dále, tím hanebnější. Valenta a Caecinu jmenuje consuly, ačkoliv jiní už dříve jmenováni byli. 72. Otrok Geta vydává se za Scriboniana Camerina. Jeho smrt. 73. Vitellius obdržev zprávu, že východní legie se k němu přidaly, a myslé, že žádných soupeřů již nemá, stává se ukrutným, chlipným a loupeživým. 74. 75. Vespasianus baží po trůnu a přehlíží svou moc. 76. 77. Mucianova řeč k Vespasianovi, kterou ho vybízí, by v čele legií proti Vitelliovi se postavil. 78. 79. I ostatní mu domlouvají. Příznivá znamení. 80. Nejříve mu holdují egyptské legie, potom judské, potom syrské. Vespasianus povahu svou nemění. 81. S ním se spojují králové Sohaemus, Antiochus, Agrippa a královna Berenice, celá Asie a Achaia. Porada v Berytu. 82. Titus má v Judaei zůstati, Vespasianus Egypt chrániti, Mucianus vydává se na cestu. Jeho moc, naděje a úmysl. 84. Potřebuje mnoho peněz, shání je, kde může, i nucením. 85. Illyrské legie se spojují s Vespasianem. Příčiny. 86. Též Pannonské, hlavně pomocí Prima Antonia. Jich následují vojska Dalmatská. Mimo to se posílají psaní do Hispanie, Gallie a Britannie. 87. Zatím táhne Vitellius všude meškaje a se bavě ku městu. Jeho komonstvo. Všecko mu jde z Říma vstříc. Příčiny. 88. Vojínové mnoho lidí po cestě vraždi, jmenovitě v jednom místě mnoho lidí posekali. Strach v Římě. 89. Vitelliův příchod do města. 90. Druhého dne má řeč k senatu a lidu, kterou sám sebe velice chválí. Luza jásá. 91. On hledí přízeň lidu si získati. 92. Volba praefectů praetorianů. Stát spravují Valens a Caecina, kteří se ještě více nenávidí než dříve. Oba Vitelliem pohrdají, zároveň se ho i bojí. Jak hledí bohat-

ství nabyti. 93. 94. Vojínové nemajíce v táboře dosti místa leží po celém městě. Jejich nevázanost, nemoci, umírání. Nové praetorské a městské cohorty jsou příčinou, že Caecinaova věrnost klesá. 95. Vitelliova marnotratnost. Nero-novi se obětují. Bída města. 96. Vitellius dovědév se o zbouření-se legií východních tají to vojínům i lidu, 97. 98. a sbírá po provinciích pomocná vojska. Žádný nepo-spíchá. Nevěrnost legatů. 99. Konečně mají Caecina a Valens proti Vespasianovi táhnouti. Caecina táhne napřed. Vojsko se velice zhoršilo. Sám Caecina byl jiným než dříve. 100. Caecina vede i Valentovo vojsko do horejší Italie. Tam se s vůdcem loďstva Luciliem Bassem umluviv Vitellia zra-dil a k Vespasianovi se přidal. 101. Příčiny zrady.

1. Již připravoval osud v jiném dílu světa ¹⁾ počátek a základ vlády, která střídavě milou státu nebo hroznou byla a samým vladařům štěstí nebo zá-hubu přinášela. ²⁾ Titus Vespasianus z Judaeae, když Galba ještě na trůně seděl, od otce poslán za příčinu své cesty úctu, kteron císaři vzdáti měl, a k nastou-pení úřadů dospělý věk vydával. Avšak lid sprostý, který rád věci vymýšlí, roztrousil pověst, že jest po-volán, aby byl za vlastního syna přijat. Podnět k řečem dalo stáří a bezdětnost knížete a dychtivost obce mnoho jich naznačiti, až by jeden volen byl. Tuto pověst rozmáhala samého Tita povaha k sebe větší-mu postavení dostatečná, spanilost obličeje s jakousi velebností spojená, Vespasianovy šťastné činy, před-povídající odpovědi a, poněvadž lidé k věření naklo-něni byli, nahodilé věci jako skutečná božská znamení působící. Když v Corinthu, městě Achaie, jisté zprávy o zahynutí Galbově obdržel a někteří tvrdili, že se Vitellius k válce chystá, přepadla ho úzkost a jen málo přátel ku poradě povolav všecko s obou stran uvažuje. Kdyby dále do města šel, že mu za úctu, která vlastně jinému ³⁾ platila, žádné díky vzdány nebudou a že se buď Vitelliovým, buď Othonovým zástavníkem stane. Kdyby se vrátil, že bezpochyby

vítěz uražen, že však, poněvadž vítězství posud nejisto jest a otec k jedné straně teprv se přidá, syn omluven bude. Kdyby však Vespasianus správu státu převzal, že by ti, kteří na válku myslí, urážky docela z paměti pustiti musili.

2. Těmito a podobnými myšlenkami mezi nadějí a strachem zmítán byl; naděje zvítězila. Někteří myslili, že touhou po královně Berenici ¹⁾ jat jsa cestu nazpět nastoupil. A v skutku bylo jeho mladistvé srdce jí nakloněno: avšak to vykonávání povinnosti nepřekáželo. Svůj mladý věk strávil v lahodných rozkošech, střídmejší jsa za svého než za panování otce svého. Tedy mimo pobřeží Achaie, Asie a levou stranu moře plul a dále k ostrovům Rhodu a Cypru a odtud odhodlaně po širém moři k Syrii se ubíral. Také zahořel žádostí navštívit chrám Pafické Venuše ²⁾ a prohlédnouti jej, an byl slovutný u domácího lidu i u cizinců. Nezavede nás to daleko, když o počátku náboženství, obřadech chrámu a postavě bohyně (neb nikde jinde se taková nenachází) několika slovy promluvíme.

3. Za zakladatele chrámu vydává stará pověst krále Aëriu, někteří to za jmeno samé bohyně považují. Pověst novější udává, že chrám od Cinyry zasvěcen byl a že bohyně sama, z moře povstala, zde k zemi přistala. Vědomost však a umění věstců ¹⁾ že z ciziny přišlo a od Tamiry z Cilicie pocházejícího zavedeno bylo; a že ustanoveno bylo, aby potomci obou rodin náboženské obřady spravovali. Brzo však, aby královský rod před rodem cizím nějakou důstojností vynikal, cizozemci samo umění, které přinesli, odstoupili, jenom kněz z rodu Cinyrova o radu se ptává. Oběti může býti každé zvíře, jak je kdo slíbil, avšak volí se jen samci; největší důvěry používají vnitřnosti kozlů. Krev na oltář liti se nesmí: jen prosby a neposkrvněný oheň co oběť na oltářích se přinášejí, kterých, ačkoliv pod širým nebem stojí,

žádný dešť nesvlažuje. Obraz bohyně nemá lidské postavy, úplný kruh se širší plochou základní v úzký objem jako jehlanec vystupuje. Příčina toho se nezná.

4. Když Titus bohatství a dary králů a jiné věci, které národ řecký starožitností milovný nejisté dávno-věkosti připisoval, prohlédl, ptal se nejdříve stran své plavby po moří. A když uslyšel, že cesta otevřena a moře příznivo jest, ptal se, více zvířat obětních poraziv, oklikami stran sebe. Sostratus (tak se kněz jmenoval) když viděl, že vnitřnosti příznivy a přiměřeny jsou a že bohyně velké jeho zámysly schvaluje, dal mu prozatím krátkou a obyčejnou odpověď a požádal ho, by s ním tajně promluvit směl, odhalil mu budoucnost. Titus s pozdviženou myslí k otci přišel a, ačkoliv smýšlení provincií a vojsk ještě nejisto bylo, s velikou důvěrou ve svůj zámysl vystoupil.

Vespasian judskou (židovskou) válku již dříve byl dokončil, jenom Jerusalema musil ještě dobývat; to byla těžká a nesnadná práce více pro povahu hory a tvrdošijnou pověru, než že by obležení obyvatelé dosti sil ku snášení nesnází bývali měli. Tři legie, jak jsme svrchu podotkli,¹⁾ měl Vespasianus sám, válkou vycvičené: čtyry měl Mucianus,²⁾ ty žily v pokoji; avšak řevnivost a sláva nejbližšího vojska zapudila lenivost a jak mnoho síly oněm nebezpečností a trmácení, tak mnoho jarosti těmto neporušený pokoj a žádost ještě nezakušené války byla dodala. Oba měli pomocné vojsko pěší a jízdné a loďstvo a krále³⁾ a slovatné jmeno nestejně pověsti.

5. Vespasianus, ohnivý vojín, vždy v čele vojska jezdíval, místo k vytknutí tábora volíval, ve dne a v noci duchem a, kde toho potřebí bylo, pravici nepříteli se opíral, jídal, co měl, oděvem a zevnější úpravou od sprostého vojína sotva se lišil; zcela vůdcům starověkým roven, kdyby lakomosti oddán nebýval. Mucianus naopak vynikal nádherou a bohat-

stvím a že se ve všem nad stav soukromníka vypínal; byl výmluvnější, v urovnání a opatření občanů se týkajících záležitostí zběhlý: výborná souměrnost vládařských vlastností, kdyby se po odstranění vad obou jejich dobré vlastnosti spojily. Ostatně spravovali oba sousední provincie, tento Syrii, onen Judaei a závistí nestorní byvše teprv po smrti Neronově nenávist odloživše vespolek se radívali, z počátku pomocí přátel: později porovnal Titus, nejlepší rukojmě svornosti, jejich ničemné hádky k užitku obou, přirozenou povahou a vzdělaností tak způsobilý, že i Mucianovu povahu poutal. Tribunové a centurionové a sprostí vojínové zaměstnáním, nevázaností, statečností, rozkošemi, každý dle své povahy, získáni byli. > 1427

6. Ještě než Titus přišel, přísahala obě vojska Othonovi, poněvadž zprávy, jak to bývá, čerstvě přicházely a občanská válka jen s velkou těžší zdlouha se vyvíjela, ku které se Východ po dlouhém pokoji tenkrát poprvé chystal. Neboť druhdy počínaly největší občanské války v Itálii nebo v Gallii se silami Západu; a Pompejus, Cassius, Brutus, Antonius, za kterými všemi občanská válka přes moře postupovala, špatně život dokonali; a v Syrii a Judaei o Caesarech častěji se slyšelo, než je viděli.¹⁾ Tam žádného zbouření legií nebylo; jenom Parthům se vyhrožovalo se střídavým výsledkem.²⁾ A ačkoliv v poslední občanské válce jiní pobouření byli, tam předce mír se neporušil; potom Galbovi věrnost přislíbili. Když se brzy na to pověst roznesla, že Otho a Vitellius vytáhli, by nešlechtnou zbraní římský stát uchvátili, počali vojínové obávající se, že druhým výhody nové vlády připadnou, jim pak jen nevyhnutelného otroctví se dostane, reptati a svou moc přehlížeti. Sedm legií bylo hned při ruce a převeliká pomocná vojska v Syrii a Judaei; s jedné strany souvislý Aegyptus s dvěma legiemi, s druhé strany Cappadocie a Pontus a tábory,

které se okolo Armenie táhly. Asie³⁾ a ostatní provincie na peníze bohaty jsouce na muže chudy nebyly. A všechny ostrovy v moři byly ku prozatímnímu chystání války příhodné a moře samo bezpečné.

7. Ruch vojnů nezůstal vůdců tajným: avšak uzavřeli do války se nemíchati a na její výsledek čekati. Vítězové a přemožení že nikdy úplnou důvěrou nesplynou. A že nic na tom nezáleží, zdali Vitellia čili Othona osud na živě nechá. Štěstím že i výteční vůdcové zpupnými se stávají: u těch¹⁾ ale že nesvornost, lenost, hejření panuje a že za příčinou vlastních nešlechetností jeden válkou a druhý vítězstvím zahyne. Tedy válku na příhodný čas odložili, Vespasianus a Mucianus po poradě nedávno, ostatní po dříve již odbývané; rozšafní z lásky k vlasti: mnohé příjemná kořist a zase jiné nejisté jejich domácí záležitosti pobouzely. Tedy hodní a špatní z rozličných příčin se stejnou horlivostí jednomyslně války si přáli.

8. Téhož času byly Achaie a Asie¹⁾ na licho poděšeny, jakoby Nero se blížil; neb o jeho smrti rozličné pověsti se roztrušovaly a proto mnozí mysli a věřili, že žije. O osudech a pokusech ostatních²⁾ budeme v další části díla³⁾ mluvit: tenkrát jistý otrok z Pontu⁴⁾ nebo, jak jiní vypravovali, propuštěnec⁵⁾ z Italie přicházející, hraní na citeru a zpěvu znalý, co mu mimo jeho podobu obličejě při jeho klamu tím více víry získalo, s uběhlíky, kteří z nouze se potulovali a nesmírnými sliby svedeni byli, se spojiv na moře se pustil; mocí bouřky na ostrov Cythnus⁵⁾ zahrán byv i několik z Východu přicházejících vojnů si získal nebo odporující usmrtiti kázal a kupce oloupiv všechny silné otroky ozbrojil. Na centuriona Sisenu, který pravice,⁶⁾ znamení svornosti, jmenem syrského vojska ku praetorianům⁷⁾ nesl, rozličnou lstí dotíral, až Sisena tajně ostrov opustiv, pln úzkosti a násilí se obávaje, uprchl. Z toho povstal daleko široko strach, poněvadž mnozí

světoznámým jmenem rozčileni byli ze žádosti novot a z nechuti k tehdejšímu poměru. Vzmáhající se denně pověst náhoda zamezila.

9. Galba svěřil Calpurniovi Asprenatovi správu provincií Galatie a Pamfylie.¹⁾ Přidána mu byla, by ho doprovázela, z Misenského loďstva²⁾ dvě trojveslí, s kterými k ostrovu Cythnu přirazil. I našli se lidé, kteří jmenem Neronova trierarchy³⁾ přivolali. Ten s tváří truchlivou je, jakoby před časy jeho vojny bývali, na pomoc volaje prosil, by jej do Syrie aneb do Aegypta dovezli. Trierarchové váhajíce aneb v zlém úmyslu ujišťovali, že musí k vojínům promluvit a že všech myslí získavše zase se navrátí. Ale všecko Asprenatovi oznámili; jeho vybídnutím byla loď⁴⁾ branou rukou vzata a onen, kdokoliv byl, zabit. Tělo, znamenité očima, vlasy a divokostí pohledu, do Asie a potom do Říma dovezeno bylo.

10. V státu nesvorném a častými změnami knížat mezi svobodou a nevázaností se zmítajícím i nepatrné věci velkými naruživostmi se vykonávaly. Vibius Crispus, muž penězi, vlivem a duchem více mezi slavné než dobře smýšlející patřící, Annia Fausta ze stavu rytířského, který za časů Neronových udavačstvím se zanášel, k soudnímu vyšetřování před senát poháněl. Neboť nedávno teprv, za vladaření Galbova, usnesli se otcové na tom, aby se žaloby žalobníků vyšetřovaly. Toto usnešení senátu rozličně vykládané a, jak totiž mocný aneb nuzný obžalovaný se nahodil, nedostatečné aneb dostatečné jsouc, ještě platilo. Mimo tuto hrůzu¹⁾ usiloval Crispus také vlastním vlivem, aby udavače svého bratra zničil; i přiměl veliký díl senátu k tomu, aby žádali, by bez hájení a výslechu k smrti odsouzen byl. Naproti tomu u jiných nic tak obžalovanému ku prospěchu nebylo jako přílišná moc žalobníková: hlasovali pro to, aby se mu času popřálo, viny se oznámily a aby, ačkoli nenáviděn a trestu hoden byl, předce

dle obyčeje vyslýchán byl. I zvítězili z počátku a vyšetřování na několik dní odloženo bylo. Brzo odsouzen byl Faustus: nikoli s tou pochvalou obecenstva, kterou svou velmi špatnou povahou zasloužil. Vědělo se totiž, že Crispus sám za plat týmž udavačstvím se zaměstnával a nikoli potrestání viny, nýbrž mstitel se nelíbil.

11. Mezitím byl počátek války Othonovi příznivý, jelikož z jeho rozkazu vojska z Dalmatie ¹⁾ a Pannonie vytáhla. Byly čtyry legie, z kterých dva tisíce ²⁾ mužů napřed se poslaly; samy v mírné vzdálenosti jedna od druhé následovaly, sedmá od Galby sebraná, jedenáctá a třináctá sestávající z veteránů ³⁾ a čtrnáctá výtečné pověsti, jelikož zbouření Britannie potlačila. I přidal slávy Nero vyvoliv si ji co nejvýtečnější; ⁴⁾ proto byla Neronovi dlouho věrna a proto čilou náklonnost k Othonovi jevila. Avšak čím více moci a sil měli, za příčinou statečnosti a důvěry k sobě tím zdoluhavější byli. Před vojskem legií předcházeli jezdci a pěší lid pomocného vojska. A z města samého tlupa dosti valná, pět cohort praetoriánů a prapory jezdců s první legií a mimo to hanebná pomoc, dva tisíce gladiatorů, ⁵⁾ které však v občanských válkách i přísní vůdcové užívali. Vůdcem tohoto vojska ustanoven byl Annius Gallus a s Vestriciem napřed poslán, by břehy Padu ⁶⁾ napřed osadil; nebo první úmysl se nepodařil, poněvadž Caecina, kterého v Gallích zadržeti hodlal, již byl Alpy překročil. Othona sama provázeli průvodčí, vybraní vojínové, s ostatními cohortami praetoriánů, vysloužilí praetoriáni a veliký počet námořníků. ⁷⁾ Jeho pochod nebyl lenivý ani marnotratností poskvrněný, nýbrž železné brnění maje šel před prapory bez vší ozdoby, své pověsti nepodobný.

12. Štěstí podniknutí lichotilo, jelikož mořem a loďstvem větší díl Italie až tam, kde mořské Alpy ¹⁾ počínají, ve své moci měl. Na tyto aby doráželi a na

Narbonenskou provincii udeřili, kázal vůdcům Suediovi Clementovi, Antoniovi Novellovi, Aemiliově Pacensovi. Avšak Pacensis byl od zpuřných vojnů svázán; Antonius Novellus neměl žádného vlivu; Suedius tak velel, aby se vojnům zachoval, takový rušitel kázně vojenské jsa, jako bojů chtivý. Zdálo se, že ani Italií, ani krajinami a sídly vlasti nekráčí: jako na cizím pomoří a v nepřátelských městech pálili, pustošili, loupili tím ukrutněji, poněvadž nikde žádné opatření nebylo se učinilo. Pole byla plná úrody, domy otevřeny. Hospodáři se ženami a dětmi chodili jim vstříc důvěřující v bezpečnost míru a bývali neštěstím války obkličováni. Mořské Alpy spravoval tehdaž procurator Marins Maturus. Ten národ popudiv (nescházel tam mladý lid) snaží se Othoniany od hranic provincie odvrátiti. Avšak při prvním útoku byli horáci poraženi a rozprášeni, jelikož bez rozmyslu sebrání byvše, tábora a vůdce neznajíce ani ve vítězství slávy ani v útěku hanby neshledávali.

13. Othonův vojn touto půtkou rozškádlený zlost svou na municipium¹⁾ Albintimilium²⁾ vylévá, poněvadž půtka žádné kořisti neposkytla, venkované nuzní a zbraň nepatrná byla; ani pochyťati jich nemohli, poněvadž byli lid hbitý a krajin znalí. Avšak neštěstím nevinných nasycena byla lakotnost. Ošklivost činu zvětšila překrásným příkladem ligurská³⁾ žena, která syna schovala a, když vojínové myslíce, že zároveň peníze schovala, ji trýznili a se ptali, kde syna skrývá, na život ukazujíc „pod srdcem“ odpověděla a žádnými mukami na to ani smrtí donucena nebyla, aby znamenitý svůj výrok změnila.

14. Že Narbonenské provincii, která Vitelliovi přísahou se zavázala, Othonovo loďstvo hrozí, zvěštovali kvapně poslové Fabiovi Valentovi. Přišli vyslancové provincií za pomoc prosíce. I poslal praefekta Julia Classica s dvěma cohortami Tungrů,¹⁾ s čtyřmi

četami jezdců a s celou jízdeckou tlupou²⁾ Trevirů; těchto jeden díl byl v osadě Forojulienské³⁾ podržen, aby nenastoupilo celé vojsko cestu po pevné zemi a na to nechráněným mořem loďstvo se nepřiblížilo. Dvanáct čet jezdců a z cohort vybraní vojínové šli nepříteli vstříc; k nim přidána byla cohorta Ligorů, stará posádka místa a pět set Pannoniů, kteří ještě nesloužili. A bez meškání svedla se půtka, avšak bylo vojsko tak seřaděno, že díl námořníkův s přidělenými sedláky na pahrbky moři blízké postupoval, celou rovinu mezi pahrbky a pomořím praetoriáni naplňovali a na moři samém připojené loďstvo k bitvě připraveno a k zemi s hroživým čelem obráceno jsouc se roztahovalo: Vitelliáni, kteří menší počet pěších měli a kterých síla na jezdecktu se zakládala, postavili obyvatele Alp na nejbližší pahrbky a cohorty v hustých řadách za jezdecktu. Čety Trevirů na nepříteli se vrhly neobezřele, jelikož jim veteráni naproti stáli a zároveň se strany kameny na ně dorážel k házení spůsobilý zástup sedláků, kteří mezi vojíny roztroušeni jsouc, udatní i bojácní, vítězíce stejnou udatností bojovali. Strach přemožených zvětšilo loďstvo, které ze zadu na bojující vrazilo. Tak se všech stran obklíčení byli; a celá moc by bývala zničena, kdyby vítězné vojsko tma noci, která utíkající chránila, nebyla zdržela.

15. Avšak Vitelliáni, ačkoliv přemoženi byli, pokoje nedali. Pomoc zavolavše nepříteli bezpečného a výsledkem půtky nedbanlivěji si počínajícího přepadli. Stráž byla posekána, tábor prolomen, loďstvo se strachovalo, až strach znenáhla ulevil a blízký pahrbek obsadivše se chránili a brzy nato vyrazili. Tu byla seč krutá a praefecti Tungrických cohort, dlouho v bitvě vydrževše, ranami pokryti. Avšak i Othoniáni vítězství draze zaplatili, poněvadž ti, kteří neprozřetelně pronásledovali, od jezdců obrátivších se obklíčení byli.

A tak jakoby příměří byli uzavřeli, aby s jedné strany loďstvo, s druhé jezdecktvo hrůzy nenahnalo, Vitelliáni do Antipole,¹⁾ municipia Gallie Narbonenské, a Othoniáni do Albigaunu,²⁾ municipia nejzadnější Ligurie se vrátili.

16. Corsicu a Sardinii a ostatní ostrovy nejbližšího moře pověst vítězného loďstva při straně Othonově udržela. Avšak Corsicu by odvážlivost procura-tora Decuma Pacaria bez mála do neštěstí byla uvrhla, která v tak veliké válce vůbec ku prospěchu býti nemohla, jemu samému záhubnou se stala. Umínil sobě totiž ze záští proti Othonovi, že silami Corsů Vitellia podporovati bude, pomocí ničemnou, i kdyby se mu bývala podařila. Povolav náčelníky ostrova, sdělil jim úmysl a Claudia Pyrrhica, trierarcha Liburnských¹⁾ tamějších lodí a Quintia Certa rytíře římského, kteří se opovážili mu odpírati, usmrtiti poručil. Smrtí těchto postrašení jsouce ostatní přítomní a spolu nevědomý a cizího strachu účastný a nezkušený lid Vitelliovi přísahou se zavázali. Avšak když Pacarius vojsko sbí-rati a neohrabané lidi konáním vojenské služby mu-čiti počal, neobyčejné práce nenávidíce svou slabost v mysli přemítali: že na ostrově přebývají, Germanie a moc legií vzdáleny jsou, že loďstvem i těch země oloupena a zpustošena byla, které cohorty a jezdecké tlupy chránily. A náhle se mysli obrátily; avšak nepoužilo se patrného násilí, na čas úkladům příhodný čekali. Když se byli rozešli, kteří se k Pacariovi scházeli, nahý a bez pomoci jsa v lázni zavražděn byl; také jeho průvodčí byli zavražděni. Jejich hlavy jako nepřátel sami vrahové Othonovi přinesli: avšak jich ani Otho neobdaroval, ani Vitellius nepotrestal: při veli-kém stoku událostí pro větší hanebné skutky nebyli upozorováni.

17. Jezdecká tlupa¹⁾ Silianů, jak jsme se dříve zmínili,²⁾ již byla Italii otevřela a válku přenesla, po-

něvadž nikdo Othonovi nakloněn nebyl; ne žeby byli Vitellia raději míti chtěli, nýbrž dlouhý mír je tak ochabil, že každému otroctví se podrobili, těm, kteří si je předešli, povolní jsouce a kdo lepší jest, o to se nestarajíce. Nejkrásnější stranu Italie, planinu a města mezi Padem a Alpami Vitelliovi vojínové ve své moci měli, neboť již i cohorty od Caeciny napřed poslané byly přišly. Cohorta Pannoniů u Cremony zajata; sto jezdců a tisíc námořníků mezi Placentií a Ticinem *) lapeno bylo. Za příčinou tohoto výsledku Vitelliovo vojsko již ani řeka ani břehy nezdržovaly: ba Batavy a na pravém břehu Rýnu bydlící Germany Pad sám dráždil; který z nenadání naproti Placentii překročivše a několik vyzvědačů pochytavše tak ostatní postrašili, že tito rychle a mylně pověst roznášeli, že celé Caecinovo vojsko přítomno jest.

18. Spurinnovi (neboť tento v Placentii velel) bylo známo, že Caecina ještě nepřišel a hodlal, kdyby se blížil, vojíny v hradbách zadržeti a nikoli tři praetoriánské cohorty, ¹⁾ a tisíc vexillariů ²⁾ s několika jezdci naproti vojsku z veteránů sestávajícímu postaviti. Avšak vojín bezuzdný a ve válce nezběhlý zmocniv se praporů cohort ven se hrnul a centuriony a tribuny opovrhnuv vůdci jej zadržujícímu zbraní vyhrožoval: ba křičeli, že Otho zrazen a Caecina přivolán jest. Spurinna zúčastnil se cizí odvážlivosti, z počátku donucen, později se stavě, jakoby to sám chtěl, aby jeho rada tím větší váhy nabyla, kdyby se zbouření utiřilo.

19. Když Pad před očima měli a noc se blížila, chtěli tábor valem obehnat. Tato práce, které městský vojín zvyklý nebyl, jejich srdce zkormoutila. Tu nejstarší vojínové svou lehkověrnost kárali a na strašné nebezpečení poukazovali, kdyby Caecina se svým vojskem v otevřeném poli tak málo cohort obklíčil. A již po celém táboře mírné a rozvážlivé rozmluvy bylo slyšeti, a když se centurionové a tribunové mezi

ně míchali, chválili opatrnost vůdce, že osadu silami a prostředky mocnou sídlem a podporou války učinil. Konečně Spurrina sám ne tak provinění jim vytýkáje jako moudře důvody na ně ¹⁾ poukazuje a části voj-
ska ku skoumání krajiny tam zanechav, ostatní do Placentie nazpět dovedl méně nepokojné a rozkazům se podrobující. Zdi se upevňovaly, bašty přidávaly, věže vyvyšovaly a obstarána a zjednána ne jenom zbraň, nýbrž i povolnost a láska k poslušnosti, co jediné oné straně scházelo, jelikož se za svou udatnost styděti nemusili.

20. Avšak Caecina, jakoby ukrutnosti a libovolnosti za Alpami byl nechal, v pořádku Itálii táhl. Jeho krásný oděv mu municipia a osady za pýchu vykládaly, poněvadž v strakatém vojenském pláštiku a v nohavicích, oděvu cizím, togou ¹⁾ oděné měšťany oslovil. Do jeho manželky Saloniny pak, ačkoliv žádného uraziti nechtíc na výtečném koni a nachem ozdobená jela, předce uražení jsouce si stěžovali za příčinou lidské přirozenosti, na nové štěstí jiných závistivýma očima pohlížeti a mírnosti v štěstí od žádného více nepožadovati jako od toho, koho sobě rovna viděli. Caecina Pad překročiv Othonianů věrnost v rozmluvách a sliby zkoušel a od týchž zkoušen byl a když se o míru a svornosti mnoho skvělých a marných slov nadělalo, změnil svůj úmysl a obrátil svou pozornost k Placentii, které vši mocí dobytí chtěl dobře věda, že dle výsledku, jaký počátek války míti bude, úsudek o budoucnosti se vyvine.

21. Avšak první den více útokem než uměním vojska z veteranů sestávajícího byl stráven; bezochranní a neobezřelí hradbám se blížili, jídlem a vínem přeplnění jsouce. V této púťce velmi krásná budova okrouhlého divadla, která mimo město stála, shořela, buď že od dobyvatelů zapálena byla, když pochodně, ohnivé koule a hořící střely na obležence

házeli, buď že od obleženců, když je nazpět metali. Městský lid k podezření nakloněný myslil, že lstivě oheň založen byl od někoho z blízkých osad ze zá-
visti a žárlivosti, poněvadž žádná budova v Italii tak
prostranná nebyla. Ať se to stalo jakoukoliv ná-
hodou, dokud se hroznějších věcí báli, málo si toho
všímali; když zase v bezpečnosti žili, truchlili jakoby
se jim nebylo mohlo nic horššího přihoditi. Ostatně
byl Caecina po velikém krveprolití se strany svých
odražen a noc připravováním vojenských strojů strá-
vena. Vitelliáni pohyblivá přístřeší podobu buď hroznu
aneb přílbice mající a pleteniny k podkopávání zdí
a ochraně dobytých, Othoniani koly a náramně veli-
kou sílu kamenů a olova a mědi přichystali, aby
nepřátele prolomili a zasypali. S obou stran se pů-
sobilo v cit pro čest a v žádost slávy a rozličného
povzbuzování užíváno, jelikož jedni sílu legií a ger-
manského vojska, druhí slávu městské posádky a prae-
torianských cohort vychvalovali, oni vojína jako leni-
vého a zahálčivého a circem a divadlem pokaženého,
tito jako cizího a zahraničního tupili. Zároveň Othona
a Vitellia slavíce aneb haníce hojněji hanlivými slovy ¹⁾
než pochvalou se rozněcovali.

22. Sotva že se rozednívalo, byly hradby plny
hájitelů, pole zbraní a muži se třpytila, legie v hu-
stých řadách, pomocná vojska v houfech roztroušená
na cimbuří zdí šípy a kameny udeřila, na zanedbané
aneb stářím chatrné díly hradeb z blízka dorážela.
Othoniáni kopí jistou rukou s vrchu metali na slepě
se blížící cohorty Germanů, kteří strašně zpívající
a dle domácího zvyku nazi jsouce štíty nad rameny
potřásali. Legionář ¹⁾ pohyblivými přístřešími chráněn
jsa podkopává zdi, staví náspy ²⁾ a útoky na brány
činí. Na protější straně praetoriáni k témuž cíli
rozestavené kameny nesmírné tíže s velikým racho-
tem svalují. Díl blížících se byl zasypán, díl pro-

bodnut a usmrčen aneb rozedrán a když strach a zmatek porážku zvětšoval a oni tím ostřeji s hradeb poraňováni byli, odešli a zničena byla sláva jejich strany. A Caecina styděl se za útok neprozřetelně podniknutý, aby ku posměchu a marně v témž táboře neležel, zase Pad překročiv ku Cremoně táhnouti si umínil. Na zpátečném tažení vzdali se mu Turullius Cerialis s více námořníky a Julius Breganticus s několika jezdci; tento, praefect jedné aly, pocházel z Batavie, ³⁾ onen byl primipilar a znal Caecinu, poněvadž dříve v Germanii setníkem byl.

23. Spurinna dověděl se o zpátečném tažení nepřátel, zpravil písemně Annia Galla o hájení Placentie a o tom, co se přihodilo a co Caecina zamýšlí. Gallus vedl první legii Placentii na pomoc obáváje se, že skrovný počet cohort obležení a moci germanského vojska neodolá. Když uslyšel, že Caecina poražen jest a ku Cremoně táhne, zastavil legii, kterou s těží na uzdě držel a která z horoucné žádosti boje se i zbouřila, v Bedriacu. Tato ves, již dvěma porážkami Římanů známá a nešťastná, leží mezi Veronou a Cremonou. ¹⁾

V týchž dnech bojoval šťastně Marcius Macro nedaleko Cremony. Neboť Marcius, muž odhodlaný, převezl na lodích gladiatory a je náhle na protější břeh Padu pustil. Tam Vitelliánů pomocné vojsko v nepořádek přivedeno; ostatní do Cremony běželi; kdo se bránil, byl zabit. Avšak nával vítězů byl zadržen, aby nepřátelé novou pomocí posílnění byvše štěstí půtky neobrátili. To Othoniánům podezřelé bylo, kteří si každé jednání vůdců křivě vykládali. Nejbojácnější a nejdrzejší o závod na Annia Galla, Suetonia Paulina a Maria Celsa (neb i tyto ustanovil Otho vůdci) rozličnými výčitkami dotírali. Vrahové Galby byli nejzuřivějšími strůjci zbouření a nesvornosti. Za příčinou zločinu a strachu nesmyslní jsouce všechno

míchali, brzo veřejně pobuřovacími slovy, brzo tajnými dopisy k Othonovi; tento nejpodlejší věře, dobře smýšlejících se boje se strachoval, v štěstí neodhodlaný, v neštěstí však lepší. Tedy povolal bratra Titiana a postavil ho v čelo vojska.

24. Mezi tím vedením Paulinovým a Celsovým věci výborně se dařily. Caecinu trápilo, že všecka jeho podniknutí marná byla a sláva jeho vojska hnula. Poněvadž od Placentie zahánán byl, jeho pomocné vojsko nedávno poraženo bylo a i v bojích předních stráží více častých než znamenitých překonán býval a Fabius Valens již se blížil, spěchal, aby celá sláva tomuto nepřipadla, více dychtivě než rozvážlivě, aby zase dobré pověsti nabyt. U dvanáctého milního sloupu¹⁾ od Cremony (místo Castores se jmenuje) nejsrdnatější pomocného vojska v hájích u cesty jsoucích skryté sestaví. Jezdce dostali rozkaz, aby dále postoupili a půtku dráždění způsobivše a dobrovolně nazpět utíkající kvapně pronásledující lákali, ažby záloha vyrazila. To vůdcům Othoniánů prozrazeno bylo a vedení pěších Paulinus, jezdců Celsus převzali. Jeden praporec třinácté legie, čtyry cohorty pomocného vojska a pět set jezdců bylo na levém křídle postaveno, silnici osadili tři praetoriánské cohorty v hustých a hlubokých řadách;²⁾ na pravém křídle táhla první legie s dvěma cohortami pomocného vojska a pěti sty jezdců. Mimo tyto táhlo z praetoriánů a pomocného vojska ještě tisíc jezdců, aby buď vítězům vítězství pojistili aneb druhy do nebezpečení přišedší podpovali.

25. Ještě než se seřaděná vojska srazila, ukázali Vitelliáni paty, Celsus o záloze věda své zadržel. Vitelliáni neprozřetelně se pozdvihovali a když Celsus znenáhla ustupoval, dále pronásledovali a sami se do osidel vrhali. Neb na křídlech stály cohorty, naproti nim legie a jezdcí, kteří se z nenadání rozprášili

a je od zadu přepadli. Znamení půtky nebylo hned od Suetonia Paulina předsím dáno. Jelikož svou přirozenou povahou váhavý byl a opatrně přemýšlené úmysly lépe se mu líbily než přízeň náhody, poručil, aby se příkopy vyplnily, pole se vysekala ¹⁾ a řady se roztáhly, mysle, že vítězství dosti brzo započne, když o to postaráno bude, aby nebyli přemoženi. Tímto váháním bylo Vitelliánům času popřáno, že do vinic, které spojením se vinných úponek neschodné byly, nazpět se uteci mohli. S těmito hraničil skrovný lesík; odtud zase ven se odvážili a nejodhodlanější praetoriánských jezdců posekali. Poraněn byl král Epifanes, ²⁾ který neunaveně k boji pro Othona povzbuzoval.

26. Nyní se Othonianští pěší vyřítili. Vojsko nepřátel bylo poraženo a i ti zahrnutí, kteří na pomoc přicházeli. Neboť Caecina nevyslal všech cohort najednou do boje, nýbrž jednu po druhé, co v půtce zmatek učinilo, poněvadž roztroušené a nikde dosti silné strach utíkajících s sebou strhoval. I v táboře vzniklo povstání, že se nevyvedli všichni. Svázán byl praefect táboru Julius Gratus, ¹⁾ jakoby s bratrem, který Othonovi sloužil, zrádu kul, kdežto Othoniáni jeho bratra, tribuna Julia Frontona, za příčinou této výčitky svázali. Ostatně panoval tento strach všude u utíkajících, vstříc běžících, v bitvě, na valu tak, že v obou vojskách pověst se roznesla, že Caecina s celým vojskem se zničití mohl, kdyby Suetonius Paulinus nebyl dal znamení zpátečného pochodu. Paulinus předstíral, že se bál tak veliké ještě zbývající práce a cesty, a že Vitellianští vojínové čerství z táboru vyšedší umdlené přepadnou a poražení v zadu žádné pomoci míti nebudou. Málo kdo tento důvod schvaloval; u většiny přišel ve zlou pověst.

27. Tato ztráta nepostrašila tak Vitelliány jako je k mírnosti přijímala. Ne jenom u Caeciny, který

vinu na vojína více k neposlušnosti než k boji náchylného uvaloval: nýbrž i u Fabia Valenta vojsko (neb již do Ticina ¹⁾ přirazilo) nepřitelem více nepohrdajíc a dobré pověsti opět nabyti chtěc šetrněji a pořádněji vůdce poslouchalo. Již dříve jinak nemilý odboj vznikl, který od prvního počátku (neb pořádek činů Caecinových nesměl jsem přerušit) vyklčím. Cohorty Batavů, o kterých jsme se dříve zmínili, ²⁾ že ve válce Neronové od čtrnácté legie se odtrhly a na svém pochodu do Britannie zprávu o oboji Vitelliově obdrževše v obci Lingonů s Fabiem Valentem se spojily, hrdě si počínaly; jak ku stanům některé legie přistoupily, chlubily se, že vojíny čtrnácté legie zkrotily, Neronovi Italii vzaly a že celý osud války na jejich moci visí. To vojíny hanbilo, vůdce rmoutilo; kázeň hádkami a sváry zničena byla; konečně se Valens domníval, že v této svévolnosti zrada vězí.

28. Tedy když zprávu obdržel, že ala Trevirů a Tungrové od loďstva Othonova poražení jsou ¹⁾ a že se Narbonenská Gallie obkličuje, péči máje o to, aby spojence chránil a vojenskou lsf jsa veden, aby cohorty nepokojné a, kdyby pohromadě zůstaly, příliš silné rozdělil, části Batavů poručil, aby na pomoc šla. To když se uslyšelo a rozhlásilo, truchlili spojenci, reptaly legie, že se připravují o pomoc mužů nejudatnějších; že staří vojínové vítězové v tolika válkách, když nepřítel před očima jest, jako z bojiště se odvádějí. Je-li provincie důležitější než Řím a blaho říše, že všichni tam následovati chtějí: pakliže stálost, podpora a pilíř vítězství v Italii se nachází, že se nesmějí nejsilnější údy jako od těla odtrhnouti.

29. Když tak drze mluvili a Valens lictory ¹⁾ vyslal, aby zbouření potlačili, doráželi naň, kameny házeli a utíkajícího pronásledovali. Že kořist Gallií a zlato Viennských ²⁾ a odměnu za jejich nesnáze

skrývá křičíce zavazadla rozkradli, stan vůdce a samu zemi kopími a oštěpy rozryli. Neboť Valens v otročkém oděvu u jednoho decuriona³⁾ jezdců se skryl. Na to, když se zbouření znenáhla utišilo, dal praefect tábora Alfenius Varus radu, aby centurionové na stráž nechodili, aby se trouby neozývaly, kterými vojín k vojenským službám volán býval. Tu všichni trnuli, zaraženi na sebe pohlíželi toho právě se lekající, že žádný nevelel. Mlčením, povolností, konečně prosbami a slzami za odpuštění prosili. Když pak Valens zohaven, plače a mimo naději neporušen vystoupil, vzbudil v nich radost, útrpnost a náklonnost: k radosti přešli, jak vůbec lid sprostý na každou s obou stran nemírný jest. Jej velebíce a štěstí přejíce orly a prapory jej obklopili a na řečniště nesli. Prospěšnou mírností veden jsa žádného nedal odpraviti; a aby se nevšímovostí podezřelejším nestal, obvinil jich jen několik dobře věda, že v občanských válkách více vojínům než vůdcům dovoleno jest.

30. Když tábor u Ticina upevňovali, dostali zprávu o porážce Caecinově a málem by se zbouření bylo obnovilo, jakoby za příčinou podvodného meškání Valentova do bitvy nebyli přišli. Že nechtějí odpocínutí, že nechtějí na vůdce¹⁾ čekati; jdou před prapory a doléhají na praporečnický. Po kvapném pochodu spojují se s Caecinou. Valens byl u vojska Caecina ve špatné pověsti: stěžovali si, že v mnohem menším počtu jsouce čerstvým silám nepřátel vysazení byli; zároveň, aby se omluvili, moc přicházejících úlisně vynášeli, aby se jimi jako poraženými a bojácnými nepohrdalo. Ačkoliv Valens větší moc, bez mála dvojnásobný počet legií a vojska pomocného měl, předce se láska vojínů Caecinovi nakloňovala, nejenom pro jeho patrnější dobrosrdečnost, nýbrž i pro jeho čilou mladost, vysokou postavu a jistou nepodstatnou přízeň. Z toho povstala řevnivost vůdců: Caecina posmíval

se mu co mrzkému a poškrvněnému, onen zase jemu co nadutému ničemovi. Avšak záští ukryvše pro pospolný prospěch pracovali v častých listech, bez ohledu na prominutí, hanebné činy Othonovi vytýkajíce, kdežto vůdcové strany Othonovy, ačkoli Vitelliovi velmi mnoho vytýkati mohli, výčitek se zdržovali.

31. Arci že před obou smrtí, kterou si Otho výbornou, Vitellius velmi hanebnou pověst zasloužili, daremná prostopášnost Vitelliova méně strašila než Othonovy planoucí vášně. Strach a záští proti tomuto zvětšilo zavraždění Galby, naproti tomu počátek války onomu žádný nepřičítal. O Vitelliovi se mysli, že svou hltavostí a lakotou sám sebe hanobí, Otho pak že marnotratností, ukrutností a drzostí státu záhubný jest.

Když se vojsko Caecinovo s Valentovým spojilo, neváhali dále Vitelliáni s celou mocí svou bojovati. Otho se radil, má-li válku protahovati čili štěstí zkusiti. Tehdáž měl to Suetonius Paulinus za věc své pověsti, dle které onoho času za muže vojenství nejznalejšího se považoval, přiměřenou, aby celý způsob války posoudil a vykládal, že pospíchání nepřítelům, meškání jim samým prospěšným bude:

32. že veškero vojsko Vitelliovo přišlo a málo sil v zadu zůstalo, poněvadž Gallie se bouří a břeh Rýnu opustiti neradno, protože tak nepřítelští národové do země by vtrhli. Britannské vojsko že nepřitelem a mořem odděleno jest, Hispanie zbrání příliš neoplývají, že provincie Narbonenská vpádem loďstva a porážkou postrašena, Italie na levém břehu Padu Alpami obklíčena a bez podpory se strany moře a samým pochodem vojska spuštěna jest, že nikde zásob obilí pro vojsko a vojsko bez těchto že se udržeti nemůže. Dále že Germanové, nejstrašnější druh nepřátelského vojska, když se válka až do leta protáhne, za příčinou ochabnutí tělesného změnu půdy a

podnebí nesnesou. Mnoho válek prudce započatých že následkem nechuti a meškání v niveč se obrátilo. Naopak že u nich samých všeho hojnost a bezpečnost panuje, že mají Pannonii, Moesii, Dalmatii, východní země s čerstvými vojsky, Itálii a hlavní město říše, senat a národ, jmena nikdy nepatrná, kdyby se i někdy zastínila; dále obecné a vlastní jmění a nesmírné množství peněz, které při občanských svárech mocnější jsou než zbraň; těla vojinů Itálii aneb aspoň horku přivyklá. Že řeka Pad je chrání a města muži a hradbami jista jsou a že žádné z nich nepříteli nestoupí, to že hájení Placentie dokázalo. Proto aby válku protahoval. V několika dnech že čtrnáctá legie, sama výborné pověsti požívající s Moesickým ¹⁾ vojskem přitáhne: potom aby zase rozvažoval a kdyby se na pûtce usnesl, že s většími silami bojovati bude.

33. S Paulinem souhlasil Marius Celsus; že totéž Annii Gallus, který před několika dny s koně spadl a se porouchal, schvaluje, oznámili poslové, kteří vyslání byli, aby jeho radu vyslechli. Otho nakloněn byl bitvě, jeho bratr Titianus a praefect praetorianů Proculus z nezkušenosti pospíchající tvrdili, že štěstí a bohové a Othonův dobrý duch jeho úmysly podporují a jeho podniknutí podporovati budou. A aby se tomuto mínění odporovati žádný neopovážil, v pochybování upadli. Když se na tom usnesli, aby se bitva svedla, byli na rozpacích, zdali by lépe bylo, aby císař bitvě přítomen byl, čili aby se odstranil. A pověvadž Paulinus a Celsus ničeho dále ncnamítali, aby se nezdálo, že vladaře v nebezpečenství vydávají, titěž horší rádcové přiměli ho k tomu, aby do Brixellu ¹⁾ odešel a od pochybných pûtěk vzdálen pro celé vojsko a říši sebe zachoval. To byl první den, jenž straně Othonově uškodil. Nebo s ním velká síla praetorianských cohort a průvodčích a jezdců odešla a za druhé kleslo srdce těch, kteří zůstali, protože jim

vůdcové podezřelí byli a Otho, kterému jedinému vojínové důvěřovali, jakož i on sám jen vojínům důvěřoval, stran vrchního velitelství vůdců nic jistého nerozhodl.

34. Toho všeho Vitelliáni se dověděli, jelikož bylo, jak to v občanské válce bývá, mnoho přeběhlíků: také zvědové úmysly nepřátel vyzvědět chtíce svých netajili. Caecina a Valens leželi tiše a pozorně, až nepřítel neprozřetelně vyrazí, a čekali, co za moudrost platí, na cizí hloupost. Započali most, jakoby přes Pad jíti a útok na protější tlupu gladiatorů učiniti chtěli a aby vojíni času lenivostí a zahálkou netrávili. Lodí jedna od druhé stejně daleko silnými trámy s obou stran spojeny jsouce ku protějšímu břehu se stavěly a mimo to zakotvily, aby pevně pohromadě držely. Avšak provazy kotvic visely volně, aby se, kdyby řeka rostla, řada lodí bez pohromy pozdvihnouti mohla. Most zavírala postavená a na poslední loď postrčená věž, odkud by se nepřátelé velkými praky a stroji zaháněti mohli. Othoniáni již dříve na břehu věž vystavěli a kameny a pochodně házeli.

35. U prostřed řeky byl ostrov, ku kterému se gladiatoři na lodích pracně pohybovali, avšak Germani plaváním je předešli. A poněvadž tam náhodou větší díl přišel, poručil Macer nejodhodlanějším gladiatorům, aby do Liburnských lodí vstoupili a na ně udeřili. Ale gladiatoři nebyli v pútcě tak vytrvalí jako vojínové, aniž mohli z lodí tak jistě, jako kdyby na břehu pevně byli stáli, stříletí. A když za příčinou ouzkostranného běhání lodí sem a tam se nahýbaly a veslaři a bojovníci se pomíchali, skočili Germani dobrovolně do mělké řeky, zadržovali lodí, lezli do nich aneb je hned pohroužili. To všecko před očima obou vojsk se dalo a čím víc Vitelliáni z toho se těšili, tím ostřeji Othoniáni příčině a původci porážky zlořečili.

36. Když lodi, které zůstaly, rychle se odstranily, půtka sice útekem přerušena byla: ale vojínové žádali, aby Macer smrtí potrestán byl. A již z dálky kopím ho poranivše s obnaženými meči naň se hnali, avšak zakročením tribunů a centurionů zachráněn byl. Brzy na to přirazil k nim na Othonův rozkaz, zanechav skrovné posádky v Placentii, Vestricius Spurinna se svými cohortami. Na to poslal Otho ustanoveného consula ¹⁾ Flavia Sabina co vůdce k onomu vojsku, kterému dříve Macer velel; vojíni radovali se ze změny vůdců a vůdcové službou vojenskou častým zbouřením nebezpečnou pohrdali.

37. Nacházím u několika spisovatelů, že ze strachu války aneb z nechuti k oběma vladařům, kterých hanebné a mrzké skutky, jelikož je pověst denně víc a více odhalovala, se poznávaly, vojska na rozpácích byla, mají-li od války upustivše sami mezi sebou se raditi, čili senatu to přenechati, aby císaře zvolil; pročež že Othonianští vůdcové k meškání a prodlévání radili, při čem prý Paulinus velikou nadějí se kojil, poněvadž byl nejstarší consular a výtečný vůdce a válečnými výpravami v Britanii slavné jméno si získal. Připouštím, že někteří tajně míru místo nesvorlosti, dobrého a zachovalého knížete místo nejhorších a nejhanebnějších si přáli, ale nemyslím, že by Paulinus, muž tak rozumný, za časů tak velice pokažených tak veliké mírnosti luzy se byl nadál, aby ti, kteří z lásky k válce mír porušili, z lásky k míru války se vzdali, aneb že by vojska řečí a mravy zcela rozdílná tak se mohla usjednotiti, aneb že by legatové a vůdcové větším dílem marnotratnosti, nouze a zločinů sobě vědomi jsouce jiného než poskvrněného a svými službami zavázaného vladaře byli trpěli.

38. Stará a již dávno lidem přirozená žádost vrchní vlády s velikostí říše vyrostla a se vyřítla. Ne-

bať dokud říše skrovná byla, rovnost snadno se udržovala. Ale když obor země podmaněn a řevnivá města aneb králové pohubeni byli a po pojištěné moci bažiti volno bylo, tehdaž první rozbroje mezi otci a lidem povstaly; na to brzo bouřliví tribunové a brzo příliš mocní consulové a v městě a na náměstí pokusy občanských válek. Tu z nejnížší láje zrozený G. Marius a z urozených nejzuřivější Lucius Sulla zbraní přemoženou svobodu v krutovládu změnili. Po nich přišel Gn. Pompejus své úmysly lépe skrývající, ale nikoli lepší. A potom se jen o vrchní panství bojovalo. Neupustily od zbraně u Farsalu a Filipp z občanů sestavající legie: ¹⁾ neřkuli aby Othonovo a Vitelliovo vojsko dobrovolně války se bylo vzdalo. Tentýž hněv bohův, tatáž vzteklost lidí, tytéž příčiny zločinů k nesvornosti je pudily. Že války takřka jednou ranou se končily, toho příčinou byla liknavost knížat. Avšak rozjímání o starých a nových mravech příliš daleko mne zavedlo: nyní k pořádku událostí se vracím.

39. Když Otho do Brixella byl odjel, požíval jeho bratr Titianus hodnosti nejvyššího velitele, moc a vrchní velitelství bylo v rukou Proculových. Celsus a Paulinus, o jichž prozřetelnost žádný nedbal, lichým jmenem vůdců cizí vinu zakrývali. Tribunové a centurionové byli nerozhodní, poněvadž po odstranění lepších nejšpatnější se volili. Vojíní byli odhodlaní; avšak předc vůdců rozkazy raději vykládali než konali. Uzávěreno, aby se tábor až k čtvrtému milnímu sloupu ¹⁾ postrčil, tak nerozumně, že, ačkoliv jaro ²⁾ a kolem tolik řek bylo, nedostatkem vody mučení byli. Tam byli na rozpacích, mají-li bitvu svěsti, poněvadž Otho písemně na to doléhal, aby si pospíšili, vojínové zase žádali, aby Otho bitvě přítomen byl. Většina žádala, aby se tlupy, které na druhé straně Padu ležely, přivolaly. Nedá se tak snadno rozhodnouti, které opatření by bylo nejlepší bývalo, jako že nejhorší bylo to, co se učinilo.

40. Ne jako do boje, nýbrž jako do války táhli ¹⁾ ku stoku řek Padu a Adduy, ²⁾ šestnáct mil daleko. ³⁾ Když Celsus a Paulinus radili, aby se vojíni cestou umdlení a zavazadly obtížení proti nepříteli nepostavili, an zajisté toho neopomine, aby sám lehce ozbrojen jsa a sotva čtyry tisíce krokův pokročiv, buď nesrovnané na pochodu aneb roztroušené a stavením valů zaměstnané nepřepadl: Titianus a Proculus, byvše v poradě překonáni, práva vrchního velitelství použili. Arci že Numidský jezdec ⁴⁾ kvapně na koni s přísným rozkazem byl přijel, kterýmž Otho liknavost vůdců káral a poroučel, by se věc rozhodla, váháním rozmrzen a výsledku nedočkavý jsa.

41. Téhož dne přišli k Caecinovi stavením mostu zaneprázdněnému dva tribunové praetoriánských cohort žádající, aby s nimi promluvil. Připravoval se, by výminky slyšel a odpověděl, an vyzvědači zprávu přinesli, že nepřítel na blízku jest. Rozmluva tribunů byla přerušena; proto nejisto bylo, zdali úklady aneb zradou aneb nějakým šlechtným úmyslem se zanášeli. Caecina propustiv tribuny jel nazpět do tábora, kde shledal, že k rozkazu Fabia Valenta znamení bitvy dáno bylo a vojínové zbraně se již byli chopili. Co legie o místa v boji losovaly, vyrazili jezdci; a podivno, že jen udatností Italské legie zastrašení byvše od menšího počtu Othoniánů za valy zahánáni nebyli. Tato poražené obnaženými meči donutila, že se vrátili a půtku obnovili. Legie Vitelliánů bez zmatku k boji seřaděny byly: neboť, ačkoliv nepřítel na blízku byl, přede pro husté stromoví zbraní nebylo viděti.

U Othoniánů byli vůdcové bojácní, vojínové na vůdce rozhorlení, vozy a pakostníci pomícháni, a poněvadž příkopy s obou stran příkré byly, byla cesta i pro pokojně táhnoucí vojsko úzká. Někteří stáli okolo svých praporů, jiní je hledali; se všech stran

pomatený křik přibíhajících a volajících. Jak kdo bojácný aneb odvážlivý byl, do poslední neb první řady se kradl aneb dral.

42. Náhlým uleknutím postrašené mysli klamná radost nečinnými udělala, poněvadž byli lidé, kteří lživě tvrdili, že vojsko od Vitellia se odvrátilo. Zdali tato pověst od špehů Vitelliových roztroušena byla čili v samém Othonově vojsku buď lstivě buď náhodou povstala, není dosti známo. Othoniáni bojechtivost mimo se pustivše nepřátele i pozdravovali a mumláním nepřátelským přijati byvše vzbudili, poněvadž většina příčiny pozdravení neznala, strach zrady. Na to počalo boj vojsko nepřátel, v úplných řadách, silou a počtem mocnější. Othoniáni, ačkoli roztroušeni, počtem slabší a unaveni byli, předce udatně brániti se počali. A poněvadž krajina stromy a vinnými keři posázena jsouc jim překážela, nepřipouštěla bitva žádného přehledu: z blízka a z dálky v hromadách a tříhranech se sráželi. Kterí na povýšené cestě ¹⁾ se srazili, těly a štíty sem a tam se strkali a hazyčích kopí ani neupotřebivše meči a sekerami přilbice a brnění rozráželi: znajíce se vespolek a od ostatních pozorování jsouce ²⁾ o výsledek celé války bojovali.

43. Náhodou se mezi Padem a cestou, v širém poli, dvě legie potkaly, Vitelliova jedenadvacátá, příjmením Lítá, starou slávou znamenitá; se strany Othonovy první Nápomocná, která sice v bitvě ještě se nezkusila, ale bojovná byla a po nové slávě bažila. První legie porazila první šik jedenadvacáté a vzala jí orla; nevolí zahořevši zahнала zase tato první, při čemž legat Orfidius Benignus padl, a velmi mnoho praporců cohort a manipulů uchvátila. Na jiné straně byla návalem páté legie třináctá poražena; a čtrnáctá větším počtem na pomoc přikvapivších obklíčena. A kdežto vůdcové Othonovi již dávno byli paty ukázali, Caecina a Valens pomocí své posilňovali. K tomu

přišla ještě čerstvá pomoc, Varus Alfienus ¹⁾ s Batavy, poraziv tlupu gladiatorů, která přeplavivši se od cohort na protějším břehu stojících v samé řece posekána byla. Tak vítězové do boku nepřátel vpadli.

44. Když prostředek vojska poražen byl, rozutekli se Othoniáni na všechny strany, do Bedriaca se ubírajíce. Náramně daleká cesta; ¹⁾ silnice mrtvolami zastavené. Tím větší byla porážka, neb v občanských válkách zajatí se za kořist nepovažují. ²⁾ Suetonius Paulinus a Licinius Proculus po rozličných cestách tábora se vyhnuli. Vedius Aquila, legat třinácté legie, vydal se svým nevčasným strachem hněvu vojínů; ještě za bílého dne do tábora přišed křikem odbojných a z bitvy uteklých přivítán byl; nezdržovali se hanebných slov a násilí; co odběhlíku a zrádci mu láli, žádnou zvláštní vinu mu vyčítati nemohouce, nýbrž dle způsobu láje svou vlastní hanbu jiným vytýkajíce. Titiana a Celsa chránila noc, poněvadž stráže již rozešaveny a vojínové utišení byli, které Annus Gallus radou, prosbami a svým vlivem uchlácholil, aby mimo nehodu ztracené bitvy sami proti sobě vražděním nezurili; ať válka se skončí aneb zbraně opět se uchopiti chtějí, že jedinou úlevou pro poražené svornost jest. Ostatní srdcem klesli; praetoriáni reptali, že nikoli udatností, nýbrž zradou přemoženi byli. Že ostatní Vitelliánů vítězství krvavé bylo, jelikož jejich jezdci zahnáni a orel jedné legie odňat byl; že s Othonem samým ještě tolik vojínů zbývá, kolik jich na pravém břehu zůstalo; že Moesické legie se blíží, velký díl vojska v Bedriacu zůstal: ti že aspoň překonání nejsou, a kdyby jim to souzreno bylo, že důstojněji v bitvě zahynou. Takovým přemítáním stali se jedni divokými, druzí bázlivými a největší zoufalostí častěji ku vzteku než ku strachu se rozněcovali.

45. Avšak vojsko Vitelliovo položilo se u pátého pilného sloupu před Bedriacem, ¹⁾ poněvadž se vůdcové

neodvážili téhož dne tábora dobývati; také myslili, že se dobrovolně vzdá. Ale lehce ozbrojené a jen do bitvy vyšedší chránila zbraň a vítězství.²⁾ Druhého dne bylo, poněvadž i ti, kteří srdnatěji si počínali, k lítosti se chýlili, s patrným přivolením Othonova vojska poselství vypraveno; také Vitelliovi vůdci se nerozmýšleli a k míru přivolili. Poslové maličko zadrženi byli. To nesnáze způsobilo, protože se ještě nevědělo, zdali cíle svého dosáhli. Když brzo na to poslové nazpět posláni byli, tábor se otevřel. Tu přemožení a vítězové na pláč se oddali a strasti plnou³⁾ radostí proniknutí jsouce osud občanské války proklínali. V týchž stanech jedni bratrů, jiní příbuzných rány zavazovali. Naděje a odměna byly nejisty, ale smrt a hořekování jisto:⁴⁾ a žádný nebyl neštěstí tak prost, aby aspoň nějaké smrti nezelel. Legata Orfidia mrtvola byla vyhledána a s obyčejnou poctou spálena; některé přátele pohřbili; ostatní sprostí vojínové zůstali na zemi ležeti.

46. Otho očekával zprávu o bitvě nikoli úzkostně, nýbrž pevný úmysl před očima maje. Z počátku roztrušovala se smutná pověst, později z bitvy utíkající hlásali, že všecko ztraceno jest. Roznícenost vojínů nečekala na slovo císařovo. Žádali, by byl dobré mysli; že ještě čerstvé síly zbývají a že sami to nejhorší snášeti a do největšího nebezpečení se vydati chtějí. A to nebylo žádné pochlebování: jakousi šíleností a pudem hořeli, že do bitvy vytáhnou a štěstí své strany zase vzkřísí. Kteří podál stáli, ruce natahovali a nejbližší kolena jeho objímali; nejochotněji si Plotius Firmus počínal. Ten praefectem praetoriánů jsa opětně ho prosil, by nejvěrnějšího vojska a nejzasloužilejších vojínů neopouštěl: že větší velikost ducha jeví, kdo neštěstí snáší než kdo se mu vyhýbá; že udatní a podnikaví i na vzdory štěstí nadějí se mají, bázlivi a bojácní k zoufání strachem poháněni

bývají. Jak při těchto slovech Otho ve tváři buď povolnost aneb pevnost jevil, povstával radostný křik aneb naříkání. A ne jenom praetoriáni, osobní Otho-nova stráž, nýbrž i z Moesie napřed poslaní zvěstovali, že blížíci se vojsko touž neustupností nadšeno jest a že legie již do Aquileje přišly. ¹⁾ Žádný nepochybuje, že válka strašná, žalostná, pro poražené i vítěze nejistá se obnoviti mohla.

47. Sám od válečných úmyslů upustiv pravil: „Kdybch tuto zmužilost, tuto udatnost vaši dále v nebezpečenství vydával, příliš vysoce bych svůj život cenil. Čím větší naději jevíte, kdybch na živě býti chtěl, tím krásnější bude moje smrt. My jsme se vespolek zkusili, já a štěstí. Čas mi neměřte; ¹⁾ těžší věcí jest, zdrželivým býti v štěstí, o kterém myslíš, že ho dlouho požívati nebudeš. Občanskou válku zavinił Vitellius, i boj o vrchní panství s jeho strany počal; abychom nebojovali vícekrát než jednou, toho já dám příklad. Dle toho Othona potomstvo posuzujž. Nechť podrží Vitellius bratra a manželku a děti: já nepotřebuji žádné pomsty ani potěchy. ²⁾ Třebas jiní déle panovali, ale žádný se vlády tak odhodlaně jako já nevzdá. Či mám trpěti, aby tolik římské mládeže, tolik výtečných vojsk opět se poráželo a státu odnímalo? Mne doprovázejž na onen svět přesvědčení, že byste pro mne byli zemřeli. Avšak buďtež na živě. Nezdržujme ale dlouho já vaši bezpečnost, vy mé pevné předsevzetí. Více o smrti mluvíti bylo by znamením zbabělosti. Zvláštním důkazem mého pevného úmyslu budiž vám, že žádného neviním. Neboť viniti bohy a lidi jest věcí toho, kdo žíti chce.

48. Toto dopověděv a každého dle stáří aneb důstojnosti vlídně osloviv napomínal je, by rychle na cestu se vydali a meškáním zlost vítěze nedráždili; mládež svou důstojností, starce prosbami k tomu pohnouti hleděl pokojnou jevě tvář, neohroženě mluvě

a nevčasné slzy svých zadržuje. Dále dává rozkaz, aby se odcházejícím lodí a vozy daly; spisy a listy láskou k sobě aneb slovy Vitellia tupčími nápadně zničuje; peníze rozděljuje skoupě, ne jako ten kdo zemřítí chce. Mimo to Salvia Cocceiana, bratrova syna ještě mladého, úzkostného a truchlícího těší, chvále jeho lásku, káraje jeho bázlivost: zdaliž Vitellius tak zatvrzelého srdce bude, aby se mu za zachování celého svého domu ani tím¹⁾ neodsloužil? že urychlením své smrti mírnost vítězovu si zaslouží, proto že nikoli v největším zoufání, nýbrž, když vojsko bitvy si přálo, poslední pohromu státu prominul. Sobě že dosti slávy, dosti slovůtnosti svým potomkům započal. Po mužích z rodů Juliů, Claudiů a Serviů že první na nový dům²⁾ vladařství přenesl. Proto aby srdce nabyv nový život započal a ani nezapomněl, že Otho jeho strýcem byl, ani příliš na něho si nezpomínal.³⁾

49. Na to, všecky odstraniv, trochu si odpočinul. A když již o posledních přípravách k smrti přemýšlel, náhlý povyk z myšlenek jej vytrhl; i dána mu zpráva o zbouření a nevázanosti vojnů. Neb odcházejícím smrtí vyhrožovali, nejzuřivěji na Verginia dorážejíce, kterého v obklíčeném domě obléhali. Pokárav původce zbouření vrátil se a mluvil s odcházejícími, až všichni bez úrazu odešli. Když se již šeřilo, žízeň studenou vodou uhasil. Na to když mu dvě dýky přinešeny byly a obou byl zkusil, položil si jednu pod hlavu. A dovědév se, že přátelé již odešli, strávil pokojnou noc a, jak se praví, ne probdělou. Jak se rozednilo, lehl prsoma na dýku a probodl se. Vzdycháním umírajícího upozornění byvše vstoupili propuštěnci a otroci a praefect praetoriánů Plotius Firmus, a našli jen jednu ránu. S pohřbem si pospíšili. O to¹⁾ snažně byl prosil, aby se mu hlava neuřízla a k posměchu nebyla. Mrtvolu nesly praetorské cohorty, jej chválíce a oplakávajíce, ránu a ruce jeho líbajíce.

Někteří vojínové u hranice se zavraždili, nikoli pro nějakou vinu ani ze strachu, nýbrž ze řevnivosti slávy a z lásky ku knížeti. A potom po různu v Bedriacu, Placentii a jiných táborech tento způsob smrti se opakoval. Othonovi byl náhrobek postaven, který skrovný jest a trvati bude.

50. Tak skončil svůj život Otho maje sedm a třicet let. Pocházel z municipia Ferentia,¹⁾ otec jeho byl consulem, děd praetorem; matčin rod sice roven nebyl, ale předce vážený. Co hoch a jinoch se choval tak, jak jsme to vylíčili.²⁾ Dvěma činy, jedním velmi hanebným, druhým výborným, u potomků tolik dobré pověsti jako špatné si získal.³⁾ Jak myslím, že sbírání báječných pověstí a bavení posluchačů vypravováním vymyšlených věcí s vážností počáteého díla se nesrovnává, tak všeobecně rozšířeným a vypravovaným pověstem víru upíratí se neopovažují. Že toho dne, kterého se u Bedriacu bojovalo, pták nevidaného druhu u Regia Lepida⁴⁾ ve velmi navštěvovaném háji se posadil, tak vypravují tamější obyvatelé, a že ani shromážděním lidu ani množstvím okolo létajících ptáků postrašen aneb zahnán nebyl, až Otho sám sebe zavraždil; na to že zmizel; a kteří čas srovnávali, našli, že počátek a konec divu s Othonovou smrtí se shodoval.

51. Při jeho pohřbu za příčinou smutku a zármutku zbouření vojínů se obnovilo. Nebylo žádného, kdoby je krotil. I obrátili se k Verginiovi a vyhrožující prosili jednou, aby vládu převzal, a na to, aby se co vyslanec k Caecinovi a Valentovi odebral. Verginius zadním dílem domu kradmo odešel do domu se deroucí sklamal. Prosby cohort, které v Brixellu ležely, přinesl Rubrius Gallus a hned jim bylo odpuštěno; působením Flavia Sabina¹⁾ také to vojsko, kterému velel, vítězovi se podalo.

52. Když se válka všude ukončila, vězela velká

část senatu, která s Othonem z města vytáhla a potom v Mutině ¹⁾ zůstala, v největším nebezpečení. Tam přišla zpráva o nešťastné bitvě. Avšak vojínové pověst co lichou zavrhuje a myslí, že senát o Othonovi nepřátelsky smýšlí, hlídali řeči, pohled a chování-se zle vykládali; konečně výčitkami a haněním příčiny a počátku vraždění vyhledávali; mimo to i jiný strach senatory stíhal, aby se totiž nemyslelo, že, když strana Vitelliova již byla zvítězila, zprávu o vítězství chladně přijali. Tak úzkostní a s obou stran ²⁾ tísnění jsouce se scházeli, žádný osobně svůj úmysl na jevo vynesti nechtěl, mezi mnohými jinými viny účastnými že jistější jest myslil. Starosti strachujících se zvětšoval magistrat Mutinský zbraň a peníze nabízejí a nevčasnou poctou otci volenými je nazývají.

53. Památná byla hádka, kterou měl Licinius Caecina s Marcellem Epriem, jakoby tento dvojsmyslně mluvil. Ani ostatní svých mínění na jevo nevynášeli: ale Marcellovo jméno upamatováním-se na jeho udavačství nenáviděné a protivné popudilo Caecinu, aby co muž ještě nový ¹⁾ a nedávno do senatu volený nepřátelstvím s mocnými slávu si získal. Mírností lépe smýšlejících roztrženi byli. A všichni navrátili se do Bononie, ²⁾ aby se znovu radili: zároveň doufali, že zatím více zpráv obdrží. V Bononii rozestavili po ulicích lidi, kteří se měli každého příchozího vyptávat. A když se jednoho Othonova propuštěnce po příčině jeho odchodu ptali, odpověděl, že nese jeho poslední vůli; že, když ho opustil, ještě na živě byl, ale již jen starostí o budoucnost se zanášel, všech rozkoší života se odřeknuv. I obdivovali se mu a ostýchali se, dále se ptáti; a všech myslí k Vitelliovi se obrátily.

54. Porádám býval přítomen jeho bratr Lucius Vitellius a lichotníkům se nabízel, ¹⁾ an nenadále Coenus, Neronův propuštěnec, strašnou lží všechny

poděsil tvrdě, že čtrnáctá legie, s příšedšími z Bri-xellu se spojivši, vítěze přepadla a porazilá, že se štěstí strany obrátilo. Příčina lži byla, aby průvodní listy ²⁾ Othonovy, které málo platily, příznivější zprávou platnosti zase nabyly. Coenus prudce do města odvezen a za několik dní z Vitelliova rozkazu usmrcen byl. Nebezpečenství senatorů tím zvětšeno bylo, protože vojínové Othonianští věřili, že tato zpráva pravdivá jest. Strach zvětšilo také to, že se zdálo, jakoby za příčinou veřejného usnešení z Mutiny byli vytáhli a stranu svou opustili. A více se dohromady nescházeli a každý sám o sebe se staral, až list od Fabia Valenta poslaný strachu je zbavil. Zpráva o smrti Othonově, čím chvalitebnější tato byla, tím čerstvěji se roznesla.

55. V Římě se pranic nestrachovali; na Cereřiny hry ¹⁾ dle obyčeje se dívali. Když spolehliví svědkové do divadla zprávu přinesli, že Otho mrtev jest a že městský praefect Flavius Sabinus všecky vojíny, kteří v městě byli, pro Vitellia pod přísahu vzal, tleskali Vitelliovi; lid nosil Galbovy podobizny vavřínem a kvítím ověnčené kolem chrámu a nashromáždil na způsob mohyly věnců u jezera Curtiova na tom místě, které Galba umíraje svou krví zbrotil. V senatu všecky pocty, které za dlouhého panování jiných si vymyslili, jemu hned najednou se povolují; také german-skému vojsku dostalo se pochvaly a díků a poselství vypraveno, aby toto přání vyřídilo. List Fabia Valenta k senatu, mírně sepsaný, se četl; avšak více se libila Caecinova mírnost, že ani nepsal.

56. Ostatně byla Italie nemilosrdněji a strašněji než ve válce trýzněna. Vitelliáni po municipích a osadách rozdělení jsouce plenili, loupili, násilí a prznění se dopouštěli. Všeho, ať to bylo dovoleno nebo ne, chtiví a ku všemn prodejní jsouce ani věcí posvěcených ani neposvěcených nešetřili. I byli také lidé, kteří

v oděvu vojenském své nepřátele vraždili. Aby se pole obilí plná a bohatí statkáři olupovali a, kdyby se zdráhali, usmrcovali, sami vojínové krajin znali jsouce ustanovovali a nařizovali, poněvadž vůdcové bojácní byli a je zdržovati se neodvážili. Caecina byl méně lakomý, více ctižádostivý, Valens svým hanebným vyhledáváním zisku zlopověstný a proto také cizí vinu skrýval. Poněvadž Italie již dávno byla schudla, tolik pěších a jezdců, násilí, škody a bezprávi bolestně se snášelo.

57. Mezi tím Vitellius o svém vítězství nevěda, jakoby teprv do války táhl, ostatní síly Germanského vojska vedl. Jenom málo starých vojínů v zimním ležení ponecháno, sbírání vojska po Galliích urychleno bylo, aby zůstavší tam zbytky legií se doplnily. Střežení břehu ¹⁾ Hordeoniovi Flaccovi svěčil; sám ze sebraných v Britannii vojínů osm tisíc s sebou vzal. A cestu několika dní ušed obdržel zprávu, že u Bedriaca zvítězil a že smrtí Othonovou válka se ukončila. I shromáždív vojíny vychvaloval jejich udatnost. Když vojsko žádalo, aby svého propuštěnce Asiatica rytířskou hodností obdařil, neslušné pochlebenství zamítl. Později za příčinou vrtkavosti ducha, co veřejně odepřel, v užším kruhu přátel při hodech daroval a poctil Asiatica prsteny, ²⁾ otroka mrzkého, který hanebnými šmejdy jeho přízeň si získal.

58. V týchž dnech přišla zpráva, že po zavraždění procuratora Albina obě Mauretanie ¹⁾ k jeho straně přistoupily. Lucceius Albinus od Neronu velitelem Mauretanie Caesarenské ustanoven byl a od Galby i správu Tingitanské Mauretanie obdržev nikoliv nepatrnou moc ve svých rukou měl. Bylo tam devatenáct cohort, pět jízdeckých tlup a veliký počet Maurů, rota loupežnictví a zákeřnictví uvyklá a proto k válce schopná. Po zavraždění Galby byl Othonovi nakloněn a s Africou nespokojen. Po Hispanii ²⁾ neširokou moř-

skou úžinou oddělené bažil. Toho se strachoval Cluvius Rufus a poručil desáté legii, by k přímoří táhla, jakoby ji převezti chtěl. Napřed byli posláni centurionové, by Maurů srdce Vitelliovi získali. A to nebylo těžko, poněvadž pověst Germanského vojska po provinciích veliká byla. Mimo to se roztrušovalo, že Albinus titulem procuratora pohrdaje znaku královského a jmena Juby ³⁾ užívá.

59. Když Maurové tak k jinému smýšlení přivedeni byli, Asinius Pollio, praefect jízdecké tlupy a jeden z nejvěrnějších přátel Albinových, a praefectové cohort Festus a Scipio usmrceni jsou. Albinus sám, když se z provincie Tingitanské do Caesarenské ubíral, přiraziv k břehu zabit jest; jeho manželka sama vrahům se vydavši zároveň s ním zavražděna. Vitellius o to, co se dalo, pranic se nestaral. I důležitým zprávám jen napolo naslýchál, namáhavých myšlének schopen nejsa.

Vojínům poručil, by po zemi dále se ubírali; sám po řece Araru ¹⁾ se plavil bez vší knížecí nádhernosti, nýbrž svou někdejší nouzí nápadný jsa, ²⁾ až Junius Blaesus, správce Lugdunenské Gallie, muž rodu vznešeného, srdce štědrého a dosti jmění k tomu maje, knížeti služebníky dal a sám jej ničeho nešetře doprovázel; avšak právě tím stal se mu nemilým, ačkoliv Vitellius svou nevoli otrockou úlisností skrýval. V Lugduně jej vůdcové vítězné i poražené strany očekávali. Valenta a Caecinu před shromážděným vojskem pochválil a vedlé curulského stolce svého posadil. Na to poručil, by veškero vojsko v řadách před jeho maličkým synáčkem táhlo; přinešeného a pláštěm přikrytého na ruce drže Germanicem ³⁾ jej nazval a všemi znaky knížecí důstojnosti ozdobil. Tato čest, v štěstí přílišná, v neštěstí útěchou byla. ⁴⁾

60. Na to nejchrabřejší centurionové Othonianů usmrceni byli; tím Vitellius náklonnosti obzvláště u

Illyrských vojsk pozbyl. Zároveň ostatní legie, jimi nakaženy jsouce a Germanského vojska nenávidíce na válku pomýšlely. Suetonia Paulina a Licinia Procula, kteří v smutečném oděvu bázlivě jeho rozhodnutí očekávali, dlouho potahoval, až konečně slyšení dosáhše více důvody nutnosti než důstojnými důvody se hájili. Mimo jiné odměnu za zradu žádali, daleký pochod před bitvou, zemdlenost Othonianů, pomíchání vojska s vozy a mnoho jiných nahodilých věcí své lsti připisující. Vitellius věřil v jejich zradu a odpustil jim jejich věrnost.¹⁾ Salvius Titianus, Othonův bratr, nepřišel do žádného nebezpečení, svou bratrskou láskou a zbabělostí omluven jsa. Marius Celsus podržel consulat, avšak věřilo se pověsti a vytýkalo se brzo na to Caeciliovi Simpliciovi, že tuto důstojnost penězi koupiti chtěl, při čemž prý Celsa zničití zamýšlel. Vitellius odporoval a dal Simpliciovi později consulat bez viny a bez peněz. Trachala²⁾ proti žalobníkům Vitelliova choť Galeria ochránila.

61. Co velcí mužové v nebezpečení vězeli, odvažil se jistý Mariceus, se zarděním se o tom zmiňují, sprostý muž národu Bojského,¹⁾ na štěstí spoléhaje a vůli bohů předstíraje Římskou zbraň k boji vyzvati. A již byl co osvoboditel Gallii a bůh (neb tak se nazval) osm tisíc lidí sehnal a již nejbližší dědiny Aeduů k jeho straně se nakloňovaly, když obezřelí občané této země sebravše mladý lid pomocí cohort od Vitellia jim přidanych třeshťivý zástup rozprášili. V této bitvě byl Mariceus chycen a brzo na to dravým zvířatům předhozen; a poněvadž ho tato neroztrhala, myslil hloupý lid, že jest neporušitelný, až před očima Vitellia usmrčen byl.

62. Dále se proti odpadlcům¹⁾ a proti jmění nikoho nezuřilo. Závěti těch, kteří ve vojsku Othonově byli padli, se vyřídily aneb rozhodl zákon u takových, kteří bez závětí zahynuli. Zkrátka, kdyby

se byl zbýřilosti zdržoval, lakomosti nebylo se co báti. Jeho žádost hodů byla hanebná a nenasytná: z hlavního města a z Italie draždila jícnu se snášela, od obou moří²⁾ cesty se hemžily; přípravami k hostinám představení obcí vysílení, obce samy zničeny byly; vojín prostopášnostem navyknuv a vůdcem pohrdaje od práce a udatnosti upustil. Do města poslal Vitellius dopis, v kterém psal, že jmeno Augusta až později přijme, jmeno Caesara pak nikdy; ale moc svou nijak neobmezil. Hvězdopravci byli z Italie vyhnáni. Také se přísně nařídilo, aby římscí rytíři co herci a šermířové na jevišti své cti nešpinili. Dřívější knížata je penězi a častěji násilím k tomu nutili; a mnoho municipií jich následovalo a nejzkaženější jinochy odměnami k tomu lákalo.

63. Avšak Vitellius po příchodu bratra svého a poněvadž učitelé krutovlády k němu se vloudili, pyšnějším a ukrutnějším se stav, Dolabellu zavraždití poručil, o kterém jsme dříve pravili, že od Othona do Aquinatské osady odstraněn byl.¹⁾ Dolabella zprávu obdržev, že Otho zemřel, navrátil se do města. Tu mu Plancius Varus, bývalý praetor a jeden z nejdůvěrnějších přátel Dolabellových u městského praefecta Flavia Sabina vytýkal, jakoby vězení prolomiv poražené straně sebe co vůdce byl ukázal. K tomu přidal, že si chtěl cohortu získati, která v Ostii ležela; a žádnými důkazy tak veliké obvinění stvrditi nemoha pozdě toho pykal a zločin již spáchav za odpuštění prosil. Flavia Sabina při věci tak důležité se rozmyslejšího Triaria, manželka L. Vitellia,²⁾ jsouc divočejší, než ženě slušelo, postrašila, aby tím, že vladaře do nebezpečenství vydává, pověst mírnosti získati si nechtěl. Sabinus byl co do přirozené povahy člověk sice dobrotivý, když pak strach v něm se vzbudil, snadno se přemluvití dal, a když jiní v nebezpečenství vězeli, sám o sebe se strachoval a proto, aby se nezdálo, že ho podporuje, klesajícího pustil.

64. Ale Vitellius, puzen jsa strachem a nenávistí, poněvadž Dolabella jeho dřívější manželku Petronii později za manželku pojal, listem k sobě jej povolal a poručil, aby nikoli po hlučné cestě Flaminské, nýbrž po postranní do Interamnia ¹⁾ ho odvedli a tam usmrtili. To vrahovi příliš dlouho trvalo; na cestě a v krčmě jej na zem porazil a zavraždil. To velkou nenávist proti novému vladařství zbudilo, kterého první skutek tak se objevil. A libovolnost Triarie zvětšil ještě příklad skromnosti nablízku, manželka Vitelliova Galeria, která se takových hanebností vzdalovala; stejné rozšafnosti byla matka Vitelliů Sextilia, žena starých mravů. Ba ona prý na první listy svého syna odpovíděla, že neporodila Germanica, ²⁾ nýbrž Vitellia. A ani později žádnými lákadly štěstí ani poctou, kterou jí obec prokazovala, k radosti povzbuzena nebyla; jen neštěstí svého domu cítila.

65. Když Vitellius Lugdunum opustil, dostihl ho M. Cluvius Rufus přicházející z Hispanie, radost a přání v obličeji nesa, v srdci bázliv jsa, poněvadž věděl, že očerněn jest. Hilarius, císařův propuštěnec, udal, že Cluvius zprávu o Vitelliově a Othonově vladařství obdržev, o samovládu a držení Hispanií se pokoušel, a proto v čele průvodních listů ¹⁾ žádného vladaře nejmenoval. Vykládal z jeho řeči některá slova tak, že jimi sobě přízeň získati a Vitellia tupiti chtěl. Avšak důstojnost Cluviova více platila tak, že Vitellius z vlastní vůle svého propuštěnce potrestati kázal. Cluvius do průvodu vladařova přijat byl a Hispanii podržel, kterou dle příkladu L. Arruntia nepřítomen jsa spravoval. Tohoto Tiberius Caesar boje se ho, Vitellius Cluvia bez všeho strachu podržel. Tatáž čest Trebelliovi Maximovi se neprokázala. ²⁾ Pro rozhořčení vojínů z Britannie utekl; na jeho místo Vettius Bolanus z průvodu císařova poslán byl.

66. Vitellia přemožených legií nikoliv zlomená

mysl znepokojovala; po Italii roztroušeny a s vítězi pomíchány jsouce řeči jemnupřiznivě měly; zvláštní zpurností vynikala čtrnáctá legie upírajíc, že poražena byla: že v bitvě u Bedriaca jenom vexillariové ¹⁾ poraženi byli, ale že síla legie přítomna nebyla. I ustanoveno, by do Britannie, odkud od Nerona povoláni byli, nazpět se poslali a zatím Batavů cohorty pro svou starou nesvornost proti vojínům čtrnácté legie s nimi v jednom táboře ležely. Při tak veliké nenávisti pokoj dlouho netrval. V Augustě Taurinů ²⁾ pronásledoval jeden Batav ³⁾ jednoho řemeslníka co podvodníka a jeden legionář ⁴⁾ ho co hostitele svého chránil; soudruhové obou sběhše se od výčitek k vraždění přešli. A strašná půtka by byla vznikla, kdyby dvě praetorské cohorty s vojínů čtrnácté legie se spojivše této zmužilosti nebyly dodaly a Batavům strachu nebyly nahnaly. Tyto ⁵⁾ Vitellius se svým vojskem co věrně spojil, legii poručil, by graiské Alpy ⁶⁾ předsedši tou oklikou cesty táhla, kterou by Vienně ⁷⁾ se vyhuula; neb i Viennských se obával. V noci, v které legie vycházela, za příčinou tu a tam zanechaných ohňů díl Taurinské osady shořel, na kterou škodu, jako na větší díl nehod války, pro větší neštěstí jiných měst se zapomenulo. Když vojínové čtrnácté legie Alpy přešli, táhli nejodbojnější k Vienně. Svorností lépe smýšlejících potlačeni jsou a legie do Britannie převezena.

67. Nejvíce se bál Vitellius praetorských cohort. Z počátku odděleny, nato čestným propuštěním upokojeny byvše, zbraň svou k svým tribunům donášely, až se proslýchalo, že Vespasianus válku započal: tu do služby zase vstoupily a jádrem vojska strany Flaviů byly. ¹⁾ První legie námořníků do Hispanie se poslala, aby mírem a zahálkou zkrotla; jedenáctá a sedmá do svého zimního ležení odvedeny byly a třinácté poručeno, aby amphitheatry stavěla. Neboť Caecina v Cremoně, Valens v Bononii hry gladiatorů připravoval,

poněvadž Vitellius nikdy tolik starostí si nepřipustil, aby na rozkoše zapomenul.

68. Strany¹⁾ sice rozvážlivě zničil; avšak mezi vítězi povstalo zbouření, z počátku žert, kdyby počet usmrcených ošklivost války nebyl zvětšil. Vitellius v Ticině²⁾ hodoval a Verginia³⁾ k hostině pozval. Legátové a tribunové dle povahy svých vůdců buď jejich přísnosti následují aneb rádi již za bílého dne⁴⁾ hoduji; rovněž sprostý voják bedlivě aneb nezbedně si počíná. U Vitellia byl všude nepořádek, opilství; všechno bylo nočnímu hýření a prostopášnostem podobnější, než kázni v ležení. Tedy když dva vojínové, z kterých jeden k páté legii a druhý k pomožnému vojsku Gallů patřil, ze svévolnosti k zápasu se rozpálili a legionář upadl, Gall se mu posmíval a když ti, kteří se sešli, aby zápas viděli, k oběma stranám se přidali, vyřítili se legionáři s vražednou zbraní na pomocné vojsko a pobili dvě cohorty. Toto pobouření novým pobouřením udušeno. Spatřili zdaleka prach a zbraň; najednou se ozval hlas, že čtrnáctá legie obrátivši se k půtce táhne. Ale bylo to jejich zadní vojsko; když je poznali, zmizel nepokoj. Mezi tím náhodou jeden otrok Verginiův se s nimi potkal, kterého vinili, že Vitellia zavraždit chtěl. A k hostině hnal se voják žádaje, by Verginius usmrcen byl. Ani sám Vitellius, ačkoliv každého podezření se lekal, o jeho nevinnosti nepochyboval. S těží, ale předc na uzdě udrženi byli, kteří úsilně žádali, by bývalý consul a druhdy jejich vůdce usmrcen byl. Vůbec žádného častěji jako Verginia každé pobouření nepronásledovalo. Obdivování a dobrá pověst muže se udržela: avšak oni ho nenáviděli, poněvadž jimi pohrdl.⁵⁾

69. Druhého dne Vitellius vyslance senatu, kterým byl poručil, by jej tam očekávali, vyslyšev do tábora se odebral a oddanost vojákův pochválil; pomocná vojska reptala, že legionářům tolik se prominulo a

pýcha jejich tak velice vzrostla. Cohorty Batavů, aby něco příliš hrozného nespáchaly, do Germanie nazpět poslány byly, co zatím osud vnitřní a zevnitřní válku připravoval. Dědinám Gallů pomocná vojska nazpět vrácena byla, počet převeliký a hned na začátku zpoury jen co vojenský mam sebraný. Ostatně, by finance hojnými dary velikou škodu utrpěvši postačily, poručil, aby počet legií a pomocných vojsk se zmenšil a vojsko více se nedoplňovalo. Také se propuštění bez všeho rozdílu nabízelo. To bylo záhubné státu a vojínovi nemilé, an jemu při menším počtu tytéž práce a nebezpečnosti a namáhání častěji se opakovala. Také síly marnotratností se seslabovaly naproti staré kázní a obyčejům předků, u kterých zmužilosti více než peníze Římský stát kvetl.

70. Odtud ¹⁾ uhnu! se Vitellius ku Cremoně ²⁾ a podívav se na hry gladiatorů od Caeciny uspořádané přál si Bedriacké bojiště navštívit a známky posledního vítězství prohlédnouti. Byl to ošklivý a hrozný pohled. Tu ležela čtyřicátý den po bitvě rozedraná těla, usekané údy, nahnílé postavy mužů a koní; země byla hnilotinou napuštěna a kolem, poněvadž obilí a stromy posekány a pošlapány byly, strašná spousta. Stejně nelidský ³⁾ byl onen díl cesty, který Cremonští vavřínem a růžemi posypali, vystavivše oltáře a oběti zabívě, jako v despotických zemích to bývá. Tato okamžitá radost brzo v záhubu je přivedla. ⁴⁾ Přítomni byli Valens a Caecina a ukazovali místa, kde se bojovalo, odkud legie ⁵⁾ přirazily, odkud jezdci přikvapili, a oné strany že houfy pomocných vojsk nepříteli obklopily. Na to tribunové a praefectové své činy vychvalovali, nepravé, pravé a přehnané zprávy míchající. Také sprostí vojínové křičíce a se radující a cesty odbíhali, prostory bitvy prohlíželi, na houfy zbraně a hromady mrtvol se dívali a jim se divili. Některé také vrtkavý osud věcí k pláči a lítosti pohnul.

Ale Vitellius neobrátil očí a nezhrozil se tolika tisíc nepohřbených občanů. Ba vesel jsa a svého tak blízkého osudu neznaje bohům toho místa obětoval.

71. Na to v Bononii ¹⁾ od Fabia Valenta hry gladiatorů se dávaly, ku kterým oděv z hlavního města přivezen byl. Čím více se blížil, tím nemravnější byla cesta, ²⁾ poněvadž se divadelní herci, houfy kleštěnců a ostatní obyčejě dvoru Neronského připojovaly. Neboť i samému Neronovi Vitellius byl se obdivoval a zpívajícího doprovázel nikoli nucen jako jiní velmi počestní mužové, nýbrž ze zhýřilosti a jemu ku krmení prodán a koupen jsa.

Aby pro Valenta a Caecinu měsíce získal, v kterých by místa hodností obsazena nebyla, skracoval consulaty jiných; stran consulatu Marcia Macra, co vůdce Othonské strany, stavěl se jakoby o něm nevěděl; consulat Valeria Marina, kterého Galba consulem byl ustanovil, odložoval nikoli z nenávisti, nýbrž mysle, že co muž mírný i bezpráví trpělivě snášeti bude. Pedonia Costa zcela přehlídl, poněvadž mu byl nemilý, an proti Neronovi byl vystoupil a Verginia popouzel; avšak uvedl jiné příčiny. A Vitelliovi byly ještě díky vzdávány, dle obyčejě otroků.

72. Jen několik dní, ačkoliv povážlivým způsobem počal, trval následující podvod. Vystoupil jistý člověk, který se za Scriboniana Camerina vydával a že prý se po čas vladaření Neronova ze strachu v Histrii ¹⁾ skrýval. poněvadž tam svěřencové ²⁾ a pozemky starých Crassů a láska k tomuto jmenn byla. A když tedy, aby svou lež dosvědčil, s nejspatnějšími lidmi se spojil, lehkověrná chatra a někteří vojínové, oklamáni byvše aneb z náklonnosti k nepokoji, horlivě se k němu přidružovali; když pak Vitellius předvedeného se tázal, kdo jest a jeho slovům se nevěřilo a jeho pán ho co uteklého otroka, jmenem Geta, poznal, byl usmrcen, jak otrokové usmrceni bývají.

73. Sotva jest k víře podobno, jak velice pýcha a bezpečnost Vitelliova vzrostla, když mu vyzvědačové ze Syrie a Judae zprávu přinesli, že východní země věrnost mu přísahaly. Neboť ačkoli posud jenom vrtkavé a nejisté pověsti o Vespasianovi kolovaly, předce se o něm mnoho chvalného mluvilo a jeho jméno Vitellia obyčejně znepokojovalo. Nyní sám i s vojskem, jakoby žádného soka více nebylo, dle obyčeje cizozemských despotů zuřivosti, nezřízeným žádostem a loupeživosti se oddal.

74. Ale Vespasianus válku a zbraň a daleko aneb na blízku ležící síly přehlížel. Vojínové byli mu tak nakloněni, že, když přísahu předříkával a Vitelliovi všeho dobrého přál, mlčíce poslouchali. Také Mucianus byl Vespasianovi přízniv a Titovi ještě více nakloněn. ¹⁾ Praefect Aegyptu Ti. Alexander byl s nimi srozuměn. Třetí legii, poněvadž ze Syrie do Moesie přeložena byla, ²⁾ mezi své počítal. Že ostatní legie Illyrica následovati budou, očekávalo se; neboť celé vojsko rozpálila zpupnost vojínů od Vitellia přicházejících, poněvadž, ačkoli jejich pohled divoký a řeč surová byla, ostatním co sobě nerovným se posmívali.

Avšak před tak velikou válkou každý obyčejně se rozmýšlí; také Vespasianovi brzo naděje zmužilosti dodávala, někdy zase o nehodách přemýšlel. Jaký den to as bude, na kterém svých šedesát let a dva mladé syny válce vydá? při soukromém podniknutí že postupování možno a že dle libosti každý více méně štěstí použití může; po vládě bažícího že jen nejvyšší stupeň hodností aneb záhuba očekává.

75. Před očima mu tanula Germanského vojska síla, kterou co vojín znal; jeho legie že ve válce občanské se ještě nezkusily, Vitelliovy že zvítězily a u poražených že více nespokojenosti než síly jest. Že při nesvornosti vojínů věrnost nejista jest a každého jednotlivého báti se třeba; neb co prospějí cohorty

a aly, když ten a onen k rychlému zločinu volný po odměně nepřítelově haží? tak že Scribonianus za panování Claudia zavražděn byl; tak jeho vrah Volaginius z prostého vojína k nejvyšším vojenským důstojnostem se povznesl. Všecky popuditi že snadnější věc jest, než jednotlivých se varovati.

76. Za příčinou toho obávání i jiní legátové a přátelé srdce mu dodávali, i Mucianus, který po mnohých a tajných rozmluvách nyní i veřejně takto k němu mluvil: „Všichni, kteří veliké a důležité věci podniknouti chtějí, musí rozvážiti, je-li to, co se počíná, státu užitečno, přináší-li to jim samým čest a slávu, dá-li se to snadně provésti aneb není-li to aspoň příliš pracné. Zároveň ten, kdo radí, pozorovati se musí, zdali svou radou sám v nebezpečenství se vydává, a když štěstí podniknutí přeje, pro koho největší čest a sláva se vyhledává. Já tě, Vespasiane, vyzývám, bys vládu převzal jak prospěšnou státu tak pro tebe slavnou. Ona mimo bohy v tvých rukou spočívá. Neděs se, že snad ti lichotím; potupou spíše než ctí zdá se, po Vitelliovi volenu býti. Také nevystupujeme proti bystrému duchu zbožněného Augusta ani proti velmi opatrnému stáří Tiberia, ba ani proti domu Gaia neb Claudia neb Nerona dlouhým panováním upevněnému. I Galbovi na praotce bohatému jsi ustoupil. Déle prodlévati a trpěti, aby se stát pošpinil a zničil, zdálo by se býti ochablostí a zbabělostí, třebaš by otroctví pro tebe jak haněbné tak bezpečné bylo. Vypršel již a uplynul čas, kde se mohlo zdáti, že si trůnu přeješ: ¹⁾ nyní musíš u trůnu své útočiště vzíti. Či se ti z paměti vytratilo, že Corbulo usmrčen byl? ²⁾ že vznešenějšího rodu byl než my, uznávám; avšak i Nero vznešeností rodu nad Vitellia vynikal. Dosti slavný jest tomu, kdo se bojí, každý, kterého se bojí. A že vladař od vojska volen býti může, toho důkazem jest sám Vitellius, jenž vo-

jenských služeb nekenal, žádné vojenské slávy si nezískal a jen za příčinou nenávisti proti Galbovi povznesen byl. Ani Otho spůsobilostí vůdce aneb mocí vojska, nýbrž svým vlastním přenáhleným zoufáním poražen byl a již i jej žádoucím a velikým knížetem učinil.³⁾ A co zatím legie rozdělují, cohorty ozbrojuje, každodenně nové símě války seje. Měl-li voják jakou srdnatost a zmužilost, ve veřejných kuchyních a býřením a následováním knížete se ničí. Ty máš z Judae, Syrie a Aegypta devět čerstvých legií, žádnou bitvou neporušených, žádnou nesvorností nepokažených, nýbrž tvůj voják jest cvičením otužen, vítěz ve válkách s cizím nepřitelem;⁴⁾ loďstvo, aly, cohorty jsou vojsko vybrané, králové⁵⁾ jsou ti velmi věrni, a nejdůležitější jest přede vším tvá zkušenost.“

77. „Já nebudu ničeho více požadovati, než abych nestál za Valentem a Caecinou. Nezavrhuj Muciana co společníka snad proto, že v něm žádného soka nenacházíš. Já sobě dávám přednost před Vitelliem, tobě přede mnou. Tvůj dům kráší vítězoslavné jméno¹⁾ a dva jinochové, z nichž jeden vladaření již schopen jest a již v prvních letech vojenské služby i u Germanského vojska slávu si získal. Zpozdilost by to byla, kdybych nepostoupil trůnu tomu,²⁾ jehož syna bych za svého syna vzal, kdybych sám vladařem byl. Ostatně nebude mezi námi míra štěstí a neštěstí tatáž. Neboť zvítězíme-li, budu spravovati ten úřad, který mi dáš; nesnáze a nebezpečenství budeme stejně snášeti. Aneb, což lepší jest, ty řiď tato vojska a mně přenech válku a nejistý boj. Přísnější kázeň zachovávají nyní poražení než vítězové: ony zlost, nenávist, žádost pomsty k zmužilosti rozpaluje; tito za příčinou své hrdosti a zpuřnosti tupnou. Skryté a zapálené rány vítězné strany válka sama otevře a odhalí. Také důvěřuji nečinnosti, nevědomosti a ukrutnosti Vitelliově tak, jak

tvé bedlivosti, šetrnosti a moudrosti. Avšak naše postavení jest ve válce lepší než v míru; neb kdo se rozmýšlí, již odpadl.“

78. Po řeči Mucianově ostatní směleji jej obstupovali a povzbuzovali a odpovědi věstců ¹⁾ a pohybování hvězd uváděli. A v skutku nebyl takové pověry prost, an hned, jak vladařem se stal, jistého Selenca, hvězdopравce, za rádce a věstce veřejně při sobě měl. Tanula mu na mysli stará zázračná znamení. Cypřiš na jeho polích, nápadný svou výškou, náhle se skácel a druhého dne na témž místě se pozdvihuje a vysoký i širší jsa se zelenal. To bylo dle jednohlasného úsudku věstců veliké a šťastné znamení a veliká sláva ještě velmi mladému Vespasianovi přislíbena. Avšak z počátku se zdálo, že vítězoslávou a consulem a skvělým vítězstvím v Judaei přípověď znamení zázračného se vyplnila; když těchto věcí byl dosáhl, věřil, že se mu trůn slibuje.

Mezi Judaei a Syrií jest Carmelus; tak nazývají vrch a boha. Bůh nemá ani obrazu ani chrámu, nýbrž dle obyčeje předků jen oltář a úctivost. Tam když Vespasianus tajné naděje v srdci chovaje obětoval, kněz Basilides vnitřnosti ²⁾ opětne ohledav pravil: „Cokoli, Vespasiane, zamýšlíš, zamýšlíš-li buď dům stavěti, aneb role rozšířiti, aneb počet otroků rozmnožiti: tobě bude dáno veliké sídlo, nesmírné meze, mnoho lidí.“ Této temné odpovědi pověst hned se zmocnila a tehdy ji odhalovala. A lid o ničem více než o tom nemluvil. I u Vespasiana samého častěji o tom se mluvilo, poněvadž doufající vždy více mluvívají.

79. Po určitém ustanovení se rozešli, Mucianus do Antiochie, Vespasianus do Caesarae: ona byla hlavním městem Syrie, tato Judae. ¹⁾ Počátek přenešení vlády na Vespasiana učinil se v Alexandrii, kde Tiberius Alexander prvního července legie přísahou věrno-

sti spěšně jemu zavázal. Tento den potom co první den vlády se slavíval, ačkoliv Judaiské vojsko třetího července mu přísahalo, s takovou horlivostí, že ani na jeho syna Tita, který co prostředník mezi Mucianem a otcem ze Syrie se vracel, nečekalo. Vše to úsilím vojínů se stalo, anižby se byli shromáždili; anižby se byly legie spojily.

80. An po čase, místě a, co při takové věci nejobtížnější jest, po prvním slově se ohlíželi, an před očima naděje, strach, úmysl, příhoda se jim míhala, vyšedšího z ložnice Vespasiana malý počet vojínů v obyčejné řadě stojících, by jej co legata pozdravili, co imperatora pozdravil. Na to ostatní přiběhli a jmeny Caesara, Augusta a všemi jmeny císařství jej obsypali. Strach jeho přátel v radost a důvěru se proměnil. Na něm se žádná pýcha, žádná drzost a nic nového v nových poměrech neobjevilo. Jak mile mluhu, která za příčinou tak veliké změny jeho oči byla zastřela, rozptýlil, promluvil krátce a samé radostné a k němu se hrnoucí posly přijímal. Neboť jen na to čekaje zavázal Mucianus odhodlané vojíny Vespasianovi přísahou věrnosti. Na to v Antiochii do divadla, kde měšťané se radívali, vkročiv, sbíhající se a mu přílišně pochlebující oslovil jsa i řecké řeči dosti mocen a ve všem, cokoli mluvil a dělal, jistou vážnou slušnost jevě. Nic provincii a vojsko tak neroznítlo jako to, co tvrdil Mucianus, že Vitellius ustanovil, že Germanské legie do Syrie, kde vojenská služba výnosná a pokojná byla, přeloží, a naopak že Syrské legie do Germanského zimního ležení počasím a pracemi nepříjemného pošle. Neboť i obyvatelé provincie těšili se z dlouholetého obcování s vojíny a větší díl byl s nimi přátelstvím a přibuzenstvím spojen; a vojínům byl za příčinou dlouholeté vojenské služby tábor znám a domácí a jako otčina milý.

81. Před patnáctým červencem celá Syrie stejnou

přísahou věrnosti zavázána byla. S ním se spojili dva králové Sohaemus, ¹⁾ kterého moc dosti vydatná byla, a Antiochus, ²⁾ svými starými poklady znamenitý a z poddaných králů nejbohatší. Brzo i Agrippa, ³⁾ od svých tajnými posly z Říma nazpět povolán byv, bez vědomí Vitellia na čerstvé lodi rychle se dostavil. Stejnou horlivostí královna Berenice ⁴⁾ jeho stranu podporovala, kvetouc mladostí a krásou a i samému starci Vespasianovi pro velkolepé dary milá jsouc. Všecky provincie, které při moři leží, až k Asii a Achaii a do vnitřku Pontu a Armenie, mu přísahaly. Avšak bezbranné ⁵⁾ legatové spravovali, poněvadž Capadocie ještě žádných legií nedostala. Porada stran záležitostí říše dála se v Berytu. ⁶⁾ Tam přišel Mucianus s legaty a tribuny a s nejslavnějšími centuriony a vojíny, také z Judského vojska vybrané jádro. Tolik pěších najednou a tolik jezdců a náhdera vespolek horlících králů pohled knížecí skvělosti podala.

82. První starost válečná byla vojsko sbíratí a veterany svolati. Mocnější města musela dílny na zbraň vystavěti; v Antiochii se razilo zlato a stříbro a vše na svém místě pomocí schopných služebníků rychle se obstarávalo. Vespasianus sám dohlížel, napomínal, hodné pochvalou, nedbalé vlastním příkladem častěji povzbuzoval než trestal, chyby přátel spíše než zásluhy přehlížel. Mnohé praefecty a procuratory ¹⁾ učinil, větší díl důstojností senatorského stavu poctil, samé výtečné muže, kteří brzo nejvyšších důstojností dosáhli; některým štěstí místo zásluh pomohlo. Mucianus v prvním shromáždění jen mírný dar vojínům přislíbil; ani Vespasianus v občanské válce více nepodal než jiní v pokoji, chvalně pevný jsa proti uplácování vojinů; a vojsko bylo tím lepší. Do Parthie a Armenie ²⁾ byli poslové posláni a o to postaráno, aby se, an by legie občanskou válkou zaměstnány byly, záda neobnažila. Titus měl na Judaeu doléhati,

Vespasianus cesty do Aegypta chrániti. Zdálo se, že proti Vitelliovi díl vojska postačí a Mucianus co vůdce a Vespasianovo jmeno a osudu všemohoucnost. Ku všem vojskům a legatům poslány byly listy a jim poručeno, aby praetoriány na Vitellia se hněvající dary vybídli, by do služby zase vstoupili ³⁾).

83. Mucianus, spíše jako spoluvládce než co sluha si počínajě, s lehce ozbrojeným vojskem ani zdlouhavě netáhl, aby se nezdálo, že váhá, ani nepospíchal, pověst prostorou samou vzrámhati se nechal povědom sobě jsa, že skrovnou moc má a že lidé věci nepřítomné větší sobě představují. Avšak legie šestá a třináct tisíc vexillariů v nesmírně dlouhém šiku následovalo. Loďstvu již dříve poručil, by z Pontu ¹⁾ do Byzantia ²⁾ plulo, na rozpacích jsa, má-li vyhnout se Moesii, ³⁾ pěším lidem a jezdeckvem Dyrrhachium ⁴⁾ a zároveň válečnými loďmi k Italii obrácené moře zavřít, aby Achaia ⁵⁾ a Asie za zády jisty byly, které by jinak bezbranné jsouce Vitelliovi byly vysazeny, kdyby se brannou mocí nechránily; a myslil, že sám Vitellius na rozpacích bude, který díl Italie chrániti má, potáhnou-li proti Brundusiu, ⁶⁾ Tarentu ⁷⁾ a břehům Calabrie a Lucanie ⁸⁾ nepřátelské lodi.

84. Tedy zbrojení lodí, vojínů a kování zbraně po provinciích se rozléhalo. Avšak nic tolik trampot nenadělalo jako opatření peněz; ty že jsou duše války občanské, říká Mucianus ani práva ani pravdy při soudním vyšetřování nehleděl, nýbrž jen velikosti jmění. Proto na rozličných místech udavačství vzniklo a nejbohatší stali se obětí loupeživosti. To bylo nepříjemné a neanesitelné, ale nutností války omluveno; i v míru to zůstalo. Vespasianus sám nezamýšlel na počátku své vlády tvrdošijně bezpráví činiti, až se tomu shovívavostí štěstí a od špatných učitelů přiučil a k tomu se odhodlal. Mucianus podporoval válku také vlastním jméním, štědře ze svého vydávaje, aby tím více od

státu nazpět dostal. Ostatní následovali jeho příkladu přispívající penězi; avšak málo komu bylo lze, podobně jich nazpět dostat.

85. Mezi tím podniknutí Vespasianovo horlivostí Illyrského vojska, ¹⁾ které k jeho straně se přidalo, urychleno bylo. Třetí legie ²⁾ dala ostatním legiím Moesie příklad. Osmá a sedmá, která se Claudiova jmenovala, byly láskou k Othonovi naplněny, ačkoliv bitvě přítomny nebyly. Až do Aquilee přišedše a ty, kteří o Othonovi zprávy přinášeli, zahnavše a praporey jmeno Vitelliovo nesoucí roztrhavše a peníze uchvátivše a je mezi sebe rozdělivše, nepřátelsky se chovaly. Z toho povstal strach a ze strachu úmysl: že si to u Vespasiana za zásluhu počítati mohou, co by u Vitellia ospravedlniti musily. A tak tři Moesické legie Pannonické vojsko listy přilákati aneb, kdyby se zdráhalo, moci proti němu použití chtěly. V tomto zbouření odhodlal se Aponius Saturninus, správce Moesie, k přehanebnému zločinu vyslav centuriona, aby Tettia Juliana, legata sedmé legie, zavraždil, z osobní nenávisti, kterou poměry strany zastíral. ³⁾ Julianus, dozvědv se o nebezpečenství a najav si vůdce cesty znalé po cestách stranou ležících za horu Haemus ⁴⁾ uprchl. A více se v občanské válce nezúčastnil, cestu, kterou ku Vespasianovi nastoupil, rozličnými zastávkami prodlužuje a dle zpráv buď meškaje aneb pospíchaje.

86. Avšak v Pannonii třináctá legie a sedmá, nazvaná Galbova, bolest a zlost pro Bedriackou bitvu v sobě tajíce bez všeho váhání k Vespasianovi přestoupily, za příčinou zvláštního vlivu Prima Antonia. Tento dle zákonů vinný a za panování Neronova pro podvod ¹⁾ odsouzený muž — co též zlý následek války byl — důstojnost senátorskou nazpět byl obdržel. Od Galby v čelo sedmé legie postaven byv psával prý Othonovi, nabízejí se jeho straně za vůdce; když tento

jím pohrdl, v Othonské válce se nezúčastnil. Když pak moc Vitelliova mizela, následoval Vespasiana, co velikou důležitost mělo; neboť byl udatný, výmluvný, mistr rozšiřování nenávisti proti jiným, v nesvornosti a zbonření mocný, lupič, štědrý dárce, v pokoji nejhorší, ve válce nikoli k opovržení. Na to Moesická a Pannonská vojska se umluvila²⁾ a Dalmatské vojíny k své straně převedla, ačkoliv consularní legatové zbourění ničím nepodporovali. Titus Ampius Flavianus spravoval Pannonii, Pompeius Silvanus Dalmatii, oba byli bohatí starci. Avšak procuratorem byl Cornelius Fuscus,³⁾ muž mladý a čilý a rodu vznešeného. V mládí vzdal se ze žádosti pokoje hodnosti senatorské. Tentýž se pro Galbu v čelo svých osadníků postavil a proto procuratorem se stal a se stranou Vespasianovou se spojiv zuřivou pochodeň války napřed nesl; ne tak z odměny nebezpečenství jako ze samého nebezpečenství se raduje, nové, nejisté, pochybné věci více miloval než jisté a dříve sobě získané. Tito tedy všecko poplašili a vším otrásali a do všeho se dávali, cokoliv a kdekoliv neduživé bylo. Poslaly se listy do Britannie k čtrnácté, do Hispanie k první legii, poněvadž obě legie pro Othona proti Vitelliovi byly. Také po Gallii listy se roztrušovaly; v okamžení plápolala nesmírná válka, poněvadž Illyrská vojska zjevně odstoupila, ostatní výsledkem se řídití chtěla.

87. Co po provinciích Vespasianus a vůdcové jeho strany takto jednali, táhl Vitellius den ode dne opovrženější a lenivější jsa, u všech půvabných municipií a statků se zastavuje, zdlouhavým pochodem k městu. Šedesát tisíc ozbrojených následovalo, zástup nezbedností pokažený; pakostníků ještě větší byl počet, kteří i mezi otroky nejnestydatější bývají; tolika legatů a přátel družina neschopná k poslouchání, i kdyby ji největší mírnost řídila. Veliký tento počet přeplňovali senatorové a rytířové, kteří z města při-

cházel, někteří ze strachu, mnozí, aby mu pochlebovali, ostatní a znenáhla všichni, aby co jiní vstříci mu šli, sami doma nezůstali. K nim se přidružovali z chatry takoví lidé, kteří pro svou hanebnou povolnost Vitelliovi známi byli, fraškářové, herci, voztajové, z kterého hanebného přátelství ku podivu velice se těšil. A nejenom osady aneb municipia snášením zásob, nýbrž i sami rolníci a jejich pole, na kterých obilí již zráló, jako nepřátelská zem se hubila.

88. Mnoho strašných vražd vojínové mezi sebou spáchali, poněvadž nesvornost legií a pomocných vojsk, která po zbouření se v Ticinu počala, pořád trvala; kde proti sedlákům bojovati měli, tu byli svorní. Avšak největší porážka byla sedm mil od města. Vitellius rozdával tam jednotlivým vojínům jídla, jako by gladiatorů krmil; lid, který se sběhl, roztrousil se po celém táboře. Neopatrné vojíny někteří, chtějíce s nimi po domácku si zažertovati, oloupili, kradmo jim pásy uříznuvše a se ptajíce, jsou-li meči opásáni. Vojínové pohánění nezvyklí posměchu nesnesli; bezbranný lid meči přepadli. Zavraždili mezi jinými otce jednoho vojína, jenž svého syna doprovázel; na to byl poznán a když se vražda rozhlásila, šetřilo se nevinných. Ale v městě předce se strachem trásli, poněvadž jednotliví vojínové již napřed přibíhali. Nejvíce se na náměstí hrnuli dychtívi jsouce viděti místo, kde Galba byl ležel. Jejich pohled byl strašný, kožichy a náramně velikou zbraní nápadní byli; a poněvadž zástupům lidí z nevědomosti málo se vyhýbali a buď pro kluzkost ulice aneb naražením na jiného padali, hádali se a pěstmi a meči na lidi doráželi. Ba i tribunové a praefectové se zástupy ozbrojených sem a tam lítali strachem a hrůzou všecky naplňující.

89. Vitellius sám od Mulvického mostu na překrásném koni v plášti vojenském oděn a zbraní opásán jsa senat a lid před sebou hnal; ale k radě přátel,

aby netáhl jako do vydobytého města, nachelem lemovanou togu ¹⁾ oblekl a s urovnaným vojskem do města vkročil. Čtyři orlové legií byli v čele, tolikéž praporů jiných legií po stranách, na to dvanáct praporů jízdeckých tlup a za řadami pěších jezdeckvo; na to čtyry a třicet cohort rozdělených dle jmen národů a druhu zbraně. ²⁾ Před orlem ³⁾ kráčeli praefectové tábora, ⁴⁾ tribunové a první z centurionů v bílém rouše; z ostatních šel každý při své centurii, zbraní a vojenskými ozdobami vynikaje. Také vojínů sprostých ozdoby na prsou a řetězy na krku se třpytily. Krásný to pohled a vojsko hodné jiného knížete než Vitellia. Tak na Capitolium ⁵⁾ táhl a tam matku svou objal a jmenem Augusty vyznamenal.

90. Druhého dne předstoupil, jako před senátem a lidem cizího města, s velkolepou řečí o sobě, svou přičinlivost a mírnost vychvaluje, ačkoliv všichni přítomní jeho hanebné skutky znali a celá Italie, po které s hanebnou ospalostí a zhýřilostí táhl. Avšak lid bezmyslný, který nebyl s to, aby lež od pravdy rozeznal, a k obyčejnému pochlebování vychovaný plným hrdlem mu přisvědčoval; když jmeno Augusta zamítl, přinutili ho, že je přijal, právě tak marně, ¹⁾ jak je byl zamítl.

91. Od měšťanů, kteří všecko si vykládali, za zkázyplné znamení se to považovalo, že Vitellius za nejvyššího kněze zvolen byv veřejnou pobožnost na osmnáctý červenec ustanovil, na den ode dávna porážkou u Cremery a Allie ¹⁾ nešťastný. Tak nezběhlý byl v božských a lidských právech ²⁾ při stejné netečnosti svých propuštěnců a přátel; jako mezi opilými žil. Avšak shromáždění, v kterých se consulové volili, se svými candidaty vlídně navštěvuje každý hlas chatry v divadle jako divák, v circu jako příznivec pozoroval. Toto jinak příjemné chování přízeň lidu by mu bylo získalo, kdyby z etností bylo pocházelo, avšak pro jeho dří-

vější život za neslušné a opovržení hodné se považovalo. Přicházel do senatu, i když o malicherných věcech otcové se radívali. A náhodou kdysi Priscus Helvidius, vyvolený praetor,³⁾ proti jeho přání hlasoval. Vitellius byl z počátku rozdrážděn, avšak předce ne více než že tribuny lidu⁴⁾ povolal, by jeho uraženou důstojnost chránili. Když na to jeho přátelé jej chlácholili, zarytějšího hněvu u něho se obávající, odpovídal že to není nic nového, že dva senátorové⁵⁾ o obecních záležitostech nesouhlasili; že také proti Thraseovi mluvil. Větší díl se smál tak nestoudnému soupeřství; ⁶⁾ jiným právě to se líbilo, že nikoho z přemocných, nýbrž Thraseu co příklad pravé slávy volil.

92. V čelo praetoriánů postavil Publia Sabina, který dříve praefectem cohorty byl,¹⁾ a Julia Prisca, tehdejší centuriona. Priscus Valentovou, Sabinus Caecinovou přízní mocným se stal. Mezi nesvornými neměl Vitellius žádné moci. Záležitosti vládní Caecina a Valens obstarávali, oba již dávno rozdílení jsouce nenávisť, kterou již ve válce a táboře málo skrývanou špatnost přátel a město nepřátelství hojně rodící zvětšilo, poněvadž bažením po přízni, družinou a nesmírnými zástupy chráněnců vespolek zápasili a se porovnávali a Vitellius brzo k tomu, brzo k onomu se nakloňoval. Neboť nikdy není moc dosti jista, kde přílišná jest. Oba však Vitellia, který nenadálou nenávisť aneb nevhodnou úlisností snadno přemluvití se dával, málo si vážili a zároveň se ho báli. Proto ale předce domů, zahrad a obecního jmění se zmocnili, an zatím oplakání hodný a nutný zástup urozených, které i s dětmi Galba otčině byl navrátil, žádné útrpnosti u knížete nedocházel. Milé nejpřednější město bylo a i sám sprostý lid to schválil, že navrátivším se z vyhnanství právo na propuštění navrátil,²⁾ ačkoliv to otrocká zchytralost těchto všelikým způsobem na zmar uváděla, uložití peníze u sprostých a nepatrných aneb velikých pánů,

a někteří i do císařova domu přišli a byli mocnější než jejich pánové. ³⁾)

93. Avšak vojíni, poněvadž tábor ačkoliv přeplněný předc nepostačoval, po podloubí aneb po chrámech a celém městě se toulali, hlavního ležení ¹⁾) neznali, neponocovali, ani prací se netužili; lákadlům města a neřestem, kterých nelze jmenovati, se oddavše tělo zahálkou a ducha nezřízenými žádostmi seslabovali. Konečně ani zdraví nedbajíc lehla velká část v zlo-pověstném ²⁾) okolí Vaticanu ³⁾) polem; za příčinou toho sprostí vojínové zhusta umírali. A poněvadž Tibera na blízku tekla, Germanů a Gallů těla, nemocem pod-robená, nesmírné vedro a přílišná žádost vody ničila. Mimo to byl pořádek vojenské služby nešlechtností aneb ucházením-se o přízeň zmaten. ⁴⁾) Sbíralo se šestnáct praetorských a čtyry městské cohorty, každá po tisíci mužů. Při této sbírce více si dovoloval Valens, jakoby byl samého Caecinu z nebezpečenství vy-trhl. A v skutku svým příchodem stranu Vitelliovu sesílil a nemilou pověst o svém zdoluhavém pochodu šťastnou bitvou udusil. Také celé vojsko dolejší Germanie Valentovi bylo nakloněno; toho času prý věr-nost Caecinova viklati se počala.

94. Ostatně nebyl Vitellius vůdcům tak po vůli, aby nebylo vojínům více dovoleno. Každý si sám službu volil; třebaš byl nehoden, předc, když tomu chtěl, do městské posádky vřaděn byl; naproti tomu bylo hodným, když chtěli, dovoleno, při legii aneb jezdeckvu zůstat. I byli mnozí, kteří si toho přáli, nemocemi sklíčení jsouce a na špatné povětrí sobě stěžující. Avšak jádro legiím a jezdeckvu předc se odňalo a váž-nost tábora ²⁾) se podryla, poněvadž dvacet tisíc z celého vojska více se smíchalo než vybralo.

Když Vitellius shromáždění měl, žádali, aby ná-čelníci Gallie Asiaticus a Flavus a Rufinus usmrceni byli, poněvadž pro Vindica byli bojovali. A Vitellius

takových žádostí nekrotil; mimo lenivost jeho mdlé povaze přirozenou bylo mu známo, že vojínům dar obvyklý dáti má a že peněz nemá a proto vše ostatní³⁾ vojínům štědře dával. Propuštěnci dřívějších knížat⁴⁾ musili mu z počtu otroků daň platiti. Sám jen o to péči maje, aby peníze vyhazoval, stáje vozatajům stávil, v circu hry gladiatorů a štvance často zařizoval a peníze mrhal, jakoby jich největší hojnost měl.

95. Ba i narozeniny¹⁾ Vitelliovy slavili Caecina a Valens po všech ulicích celého města hrami gladiatorů, ku kterým nesmírné a před tím neslýchané přípravy dělali. Milé nejšpatnějším bylo, ale v dobrých nenávist zplodilo to, že na poli Martově oltáře vystavěv za mrtvého Neronu oběti přinesl. Oběti jmenem státu se zabily a spálily; Augustalové je podpálili, který kněžský řád císař Tiberius rodu Juliů tak zasvětil jako Romulus Tatíovi.²⁾ Ještě čtyry měsíce po vítězství neuplynuly a již se Vitelliův propuštěnec Asiaticus Polyclitům, Patrobiům³⁾ a jiným starým nenáviděným jmenům, rovnal.⁴⁾ Žádný při onom dvoře o rozšafnost aneb bedlivost neusiloval; jenom jedna cesta vedla k moci: marnotratnými hody a útratami a obžerstvím nenasytné žádosti Vitelliovy nasycovati. Sám, mysle, že to postačí, když toho, co má, požívá, a o budoucnost se nestaraje, za málo měsíců 900,000.000 sestertiů⁵⁾ prý promarnil. Veliké a nešťastné město, v jednom roce kořistí Othona a Vitellia jsouc, mezi muži, jako byl Vinus, Fabius, Icelus a Asiaticus,⁶⁾ rozličným a hanebným osudem zmítáno bylo, až nastoupili Mucianus a Marcellus,⁷⁾ jiné spíše osobnosti než jiné povahy.

96. Nejdříve obdržel Vitellius zprávu o zpouře třetí legie v listu, který mu Aponius Saturninus¹⁾ poslal, než se sám ku straně Vespasianově přidal. Avšak ani Aponius všecko, hroze se náhlého zbouření, nedělil a pochlebující přátelé²⁾ za příliš nepatrnou věc

to vykládali: že jest to zpoura jediné legie, ostatní vojska že jsou věrna. V témž smyslu mluvil i Vitellius k vojínům; praetoriánům nedávno propuštěným laje tvrdil, že nepravé zprávy roztrušují a že se nikdo nemusí obávat, že občanská válka se strhne. Vespasianovo jméno zamlčel a po městě vojíny rozeslal, by rozmlouvání lidu zamezili. Neboť toto³⁾ obzvláštní potravou pověsti bylo.

97. Ale pomocná vojska z Germanie, Britannie a Hispanie předc povolal, ač liknavě a nutnost toho upíraje. Rovně legatové a provincie váhali, Hordeonius Flaccus,¹⁾ poněvadž Batavové již podezřelí byli, vlastní války se boje; Vettius Bolanus,²⁾ poněvadž Britannie nikdy dosti pokojna nebyla. Také byli oba rozpačiví. Ani z Hispanie nikdo nepospíchal, poněvadž tam žádného consulara³⁾ nebylo: legatové tří legií, kteří stejná práva měli a, kdyby Vitellius štěstí byl měl, v poslušnosti by se byli překonali, v neštěstí ho stejně opustili. V Africe jedna legie a cohorty od Clodia Macra sebrány a brzo na to od Galby rozpuštěny byvše z Vitelliova rozkazu zase do služby vstoupily. Také ostatní mládež povolně zapsati se dala. Neboť Vitellius tam byl bezúhonný a oblíbený proconsulat spravoval, Vespasianus zlopověstný a nenáviděný.⁴⁾ Dle toho spojenci o vládě obou soudili. Avšak zkušenost byla zcela jiná.⁵⁾

98. A z počátku legat Valerius Festus horlivost obyvatelů provincie¹⁾ věrně podporoval; brzo váhal, veřejně v listech a rozkazích Vitellia, tajnými zprávami Vespasiana podporuje a připraven jsa, vítězíci stranu, kteroukoliv, hájiti. Někteří vojínové a centurionové s listy a rozkazy Vespasianovými po Rhaetii a Galliích schytáni byvše ku Vitelliovi poslání a usmrćeni byli; větší díl ho ošidil, věrností přátel aneb vlastní chytrostí proklouznuv. Tak Vitelliovy přípravy známými se staly, Vespasianovy úmysly větším dílem

skryty zůstaly, z počátku liknavostí Vitelliovou, později Pannonské Alpy posádkami obsazeny jsouce posly²⁾ zadržovaly. Také moře váním Etesíí³⁾ do východních zemí plujícím příznivo, odtamtud plujícím nepříznivo bylo.

99. Konečně vtrhnutím nepřátel a strašnými zprávami se všech stran postrašen jsa Caecinovi a Valentovi poručil, by se k válce chystali. Caecina byl napřed poslán; Valenta po těžké nemoci tenkráté právě okřívajícího slabost zdržovala. Zcela jiná byla podoba Germanského vojska z města se ubírajícího: těla neměla žádné pružnosti, duch žádného ohně; vojsko táhlo zdlouha a ne pohromadě; zbraň nepořádně na nich visela; koně byli leniví; vojín vedro, prach a nečas snášeti nemohl a čím neschopnější k snášení nesešší, tím k nesvárům hotovější byl. K tomu ještě stará ctižádost a nová nečinnost Caeciny, který štěstím příliš podporován jsa hýření zcela se oddal; aneb na zradu mysle srdnatost vojska zlomiti chtěl. Větší díl myslil, že radou Flavia Sabina¹⁾ mysl Caecinova zviklána byla a že Rubrius Gallus jejich prostředníkem byl a tvrdil, že Vespasianus podmínky odstoupení²⁾ přijme. Zároveň jeho záští a nenávisť proti Fabiovi Valentovi budil, aby od Vitellia méně vážen jsa přízeň a vliv u nového vladaře získati si hleděl.

100. Caecina z náručí Vitelliova s velikou počtou propuštěn byv díl jezdců napřed poslal, aby Cremony¹⁾ se zmocnil. Za ním táhli vexillariové čtvrté, desáté a šestnácté legie, za nimi pátá a osmnáctá legie. Konečně táhly jedenadvacátá, „Lítá“ nazvaná, a první Italská s vexillariy tří Britanských legií a vyvoleným pomocným vojskem. Když Caecina byl odtáhl, psal Fabius Valens vojsku, kterému sám velel, aby na něho na cestě čekalo; že tak s Caecinou se umluvil. Tento svou přítomností více na vojíny působě předstíral, že se tento úmysl změnil, aby nastávající válce

celou mocí vstříc jíti se mohlo. A tak dal rozkaz, aby si legie ku Cremoně pospíšily, díl k Hostilii²⁾ táhl; sám k Ravenně³⁾ se obrátil udávaje, že tam k loďstvu chce promluvit, načež tajnou schůzi v Pataviu⁴⁾ uspořádal, by se stran zrady umluvit mohli. Neboť Lucius Bassus, který z praefecta jezdecké tlupy v čelo Ravenského a Misenského⁵⁾ loďstva od Vitellia postaven byl, poněvadž hned praefectem praetorianů se nestal, nespravedlivý hněv hanebnou zradou vymstil. Neznámo, přemluvil-li Caecinu, čili (co mezi špatnými se stává, že sobě i podobní jsou,) tatáž nešlechtnost je k tomu přivedla.

101. Dějepisci toho času,¹⁾ kteří za panování rodu Flaviů události této války sepsali, vydali péči o mír a lásku k vlasti za příčiny,²⁾ avšak tyto příčiny jsou k vůli pochlebování vymyšleny. Mně se zdá, že mimo přirozenou nestálost po zradě na Galbovi spáchané věrnosti méně si vážili³⁾ a dále z řevnivosti, nenávisti a strachu, by je jiní⁴⁾ u Vitellia nepředěšili, Vitellia samého zničili. Caecina legie dostihnuv centuriony a vojíny Vitelliovi vytrvale věrné rozličnou lstí sváděl. Bassus, jenž totéž podnikl, měl práci snadnější, poněvadž loďstvo k odboji snadněji se dalo přemluvití upomínkou, že nedávno ještě Othonovi sloužilo.

Poznamenání.

1. — 1. V Asii.

2. Císařové Vespasianus a jeho syn Titus byli dobří a hodní, ale Domitianus z jejich rodu byl ukrutný a hanebně zemřel.

3. Galbovi, kterého v Římě pozdraviti měl.

2. — 1. Berenice, dcera krále Agrippy staršího a sestra Agrippy mladšího, posledního krále židovského, zasnoubená se strýcem Herodem, králem Chalcidickým, později s Polemonem, králem Pontickým. Toho později opustivši u svého bratra žila. Titovi k vůli také v Římě se zdržovala.

2. Pafus, město na ostrově Cypru. Cyprus na východě středoziemního moře.

3. — 1. Viz pozn. I., 96.

4. — 1. Viz I., 10.

2. Viz I., 10.

3. Antiocha, krále Cilického; Agrippu krále judského (židovského) a Sohaema, krále sophenského v Armenii.

6. — 1. Germanicus tam byl poslední, jenž tam r. 772. po založení Říma nebo r. 19. po Krist. nar. zemřel. Tedy po padesát let žádný z Caesarů tam nepřišel.

2. Parthové, skythický národ v Asii za řekou Eufra-tem. Dobří jezdci a lukostřelci jsouce Římanům mnoho škodili.

3. Provincie Asie byl západní díl Malé Asie.

7. — 1. U Vitellia a Othona.

8. — 1. Asie, viz II., 6, pozn. 2.

2. Takových, kteří se za Nerona vydávali.

3. Která se ztratila.

4. Krajina při černém moři.

5. Cythnus ostrov v kykladském souostroví mezi Řeckem a Malou Asii.

6. Viz I., 54, pozn. 1.

7. Do Říma.

9. — 2. V Malé Asii.

2. Které bylo u Misena, předhoří Campanie v Italii.

3. Trierarch, kapitán, vrchní poručík tříveslové lodí.
4. V které se Nero nacházel.
10. — 1. Kterou usnešení senatu způsobilo.
11. — 1. Hlavně nynější Dalmacie.
2. Vlastně po dvou tisících, z každé legie dva tisíce; avšak myslím, že zde stojí bina (po dvou) místo duo (dva).
3. Veteráni = staří, vysloužilí vojínové.
4. Proti Vindicovi. Viz Vindex I., 6, pozn. 9.
5. Šermíř, zápasník. Otroci, zajatí, zločinci, někdy i svobodní, kteří zvláštním učitelem vedeni jsou se cvičili a potom veřejně vespolek zápasili.
6. Pad, hlavní řeka hořejší Italie.
7. Kterí se měli v legii sestavit.
12. — 1. V jihozápadním Sardinsku.
13. — 1. Municipium město, jehož obyvatelům římské občanské právo bylo uděleno.
2. Nyní Vintimiglia nedaleko Nizzy. Nizza nyní v jihovýchodním Francouzsku, nedaleko Sardinska.
3. Ligurové v západní části hořejší Italie, nynějším Sardinsku.
14. — 1. Tungri, Gallové.
2. Asi pět set mužů.
3. Forum Julium, nyní Fréjus, v jihovýchodním díle Narbonské provincie při moři. Jiné Forum Julium bylo v nynějším Friaulsku, ve východním Benátsku, nyní Cividale nedaleko Gorice.
15. — 1. Antipolis, nyní Antibes, severovýchodně u, Fora Julii.
2. Albigaunum, nyní Albenga, mezi Forem Julii a Janovem, obě města při moři.
16. — 1. Liburnské lodí byly lehké a rychlé lodí, kterých Liburnové, národ Dalmatie užívali; Augustus je přijal do svého loďstva a od toho času se všechny lehké a rychlé lodí Liburnskými loďmi nazývaly.
17. — 1. Ala vlastně křídlo vojska, tlupy římského jezdeckva po třech stech mužů při každé legii, které na obou stranách legie stojíce ji chránily. Později oddělení vojsk pomocných sestávající z pěších a jezdců a asi pět set mužů počítající. Za času císařů ono oddělení římského vojska na koních, které právě k legii nepatřilo a obyčejně z pěti set, někdy i z tisíce cizích jezdců sestávalo.
2. Viz I., 70.
3. Ticinum nyní Pavia.
18. — 1. Z těch pěti, o kterých se zmínil v jedenácté kapitole.

2. Vexillarii nazývali se vojínové, kteří sice již vysloužili, ale ještě propuštění nebyli, proti nepříteli bojovali, od konání obyčejných vojenských prací osvobození byli a než se zcela propustili, u vexillu své legie co zvláštní oddělení stáli. Jejich prapor se vexillum jmenoval.

19. — 1. Na provinění.

20. — 1. Viz I., 38, 1.

21. — 1. Více Othona a Vitellia hanili než chválili a tím každý druhou stranu popíchoval.

22. — 1. Vojín k legii náležející.

2. By na nich věže a veliké praky postavili.

3. Nyní Holandsko.

23. — 1. Jednou tam porazil Vitellius Othona a po druhé Vitellia Vespasianus.

24. — 1. Vzdálenost jednoho milního sloupu od druhého obnášela tisíc stop, pátý díl německé míle. Tedy dvanáct milních sloupů tolik co dvě a dvě pětiny míle.

2. Nemajíce dosti místa, aby se na silnici vedle sebe postavily, postavily se za sebe, hluboké řady tvoříce.

25. — 1. Na polích rostou i nyní ještě stromy a vinné révy v řadách. Aby nepřekážely, dal je vysekati.

2. Syn Antiocha, krále Commageny, severovýchodní provincie Syrie. Toho času v Římě se zdržoval.

26. — Praefect tábora, který tábor vyměřoval, postavoval a vůbec všecko dělal, čeho k tomu zapotřebí bylo.

27. — 1. Viz II., 17, 3.

2. Viz I., 59 a 64.

28. — 1. Viz II., 14 a 15.

29. — 1. Lictores, sluhové dictatorů, consulů aneb praetorů, kteří svázané pruty, z kterých sekera vynikala, co znak panovnické moci před svými pány nosívali, cestu jim klestili, na to hleděli, aby se s nimi šetrně zacházelo, a kteří jejich rozkazy přijímali a vykonávali.

2. Viz I., 66.

3. Decurio, přednosta decurie. Decurie oddělení obsahující deset mužů. Desátník.

30. — 1. Vitellia.

32. — 1. Viz I., 76, 1 a II., 85.

33. — 1. Brixellum, nyní Bresselo, na pravém břehu Padu, nedaleko Parmy,

36. — 1. Viz I., 6, 3.

38. — 1. Marius, Sulla, Pompejus, Farsalus, Filippi; viz úvod.

39. — 1. Viz II., 24, 1.

2. Bylo to v dubnu r. 69.

40. — 1. Zavazadly obtíženi jsouce daleko jako do války táhli, jakoby nepřítele na blízku nebylo a báti se ho nemusili. Poněvadž ale táhli proti nepříteli do boje, neměli se unaviti, aby nepřišli do boje zemdleni. Jinak si počínali Vitelliáni. Viz c. 45.

2. Mezi Placentií a Cremonou.

3. Tři a jedna pětina německé míle.

4. Numidie, provincie v Africe.

42. — 1. Viz c. 41.

2. Poněvadž stáli na povýšené cestě.

43. 1. Viz c. 29 a 35.

44. — 1. Vlastně půl čtvrté míle. Avšak předce byla tato cesta daleká, jelikož velmi unaveni a dílem i ranění byli.

2. Tedy jich nešetřili a nechytali, nýbrž spíše vraždili.

45. — 1. Míli před Bedriakem.

2. Vitelliáni se jen lehce ozbrojili myslíce, že jen do bitvy půjdou. Potom ale vítězství dosáhše nepřítele i dále pronásledovali. Nemajíce tedy před táborem nepřátelským žádných nástrojů, kterými by si valy vystavěli atd., zůstali v širém poli doufajíce, že poražení nepřátelé na vítěze se nevytrčí a kdyby se i z tábora ven na ně vyrazilo, že je zbraň zachrání.

3. Radovali se, ale tato radost nebyla bez zármutku, poněvadž mnoho příbuzných, přátel a občanů padlo.

4. Nevěděli, jak odměnění budou, ale to věděli, že mnoho přátel padlo a že srdce hořem se jim svírá.

46. — 1. Aquileja. Město mezi Terstem a Benátkami, před časy velmi veliké, od císaře Marca Aurelia za první pevnost v severovýchodní straně Italie prohlášeno, r. 182. před Kr. nar. založeno a r. 452. po Kr. nar. od Attily zničeno. Obyvatelé utekli se tehdaž na ostrovy tamějších benátek (lagun) a založili nynější Benátky. Nyní je Aquileja nepatrné město se starým, krásným kostelem.

47. — 1. Neříkejte, že jsem jen krátce panoval.

2. Otho měl bratra, manželku, matku a děti Vitelliovy ve své moci. Narizuje tedy zde, by se jim neublížilo; aby nemyslili, že by jejich smrt pro něho snad útechou býti mohla.

48. — 1. Zachováním Salvia Cocciana..

2. Nový dům jmenoval se ten, v kterém někdo ponejprv vyšších důstojností (curulského úřadu aedilského, praetury, consulatu) došel.

3. Domitianovi se zdálo, že si příliš na strýce zpomíná, pročež jej usmrtiti kázal.

49. — 1. Aby si s pohřbem pospíšili, mysle, že by mu jinak nepřátelé snad hlavu uřízli a šašky z ní měli.

50. — 1. Ferentium, město Herniců v Latii, v prostřední Italii.

2. Viz I., 13.

3. Hanebný čin: zavraždění Galby; výtečný čin: vlastní smrt.

4. Regium Lepidum v bývalém Modensku v Italii.

51. — 1. Viz II., 36.

52. — 1. Nyní Modena.

2. Se strany vojinů Othonových a Vitelliových.

53. — 1. Nový jmenoval se ten, kdo první ve své rodině vyšších důstojností došel. Viz II. 48, 2.

2. V hořejší Italii, nyní Bologna.

54. — 1. Přislíboval, že jejich slova bratru sdělí.

2. Diplomata, průvodní, otevřené listy. Kdo ty na jistých místech, kde k veřejné službě vozy a koně pohotově stáli, ukázal, dostal koně a vůz, aby mohl dále jeti. Takové listy dával císař aneb úřady jeho jménem.

55. — 1. Ku počtě bohyně Cerery, které se od dvanáctého až do šestnáctého dubna slavívaly.

57. — 1. Řeky Rýnu.

2. Učinil ho rytířem římským.

58. — 1. Mauretanie v severozápadním díle Afriky, nyní Fez a Marocco, dělila se na dva díly, Mauretanií Tingitanskou a Caesarienskou. Ona byla západní, tato východní díl Mauretanie.

2. Která se přidržovala strany Vitelliovy.

3. Juba bývalo dříve jméno králů Mauretanských.

59. — 1. Arar nyní Saone ve Francouzsku.

2. Suetonius Vit. 7. vypravuje o něm, že, když do provincie jíti měl, nemaje dosti peněz na cestu, z náušnice své matky perlu prodal a svůj dům pronajal, svou rodinu, která v Římě zůstala, v malém najatém domě ubytovav.

3. Jak sám byl jmenován. Viz Děj. I., 62.

4. Tento hoch byl brzy z rozkazu Mucianova zavražděn (Děj. IV., 80.). Ti, kteří ho litovali, že tak brzo zemřel, těšili se tím, že dříve velice vyznamenán byl.

60. — 1. Byli vlastně Othonovi věrni. Ale Vitellius stavěl se, jakoby věřil, že Othona zradili a k němu se přidali a odpustil jim věrnost, kterou Othonovi v pravdě byli zachovali.

2. Viz Děj. I., 90.

61. — 1. Obýval v Gallii, jsa sousedem Aeduů.

62. — 1. Těm, kteří proti Galbovi vystoupili.

2. Jaderkého a tyrrhenského, mezi kterými Italie leží.

63. 1. Viz Děj. I., 88.

2. Lucius Vitellius byl císařův bratr.

64. — 1. Interamnium, město v Umbrii v prostřední Italii, několik mil severovýchodně od Říma. Nyní Terni.

2. Tak se nejspíše v těch listech jmenoval.

65. — 1. Viz Děj. II., 54.

2. Viz Děj. I., 60.

66. — 1. Viz Děj. II., 18., 2.

2. Nyní Turin v severním Sardinsku.

3. Viz Děj. II., 22.

4. Viz Děj. II., 22.

5. Batavy.

6. Malý sv. Bernhard v Sardinsku.

7. Vienna, nyní Vienne v jihovýchodním Francouzsku, jižně od Lyonu.

67. — 1. Flaviové: Vespasianus a jeho rod.

2. Viz Děj. II., 11., 5.

68. — 1. Othoniány.

2. Viz Děj. II., 17., 3.

3. Viz Děj. I., 8., 5.

4. Jim nepostačovala noc k hodování, nýbrž, by více užili, již za bílého dne hodovati počali.

5. Nabízeli mu trůn, on však ho nepřijal. Viz Děj. I., 52. a II., 51.

70. — 1. Z Ticina. Viz. Děj. II., 68., 2.

2. Východně od Ticina na levém břehu Padu; nyní též Cremona.

3. Poněvadž pole a cesty plny byly mrtvol, měli spíše truchliti než se radovati a cesty růžemi posypati.

4. Cremona byla brzo na to spalena. Viz Děj. III., 26. a násl., a hlavně III., 32.

5. Vitelliovy.

71. — 1. Viz Děj. II., 53., 2.

2. Do Říma.

72. — 1. V Istrii u Illyrie.

2. Viz „Client“ Děj. I., 12., 2. a I., 81., 1.

74. — 1. Viz. Děj. II., 5—7.

2. A proto od Muciana řízena byla.

76. — 1. Již je známo, že jsi po trůnu bažil. Nyní si ho musíš dobyti, jinak jest po tobě veta.

2. Corbulo byl muž rodu vznešeného, těla silného, ducha bystrého, udatný, spravedlivý a věrný. Proto jej poslal Nero do Armenie, by tam proti nepříteli bojoval, doufaje,

že mu věrným zůstane. A zůstal mu věrným, ačkoli se mu trůn nabízel. Ale Nero předtím se ho báti počal, povolal ho nazpět a když Carbulo vracel se domů nedaleko Corinthu z korábu na zem vystoupil, poručil Nero, by se zavraždil. Carbulo probodl se mečem právě, že se mu dobře děje a litoval, že citerníka šetřil a bezbranný jsa, k němu se vracel.

3. Vitellius prostopášností svou i nad Othona vynikl; pročež se proti němu Otho zdá býti velikým a žádoucím knížetem.

4. V Asii.

5. Viz Děj. II., 81.

77. — 1. Vespasianus byl za panování Claudia v Britannii třicetkrát s nepřítelem se setkal. Proto se mu dostalo znamení vítězoslávy (triumfu), jaká císařové i těm vůdcům dávali, kteří skvělého vítězství ani neslavili. Tato znamení byla: corona aurea, toga picta, scipio eburneus etc. zlatý věnec, vyšívaná toga, hůl ze slonové kosti a t. d.

2. Vespasianovi.

78. — 1. Viz Děj. II., 10; II., 4.

2. Zvířete, které obětoval.

79. — 1. Hlavním městem Židů byl Jerusalem. Zde jmenuje Tacitus hlavním městem Caesaraeu, poněvadž v ní Římští úředníci sídlili.

81. — 1. Viz Letopisy XIII., 7. a Dějiny II., 4., 3.

2. Viz Letopisy XVI., 26. a Děj. II., 4., 3.

3. Viz Děj. II., 4., 3. a V., 1.

4. Viz Děj. II., 2., 1.

5. Tyto provincie.

6. Město ve Foenicii, nyní Beirut.

82. — 1. Viz Děj. I., 58., 2.

2. Armenie v Asii, řekou Eufратem na dva nestejně díly rozdělená. Nad tou panoval tenkrát Tiridates. O Parthii viz Děj. II., 6., 2. Tam panoval Vologeses.

3. Hněvali se, poněvadž je Vitellius ze služby byl propustil. Viz Děj. II., 67.

83. — 1. Viz Děj. II., 8., 4.

2. Byzantium, nyní Carhrad.

3. Viz I., 76., 1.

4. Dyrrhachium, město v Illyrii při adriatickém moři. Kdo z Asie aneb Recka do Italie plouti chtěl, obyčejně z Dyrrhachia do Brundusia plul. Nyní Durazzo.

5. Toho času Recko.

6. Brundisium, město Calabrie v jihovýchodním díle Italie. Viz poz. 4.

7. Tarentum, město Calabrie u Tarentského zálivu.

8. Lucania v jižní Itálii, západně od Apulie a Calabrie.

84. — 1. Lidé.

85. — 1. Moesie, Pannonie a Dalmatie.

2. Viz Děj. II., 74.

3. Zavraždit ho poručil z osobní nenávisti, předstíral ale, že to rozkázal jen proto, by tím své straně posloužil.

4. Haemus hora Thracie, nyní Balkan v Turecku.

86. — 1. Závět něčí prý porušil.

2. Prozatím jen se umluvila, že strany Vitelliovy se držeti budou, ale teprv později dohromady se sešla.

3. Byl tedy procuratorem Pannonie a Dalmatie.

89. — 1. Viz. Děj. I., 38., 1.

2. To byly cohorty pomocných vojsk. Pomocná vojska; viz Děj. I., 26., 1.

3. Každý před svým orlem.

4. Viz Děj. II., 26.

5. Viz Děj. I., 33., 1.

90. — 1. Poněvadž se jím dlouho nehonosil.

91. — 1. Cremera a Allia říčky Italie, které severně od Říma do Tibery se vlévají. V roce města Říma 275 nabídl se celý rod Fabiů, 306 mužů, že sám proti Vejentům válku povede. Mnohokrátě zvítězivše, stali se konečně neopatrnými a byli u říčky Cremery od nepřátel přepadeni a poraženi tak, že z nich jen jeden zbyl, který pro svůj mladý věk doma byl zůstal. Viz Livia II., 49. a 50. Devadesát let na to byli Římané u řeky Allie od Gallů poraženi. Viz Livia V., 37. a násl.

2. Práv, která se bohů aneb lidí týkala.

3. Viz consul designatus. Děj. I., 6., 3.

4. Tribuni plebis, zástupci obecného lidu, kteří jeho práva naproti choutkám mocnějších hájiti měli. Viz Livia II., 32. a násl.

5. Počítal se mezi senatory. Dva: Vitellius a Helvidius.

6. S Thraseou, kterého zeť byl Helvidius.

92. — 1. Ani nebyl tribunem militum.

2. Galba povolal psance domů, jejich jmění ale nemohl jim již navrátiti, poněvadž dílem udavačům, dílem státu bylo připadlo aneb je Nero promrhal. Vitellius učinil aspoň to pro schudlé tyto rodiny, že jim dal právo na jejich bývalé propuštění, dle kterého tito pro své bývalé pány jistě práce konati, je v nouzi podporovati a v poslední vůli jim polovičku jmění upsatí musili. Avšak oni tento zákon zmařili, své peníze schovavše a říkajíce, že sami ničeho nemají a své bývalé pány tedy podporovati nemohou. Peníze ale

uložili buď u chudých, kde jich nikdo nehledal, aneb u mocných, kde je hledati nikdo se neopovážil.

3. Někteří se zatím stali svěřenci samého císaře a byli mocnější než jejich bývalí pánové.

93. — 1. Principia = hlavní ležení, hlavní místo uprostřed tábora, kde stany vůdce, legátů a tribunů a prapory stály, řeči k vojnům se mívaly, vojínové se soudili a t. d.

2. Zlopověstné svými nezdravými zimnicemi rodícími výpary.

3. Vaticanus mons, pahrbek Vaticanský v Římě na pravém břehu Tiberu.

4. Poněvadž dle své libosti některé potlačovali a snižovali, jiné zase povyšovali.

94. — 1. Raději zůstali při legiích v provinciích, než aby se dali vřaditi do městské posádky, kde nezdravý vzduch byl.

2. Vitellius chtěl si silnou osobní stráž zaříditi a počet praetoriánů rozmnožiti. Každý, kdo chtěl, mohl z legie aneb jezdeckva do ní vstoupiti. Tím mnoho výborných vojnů legiím a jezdeckvu vzal, spolu ale, poněvadž i mnoho nehodných se přihlásilo, vážnost tábora (praetoriánů) podryl.

3. Mimo peníze.

4. Kterí k jeho straně přešli.

95. — 1. Dne 7. aneb 16. září. — Romulus, první král římský, zavedl kněžský řád Titiů.

3. Oba Neronovi propuštěnci. Polyclitus viz Děj. I., 37. Patrobia dal Galba usmrtiti. Viz. Děj. I., 49.

4. Zpupností, loupeživostí a t. d. a že byl taktéž nenáviděn.

5. Asi 73,000.000 zl.

6. Vinius, viz Děj. I., 1., 6., 11., 13., 32., 37., 42., 48., 72. — Fabius t. j. Valens. — Icelus, viz Děj. I., 13., 33., 37., 46. a II., 95. — Asiaticus, viz Děj. II., 57. a IV., 1.

7. Marcellus Eprius, dobrý řečník a veliký udavač. Viz Děj. II., 53.

8. Jiné sice osobnosti, avšak lidé též povahy.

96. — 1. Viz Děj. II., 85.

2. Vitelliovi.

3. Rozmlouvání lidu, neboť tím pověst nejvíce rostla.

97. — 1. Viz. Děj. II. 37.

2. Viz Děj. II., 65.

3. Protože M. Cluvins Rufus z Hispanie k Vitelliovi se odebral. Viz Děj. II., 65. — Consular, viz Děj. I., 31., 1.

4. Suetonius vypravuje naopak, že Vespasianus Africu velmi bezúhonně spravoval. Snad byl proto nenáviděn, že byl příliš přísný.

5. Spojenci Afriky soudili dle proconsulatů obou, že Vitellius hodným a Vespasianus zlým vládařem bude, a však zkušenost učila, že Vitellius byl zlým a Vespasianus hodným vládařem.

98. — 1. Afriky.

2. Vitelliovy.

3. Severní aneb severozápadní vítr, který každoročně obyčejně za psích dnů třicet až čtyřicet dní vál.

99. — 1. Staršího bratra císaře Vespasiana, který brzo na to usmrčen byl. Viz Děj. I., 46., 77.; II., 36., 51., 55., 63.; III., 59., 64., 65., 69., 70., 74. (jeho smrt).

2. Caecinova od Vitellia.

3. Než Valens.

100. — 1. Viz Děj. II., 70.

2. Jižně od Verony na levém břehu Padu.

3. V cispadanské Gallii při adriatickém moři, několik mil jižně od Benátek. Tam ale nešel, nýbrž šel do Patavia k tajné schůzi.

4. Nyní Padua.

5. Viz Děj. II., 9., 2.

101. — 1. M. Licinius Crassus Mucianus, Servilius Nonianus, M. Cluvius Rufus.

2. Odboje Caecinova.

3. Caecina a Bassus.

4. Jmenovitě Valens.

Přehled třetí knihy.

**Dějiny několika měsíců 1. 822. po založení Říma
aneb 1. 69. po Kr. narození.**

1. Vůdcové Vespasianovi se radí, mají-li válku hned počítí čili čekati, až přijde pomoc z východních zemí. Důvody těch, kteří radí, aby se počkalo. — 2. Antonius Primus radí, aby válka hned se započala. Jeho důvody. — 3. Jeho řeč velice ve všecky působí, jmenovitě sprstí vojínové ji chválí. Antonius hned od počátku rozhodný přívrženec Vespasianův. — 4. Taktéž procurator Cornelius Fuscus, který velké vážnosti požíval. Flavianův útěk a navrácení-se. — 5. Antonius volá k sobě Moesické vojsko - spojuje se, aby si záda kryl, se Sarmaty a Suevy a obsazuje pomocným vojskem hranice nepřátelské Rhaetie. — 6. Antonius vrazí s Varem do Italie a jest všude s radostí přijat. První vítězství, — 7. a hledí Galbiány si získati, — 8. a ustanovuje, aby se Verona bojištěm stala. Příčiny. Vespasianus a Mucianus poroučejí, aby se nešlo dále než do Aquileje, tam aby se čekalo na pomoc. Příčiny. Ale tyto rozkazy přišly pozdě. — 9. Caecina může se svým silným vojskem malou sílu nepřátel na hlavu poraziti, ale váhá a vede písemně válku s Antoniem, kterého vojsko zatím pořád roste. — 10. 11. Zbouření-se vojinů Antoniových proti consularům T. Ampiovi Flavianovi a Aponiovi Saturnovi. Antonius je krotí. Útěk obou consularů. — 12. Loďstvo opouští Vitellia a volí si Cornelia Fusca za vůdce. Osud Bassův. — 13. 14. Caecinova zrada. Větší díl vojinů reptá, Caecinu poutá, volí si dva vůdce a táhne ku Cremoně, by se tam s dvěma legiemi spojil. — 15. Antonius chce s nepřátelským vojskem bojovati, než se toto zpatutuje a sesílí, a táhne k Bedriacu a dílem i dále. — 16. Pátka. Varova neprozřetelnost; vítězí z počátku se svými jezdci, konečně ale ustupuje. Antonius rozestavuje vojsko, — 17. 18. a vítězí. Nepřítel utíká do Cremony. — 19. Antoniovo vojsko ze žádosti kořisti žádá, aby smělo hned útokem Cremony dobytí. — 20. Anto. jejich neprozřetelnost kárá a udává

příčiny, proč nemohou ještě též noci města dobývati. — 21. Nespokojenost vojinů udušena zprávou, že silné nepřátelské vojsko proti nim táhne. Antonius rozestavuje vojsko. — 22—25. Boj obou vojsk trvá celou noc. Antonius povzbuzuje své vojsko a koná povinnosti výtečného vůdce. Z rána doráží znova na nepřítele a vítězí. Jeden Hispan zabil otce a poznal ho. Nárek. — 26. Antoniovo vojsko před Cremonou na rozpacích, co má činiti. Kolem města bylo ještě z posledního boje ležení ohražené silným valem, za kterým stál nepřítel. — 27. Konečně se ustanovuje, že budou tohoto ležení dobývati. Antonius rozděluje vojsko, činí přípravy a doráží útokem na bradby. — 28. Jeho vojsko trpí mnoho a konečně ochabuje. Vůdce mu přislubují Cremonu co kořist. Nový strašný boj. — 29. Velikým namáháním a po veliké ztrátě vrazí konečně Flaviáni do ležení. — 30. Nyní stojí před zděmi města, kde mnoho nepřátel jest. Nová starost. Antoniova činnost. — 31. Konečně se Vitelliiovi vojinové vzdávají. Chování-se Flaviánův. Caecina. — 32. 33. Antonius prosí, by města šetřili. Nadarmo. Vojínové vítězíci plení město, páchají mnoho neřestí a zapalují město, které ve čtyřech dnech celé shořelo. — 34. Kdy a proč se Cremona založila a jak rostla. Osud zajatých. Cremona později zase se vystavěla. — 35. Flaviáni táhnou dále. Vitelliáni se sbírají a do Illyrie posílají, taktéž poslové se zprávami o vítězství do Britannie, Gallie a Hispanie, Alpy proti Germanům se obsazují. 36. 37. Vitelliův život. Dostává zprávy, že loďstvo ho opustilo a Caecina jej zraditi chtěl, ale od vojska spoután byl. Z toho se raduje mluví k lidu a senatu. Pochlebování senatu. Rosius Regulus se na místo Caecinovo na jeden den za consula volí. — 38. 39. Lucius Vitellius přemlouvá lstivě Vitellia, aby dal Junia Blaesa zavražditi. Vitellius dá ho otrávit. Blaesova povaha. — 40. 41. Valens táhne proti nepříteli, poněvadž ale všude hýří a váhá, přichází pozdě. Dovědév se o porážce vojska ustanovuje, že popluje do Gallie a že tam a v Germanii nové vojsko sbíratí bude. — 42. 43. Flaviáni postupují dále. Valens přichází do Gallie. Jeho působení ve Foru Julii. Jeda po moři dále, jest bouří k Stoechadským ostrovům zanešen a tam zajat. — 44. Na to Hispanie, Gallie a Britannie ku straně Vespasianově se přidávají. — 45. Avšak v Britanii ruší pokoj Venutius, proti kterému se bojuje. — 46. Také v Germanii nepokoj. Dacii, která též hýbati se počala, krotí Mucianus. — 47. V Pontu ruší pokoj Anicetus. Také jiní národové u Pontu. — 48. Viridius Germanus od Vespasiana vyslaný Aniceta zničil. Pokoj tam. Ve-

spasianus obdržev zprávu o bitvě u Cremony táhne k Alexandrii, by Afriku do své moci dostal a dovážení obilí z Afriky do Říma zamezil a tak se Říma zmocnil. — 49. Antonius stává se zpupným a lakotným a plení Italii jako zemi vydobytou. — 50. Jeden díl nechává ve Veroně, s ostatními táhne dále až ku Fanu Fortunae, kde jest na rozpacích, nevěda co činiti má. Příčiny. — 51. Smutný výjev. Jeden voják zabil v poslední bitvě bratra a žádá za tento čin odměnu. — 52. V radě se uzavírá, aby vojsko ve Veroně zůstavší za nimi přišlo. Někteří vůdcové chtějí na Muciana čekati. Mucianus obviňuje Antonia u Vespasiana. — 53. Antonius píše Vespasianovi, své zásluhy počítá a Muciana viní. Hněv Mucianův a Antoniov. — 54. Vitellius tají své porážky. Tím horší pověsti kolují. Flaviáni ukazují vyzvědačům Vitelliovým všecko dobrovolně. Vitellius vyslechnuv je poroučí je usmrtiti. Zmužilost Julia Agresta. — 55. Vitellius vysílá své vojsko, aby Apeniny obsadilo, rozděluje práva a důstojnosti, by si přítel získal a táhne s velkým množstvím senatorů do tábora Mevanského. — 56. Vitellius mluví k vojínům. Nešťastná znamení. Vitellius není k ničemu a aby starosti zapudil, opíjí se. Konečně, dovědév se, že Misenské loďstvo jej opustilo, do Říma se vrací a rozptyluje k svému neštěstí vojsko. — 57. Zrada Misenského loďstva. Claudius Julianus, kterého Vitellius vůdcem loďstva ustanovil, přidává se k Vespasianovi — 58. Vitellius staví naproti němu svého bratra. Sám ve městě vojiny sbírá. Z počátku ve všech stavech velká horlivost pro Vitellia, která však brzo ochabuje. — 59. Za příčinou útěku Vitelliova z Mevanie opustili ho Samnitové, Pelignové a Marsové a podporovali nepřátelské vojsko. Antonius táhne s velikými obtížemi přes Apeniny. Petilius Cerealis, který se skrz Vitellianské vojsko prodral, přichází k Flavianům a radí se mezi vůdce. Flavius Sabinus a Domitianus nepřechají z Říma, ačkoli mohou. — 60. Flaviánů vůdcové Apeniny přešedše u Carsul táborem se položili. Příčiny. Vojínové chtějí hned k Římu táhnouti. Antonius je poučuje, že a proč to nejde. — 61. Nedaleko leželo Vitelliovo vojsko. Jeden díl byl v Interamně poražen. Mnoho Vitelliových důstojníků k Flaviánům přechází. Konečně ubírá se Vitelliovo vojsko do Říma. — 62. Fabius Valens v Urbinu zavražděn. Popis jeho života. — 63. Vitelliovo vojsko Alpinské se vzdává. Antonius je rozděluje. Antonius, Varus a Mucianus nabízejí Vitelliovi život, peníze a byt v Campanii, vzdá-li se se svou rodinou. Vitellius jest pohotově, to udělati. Jeho přátelé nechtějí. — 64. Nejmocnější muži města

vybízejí Flavia Sabina, Vespasianova bratra, aby se Říma zmocnil a tak slávu si získal, že válku ukončil. — 65. Sabinus nesvoluje a vyjednává raději s Vitelliem stran míru. Vitellius svoluje. — 66. Jeho přátelé jsou proti tomu. Příčiny. — 67. 68. Vitellius opouští palác, mluví k lidu, že se trůnu vzdává, a jde do domu svého bratra. Ale lid jej nutí vrátiti se do paláce. — 69. Mnozí senatorové, rytíři, městská posádka atd. ubírá se k Sabinovi, by mu štěstí přála. Zatím přichází zpráva, že Vitellius byl přinucen, do paláce se vrátiti. Sabinus od Germanského vojska přepaden byv obsazuje Capitolium, které Vitelliáni obklíčují. — 70. Sabinus posílá list k Vitelliovi, v kterém si na jeho počínání stěžuje. Vitellius lituje odpovídá, že není svým pánem a že nic poríditi nemůže. — 71. Vitelliáni zapalují Capitolium, které shoří. — 72. Osudy Capitolia. — 73. Nesmělost, nedostatek rady, zbabělost Flaviánů v Capitoliu. Vitelliáni vrazí do Capitolia, a zajmou Sabina. — 74. Domitianus zachráněn. Sabinova smrt. — 75. Jeho povaha. — 76. 77. L. Vitellius dobyl Terraciny. Julianus chycen, bičován a usmrcen. Chování se Triarie. — 78. Flaviáni váhají a očekávají Muciana. Rozličné příčiny tohoto váhání se udávají. Zpráva o obklíčení Capitolia je probuzuje. — 79. Antonius táhne k městu a dostává zprávy o tom, co se zatím v Římě dalo. Petilius Cerealis před městem od Vitellianů poražen. — 80. 81. Lid ve městě se zbrojí. Vitellius svolává senát a posílá posly k Flaviánům. Zneuctění poslů. Filosof Musianus Rufus. Také Vestalské panny byly od Vitellia k Antoniovi vyslány. Nadarmo. — 82. Flaviáni táhnou ve třech odděleních k městu. Bitva u města. — 83. Lid na bojující se dívá, křičí, jásá a plení. Strašné věci se dějí. — 84. Vydobytí Říma. — 85. Vitelliova smrt. — 86. Popis života Vitelliova. Jeho povaha. Domitianus co Caesar pozdraven a do otcovského domu doprovázen.

1. S lepším prospěchem a s větší věrností vůdcové strany Flaviánů vojenská opatření konali. V Poetovioně ¹⁾ v zimním ležení třinácté legie se sešli. Tam rokovali, mají-li prosmyky Alp Pannonských zatarasiti až by za jejich zády veškerá moc se pozdvihla, či bylo-li by to důslednější ku předu postupovati a o Italii bojovati. Ti, kteří chtěli, aby se na pomoc čekalo a válka se protahovala, vynášeli moc a pověst German-

ských legií²⁾ a že nedávno s Vitelliem jádro Britanského vojska přišlo; že sami ani stejného počtu a to ondy poražených legií nemají a že, ačkoliv zpuřně mluví legie, předc poraženy jsouce méně zmužilosti mají. Ale jestliže se zatím Alpy obsadí, že Mucianus s vojskem východních zemí přijde. Že zbývá Vespasianovi moře, loďstvo, láska provincií, jichž pomocí by druhou³⁾ velikou válku způsobil. Tak že prospěšným čekáním nových sil přibude a nynějších neubude.

2) Na to Antonius Primus (nejpodnikavější původce války) odpověděl, že přispíšení-si jim prospěšné, Vitelliovi záhubné bude. Že vítězům více netečnosti než zmužilosti přibylo, protože se ve zbrani necvičili a v táboře držání nebyli; že po všech městech Italie nečinně leželi, jenom hostitelům strašní byli a čím drzeji si dříve počínali, tím dychtivěji a hltavěji neobyčejných rozkoší požívali. Že také circem a divadlem a lahodností města choulostivými se stali nebo nemocmi zeslábli. Avšak popřeje-li se jim času, že i jim cvičením v boji síla se navrátí. Germanie, z které se posílniti mohou, že jest na blízku, Britannie jen průlivem oddělena, na blízku Gallie a Hispanie a obou mužstvo, koně, daně; na blízku že jest sama Italie a moc města; a kdyby sami boj započítí chtěli, že mají dvoje loďstvo¹⁾ a prázdné²⁾ Illyrské³⁾ moře. Co by potom obsazení prosmyků horních prospělo? co prodloužení války do druhého leta? odkud zatím peníze a dovoz potravy? spíše že mají toho použití, že Pannonské legie více oklamané než poražené pospíchají, aby se pomstily, a že Moesické vojsko čerstvé síly přineslo. Cení-li se více počet vojáků než legií, že mají větší sílu⁴⁾, nezřízených žádostí žádných a že i sám stud⁵⁾ kázni prospěl. Jezdci pak že ani tenkrát poražení nebyli, nýbrž že přes všecko neštěstí Vitelliovo vojsko rozprášili. „Dvě Pannonské a Moesické jízdecké tlupy tenkrát nepřitele roztrhly, nyní šestnáct spojených

praporců jízdeckých tlup útokem, hřmotem a oblaky prachu boji odvyklé jezdce a koně pokryje a zničí. Nebude-li mne nikdo zdržovati, k čemu zde radím, to i provedu. Vy jednejte dle své libosti a podržte si legie: mně lehce ozbrojené cohorty postačí. Brzo uslyšíte, že Italie otevřena jest a moc Vitelliova se viklá. Rádi budete šlepěji vítěze následovati.“

3. Tato a podobná slova jiskře očima a silným hlasem, aby ho daleko slyšeti bylo (neboť centurionové a někteří z vojinů do rady se byli přimísili¹⁾), tak pronesl, že i opatrnými a prozřetelnými pohnul, sprostí a ostatní zbabělosti jiných se posmívající jej co jediného muže a vůdce vychvalovali. Toto dobré jmeno hned v tom shromáždění si získal, v kterém po přečtení listu Vespasianova nikoli dvojsmyslně nemluvil jako větší část, aby to potom dle prospěchu tak aneb jinak vykládal; vidělo se, že patrně ku straně se přidal a proto co účastník viny aneb slávy vojínům tím milejší byl.

4. Po něm procurator Cornelius Fuscus¹⁾ nejvíce byl vážen. Ten také, poněvadž nemilosrdně Vitellia tupíval, v případě nešťastného výsledku války vši naděje zbaven byl. T. Ampius Flavianus²⁾, pro svou přirozenou povahu a stáří váhavější jsa, podezření vojinů zbuzoval, jako by byl na příbuzenství Vitelliovo ohled bral. Také se myslo, že příležitost ku zradě hledal,³⁾ poněvadž, když zbourání legií počalo, utekl a později dobrovolně se vrátil. Když totiž Pannonii opustil, do Italie vkročil a z nebezpečenství vyvázl, přivedla ho žádost novot k tomu, že zase jmeno legata převzal a do občanské války se pustil, k čemu mu Cornelius Fuscus radil, ne že jeho činnosti potřeboval, nýbrž aby jmeno consulara⁴⁾ jeho straně právě nejvíce se vzímající nějaké důstojnosti dodalo.

5. Ostatně aby bez škody a s prospěchem do Italie vtrhnouti se mohlo, psalo se Aponiovi Saturninovi,

aby s Moesickým vojskem spěšně přitáhl. A aby bezbranné provincie cizím národům vysazeny nebyly, byli náčelníci Sarmatů a Jazngů¹⁾, kteří zem spravovali, do tovaryšstva války přijati. Také svůj lid a jezdců množství, které hlavní jejich silou bylo, nabízeli: tato služba se nepřijala, aby v občanských nesvárech do cizích věcí se nemíchali aneb za větší plat s druhé strany proti právu a povinnosti nejednali. K připojení-se pohnuti byli Sido a Italicus, králové Suevů, kteří ode dávna Římanům povolní byli a kterých lid více si důvěry vážil, kterou jsme k němu měli. Bok si kryli pomocným vojskem, poněvadž Raetie²⁾ nepřátelsky smýšlela, kde procuratorem byl Porcius Septiminus, muž neporušené věrnosti k Vitelliovi. Proto byl Sextilius Felix s Auriovou jízdeckou tlupou a osmi cohortami a mládeží Noriců vyslán, aby obsadil břeh řeky Aenu⁴⁾, která Raetii od Norica⁵⁾ dělí. Avšak ani jedna ani druhá strana k bitvě se neodvážila; štěstí stran jinde se rozhodlo.

6. Antonius sestavoval rychle vexillarij cohort a díl jezdců, aby do Italie vtrhl. Jej provázal Arrius Varus, muž v boji podnikavý; tuto slávu¹⁾ mu jeho vůdce Corbulo²⁾ a šťastná podniknutí v Armenii získala. Tentýž prý v tajných rozmlouvách s Neronem Corbulonovy zásluhy očerňoval; proto hanebnou přízní prvním centurionem³⁾ se stal; ale radost hanebnými prostředky vydobytá brzo v zkázu ho uvrhla.⁴⁾ Primus a Varus zmocnivše se Aquileje v celém nejbližším okolí a i v Opitergiu a Altinu s radostí byli přijati. V Altinu posádku proti Ravenskému vojsku zůstavili, poněvadž zprávy o jejím odboji ještě nedostali. Nato Patavium a Ateste⁵⁾ své straně připojili. Tam uslyšeli, že tři Vitelliovy cohorty a jedna jízdecká tlupa, která Seboniova se nazývala, u Fora Alliena⁶⁾ most postavivše se usadily. I usnesli se na tom, že přepadnou tyto neopatrné cohorty; neb i

to ⁷⁾ se zvěstovalo. Za prvního svítání přepadli větším dílem bezbranné. Bylo jim nařízeno, aby několik jich pobívše ostatní strachem k odpadnutí přinutili. A někteří hned se vzdali. Větší část most strhši dorážejícímu nepříteli cestu zamezila.

7. Když pověst o vítězství se roznesla, přikvapily po začátku války dvě legie, ¹⁾ Flaviánům příznivé, sedmá Galbiova a třináctá Gemina (Dvojnásobná), ²⁾ s legatem Vediem Aquilou do Patavia. Tam několik dní odpočívaly. Minucius Justus, velitel tábora sedmé legie, poněvadž přísněji velel, než to v občanských válkách bývá, zlosti vojnů vyrván a k Vespasianovi poslán byl. Událost, po které již dlouho toužili, ³⁾ chlubným vykládáním ještě výše vzrostla, když byl Antonius poručil, aby nesvorností časů skácené obrazy Galbovy ve všech municipiích zase se postavily, doufaje, že to bude jeho stranu zdobiti, bude-li se mysliti, že vláda Galbova se líbí a jeho strana zase moci nabývá.

8. Na to se o tom jednalo, které bojiště si mají voliti. Verona zdála se býti nejprůležitější, poněvadž kolem rovina jest příhodná k bitvě jízdy, kterou měli převahu; zároveň se zdálo, že to věci a pověsti poslouží, odejmou-li osadu bohatstvím mocnou Vitelliovi. Vicetii ¹⁾ vojsko, táhnouc městem tím, obsadilo. Tato událost sama sebou nepatrná jsouc (neb moc tohoto municipia byla skrovná) nabyla důležitosti tím, když se pomyslí, že Caecina tam se zrodil a že nepřátelskému vůdci domov se odňal. Verona větší výhody poskytovala; příkladem a bohatstvím jejich stranu podporovala. A vstrčeno bylo vojsko ²⁾ mezi Rætii a Julské Alpy, ³⁾ jež zamezovalo germanským vojskům průchod. To vše se stalo mimo vědomí Vespasianovo aneb proti jeho vůli: nebo byl poručil, aby vojsko v Aquileji se zastavilo a na Muciana čekalo. Také připojil příčinu, z které to poroučí, že, až Aegypt, odkud do Říma

obilí se dovází, a důchody nejbohatších provincií ve své moci míti budou, Vitelliovo vojsko nedostatkem mzdy a obilí, aby se vzdalo, přinuceno býti může. Totéž Mucianus ve svých častých dopisech připomínal předstíraje vítězství nekrvavé a bez smutku a podobné věci; v pravdě však dělal to ze ctižádosti a poněvadž všecku slávu války sobě chtěl zachovati. Ostatně přicházely tyto rady z dalekých krajín světa po skutcích.

9. Tedy náhlým útokem Antonius stráže nepřátelské přepadl a když v nepatrném boji obě strany své síly byly zkusily, rozešly se bez rozhodného výsledku. Na to Caecina mezi Hostilií, ¹⁾ vsí k Veroně přináležející, a bažinami řeky Tartaru ²⁾ tábor upevnil, jist jsa místem, poněvadž zad řekou a boky bažinou chráněny byly. Kdyby věrnosti nebylo scházelo, mohlo Vitelliovo vojsko, jsouc shromážděno, ty dvě legie, ³⁾ — nebo Moesické vojsko nebylo se ještě dostavilo, — zničiti, anebo by tyto dvě legie nazpět zahrnány byvše a Italii opustivše v hanebném útěku spásu byly hledaly. Avšak Caecina rozličným váháním první příležitost války nepřátelům zradil, an ty, jež zbraní snadno zahrnati mohl, v listech káral, až pomocí posílů smlouvu zrady učinil. Zatím přišel Aponius Saturninus se sedmou legií, Claudiovou. Jí velel tribun ⁴⁾ Vipstanus Messala, muž rodu slavného, sám jsa výtečný a jediný, který dobrý úmysl do této války přinesl. K tomuto vojsku, které slabší než Vitelliovo bylo (neboť potud tam jen tři legie byly), poslal Caecina list, káraje je z nerozumu, že přemožené zbraně ⁵⁾ se ujímá. Zároveň udatnost germanského vojska vychvaloval, o Vitelliovi mírně a všeobecně mluvil, Vespasiana ani slovem netupil; vůbec tam nebylo ani slova, kterým by nepříteli buď svěsti aneb postrašiti chtěl.

Vůdcové Flaviánů, neomlouvajíce svého dřívějšího osudu ⁶⁾ vyslovili se napřed ⁷⁾ o Vespasianovi honosivě, o své věci důvěrně, o Vitelliovi co nepřátelé;

tribunům a centurionům slibovali to, co jim byl Vitellius povolil. I samého Caecinn dosti zřejmě k odpadnutí vybízeli. Tyto listy byly ve shromáždění⁸⁾ čteny a zmužilost vojnů zvýšily, poněvadž Caecina pokorně psal, jakoby se bál Vespasiana uraziti, jejich⁹⁾ vůdcové pak pohrdavě, jakoby se Vitelliovi posmívali.

10. Když ještě dvě legie byly přišly, z kterých třetí Dillius Aponianus, osmé Numisius Lupus velel, usnesli se na tom, že své síly na jevo dají a Veronu pravidelným valem obklíčí. Náhodou Galbově legii zhotovení přední části valu bylo připadlo. Tu v dálce jezdci spojenců objevivše se, jakoby nepřátelé byli, lichého strachu jí nahnali. I chápu se zbraně a zlost vojnů ulehla na T. Ampia Flaviana, jako zrádce, ač neměli žádného důkazu viny; avšak, poněvadž již dlouho byl nenáviděn, bouřlivě jeho smrti žádali, křičíce že jest příbuzný Vitelliův, zrádce Othonův a že dary, které vojnům se měly rozdělit, sám si podržel. Sebe hájiti nebylo mu dovoleno, ačkoli prosebně ruce k nim vztahoval, na zemi ležel, oblek svůj trhal a prsa a ústa stenáním se třásla. To právě rozzlobené dráždilo, jakoby přílišný strach zlé svědomí prozrazoval. Překřičen byl křikem vojnů Aponius,¹⁾ když mluvit počal. Hřmotem a křikem také ostatní²⁾ odbývali. Jedinému Antoniovi byly uši vojnů otevřeny: neboť byl výmluvný, uměl mužstvo chlácholiti a byl vážen. Když zpoura rostla a od výčitek a hanlivých slov k zbrani a pěti přecházeli, kázal Flaviana spoutati. Vojíní znamenali lest³⁾ a rozptýlivše ty, kteří řečníště⁴⁾ chránili, k největšímu násilí se chystali. Antonius nastavil prsa, vytasil meč a zaklínal se, „že buď rukami vojnů aneb svými vlastními umře;“ jak kterého známého aneb nějakým vojenským vyznamenáním ozdobeného spatřil, volal ho jmenem na pomoc. Na to obrátiv se ku praporům a bohům války prosil, aby tuto šílenost a nesvornost raději v nepřá-

telském vojsku způsobili ⁵⁾), až konečně zbouření ulevovalo a všichni, poněvadž již noc se blížila, do svých stanů se rozešli. Flavianus v tétéž noci odjel a na cestě list od Vespasiana obdržev z nebezpečenství vyvázl. ⁶⁾

11. Legie, jako morem nakaženy jsouce, na Aponia Saturnina, legata moesického vojska, tím zuřivěji se vyřítily, protože nebyly, jako dříve ¹⁾) prací a namáháním umdleny, nýbrž u prostřed dne hněvem zplnuly, poněvadž listy kolovaly, o kterých se mysliło, že je Saturninus Vitelliovi psal. Jak jindy zmužilostí a poslušností vynikaly, tak nyní drzostí a nezbedností o to usilovaly, aby stejným násilím smrti Aponiovy jako Flavianovy žádaly. Neboť Moesické legie se honosily, že pomstu Pannoniů podporovaly a Pannoniové radovali se, že přečin se opakuje, jakoby zpourou jiných se očistili. ²⁾) Do zahrady, v které Saturninus se ubytoval, spěchali. Saturnina nezachránili tak Primus a Aponianns a Messala, ačkoli vším způsobem se snažili, jako temnost skrýše, v které skryt byl, poněvadž se v kamnech lázní právě prázdných byl skryl. Na to lictory ³⁾) zůstaviv do Patavie se odebrál. Po odchodu consularů měl jediný Antonius vliv a moc nad oběma vojsky, ⁴⁾) poněvadž soudruhové ⁵⁾) ustoupili a vojínové mu naklonění byli. Někteří mysliłi, že obě tyto zpoury Antonius lstivě způsobil, aby sám jediný z války těžil.

12. Ani na Vitelliově straně nebylo mysliłi pokojných a nesvornost byla tím záhubnější, poněvadž nikoli zlým domněním sprostých vojinů, nýbrž zradou vůdců znepokojovány byly. Lucilius Bassus, velitel Rovenského loďstva, rozpačivé mysli vojinů, poněvadž větším dšlem z Dalmatie a Pannonie pocházeli, které provincie pro Vespasiana obsazeny byly, jeho straně získal. Noc kn zradě zvolena a uzavřeno, aby bez vědomí ostatních do hlavního ležení jen zbojníci se shromáždili. Bassus ze studu aneb ze strachu, jaký bude konec,

doma meškal. Trierarchové ¹⁾ s velkým povykem na Vitelliovy podobizny se vyřítli a když někteří odporující poraženi byli, ostatní mužstvo ze žádosti novot Vespasianovi se naklonilo. Tu vystoupil Lucilius a veřejně za původce se vydával. Loďstvo Cornelia Fusca ²⁾ za praefecta si zvolilo, jenž spěšně přikvapil. Bassus slušnou stráží doprovázen jsa byl na Liburnských lodích ³⁾ do Atrie ⁴⁾ dovezen a tam od náčelníka jízdecké tlupy, Vivennia Rufina, jenž tam posádkou ležel, spoután. Avšak pouta brzo zase se mu sňala za příčinou zakročení Horma, propuštění císařova; také tento mezi vůdce se počítal.

13. Jak mile odpadnutí loďstva se rozhlásilo, Caecina první centurionů a několik vojnů, an ostatní po vojenských pracích rozptýleni byli, do hlavního ležení povolal předstíraje, že jim tajnosti sdělit chce. Tam vychvaluje Vespasianovu udatnost a moc jeho strany: že loďstvo přešlo, přívoz potravy ¹⁾ nesnadný jest, že Gallie a Hispanie proti nim povstaly, v městě ²⁾ že ani za mák věrnosti není; a tak vše, co se Vitellia týkalo, hůře líčil. Když na to přítomní účastníci spiknutí počali, ²⁾ ostatní novou událostí zcela pomatené přísahou Vespasianovi zavázal. Zároveň Vitelliovy podobizny se strhly a k Antoniovi poslové vypravili. Avšak když pověst o zradě po celém ležení se roznesla, přiběhli vojnové do hlavního ležení a spatřili, že Vespasianovo jméno napsáno ⁴⁾ a podobizny Vitelliovy zvráceny jsou. Z počátku ohromné ticho; na to všichni pospolu počnou křičeti: „Tak hluboko klesla sláva Germanského vojska, aby bez bitvy, bez rány svázané ruce a přemoženou zbraň vydalo? které mnedle legie stojí naproti nim? jen poražené! Jediné jádro Othonova vojska, první a čtrnáctá legie, že přítomno není a i ty že na témž bojišti zahnali a porazili; tisíce ozbrojených, jako stádo prodejných otroků, vyhnanému ⁵⁾ Antoniovi darem dáti se mají! arci osm legií má přídavkem jednoho

loďstva býti; tak tomu chce Bassus, tak Caecina. Ti, když domy, zahrady a peníze vladaři vzali, také vojínům vladaře berou. Neporušení, neporanění a i Flaviánům opovržení jsouce co as odpoví těm, kteří se po jejich štěstí aneb neštěstí ptáti budou? ⁶⁾“

14. Tak jednotliví, tak všichni pospolu, jak každého bolest doháněla, křičíce dle příkladu páté legie podobizny Vitelliovy zase vztýčili a Caecinu spoutali; Fabia Fabulla, legata páté legie, a Cassia Longa, praefecta ležení, za vůdce volili a námořníky tří Liburnských lodí, kteří náhodou se objevili o zradě loďstva nic nevědouce a nevinni jsouce, usmrtili; ležení opustivše a most strhše zase do Hostilie a odtud do Cremony táhli, aby se spojili s legií první „Italskou“ a jedenadvacíátou „Lítou,“ které Caecina s částí jezdců napřed byl poslal, aby Cremonu obsadily.

15. Jak Antonius o tom zprávy dostal, ustanovil, že na nepřátelské vojsko udeří, dokud ještě nesvorné jest a jeho síly ještě spojeny nejsou, a než se vůdcům důstojnost, vojínům poslušnost a spojeným legiím důvěra navrátí. Neboť soudil, že Fabius Valens město již opustil a že zprávu o Caecinově zradě obdržev si přispíší; a Fabius byl Vitelliovi věren a ve vojenské službě dosti zběhlý. Také se bál, že Germanové s nesmírnou silou Raetiů přitáhou; a z Britannie, Gallie a Hispanie povolal Vitellius pomocná vojska, náramně veliké a zkázu nesoucí množství lidu, kdyby Antonius, právě toho se obávaje, v urychlené bitvě dříve nebyl zvítězil. Ve dvou dnech přišel s celým vojskem z Verony do Bedriaca. Druhého dne legie, aby ležení ohradily, nazpět podržev, cohorty pomocných vojsk do kraje Cremonského poslal, aby vojínové pod záminkou sbírání potravy plenění přátelské země zvykali. Sám se čtyřmi tisíci jezdci osm mil za Bedriacum pokročil, aby tím volněji pleniti mohli. Vyzvědači, jak to obyčej bývá, dále zabíhali.

16. Byla asi desátá hodina dopoledne, an rychlý jezdec zvěstoval, že nepřítel se blíží, napřed jen málo jich táhne a pochod a hřmot že daleko široko slyšeti jest. An Antonius přemýšlel, co by dělati měl, vyřítíl se Arrius Varus z dychtivosti po nějakém udatném činu s nejdohodlanějšími jezdci a zaháněl Vitelliány, jichž ztráta však nepatrná byla; neboť když jich více přikvapilo, obrátilo se štěstí a nejpodnikavější z pronásledujících na útěku nejrychlejší byli. Toto přenáhlení neudálo se vinou Antoniovou, jenž hned tušil, že vše tak vypadne, jak v skutku vypadlo. Napomenuv své vojíny, aby udatně boj započali a čty jezdců na boky postaviv uprostřed prázdnou mezeru nechal, do které by Vara a jeho jezdce přijal; legiím ¹⁾ poručil, aby se zbrojily; dal znamení, aby každý nejbližší cestou kořisti si nevšímaje do boje přikvapil. Zatím Varus poděšen jsa se zástupem svých se spojil a strach způsobil. Poranění s neporaněnými utíkající svým vlastním strachem a těsností cest v nesnázi byli.

17. Antonius v tomto nebezpečenství žádné povinnosti statečného vůdce aneb udatného vojína nezanedbával. Bázlivým vstříc jezdil, utíkající zadržoval, kde nejvíce práce bylo, odkud trochu naděje kynulo, tam byl, radou, mečem, slovem nepříteli nápadný, svým vojínům vzorem jsa. Konečně roznícenost jeho tak vzrostla, že utíkajícího praporečníka kopím probodl, prapor uchopil a proti nepříteli obrátil. Toto zahanbení nepohnulo více než sto jezdců, aby se zastavili. Místo napomáhalo, poněvadž tam cesta příliš úzká a most přes potok prostředkem tekoucí stržen byl, který, poněvadž řečiště nejisté a břehy příkré byly, útěku bránil. Tato nutnost aneb štěstí kleslé straně zase pomohlo. Hustými řadami vespolek sesílení jsouce přijímají slepě řítící se Vitelliány. Tito hned se děsí. Antonius pronásleduje poděšené a poráží vstříc mu přicházející. Zároveň ostatní, každý dle své povahy,

poražené svlékali, zajímali, ¹⁾ zbraň a koně brali. A jásotem přilákání byvše i ti, kteří právě po polích na útěku byli, mezi vítěze se míchali.

18. Čtyry míle od Cremony zaleskly se prapory dvou legií, ¹⁾ Lité a Italské, které poněvadž půtka jejich jezdců zprvu šťastná byla, až tam byly postoupily. Avšak když štěstí se obrátilo, neotevřely řad svých, nepřijaly pomatených, a nešly ku předu, aby na nepřitele udeřily, který tak dalekou cestou a bitvou unaven byl. Náhodou poraženy byvše ²⁾ nepohřešovaly v štěstí tak vůdce, ³⁾ jako v neštěstí cítily, že jim schází. Vítězní jezdci na váhajících řady dorážejí; a tribun Vipstanus Messala jich s Moesickým vojskem pomocným dostihl, s kterým, ačkoliv velmi spěšně táhlo, někteří legionáři stejně postupovali. ⁴⁾ A tak jízda s pěchotou smíšená šik legií ⁵⁾ roztrhla. Také blízké zdi Cremony, čím více naděje k uprchnutí, tím méně smělosti k odporu dodávaly.

19. Antonius dále nepronásledoval, pamětliv jsa trampot a ran, kterými tak vrtkavé štěstí, ačkoli konec šťastný byl, jezdce a koně bylo zastihlo. K večeru přitáhlo celé jádro Flaviova vojska. A když přes hromady mrtvol a čerstvá znamení porážky šli, jakoby válka ukončena byla, ku Cremoně dále táhnouti a o vzdání s poraženými se smluviti aneb města dobytí chtěli. Tato krásná slova mluvil každý veřejně, ale sám k sobě každý toto: „Osada v rovině ležící že útokem se může vzít. Vtrhnou-li v noci na ni, že stejné odhodlanosti potřebí míti budou ¹⁾, avšak větší svobodu loupění. Budou-li čekati na ráno, že mír a prosby, za namáhání a rány slávu mírnosti, samé ničemné věci, obdrží; ale peníze obyvatelů Cremony že do kapes praefectů a legatů vklouznou. Kořist dobytého města vojínům, ale toho, které se vzdalo, vůdcům že patří.“ Opovrhují centariony a tribuny a aby se

žádného slova neslyšelo, řinčí zbraněmi odhodláni jsouce poslušnosti výhost dáti, jestliže se tam nepovedou.

20. Na to Antonius mezi manipuly vkročil a když pohledem a důstojností ticho si zjednal, tvrdil, „že tak velice zasloužilé ani o zásluhy ani o odměnu připraviti nechce, avšak že povinnosti mezi vojsko a vůdce rozděleny jsou: vojínům že žádost boje přísluší; vůdcové že opatrností, radou, spíše váháním než odvážlivostí prospěšnými jsou. Že jakož, seč sám byl, mečem a pravicí k vítězství dopomohl, tak nyní rozumem a radou, co vlastní a hlavní povinností vůdcovou jest, prospěšným bude. Neboť patrno že je to, co je očekává, noc a poloha neznámého města, uvnitř nepřítel a všecko úkladům příhodné. I když brány otevřeny jsou, že se jen ve dne a po vykonaném prozkoumání vejíti smí. Či chtějí-li útok počítí nemajíce žádné vyhlídky, které místo působilé jest, jak veliká výška zdí, mají-li města praky ¹⁾ a střelami aneb vojenskými stroji ²⁾ a přístřešky ³⁾ dobývati?“ Na to se k jednotlivým obracel a jich se ptal, „přinesli-li s sebou širočiny a bourací sekyry ⁴⁾ a jiné nástroje dobývací.“ A když říkali, že ne, pravil: „Mohou meči a kopími nějaké ruce zdi prolomiti a podkopati? bude-li třeba náspy stavěti a přístřešími ⁵⁾ a pleteninami ⁶⁾ se chrániti, budeme jako neopatrná chatra marně státi, výšce zdí a nepřátelským hradbám se obdivujeme? proč nečekáme raději ještě jednu noc a praky a vojenské stroje přivezouce sílu a vítězství s sebou nepřinášíme?“ Zároveň markytány a pakostníky s nejčerstvějšími jezdci do Bedriaca poslal, aby potravu a ostatní potřebné věci opatřili.

21. To vojiny mrzelo a málem by se byli zbouřili, kdyby jezdci až k samým hradbám postoupivší několik obyvatelů Cremony nebyli chytili, od nichž se zvědělo, že šest Vitelliových legií a celé vojsko, které v Hostilii leželo a téhož dne 30.000 kroků ¹⁾ ušlo,

zprávu o porážce svých obdrževši k bitvě se připravuje a hned tu bude. Leknutí zatvrzelé mysli radě vůdcově otevřelo. Třinácté legii rozkázal, aby na samé vyvýšené silnici Postumiově se postavila, na levém boku s předešlou spojena jsouc stála sedmá Galbova, v šířím poli potom sedmá Claudiova, polním příkopem (jenž tam právě byl) chráněna jsouc; na levém boku osmá podlé otevřené polní cesty, vedlé ní třetí hustým křovím obklíčena jsouc. V tomto pořádku stáli orlové a prapory. Ale vojínové pro tmu se smísili, jak tomu náhoda chtěla; prapor praetoriánů stál za třetí legií; cohorty pomocných vojsk na křídlech; boky a záda jezdci byla obklíčena. Suevové Sido a Italicus²⁾ s vybranými krajany stáli v předním šiku.

22. Ale Vitelliovo vojsko, které v Cremoně odpočinouti a své síly jídlem a spaním posilnivši nepříteli zimou zkrhlého a hladem umořeného příštího dne poraziti a zničiti mělo, nemajíc vůdce, nevědouc sobě rady po deváté hodině s večera s Flaviány po hotově jsoucími a již rozestavenými se srazilo. Pořádek vojska¹⁾ za příčinou vzteku a tmy roztrhaného určitě naznačiti si netroufáme, ačkoliv jiní vypravovali, že čtvrtá Macedonská legie na pravém křídle svého vojska, pátá a patnáctá s vexillarij deváté a dvaadvacáté, dvou Britanských legií, ve středu šestnáctá, osmnáctá a první na levém křídle stály. Lítá a Italská legie²⁾ se všemi manipuly se smísily.³⁾ Jezdci a pomocná vojska sami sobě místo volili. Boj po celou noc byl rozmanitý, pochybný, krutý, brzo těm, brzo oněm záhubný. Nic nespomáhala udatnost aneb pěst, ani oko, poněvadž ničeho nevidělo. Tataž zbraň v obou vojskách; následkem častého ptaní heslo se vyzradilo; prapory byly pomíchány, jak každý houf nepříteli odňaté sem tam tahal. Nejvíce trpěla sedmá, nedávno od Galby sebraná. Šest centurionů prvního stupně usmrceno, několik praporů vzato. Orla samého Atilius Verus, první

centurio legie, po velké porážce nepřátel a konečně sám umíraje zachránil.

23. Antonius šik již ustupující zastavil podporuje ho povolanými praetoriány. Ti když bitvu počali, nepřítel zahanějí, na to sami ustupují. Neboť Vitelliáni praky na vyvýšenou silnici snesli, aby střely prázdnou a otevřenou prostorou metány byly, poněvadž z počátku po různu lítajíce a do křoví vrážejíce nepříteli neškodily. Zvláštní velikosti byl prak patnácté legie a nesmírně velikými kameny šik nepřátelský prorážel. Daleko široko by byl porážku způsobil, kdyby dva vojínové, k překrásnému činu se odhodlavše, štíty poražených nepřátel nebyli popadli a, tak nepoznání jsouce, provazy a řemeny praku nebyli přeřízli. Na místě byli probodnuti a tak jejich jmena zanikla. O udalosti není žádné pochybnosti. Posud se štěstí k žádné straně neklonilo, až pozdě v noci vycházející měsíc šiky osvěcoval a klamal. Ale Flaviánům od zadu byl příznivější; neb tím byl stín koní a mužů delší a za příčinou špatného házení nepřátel, kteří do stínu jako do těl házeli, padaly jejich střely před nepřátelský šik; Vitelliáni od měsíce z předu osvětleni jsouce nepříteli jako ze skrytého místa házejícímu vysazení byli, a nemohli si pomoci.

24. Tedy Antonius, když své poznati a poznán býti mohl, jedny hanou a výčitkami, mnohé pochvalou a pobídkou, všecky nadějí a sliby rozněcoval. Panonských legií se ptal, „proč znova zbraně se chopily? zde že jest místo, kde skvrnu dřívější hanby ¹⁾ smazati, kde slávu zase si získati mohou.“ Na to k Moesiům se obrátiv prvními původci války je jmenoval: ²⁾ „že nadarmo vyhrůžkami a slovy Vitelliány k boji vybízeli, nesnesou-li jejich pěští a zraků.“ Tak mluvil ku každému, jak k němu přistoupil; více k třetí legii, připomínaje jí staré a nové věci, jak vedením M. Antonia Parthy, ³⁾ vedením Corbulona Armeny ⁴⁾ a

ondy Sarmaty ⁵⁾ porazila. Na to trpčeji k praetoriánům promluvil: „Vy sedláci, ⁶⁾ jestliže nezvítězíte, který jiný císař aneb který jiný tábor vás přijme? Tam ⁷⁾ jsou vaše prapory a vaše zbraň a, budete-li poraženi, smrt; nebo hanbu jste již dovršili. ⁸⁾“ Se všech stran křik; a vycházející slunce (tak jest to v Syrii obyčejem) třetí legie vítala pozdravem.

25. Na to nejistá aneb od vůdce úmyslně podvržená pověst se roznesla, že Mucianus přišel a vojska vespolek se pozdravila. Postupují, jako by čerstvou pomocí podporováni byli, an šik Vitelliánů již řidší byl, poněvadž žádného vůdce neměli a každého vlastní pud udatnosti aneb strach s jinými spojoval aneb rozváděl. Jak Antonius znamenal, že ustupují, s hustě sestaveným vojskem na ně dorážel. Řídké jejich řady se roztrhují; a zase sestaviti se nemohly, poněvadž jim vozy a praky překážely. Vítězové ¹⁾ za příčinou spěšného pronásledování po pěšině u silnice se rozptylují. ²⁾ Tato porážka stala se tím znamenitější, poněvadž syn otce zabil. Událost a jmena dle vyprávění Vipstala Messaly vyložím. Julius Mansuetus z Hispanie, „Lité“ legii přidělen byv, nedospělého syna doma zůstavil. Ten když dospěl, do sedmé legie od Galby sebrané vřaděn byl, náhodou se svým otcem se setkal a jej ranou k zemi porazil. A an polomrtvého prohledával, ³⁾ byl poznán a poznal otce a objímal mrtvolu a žalostivým hlasem prosil, by mu duše zemřelého otce odpustila a od něho co otcovraha se neodvracela; že tento zločin ve službě občanské spáchal a jeden voják kolikrátý jest díl celého občanskou válku vedoucího vojska? Zároveň zdvihl mrtvolu, kopal hrob a otci poslední službu prokazoval. I přistoupili nejblížší, na to více jich; a hned po celém šiku divení-se a nařikání a proklínání nejkrutější války. ⁴⁾ A předce tak hbitě jako dříve zabité příbuzné, přátele, bratry obírali; říkali, že se spáchal zločin a páchali jej.

26. Když ku Cremoně přišli, nová a nesmírná práce se jim objevila. V Othonské válce položilo Germanské vojsko kolem zdí Cremony tábor svůj a kolem tábora hradbu vystavělo a ji později zvětšilo. ¹⁾ Při tomto pohledu vítězové rady sobě nevěděli a vůdcové byli na rozpacích, jaký rozkaz mají dáti. Dobývání započítí s vojskem přes den a noc unaveným bylo nesnadno a, poněvadž žádné pomoci na blízku nebylo, nebezpečno; nebo bylo se obávati, že roztroušené a prací zaměstnané nenadálými výpady znepokojovati budou. Více než vše toto děsili je jejich vlastní vojínové, kteří raději v nebezpečenství se vydávali než aby meškali; neb nemilé bývá to, co jest jisté; s odvážlivostí spojena bývá naděje; a žádost kořisti vážila tolik co seč a všechny rány a všecko krveprolití.

27. Antonius přidal se k nim a rozkázal, aby hradby kolem obklíčili. Z počátku bojovali z dálky šípy a kameny, při čemž Flaviáni více trpěli, poněvadž s hora střely mezi ně metány byly. Na to hradby a brány legiím vykazuje, ¹⁾ aby rozdělenou prací udatní a zbabělí se lišili a samým zápasem o čest a slávu se rozněcovali. Místa Bedriacké silnici ²⁾ nejbližší obsadila třetí a sedmá legie, hradby více v pravo osmá a sedmá Claudiova; ³⁾ třináctou žádost boje k Brixianské bráně ⁴⁾ přivedla. Na to nějaký čas se čekalo, až z nejbližších polí motyky, sekery, jiní srpy a řebříky snesli. Potom pozdvihli nad hlavy štíty a pod střechou ⁵⁾ tak hustě sestavenou se blížili. S obou stran Římské válečné umění: Vitelliáni svalují těžké kameny a roztrženou a viklající se střechu štítovou kopími a bidly prošťourávají, až spojené štíty roztrhše polomrtvé a rozedrané s velikou ztrátou hubili. Nastalo váhání, kdyby vůdcové umdlenému a lichého povzbuzování nic nedbajícímu vojínovi Cremonu nebyli ukázali. ⁶⁾

28. Byl-li to nápad Hormův, jak Messala ¹⁾ vy-

pravuje, či je-li G. Plinius ²⁾ hodnověrnějším svědkem, an Antonia obviňuje, nemohu tak snadno rozsouditi, leč že i Antonius i Hormus dle své pověsti a života toho přehanebného činu schopni byli. Nyní jich nezdržovalo více ani krveprolití ani rány, aby hradeb nepodkopávali, bran nevyvracovali, by stojíce na ramenou druhých a přes střechu opět ze štítů vystavenou lezouce zbraně a rukou nepřátel se nechytali. Neporanění s poraněnými, polomrtví s umírajícími váleli se a jevily se rozličné podoby umírajících a všechny způsoby smrti.

29. Nejprudčeji bojovala třetí a sedmá ¹⁾ legie; a vůdce Antonius s vybraným pomocným vojskem tamtéž ²⁾ udeřil. Když Vitelliáni neustupné déle zadržeti nemohli a střely shora házené po střechě štítové se smekaly, shodili konečně též prak na dorážející nepřátele, který ovšem pro okamžik ³⁾ ty, na které byl padl, rozmetal a zasypal, avšak také cimbuří a svrchní díl hradeb svým pádem s sebou strhl. Zároveň spojená věž za příčinou ran kamenů se skácela. A co sedmá legie v tříhranu tam dorážela, zatím třetí sekerami a meči bránu prolomila. Všichni svědkové se shodují, že G. Volusius, vojín třetí legie, první se vedral. Ten na hradbu vystoupiv a ty, kteří tam ještě stáli, sehnal, ruce pozdvihl a jásaje zvolal, že tábor dobyt jest. Ani Vitelliáni srdce trátili a s hradeb skákali, ostatní se vedrali. Po celé prostoře mezi hradbami táboru a zděmi nové krveprolévání.

30. Tu zase nové nesnáze: vysoké hradby města, zděné věže, železem okovaná vrata, vojín střely metající, hojné a straně Vitelliově oddané obyvatelstvo města a velká část Italie sešedši se, poněvadž na ten den výroční trh připadal; což hajitelům pro množství lidu pomoci, dobývajícím pro kořist dráždidlem bylo. Antonius káže, aby vzali pochodně a je do nejkrásnějších domů mimo město jsoucích metali, zda-li by svou

škodou Cremonští k odpadnutí pohnouti se dali. Stavení hradbám blízka a výšku zdí přesahující nejudatnějšími vojíny naplňuje; tito trámy, cihlami a pochodněmi hajitele zahánějí.

31. Již se vojínové hromadili, aby svými štíty střechy tvořili a jiní střely a kameny házeli, když znenáhla zmužilost Vitelliánů ochabovala. Jak každý důstojností jiné převyšoval, tak osudu ustupoval obávaje se, že, rozboří-li se i Cremona, jim nic více se nepromine a celý hněv vítězův nikoli na nuzné sprosté vojíny, nýbrž na tribuny a centuriony, u kterých vraždění se vyplatí, obrátí. Sprostí vojíni budoucnosti si nevěšmajíce a svým nízkým rodem jistější jsouce setrvali. Těkajíce po ulicích a v domích skryti jsouce ani tehdaž za mír neprosili, když války se byli vzdali. Nejprzednější tábora jmeno a podobizny Vitellia odstraňují¹⁾, pouta Caecinovi (nebo posud byl spoután) odepínají a ho prosí, aby se za jejich věc přimlouval a na zpouzejšího a nadýmajícího se pláčem naléhají, tolik statečných mužů za pomoc zrádce prosíce. Na to roušky a vínky²⁾ se zdí ukazují. Když Antonius byl rozkázal, aby se dále neházelo, prapory a orly vynesli, za kterými bezbranné vojsko, oči k zemi sklopující smutně kráčelo. S obou stran stáli vítězové a z počátku je tupili a pěsti napráhali; na to, když tváře políčkům nastavovali a všechnu zpujnost odloživše všecko co poražení snášeli, upamatovali se,³⁾ že titěz druhdy u Bedriaca vítězství mírně použili.⁴⁾ Avšak když Caecina praetextou⁵⁾ a lictory⁶⁾ vyznamenán jsa po odstranění vojska co consul si vykračoval, rozpálili se vítězové; pýchu, ukrutnost a (tak nenáviděny jsou zločiny) i nevěrnost mu vytýkali. Antonius je zadržel, přidal mu ochránce a poslal ho k Vespasianovi.

32. Mezi tím byl lid Cremonský od vojínů stíhán; a málem by byli vraždili, kdyby jich vůdcové prosbami

nebyli ukrotili. Antonius je shromáždil a oslovil, vítěze pochvalně, poražené milostivě; o Cremoně se nezmínil. Vojsko mimo přirozenou žádost kořisti ze starého záští na zničení Cremony naléhalo. Myslílo se, že Cremonští i v Othonově válce stranu Vitelliovu podporovali; na to třinácté legii, která zůstavena byla, aby divadlo ¹⁾ zase vystavěla, ²⁾ z přirozené rozpustilosti městského lidu lehkomyšlným hašteřením se posmívali. Tuto nenávist zvětšila ta událost, že tam Caecina hry gladiatorův byl zařídil, ³⁾ že Cremona již po druhé sídlem války byla, že mezi bitvou Vitelliánům pokrmů podávány byly a že několik žen padlo, které z horlivosti pro svou stranu až do bitvy se odvážily. Také čas výročního trhu osadu beztoho již bohatou větším bohatstvím, jak si mysli, naplňoval. Ostatní vůdcové byli nepatrní; Antonia štěstí a pověst před oči všech postavila. Tento do lázní pospíchal, aby si krev smyl. Doslechnuto bylo slovo, když si na teplost ⁴⁾ stěžoval, „že se brzo zahřeje.“ Toto svévolné slovo celou nenávist na něj uvalilo, jako by byl dal znamení k zapálení Cremony, která již hořela. ⁵⁾

33. Čtyřicet tisíc ozbrojených vrazilo do města, pakostníků a markytánů počet větší a chlipnosti a ukrutnosti oddanější. Ani důstojnost ani stáří nechránilo, aby smilstvo s vraždami, vraždy se smilstvem se nemíchaly. Staré kmety, věkem sešlé ženy, co kořist žádné ceny nemající, na posměch sem a tam tahali. Když jim dospělá panna aneb nějaký mladík krásné postavy do rukou přišel, od násilných rukou lupičů sem a tam trhán jsa konečně příčinou byl, že lupičové sami vespolek se vraždili. An peníze aneb dary chrámů těžce pozlacené, každý pro sebe, pryč vlekou, od silnějších se zmrzačují. ¹⁾ Někteří pohrdající tím, co našli, ranami a týráním majitelům uschované věci vynucují, zahraibané vyhrabují. S pochodněmi v rukou běhali, které, když kořist odnesli, do vydrancovaných domů aneb do práz-

dných chrámů z nezbednosti házeli. A jelikož vojsko řečí a mravy rozličné bylo, z občanů, spojenců a cizozemců sestávalo, byly jeho žádosti rozmanité, pro každého jiné právo a pro žádného nic nedovoleného. Po čtyry dni Cremona postačila.²⁾ Když všecko posvátné a neposvátné popelem lehlo, stál jenom Mefitin³⁾ chrám za městem, buď svou polohou aneb bohyní chráněn jsa.

34. To byl konec Cremony dvoustého osmdesátého šestého roku po jejím založení. Založena byla za času consulů Ti. Sempronius a Cornelia,¹⁾ když Hannibal do Italie táhl, co ohrada proti Gallům za Padem žijícím aneb kdyby nějaká jiná moc přes Alpy se drala. Tedy počtem osadníků, příznivou polohou při řekách,²⁾ úrodnou půdou, spojováním a sňatky manželskými národů³⁾ vzrostla a kvetla, zevnitřními válkami jsouc neporušena, v občanských nešťastnách;⁴⁾ Antonius, poněvadž za tak hanebný čin⁵⁾ se styděl a nenávisť rostla, dal rozkaz, aby nikdo obyvatele Cremony v zajetí nedržel. Také vojínům kořist tuto jednosvornost Italie zmařila, anaž takových otroků nekupovala.⁶⁾ I počali se vražditi. To když se rozhlásilo, od příbuzných a přátel tajně se vypláceli. Později pozůstalý lid do Cremony se navrátil. Náměstí a chrámy štědrostí měšťanů⁷⁾ znova se vystavěly; Vespasianus sám je povzbuzoval.

35. Ostatně nedovolovala půda hnilotinou nakažená a škodlivá u zřícenin města dlouho meškati. Tři míle od města postoupivše těkavé a strachující se Vitelliány, každého ku svému praporu, seřadují. A aby poražené legie, poněvadž válka občanská ještě trvala, rozpacivě si nepočínaly, po Illyrii rozděleny byly. Na to do Britannie a Hispanií posly se zprávami o vítězství, do Gallie tribuna Julia Calena, do Germanie Alpinia Montana, praefecta cohorty, poněvadž tento z národu Trevirů, Calenus z národu Aeduů a oba Vitelliáni byli, aby bluk způsobili, poslali. Zároveň přechody přes Alpy posádkami obsadili, poně-

vadž Germany v podezření měli, jako by Vitelliovi na pomoc se zbrojili.

36. Ale Vitellius po odchodu Caeciny, když několik dní na to Fabia Valenta, aby do války se odebral, byl vybídl, starostí hýřením zbaviti se chtěl. Nezbrojil se, vojínům napomínáním a cvičením srdce nedodával, před očima lidu nežil, nýbrž v stinných besídkách zahrad skryt jsa jako líná zvířata, která, máš-li je na krmníku, nehýbajíce se leží; na minulé, přítomné a budoucí věci stejně zapomínal. Zrada Lucilia Bassa a odpadnutí Ravenského loďstva jej, an v háji u Aricie ¹⁾ v tupé nečinnosti dlel, poděsila. Brzo na to donesla se mu truchlivá zpráva, s radostí smíšená, o Caecinovi, že odpadl, avšak od vojska spoután byl. Na netečného ducha jeho více radost než starost působila. S velikým jásáním jel nazpět do města a ve valném shromáždění věrnost vojinů nad míru vychvaloval. Publia Sabina, praefecta praetoriánů, pro jeho přátelství s Caecinou spoutati kázal a ustanovil na jeho místo Alfenia Vara.

37. Na to velkolepou řečí senát osloviv zvláštní úlisností senatorů vyznamenán byl. První o Caecinovi přísný úsudek vynesl L. Vitellius; na to ostatní líčenou rozhorleností, že co consul stát, co vůdce císaře, a co muž tak velikým jménem a tolika důstojnostmi obsypaný přítele zradil, jako pro Vitellia stížnost vedouce svou vlastní bolest jevíli. ¹⁾ Nikdo ve své řeči vůdců Vespasianových nezlehčoval; z pochybení a neprozřetelnosti vojska viníce, Vespasianovo jméno nesměle a vyhýbajíce se obcházel. Také se vyskytl kdosi, jenž jeden den consulského úřadu (nebo tím dnem Caecinův consulat měl vypršeti) si vylichotil, což velikou potupu i udělujícím i přijímajícímu způsobilo. Posledního dne měsíce října nastoupil a složil Roscius Regulus svůj consulat. Znalci poznamenali, že nikdy před tím nikdo na místo jiného volen nebyl, pokud tento s úřadu nebyl sesazen a zákon předložen. ²⁾ Neboť

consulem jednodenním sice už dříve jednou byl Caninius Rebilus za času dictatury G. Caesara, poněvadž se s odměnami občanské války spěchalo.⁸⁾

38. Za týchž dnů smrt Junia Blaesa známá a pověstná se udála, o které takto se vypravuje:

Vitellius v zahradách Serviliových těžkou nemocí sklíčen jsa pozoroval, že vysoký dům na blízku ležící v noci velkým množstvím světél osvětlen jest. Tážajícimu se po příčině řeklo se, že u Caeciny Tusca mnoho mužů hoduje a že Junius Blaesus zvláště významován jest. Ostatní věci a velkolepé přípravy nad míru vynášeli a že hosté nezbednou veselostí se rozplynuli. Někteří samého Tusca a jiné vinili, ale Blaesovi větší výčitky dělali, že, co vladař nemocen jest, vesele dni tráví. Když ti, kteří nevoli knížat ostře pozorují, patrně znamenali, že Vitellius rozdrážděn jest a Blaesus zničen býti může, dána L. Vitelliovi úloha udavače. Tento pro darebnou řevnivost Blaesovým nepřítelem jsa, poněvadž ho všemi hanebnými skutky poskvrněného Blaesus svou výtečnou pověstí převyšoval,¹⁾ ložnici císařovu kvapně otevřel, jeho syna v náručí drže, a na kolena padl. Po příčině jeho poděšení se tážajícimu odpověděl, že nikoli z vlastního strachu, nikoli z péče o sebe nepřišel, nýbrž že pro bratra, pro děti bratrovy prosby a slze přináší. Bez příčiny že Vespasiana se obávají, kterého tolik Germanských legií, tolik provincií svou udatností a věrností, kterého konečně tolik zemí a moře nesmírnými prostorami odděluje. V samém městě a lůně že nepřítele stíhají se musí, jenž svými předky z rodu Juniů a Antoniů²⁾ se chlubí, jenž z rodu imperatora³⁾ pocházejí svou vládou a nádheru vojínům před oči staví. K němu že všichni své zraky obracejí, an zatím Vitellius přátel a nepřátel nerozeznává soka chová, který se na soužení⁴⁾ knížete z jídelny dívá. Pro nevčasnou veselost, doložil, má se jemu noc smutnou a záhub-

nou státi, aby věděl a cítil, že Vitellius žije a vládne a že, kdyby se mu osudem i něco přihodilo,⁵⁾ syna má.

39. Císař na rozpacích jsa mezi zločinem a strachem, aby odložená smrt Blaesova jemu časně záhuby,¹⁾ veřejně nařízena nenávisti nezpůsobila, ustanovil se na tom, že jedem ho otráví. Tento zločin učinil věrohodným patrnou radostí, když jednou Blaesa navštívil. Ba slyšelo se i přenkutné slovo Vitelliovo, kterým se chlubil (neb jeho vlastní slova uvedu), že se jeho oči pásly na nepříteli uzřevše jej umírajícího. Blaesus byl muž rodu vznešeného, lepých mravů a neústupné věrnosti. Když — ještě před zbouřením²⁾ — Caecina a nejprvnější mužové jeho strany Vitelliem již opovrhující jej si získati chtěli,³⁾ vytrvale jim odpíral. Byl muž neúhonný, pokojný, po žádném nenadálém povýšení nebažil, tím méně po vladařství, avšak nemohl zabrániti, aby za hodna vladařství se nepovažoval.⁴⁾

40. Fabius Valens zatím s velkým zástupem souložnic a kleštěnců příliš zdlouhavě, ne jako do války, postupuje od rychlých posílů zpraven byl, že Lucilius Bassus Ravenské loďstvo zradil. A kdyby nastoupenou cestu byl urychlil, byl by váhajícího Caecinu předešel, aneb před rozhodnou bitvou k legiím dorazil. I napomínali ho někteří, aby s nejvěrnějšími po postranních cestách, Ravenně se vyhýbaje, do Hostilie aneb do Cremony pospíchal. Jiní radili, aby cohorty praetoriánů z města povolal a se silnou mocí prorazil. Sám neprospěšným váháním čas jednání rozvažováním zmařil; konečně obě rady zavrhl a, co v nebezpečných případech nejhorší bývá, an prostřední cestou krácel, ani odvážlivým ani opatrným dosti nebyl.

41. V listu, který Vitelliovi poslal, žádal pomoci. Přišly tři cohorty s jednou Britanskou jízdeckou tlupou, který houf ani proraziti, ani tak projíti nemohl, aby nebyl pozorován. Avšak Valens ani v tak roz-

hodném okamžení hanbu na sebe uvalovati nepřestal, že prý nezřízeným chtíčům hověl a cizoložstvím a przněním domy hostitelů poskvřňoval. K tomu ho povzbuzovala moc a peníze a poslední chlípnost hasnoucího štěstí.

Teprv při příchodu pěších a jezdců objevila se převrácenost jeho opatření, poněvadž tak malá síla ani skrz nepřátele proraziti nemohla, i kdyby byla co nejvěrnější bývala, a poněvadž bezúhonnou věrnost s sebou nepřinesla. Ale stud a uctivost k vůdci přítomnému je zdržovala, dva netrvanlivé svazky u lidí po nebezpečenství bažících a potupy si nevšímajících. Toho se obáváje cohorty do Arimina napřed poslal, jízdecké tlupě zad chrániti kázal; sám provázen jsa několika vojíny, jichž smýšlení neštěstí¹⁾ nebylo změnilo, do Umbrie se uchýlil a odtud do Etrurie, kdež uslyšev o výsledku bitvy Cremonske přišel na úmysl zmužilý a, kdyby se byl podařil, strašný, že lodí se zmocní, ku kterékoliv části Narbonské provincie přirazí, Gallie a vojska a Germanské národy a novou válku rozjaří.

42. Postrašenou odchodem Valentovým posádku Ariminskou Cornelius Fuscus,¹⁾ rozkázav vojsku, aby postoupilo, a Liburnské lodi k břehu Ariminu nejbližšímu vyslav, na zemi a na moři obklíčil a rovin Umbrie a celého Picenského kraje,²⁾ pokud při jaderském moři leží, se zmocnil. A tak celá Italie Apenninskými horami mezi Vespasiana a Vitellia rozdělena byla.³⁾ Fabius Valens ze zálivu Pisenského,⁴⁾ buď že moře bylo tiché aneb že odporný vítr vál, do přístavu Hercula Monoeca⁵⁾ připlul. Nedaleko odtud zdržoval se Marius Matarus, procurator Alp mořských,⁶⁾ Vitelliovi věrný, jemuž přísahy, ačkoliv kolem sami nepřátelé byli, ještě nebyl porušil. Tento Valenta přívětivě přijal a napomínaje ho, aby do Gallie Narbonské⁷⁾ nevstročil, postrašil; zároveň byla věrnost ostatních⁸⁾ strachem porušena.

43. Neboť kolem ležící obce procurator Valerius Paulinus, vojín výtečný, jenž Vespasianovým přítelem již před jeho povýšením byl, přísahou jemu byl zavázal, a všechny od Vitellia propuštěné ¹⁾ svolal, kteří dobrovolně zase do služby vstoupili. Osadu Forum Julii, klíč moře, posádkou hájil, tím vážnějším návodcem jsa, poněvadž z Fora Julii pocházel a u praetoriánů, jichž tribunem dříve byl, velké cti požíval. Sami venkované z náklonnosti k municipiu ²⁾ a nadějí, že příště mocným bude, ³⁾ puzeni jsouce jeho stranu podporovati se snažili. Když zpráva o těchto přípravách učiněným zařízením pojištěných a pověstí zvětšených Vitelliánům rozličně smýšlejícím se donesla, navrátil se Fabius Valens s čtyřmi vyzvědači, s třemi přáteli a s třemi centuriony ku korábům. Maturus a ostatní volili zůstatí a Vespasianovi přísahou se zavázati. Ostatně jak moře bezpečnější Valentovi bylo než pomoří a města, tak stran budoucnosti na rozpacích byl, spíše věda čemu se má vyhýbati než komu důvěřovati, a mezitím bouře k Stoechadským ostrovům u Massilie ⁴⁾ ho zanesla. Tam ho lodi Liburnské od Paulina vyslané překonaly.

44. Jakmile Valens zajat byl, všechno k mocnému vítězi se přidalo; počátek učinila v Hispanii první legie, která „Pomocnou“ slula; tato pro vzpomínku na Othona Vitellia nenávidíc také desátou a šestou přemluvila. Také Gallie neváhaly. I Britannii stará k Vespasianovi náklonnost, poněvadž tam druhdy od Claudia v čelo druhé legie postaven byl a ve válkách se vyznamenal, připojila ne bez pobouření myslí ostatních legií, ¹⁾ v kterých větší díl centurionů a vojínů od Vitellia důstojností povýšen jsa seznaneho již vladaře úzkostlivě se odříkal.

45. Za příčinou této nesvornosti a častých pověstí o občanské válce Britannům smělosti přibývalo přičiněním Venutia, jenž mimo přirozenou divokost a nenávisť proti Římanům osobním zástím proti královně

Cartimandui plál. Cartimandua vládla nad Briganty, mocna jsouc vznešeností; a svou moc zvětšila, když lstivým zajetím krále Carataca vítězoslávu císaře Claudia oslavila. ¹⁾ Odtud její bohatství a bujnost v štěstí. Opovrhnuvši svým manželem Venutiem jeho zbrojnoše Vellocata manželem svým a spoluvladařem učinila. Tato hanebnost i hned domem jejím otrásla. Manžela podporovala láska lidu, cizoložníka vilnost a ukrutnost královnina. Venutius opatřil si pomocné vojsko a když zároveň i Brigantové sami od ní odpadli, do největšího nebezpečení Cartimanduu přivedl. Tu Římany za pomoc prosila. A naše cohorty a jízdecké tlupy po mnohých šťastných a nešťastných bitvách přece aspoň královnu z nebezpečení vytrhly. Říše zůstala Venutiovi, nám válka. ²⁾

46. Za týchž dnů Germanie i netečností vůdců i zpourou legií se vzbourila. Zevnitřní mocí a zradou spojenců Římská vláda málem by se byla zničila. Tuto válku a její příčiny a výsledky, poněvadž se prodloužila, později ¹⁾ chci líčiti. I národ Daců vždy nevěrný a tenkrát bez strachu, poněvadž vojsko z Moesie bylo se odvedlo, hýbati se počal. Avšak první události tiše pozorovali; když pak uslyšeli, že v Itálii válka zuří a všecko vespolek nepřátelsky k sobě se má, dobyli zimního tábora cohort a jízdeckých tlup a snažili se obou břehů Dunaje se zmocniti. A již ku zničení tábora legií se chystali, kdyby Mucianus zprávu o bitvě Cremonské již obdržev, ²⁾ šestou legii proti nim nebyl poslal, aby nepřátelská moc s obou stran nehrozila, kdyby Dacové a Germanové s rozličných stran udeřili. Přítomno bylo, jak často jindy, štěstí Římského národa, jež Muciana a vojska východních zemí tam přivedlo, a že jsme zatím u Cremony válku rozhodli. Fontejus Agrippa, jenž Asii po jeden rok byl spravoval, z této provincie do Moesie poslán a přidělen mu díl vojska Vitelliova, které po provinciích

rozděliti a zevnitřní válkou zaměstnávat i moudrost i mír kázal.³⁾

47. Také ostatní národové nemlčeli. Nenadále v Pontu válku vzbouřil Asiatský otrok, bývalý náčelník králova loďstva. Byl to Anicetus, propuštěnec Polemonův,¹⁾ před časy muž přemocný a, když se říše v provincii proměnila, tuto změnu těžce snášející. Pročež jmenem Vitelliovým národy, kteří vedlé Pontu bydlejí, svolal a nadějí loupění nejnuznější svedl a na to s mocí dosti silnou Trapezus,²⁾ město ode dávna proslulé, od Řeků na nejzadnější končině pomoří Pontského založené, náhle přepadl. Tamější cohortu porubal. Tato byla dříve vojskem královým;³⁾ na to právem Římských občanů obdarována byvši prapory a zbraň našeho způsobu, lenivost a nevázanost Řeků podržela. Také loďstvo zapálil posmívaje se nám, poněvadž moře prázdno bylo,⁴⁾ an Mucianus nejlepší lodi a všecko vojsko k Byzantii⁵⁾ byl odvedl. Ba i barbarové,⁶⁾ nenadále lodi sobě vystavivše, námi opovrhující sem tam tčkali. Camary je jmenují. Jsou to lodi s úzkými boky, širokým břichem, bez měděných aneb železných skobek spojené; když moře vzhůru se dme, podlé toho, jak vlny stoupají, hořejší díl prkny zvyšují, až na způsob střechy se zavírají. Tak mezi vlnami se zmítají s lodním čelem a veslem na obou stranách⁷⁾ tak, že bez rozdílu a škody tou aneb onou stranou k břehu přiraziti mohou.

48. Tato věc Vespasianovu pozornost na se obrátila tak, že vexillarij z legií a Virdia Gemina, vojína výtečného, za vůdce zvolil. Tento nespořádaného a ze žádosti kořisti toulajícího se nepřitele přepadl a do lodí vehnal; a spěšně Liburnské lodi sobě zřídív dostihl Aniceta v ústí řeky Cobybu, kde hájen byl ochranou krále Sedochezů, ježž penězi a dary k tomu byl přivedl, aby se s ním spojil. A z počátku král vyhrůžkami a zbraní za pomoc prosícího chránil. Ale

když se mu předložilo, aby buď odměnu zrady aneb válku volil, zmizela, jak to u barbarů bývá, jeho věrnost a svoliv k záhubě Aniceta uprchlíky vydal a tak válka otrocká se ukončila.

Vespasiana radujícího se z tohoto vítězství, an všecko lépe se dařilo, než si přál, došla v Aegyptě zpráva o bitvě Cremonské. Tím rychleji k Alexandrii táhl, aby po zničení vojska Vitelliova i město, které cizí pomoci ¹⁾ potřebí mělo, hladem mořil. Neboť i na Afriku, při témž pomorí ležící, vojskem na zemi a na moři udeřiti chtěl, aby dovážení obilí zameziv nedostatek a nesvornost nepříteli způsobil.

49. An mezi tímto kolísáním celého světa vláda osudem na jiného přešla, Primus Antonius po bitvě Cremonské se stejnou bezúhonností již více si nepočínal, buď že myslel, že pro válku dost učinil a ostatní snadno se ukončí aneb že štěstí v takové jeho povaze lakotu, pýchu a ostatní skryté nešlechtnosti objevilo. Po Itálii tékal jako po zemi dobyté, pochleboval legiím, jako by byly jeho; všemi slovy a činy cestu k moci sobě klestil. A aby vojíní nevázanosti zvykli, zabíjených centurionů důstojnosti legiím nabízel. ¹⁾ Za příčinou této volby mužové nejnepokojnější se volili, a vojínové nebyli vedeni vůlí vůdců, nýbrž vůdcové vojínů násilí poslušni byli. Tohoto buřičského a kázni škodlivého počínání na to ku plenění užíval, blížícího se Muciana pranic se neostýchaje; což záhubnější bylo, než kdyby Vespasianem byl pohrdal.

50. Ostatně, poněvadž se zima blížila a Padus pole zaplavoval, táhlo vojsko lehce jsouc ozbrojeno. Prapory a orlové vítězných legií, vojínové ranami aneb stářím sešlí a velmi mnozí zcela zdraví ve Veroně zůstali; zdálo se, že válka již ukončena jest a že cohorty a jízdecké tlupy a z legií vybraní postačí. Jedenáctá legie se připojila, ¹⁾ která z počátku váhala, později, když štěstí Vespasianovi přálo, litovala, že pří-

tomna nebyla. Šest tisíc Dalmatů, vojsko nově sebrané, provázelo ji. Vůdcem byl consular Pompeius Silvanus; duší všeho legat legie Annius Bassus. Tento Silvanem ve válce netečným a čas jednání řečmi mařícím, ačkoliv na pohled vždy jen co podřízený jednal, vládl a při všem, co konati se mělo, svou tichou přičinlivostí se zúčastňoval. K tomuto vojsku²⁾ nejlepší z Ravenských námořníků, kteří v legii sloužiti chtěli, se přidělili; loďstvo doplnili Dalmatové. Vojsko a vůdcové u Fana Fortuny³⁾ zastavili nevědouce, co hlavně činiti mají, poněvadž slyšeli, že cohorty praetoriánů z města vytáhly a mysli, že Apenninské hory posádkami obsazeny jsou. Vůdce též v krajině vyhubené nedostatek děsil a buřičská slova vojínův clavaria⁴⁾ (jest to jmeno daru vojenského) žádajících. Také ani penězi ani obilím nebyli se zaopatřili a pospěch a lakota též škodily, poněvadž loupili, čeho mohli bez loupeží dostati.

51. Nejslavnější svědkové dosvědčují, že vítězové o právo a bezpráví tak málo dbali, že jeden sprostý voják přihlásiv se, že v poslední bitvě bratra zabil, odměny od vůdců žádal. Tuto vraždu odměniti lidské právo, ji potrestati směr války nedovoloval. Odložili to, jakoby byl více zasloužil, než co by se mu hned dáti mohlo; a dále se o tom nevypravuje. Ostatně i v dřívějších občanských válkách stejný zločin se spáchal. Neboť v bitvě u Janiculu¹⁾ proti Cinnovi²⁾ Pompeiův voják svého bratra, a poznav svůj zločin sebe sama zabil, jak Sisenna vypravuje. O tolik živější byla u předků našich jak sláva ctnosti, tak lítost nad spáchanými zločiny. Avšak tento příběh a jiné ze starých dějin uváděti, kdykoliv věc aneb místo příkladů ctnosti aneb útěchy v neštěstí žádati bude, nebude počínáním pošetilým.

52. Antonius a vůdcové jeho strany usnesli se na tom, že jezdce napřed pošlou a celou Umbrii prohlédnou, zdali by se kde přes hřbet Apenninu snad-

něji dostali, že orly a prapory a všechny vojny z Verony¹⁾ povolají a Padus a moře zásobou potravy naplní. Někteří vůdcové dělali překážky; neb Antonius jim již příliš mocným byl a od Muciana jistěji odměnu očekávali. Nebo Mucianus tak rychlým vítězstvím znepokojován jsa a mysle, že jestliže sám města se nezmocní, o slávu této války přijde, Primovi a Varovi obojetně psával, vykládaje že započatou válku dále vésti mají aneb zase prospěch váhání vychvaluje a vůbec tak vše sestavuje, že dle výsledku událostí nešťastná podniknutí na jiného uvalovati, šťastná sobě přičítati mohl. K Plotiovi Griphovi nedávno od Vespasiana k senatské důstojnosti povýšenému a v čelo legie postavenému a k ostatním sobě věrným²⁾ otevřeněji mluvil. A tito všichni o prospěchu Prima a Vara nepřívznivě a to nazpět psávali, čeho Mucianus si přál. Mucianus posílal tyto listy Vespasianovi a tím toho dokázal, že Antoniovy rady a činy tak váženy nebyly, jak to Antonius očekával.

53. To Antonius stěží snášel a Muciana obviňoval, že sočením svým odvážná jeho podniknutí zlehčil. Také ve svých řečech se nemírnil, poněvadž jazyk svůj krotiti neuměl a poslouchati zvyklý nebyl. Vespasianovi napsal list, v kterém se více vychloubal než v listě k vladaři slušelo, a v kterém tajně na Muciana si vyjížděl: „že Pannonické legie do boje vedl; že jeho přičiněním vůdcové Moesie se pozdvihli; jeho vytrvalostí že přes Alpy se proniklo, Italie se dobyla, pomoc Germanův a Raetův se zadržela; že nesvorné a rozdělené legie Vitelliovy v prudké púťce jízdného vojska, na to návaem pěších ve dne v noci porážel, to že věcí nejkrásnější a jeho zásluhou. Pád Cremony válce že se mnší přičítati; že větší škodu a záhubu více měst dřívější občanské sváry způsobily. Že nikoli posly a listy¹⁾ nýbrž pravící a zbraní pro svého císaře bojuje. Ze neužívá slávy těm, kteří zatím Asii npoko-

jili.²⁾ Oni že o mír Moesie,³⁾ on o blaho a bezpečnost Italie pečoval; jím povzbuzeny byvše že Gallie, Hispanie, najmocnější díl světa, k Vespasianovi se přidaly. Avšak vše toto namáhání že by marné bylo, kdyby odměnu za nesnáze jenom ti obdrželi, kteří jim ani nebyli přítomni.“

To Muciana neušlo; z toho vznikla náramná nenávist, kterou Antonius patrněji, Mucianus lstivě a tím nesmířitelněji v sobě choval.

54. Ale Vitellius, jehož moc u Cremony zničena byla, zprávy o porážce zatajuje, hloupým přetvařováním prostředky proti neštěstí spíše než neštěstí samo zdržoval. Nebo kdyby se byl svěřil a poradil, zbývala ještě naděje a moc; že však naopak všechno utěšeně líčil, klamem sám sobě škodil. Podivné mlčení o válce kolem něho; zapovězeny byly řeči po městě a proto jich tím více bylo; a kdyby byly dovoleny, byla by se pravda mluvila; poněvadž se zapovídaly, hroznější věci se vypravovaly. I sami vůdcové nepřátel o to pečovali, aby pověšť se zvětšila, chycené vyzvědače Vitelliovy všude vodíce, aby sílu vítězného vojska poznali, a potom je pouštějíce; tyto všechny Vitellius tajně vyslechl a potom zavraždití kázal. Znamenitou neohrožeností vynikl centurio Julius Agrestis, jenž po mnohých rozmluvách, kterými Vitellia k statečnosti nadarmo rozněcoval, konečně tolik vymohl, že sám vyslán byl, aby síly nepřátel seznal a co u Cremony se přihodilo. Nepokusil se tajným vyzvídáním Antonia klamati, nýbrž veřejně císařův rozkaz a svůj úmysl vyznal a žádal, by se na vše směl podívat. Vyslání byli s ním mužové, aby mu bojiště, zříceniny Cremony, zajaté legie ukázali. Agrestis vrátil se k Vitelliovi a když tento upíral, že to pravda, co přináší a jej i vinil, že jest podplacen, pravil onen: „Poněvadž velikého důkazu potřebí jest a ty jinak již ani mého života ani smrti nepotřebuješ,¹⁾ dám ti důkaz, kterému

uvěříš.“ A tak odešel a dobrovolnou smrtí svá slova stvrdil. Někteří praví, že z Vitelliova rozkazu usmrčen, o jeho věrnosti a neohroženosti všichni totéž vypravují.

55. Vitellius jako ze snu se probudiv Juliovi Priscovi a Alfeniovi Varovi kázal, aby se čtrnácti cohortami praetoriánů a se všemi alami Apenninské hory obsadili. Legie námořníků následovala.¹⁾ Tolik tisíc ozbrojených, vybraní jezdci a pěší, kdyby jiného vůdce byli měli, i k výbojně válce postačovali. Ostatní cohorty dal svému bratru L. Vitelliovi, aby jimi město chránil. Sám od své obyčejné prostopášnosti pranic neupouštíje a pro nedůvěru pospíchaje, comitia²⁾ urychlil, v nichž consuly na mnoho let napřed ustanovil, se spojenci smlouvy uzavíral,³⁾ cizozemcům latinského práva⁴⁾ uděloval; jedněm daně zcela odpouštěl, jiné výhodami obdařoval; vůbec o budoucnost pranic nepečuje říši rozdíral. Avšak chátara lidu po tak velikých darech lapala, nejhloupější si je za peníze kupovali; moudří považovali je za marné, poněvadž ani udělovati ani přijímati se nemohly leč ku škodě státu. Konečně poněvadž vojsko v Mevanii⁵⁾ ležící úsilně toho si přálo, s velikým zástupem senatorů, z kterých mnozí ze žádosti přízně, větší díl ze strachu ho následoval, do ležení přišel, na rozpacích jsa, co činiti má, a od nevěrných rádců závislý.

56. An k shromážděnému vojsku mluvil (ó zázračné znamení!), tolik ohyzdných ptákův přes něj letělo, že černým mrakem den zatemňovali. Mimo to strašné znamení se objevilo, býk obětní náčiní rozhodiv od oltáře utekl a daleko od toho místa, kde oběti obyčejně se porážely,¹⁾ ho skolili. Avšak nejzvláštnějším znamením byl Vitellius sám, poněvadž, ve vojenské službě nezběhlý jsa, rady sobě nevěda jiných se ptával, jak vojsko se seřaditi, jak se o zvědy dbáti a jak daleko válka urychlovati či zdržovati má a poněvadž při každé zprávě strach i v obličeji i v chůzi jevil

a na to se opíjel. Konečně když jej tábor omrzela zpráva o odpadnutí Misenského loďstva obdržel, do Říma se navrátil, při každé nové ráně se lekaje, věci nejrozhodnějších nedbaje. Neboť ačkoli s čerstvou silou svého vojska Apenninské hory volně překročiti a na nepřítel, zimou²⁾ a hladem zemdleného, udeřiti mohl, an síly rozptyloval, statečné a až do posledního okamžení vytrvalé vojny smrti aneb v zajetí vydal proti vůli nejzkušenějších centurionů, kteří by mu pravdu byli řekli, kdyby se jich byl tázal. Jich nepřipustili nejúvěrnější přátelé Vitelliovi, poněvadž uši císařovy tak zřízeny byly, že tomu, co užitečné bylo, nerad naslouchal, a jen o tom, co mu lahodilo ale záhubným býti mělo, slyšeti chtěl.

57. Ale loďstvo Misenské (tolik při občanské nesvornosti i jednotlivých odvážlivost dokázati může) Claudius Faventinus, centurio od Galby s hanbou propuštěný, k odpadnutí přemluvil tím, že mu, podvrženého listu Vespasianova se dovoláváje, odměnu zrady sliboval. Nad loďstvem velel Claudius Apollinaris, muž ani ve věrnosti stálý ani v nevěrnosti čilý. Apinius Tiro, bývalý praetor, jenž tenkrát právě v Minturnách¹⁾ meškal, odpadlcům za vůdce se nabídl. Tito municipia a osady ponukli a, poněvadž Puteolští²⁾ Vespasianovi velice nakloněni byli, naproti tomu Capua³⁾ Vitelliovi věrna, řevnivost municipií s občanskou válkou mísili. Vitellius volil Claudia Juliana (jenž nedávno před tím Misenské loďstvo velmi mírně byl řídil), aby mysl vojínů uchlácholil. Na pomoc mu dána městská cohorta a gladiatoři, nad kterými Julianus velel. Jakmile obě vojska⁴⁾ v jednom táboře se spojila a Julianus bez velkého váhání k Vespasianově straně přešel, zmocnili se Terraciny,⁵⁾ která více hradbami a polohou než jejích⁶⁾ povahou pevná byla.

58. To když Vitellius uslyšel, zůstavil díl vojska s praefecty praetoriánů¹⁾ v Narnii²⁾ a bratra svého

L. Vitellia se sedmi cohortami a pěti sty jezdci proti válce Campanskem se blížící postavil. Sám zkormoucen jsa náklonností vojínů a křikem lidu zbraně žádajícího zase okřival, an chátro lenivou a ničeho ledá slov se odvažující, sám sebe klamaje, vojskem a legiemi nazýval. A poněvadž ho propuštěnci (neboť z přátel čím kdo vznešenější, tím nevěrnější byl) k tomu vybízeli, lid všech okresů³⁾ svolati kázal a kteří se dali zapsati, ty přísahou si zavázal.⁴⁾ A poněvadž příliš mnoho jich se hlásilo, rozdělil péči o sbírání vojska mezi consuly. Senatorům uložil, aby jistý počet otroků a jistou váhu stříbra odvedli. Římští rytíři nabízeli službu svou a peníze a i propuštěnci totéž dobrovolně podávali. Tato úslužnost na oko, pocházejíc ze strachu, proměnila se v náklonnost; a větší díl nelitoval tak Vitellia jako nehody a postavení nejvyšší vlády. A sám pohledem, hlasem a slzami útrpnost budil, sliby, jak to povahou úzkostných bývá, nad míru štedrý jsa. Ba chtěl, aby ho Caesarem jmenovali, ačkoli tímto jmenem dříve pohrdal;⁵⁾ avšak tenkrát to chtěl z pověry ve jméno⁶⁾ a poněvadž lidé v strachu rady mondrých i tlachání chátrý jednostejně si všímají. Ostatně, jakož všechno, co s nepředloženou prchlostí se děje, z počátku mocné jest, ale časem ochabuje, senatorové a rytíři znenáhla se trátili, z počátku váhající a jen tam, kde sám přítomen nebyl, brzo jím pohrdající a bez rozdílu, až konečně Vitellius styděl se za marný pokus od toho, čeho se mu nedávalo, upustil.

59. Jak obsazení Mevanie a takřka znovuzrození války Italii strachu nahnalo, tak nepochybnou náklonnost k Vespasianově straně bojácný odchod Vitelliův vzbudil. Povzbuzeni byvše Samnitové, Pelignové a Marsové¹⁾ řevnivostí, že je Campanie předešla,²⁾ jak to při nové ochotnosti bývá, ke všem vojenským pracím horlivě se měli. Ale krutou zimou při přechodu Apeninských hor vojsko³⁾ trpělo, a poněvadž se jen s těží

sněhem mohli prodrati, ačkoliv nikdo jejich pochodu nepřekážel, patrně bylo, do jakého nebezpečství by se byli vydali, kdyby štěstí Vitellia nebylo nazpět obrátilo, které vůdcům Flaviovým často rovně jako jejich moudrost pomáhalo. Tam se setkali s Petiliem Cerialem, který v selském oděvu a krajin znalý jsa strážím Vitelliovým ušel. Cerialis byl Vespasianův blízký příbuzný a i vojenskou službou chvalně známý, a proto mezi vůdce vřaděn byl. Mnozí vypravovali, že také Flavius Sabinus a Domitianus ⁴⁾ uteci mohli; a vyslaní od Antonia poslové rozličnými prostředky lsti do města vcházel, na místo a průvod poukazující. ⁵⁾ Sabinus předstíral, že jeho zdraví k namáhání a odvahlivosti nepostačuje; Domitianus měl sice chuť, ale bál se strážců od Vitellia mu přidělených, jakoby mu úklady strojili, ačkoliv příslibovali, že ho na útěku doprovázejí budou. Také sám Vitellius hledě ku svým příbuzným ⁶⁾ nic zlého proti Domitianovi nezamýšlel.

60. Když vůdcové Vespasianovi do Carsul ¹⁾ přišli, několik dní tam odpočívali, až by orlové a praporečky legií tam došli; a místo samo k ležení příhodné bylo, poněvadž mělo dalekou vyhlídku, bezpečný přívoz potravy a bohatá municipia za sebou. Zároveň doufali, že s Vitelliány, kteří deset mil daleko leželi, budou moci mluvit a je k zradě přemluvit. S těžší to snášeli vojíní a raději vítězství než mír chtěli. Ani na své legie nechtěli čekati, poněvadž je více za společníky kořisti než nesnázi považovali. Antonius je svolal a poučil, že Vitellius ještě vojsko má, nerozhodné, pokud se radí, udatné, kdyby k zoufání přišlo. Počátky občanských válek že na štěstí visí, ale vítězství že rozumem a moudrostí se dobývá. Že již Misenské loďstvo a překrásné přímoří Campanie odstoupilo a nic více z celého oboru země Vitelliovi nezbyvá než co mezi Terracinou a Narnií ²⁾ leží. Že dost velikého vítězství bitvou Cremonskou dobyli a záhubou Cremony

až příliš mnoho nenávisti na sebe uvalili. Aby si tedy nepřáli Říma spíše mocí dobytí než jej zachovati. Že větší odměnu a největší slávu si získají, když o neporušenost senatu a národa římského bez krveprolití se postarají. Těmi a podobnými slovy myslí vojinů se upokojily.

61. Ne dlouho po tom přišly legie. ¹⁾ A za příčinou strachu a pověsti o rozmnožení vojska byly Vitelliovy cohorty na rozpacích, poněvadž jich nikdo k válce nepovzbuzoval, ale k odpadnutí ovšem mnozí, kteří o závod své centurie a turmy nepříteli co dar vydávali, by jeho přízeň pro budoucnost sobě získali. Od těch se dověděli, že v Interamně ²⁾ na nejbližší rovině čtyry sta jezdců posádkou leží. Varus byl hned s lehce ozbrojeným houfem vyslán a několik bránících-se pobil, větší část zbraň odhodivši za milost prosila. Někteří utekli do tábora a všecko strachem naplňovali, řečmi udatnost a sílu nepřátel zvětšující, aby hanbu opuštěním stráže na se uvalenou zmírnili. A u Vitellianů tak hanebný čin nijak se netrestal a odměnami ⁴⁾ odpadlců věrnost se zničkovala a tak všichni o závod zradu kuli. Tribunové a centurionové často přebíhali. Neboť sprostý vojin Vitellia pevně se přidržoval, až Priscus a Alfenius tábor opustivše a k Vitelliovi se navrátivše všechny studu zrady zbavili. ⁵⁾

62. Za týchž dnů Fabius Valens v Urbině ¹⁾ ve vězení usmrčen byl. Jeho hlava Vitelliovým cohortám se okazovala, aby žádnou nadějí více se nekojily; neboť mysly, že Valens do Germanie se dostal a tam stará a nová vojska sbírá. Při pohledu na usmrčeného srdce jim kleslo. Ale Vespasianovo vojsko Valentovu smrt co konec války s nesmírným jásotem přijalo. Valens pocházel z Anagnie ²⁾ z rytířského rodu. Jsa muž nestoudný avšak ducha nikoli neschopného, pověsti uhlazených mravů prostopášností vyhledával. V divadelních hrách mladíkův za času Nerona, ³⁾ jakoby nucen byl, později dobrovolně co herec vystupoval, s větší spů-

sobilostí než slušností. ⁴⁾ Co legat legie Verginiovi i přízniv byl i jej osočil. Fonteja Capitona buď svedeného aneb že ho svést nemohl, zavraždil. ⁵⁾ Galbovým zrádcem jsa Vitelliovi věren byl a jiných zradou slavným se stal.

63. Vitelliovi vojíni se všech stran naděje zbaveni jsouce a k nepřátelské straně přejíti hodlajíce i to ne neslušně provedli, nýbrž s prapory ¹⁾ v rovinu sestoupili, která se pod Narnií prostírá. Flaviovo vojsko, jako k boji odhodlané a připravené, stálo v hustých řadách podlé silnice. Vitelliáni se vzali do prostředku a Primus Antonius kolem obklíčené vládně oslovil; jedněm v Narnii, druhým v Interamně zůstatí kázal. Zůstaveny byly zároveň některé z vítězných legií, pokojným nikoli obtížné a proti vzdorným dosti silné.

Za těchto dnů neopominuli Primus a Varus častými posly život a peníze a tiché místo v Campanii Vitelliovi nabízetí, jestliže zbraň odloží a sebe a své Vespasianově milosti odevzdá. Listy téhož smyslu i Mucianus mu posílal; těmto Vitellius větším dílem věřil a již o počtu otroků a o volbě pomoci mluvil. Taková ochablost jeho duše se zmocnila, že, kdyby jiní nebyli měli na paměti, že knížetem byl, sám z paměti by to byl pustil.

64. Ale nejprřednější mužové města Flavia Sabina, praefecta městského, v tajných rozmluvách povzbuzovali, aby se vítězství a slávy zúčastnil. Že jsou městské cohorty vlastním jeho vojskem; cohorty pomocných že ho neopustí a že jejich otrokové, štěstí strany Vespasianovy, vůbec všecko vítězům příznivo jest; aby Antoniovi a Varovi té slávy nepostoupil; Vitellius že má málo cohort a ty za příčinou smutných zpráv odevšad přicházejících že úzkostlivy jsou. Lidu smýšlení že jest měnivé a kdyby Sabinus co vůdce vystoupil, že téhož pochlebování od lidu Vespasianovi se dostane. Vitellius sám že ani s štěstím není, tím

málomyslnější že jest v neštěstí. Zásluha dokončení války že připadne tomu, kdo se města zmocní. Sabini že přísluší, aby říší bratrovi zachoval; Vespasianovi, aby si Sabina více vážil než ostatních.

65. Těchto slov nikoli rozjařenou myslí nepřijímal, poněvadž stářím již sešlý byl. Někteří však ho tajně podezřívali, jakoby ze závisti a řevnivosti štěstí bratrovo zdržoval. Neboť Flavius Sabinus, starším jsa bratrem, dokud oba soukromníci byli, důstojností a jméním Vespasiana převyšoval a také se mysli, že jeho kleslému úvěru pomohl vzav si jeho dům a pole do zástavy; pročež ačkoli na oko svorní byli, jejich skryté nenávisti lidé se obávali. Lepší výklad byl ten, že co člověk mírný krveprolévání a vraždění se děsil a proto v častých rozmluvách s Vitelliem o míru a složení zbraně pod výminkami vyjednával. Často doma se scházivali, konečně v chrámě Apollinově, jak se vypravovalo, smlouvu učinili. Jejich slova a vyjednávání měla jen dva svědky, Cluvia Rufa a Silia Italica. Lidé, kteří opodál stáli, pozorovali jejich pohled; Vitelliův byl sklíčený a jeho důstojnosti nepřislušný, Sabinův ne uštěpačný a litujícímu podobnější.

66. Kdyby Vitellius tak snadně smýšlení svých přívrženců byl mohl změnit, jako sám byl povolil, bylo by Vespasianovo vojsko bez krveprolití do města vkročilo. Avšak kdokoli Vitelliovi věren byl, každý mír a podmínky zavrhoval, na nebezpečnoství a na hanbu ukazuje a že by splnění přípovědi na libovolenosti vítěze viselo. Vespasianova hrdost že tak veliká není, aby Vitellia co soukromníka trpěl; ani poražení že by toho nesnesli;¹⁾ a tak že by z útrpnosti nebezpečnoství vzešlo.²⁾ Sám že ovšem již stařec a štěstím a neštěstím nasycen jest; avšak jaké jméno, jaké postavení bude jeho syn Germanicus mít? Nyní že mu peníze a otroky a utěšený útulek v Campanii příslibují; ale až Vespasianus na vládu nastoupí, že

jemu, jeho přátelům a konečně jeho vojskům bezpečnost se nenavráť, pokud jeho sok ³⁾ na živě bude. Jim že Fabius Valens, ačkoliv zajat a pro nejisté případnosti chován byl, ⁴⁾ příliš obtížným byl, nečkali aby Primus a Fuscus a vzor strany, Mucianus, jinou povinnost k Vitelliovi měli, než aby ho usmrtili. Caesar že Pompeia, Augustus Antonia neušetřil; ⁵⁾ leda by snad Vespasianus velkomyslnější byl, kterého Vitellius, když Claudiův collega byl, mezi své clienty počítal. Raději aby, jak důstojno jest otcovy censury, ⁷⁾ tři consulatů a tolika hodností výtečného domu, aspoň ze zoufalství k srdnatosti se povznesl. Vojsko že jest vytrvalé, lid posud ještě jemu nakloněn. A konečně že nic hroznějšího přihoditi se nemůže, než do čeho dobrovolně se řítí. Umřítí že jim jest, podlehnou-li, umřítí, vzdají-li se; jediné o to že se jedná, mají-li s posměchem a potupou nepřátel čili co udatní mužové ducha vypustiti.

67. Hluché byly pro tak zmužilou radu Vitelliovy uši. Sklíčeno bylo jeho srdce bolestí a starostí, aby, kdyby tvrdošijně ve zbrani setrval, vítěze své choti a dětem méně smířitelným neučinil. Měl také věkem sešlou matku, která však několik dní před pádem svého domu vhodnou smrtí zemřela, ničeho vladařstvím svého syna nedosáhši než zármutku a dobré pověsti. Osmnáctého prosince obdržev zprávu o odpadnutí legie a cohort, které v Narnii se vzdaly, v hnědočerném ¹⁾ oděvu s Palatia dolů se ubíral, kolem něho truchliví služebníci. Zároveň na nosítkách jeho malinký synáček se nesl jako při pohřbu. Lid provolával lichotivá, nevčasná slova, vojínové v hrozivém mlčení trvali.

68. Nikdo lidského osudu tak nepamětliv nebyl, aby jím onen pohled nebyl pohnul, když římský vladař a krátce před tím pán lidského pokolení, opustiv sídlo svého štěstí, skrz lid, skrz město se ubíral, aby vládu složil. Nic takového nikdo dříve neviděl, ani

neslyšel. Nenadálé násilí dictatora Caesara zničilo; Gaia tajné úklady; neznámý statek a noc útěk Neronův zahalila;¹⁾ Piso²⁾ a Galba³⁾ jako v bitvě zahynuli: Vitellius uprostřed shromážděného lidu a svých vojnův a u přítomnosti žen několik slov tehdejší truchlivosti přiměřených promluvil, „že pro mír státu odstupuje, — aby ho jen v paměti zachovali a s bratrem a manželkou a nevinným věkem dětí útrpnost měli —“ zároveň syna pozdvihoval a brzo jednotlivým, brzo všem ho odporučoval, konečně když pro pláč mluvit nemohl, vedle stojícímu consulovi (Caecilius Simplex to byl) odepiav od boku dýku, jako právo nad smrtí a životem občanů, odevzdával. Když consul se zdráhal a všichni, kteří shromáždění přítomni byli, tomu odporovali, odešel, aby v chrámě Svornosti⁴⁾ znaky vlády odložil a do domu bratrova se odebral. Tu ti, kteří mu vchod do domu soukromníkovy zastoupili a jej do Palatia volali, ještě více křičeli. Zavřena byla každá jiná cesta, jen ta jediná, která do „Svaté Ulice“ vedla,⁵⁾ byla otevřena. Tu rady sobě nevěda do Palatia se vrátil. Jej předešla pověst, že se vlády vzdává, a Flavius Sabinus psal tribunům cohort, aby vojny pohromadě drželi.

69. Tedy jako by celý stát Vespasianovi v náručí byl padl, nejpřednější senatorové a větší díl rytířů, celá městská posádka a stráž ponocných dům Flavia Sabina naplnili. Tam zpráva o oddanosti lidu a výhrůžkách Germanských cohort¹⁾ se donesla. Sabinus již příliš daleko byl pokročil, než aby byl mohl nazpět jíti; také ho každý z vlastního strachu, aby je rozdělené a tím slabší Vitelliáni nepřepadli, váhajícího k chopení-se zbraně povzbuzoval. Avšak, jak se v takových věcech obyčejně stává, každý radil, do nebezpečenství málo kdo se vydal. Když ti, kteří Sabina ve zbrani doprovázeli, podlé jezera Fundanova šli, vyřítili se na ně nejodhodlanější Vitelliáni. Za

příčinou tohoto náhlého přepadnutí strhla se malá sice ale Vitellianům příznivá půtka. Sabinus v těchto nesnázích, co v onom okamžení nejbezpečnější bylo, hrad Capitolský²⁾ smíšeným vojskem³⁾ a některými senatory a rytíři obsadil; jejich jmena udati není možno, poněvadž po Vespasianově vítězství mnozí tuto zásluhu o jeho stranu neprávě si osobovali. Obležení i ženy se podrobovaly, mezi kterými Verulana Gratilla vynikala, poněvadž to ani pro děti, ani pro příbuzné, nýbrž z bojechtivosti podnikla. Vitelliani nedbanlivou stráží obležené obklíčili; proto Sabinus v čiré noci své děti a Domitiana, syna bratrova, do Capitolia dal přivesti a nehlídanou stranou k Flaviovým vůdcům posla vyslal, aby jim zvěstoval, že jsou obleženi a, nepřijdou-li jim na pomoc, do velkého nebezpečení upadnou. Noc byla tak pokojná, že bez všeho obávání odejítí mohl; nebo vojíní Vitelliovi byli v nebezpečení sice stateční, ale v namáhání a bdění málo vytrvalí a zimní dešť, který náhle se lil, zraku a sluchu překážel.

70. Za svítání, než obapolně bojovati počali, poslal Sabinus primipilara Cornelia Martiala k Vitelliovi s rozkazem, aby si stěžoval, že smlouva¹⁾ se ruší. Že se jen na oko vlády vzdaloval, aby tolik slavných mužů oklamal. Neboť proč s řečníště do bratrova domu se ubíral, který na náměstí stojí a lidu do očí padá, a ne k Aventinu²⁾ do domu své manželky? to že soukromníkoví, chtěl-li se v pravdě vlády vzdáti, příslušelo. Ale Vitellius že naopak do Palatia, do vlastního sídla vlády, se navrátil; odtud ozbrojený houf vyslal, nejlidnatější část města mrtvolami nevinných naplnil a nyní že ani Capitolia nešetří. Že sám³⁾ mezi tím co mezi Vespasianem a Vitelliem bitvami legií, dobýváním měst, vzdáváním-se cohort se rozhodovalo, co Hispanie, Germanie a Britannie se odvracovaly, ačkoliv jest bratrem Vespasianovým, co togou oděný senator⁴⁾ věrnost mu zachoval, až Vitellius

sám k vyjednávání jej povolal. Že svornost a mír pro překonané prospěšný jest, pro vítěze jen krásný. Pyká-li smlouvy, aby ani jeho, kterého zrádně podvedl, mečem nestíhal, ani syna Vespasianova ještě nedospělého: neboť co mu smrt jednoho starce a jednoho mladíka prospěje? legiím aby vstříc šel, tam aby o trůn bojoval; ostatní že výsledkem bitvy řídití se bude.

Úzkostný Vitellius jen málo, aby se ospravedlnil, odpověděl, vinu na vojíny uvaluje, jichž přílišnou horlivost jeho⁵⁾ mírnost skrotiti nemůže. I napomenul Martiala, aby postranným dílem domu tajně odešel, by co prostředník nenáviděného míru od vojínů usmrcen nebyl. Sám již neměl moci ani poroučeti ani zapovídati, nejša více císařem, nýbrž jen příčinou války.

71. Sotva že Martialis do Capitolia se navrátil, již rozvzteklí vojíni tu byli, bez vůdce, každý svým rádcem jsa. Rychlým pochodem přes náměstí a podlé chrámů na náměstí stojících táhli a po pahrbku na horu až k prvním vratům Capitolského hradu v šik se sestavili. Na pravé straně pahrbku, když se šlo nahoru, bylo od starodávna podloubí. Na střechu tohoto vystoupivše lidé kameny a cihly na Vitelliány házeli. Ruce těchto byly jenom meči ozbrojeny; a pro praky a střely poslati, to příliš zdlouhavé jim se zdálo. Pochodně na strmící podloubí házeli. A za ohněm jdouce skrze spálená vrata Capitolia by byli vrazili, kdyby Sabinus sochy, pomníky předků, se všech stran nebyl strhal a v samém vchodu jako zeď nastavil. Na to na rozličné přístupy Capitolia se vyhrnuli podlé háje útočiště a tam, kudy po Tarpeiské skále po sto schodech vzhůru se chodilo. Nenadálý byl tento útok s obou stran; bližší a ohnivější byl ten od útočiště. Také nemohli Vitelliáni zastaveni býti, poněvadž skálali přes spojená stavení, která, poněvadž mír dlouho byl trval, do výšky vystavena jsouce s půdou Capitolia stejně vysoká byla. Tu se neví, hodili-li oheň do

domů obléhající aneb, co se více povídá, obležení, aby tím nahoru lezoucí a již vylezší zahnali. Odtud zasáhl oheň podsíně vedlé hořících domů; na to orlové ¹⁾ ze starého dřeva, vrch střechy nesoucí, oheň přitáhli a živili. A tak Capitolium při zavřených vratech, nejsouc ani hájeno ani drancováno, shořelo.

72. Tento čin byl nejžalostnější a nejhanebnější všech, co jich koli po založení města státu Římského národu se přihodilo, že bez zevnějšího nepřitele, an bohové, kdyby naše mravy toho byly dopustily, nám příznivi by byli bývali, sídlo Joviše nejdobrotivějšího a nejvyššího od předků našich co rukojmě vlády založené a zasvěcené, jehož ani Porsena po vzdání města ani Gallové po jeho dobytí zneuctiti nemohli, krutostí knízat zničeno bylo. Ovšem již dříve jednou Capitolium v občanské válce ¹⁾ shořelo, ale jen zlomyslností jednotlivců; nyní veřejně obléháno, veřejně spáleno bylo, z jaké válečné příčiny? jaký prospěch měla tak veliká ztráta? bojovali jsme pro otčinu? Král Tarquinius Priscus v Sabinské válce tuto budovu zaslíbil ²⁾ a položil základ více v naději budoucí velikosti, než že by skrovná tehdáž ještě moc národa Římského byla postačovala. Na to Servius Tullius pomocí spojenců, později Tarquinius Superbus po dobytí Suessy Pometie ³⁾ z kořisti nepřátel ji stavěli. Avšak sláva dokončení svobodě byla zůstavena: po vyhnání králů Horatius Pulvillus, po druhé jsa consulem, ⁴⁾ ji zasvětil, když takové velkoleposti byla, že ji později nesmírné bohatství Římského národa více okrašlovati než rozšiřovati mohlo. Na téměř místě zase se vystavěla, když po 415 letech ⁵⁾ za času consulů L. Scipiona a C. Norbana byla shořela. Vítězný Sulla ji vystavěl, ale nezasvětil: to jediné jeho štěstí odeprěno bylo. Jmeno Lutatia Catula mezi tolika budovami císařů až do časů Vitelliových se udrželo. ⁶⁾ Toto sídlo tehdáž ohněm se ničilo.

73. Avšak to více strachu obleženým než obléha-

jícím nahnalo. Neboť Vitelliovým vojínům v nebezpečnosti ani lest ani vytrvalost nescházela; na druhé straně byli vojínové bojácní, vůdce netečný a jako na rozumu pomatený, nezpůsobilý i k mluvení i k slyšení; ani radou jiných nedával se vésti, aniž sám jakou radu mohl pronesti; sem a tam po křiku nepřátel běhal; co byl poručil, zase zapovídal, co byl záповěděl, poroučel. Na to, jak to v zoufalém postavení bývá, všichni poroučeli, žádný ničeho nekonal. Konečně zbraň odhodivše se ohlíželi, kudy by utekli aneb nějak vyklouzli. Vitelliáni vrazí do Capitolia a všecko krveprolitím, mečem, a ohněm hubí. Jen málo vojínů,¹⁾ mezi kterými Cornelius Martialis, Aemilius Pacensis, Casperius Niger, Didius Scaeva nejvíce vynikali, boje se odvážilo a padlo. Flavia Sabina bezbranného a uteci neobmýšlejícího obklíčili a consula Quinta Attica, na nějž stín jeho důstojnosti²⁾ a jeho marnost upozornila, poněvadž vyhlášky Vespasianovy vychvalující a Vitellia tupící mezi lid byl rozhazova. Ostatní rozličnými způsoby vyklouzli, někteří v otrockém oděvu, jiní věrností clientů chránění a mezi zavazadly skryti jsouce; někteří heslo³⁾ Vitelliánů pochytili, kterým se vespolek poznávali, a sami se tázejíce aneb odpovídajíce odvážlivosti užívali za záštitu.

74. Domitianus, jakmile Vitelliáni vtrhli, u jednoho sluby chrámu se schoval, později chytrým návodem propuštěnce lněné roucho obleknuv k zástupu kněží se přimísil a nepoznán byv u Cornelia Prima, otcova klienta, nedaleko Velabra¹⁾ se skrýval. Když jeho otec vlády dosáhl, dal obydlí onoho sluby zbořiti a vystavěl na tom místě Joviši Ochránci skrovnou svatyni s oltářem, na němž jeho osudy v mramoru byly zaznamenány. Brzo potom, když sám na vládu nastoupil, Joviši Strážci převeliký chrám a podobiznu svou na klíně bohové²⁾ zasvětil. Sabinus a Atticus řetězy spoutáni a před Vitellia předvedeni jsou, jenž

je s přívětivou řečí a tváří přijal, čím ty rozhněval, kteří práva usmrcení a odměny za vykonanou práci si žádali. Nejbližší počali křičeti a na to nejsprostší díl luzy smrti Sabinovy žádal vyhrožuje a zároveň pochlebuje. Vitellia na schodech Palatia stojícího a k prosbě se chystajícího donutili, že od toho upustil. Na to Sabina probodli a rozsápali a hlavu mu utavše trup jeho do Gemonií odvěkli.³⁾

75. To byl konec muže nikoli nepatrného. Pět-
atřicet let sloužil státu, v míru a válce slavný jsa. Bezúhonnosti a spravedlnosti jeho bys nemohl popíráti, ale příliš nemírný byl v řeči; z toho jediného ho po sedm let, co Moesii, a po dvanáct, co městskou prae-
fecturu spravoval, pověst vinila. Na sklonku jeho ži-
vota považovali ho někteří za netečného, mnozí za
mírného a krve občanů šetřícího. To však n všech
za pravdu se uznávalo, že před vladařením Vespasia-
novým Sabinus za okrasu rodiny se považoval. Že
jeho zavraždění Mucianovi vhod bylo, slyšeli jsme.
Mnozí říkali, že tím i míru se posloužilo, poněvadž
zničena byla řevnivost mezi dvěma muži, z nichž jeden
za bratra císařova, druhý za společníka vlády se po-
važoval. Ale když lid smrti consulovy žádal, zdráhal
se Vitellius, jsa smířen a jako by se mu odměniti chtěl
za to, že na otázku, kdo Capitolium zapálil, Atticus
sebe co vinníka jmenoval a tímto vyznáním aneb touto
okolností přiměřenou lži nenávist a vinu na sebe
uvalil a od strany Vitelliovy odvrátil.

76. Za týchž dnů L. Vitellius¹⁾ u Feronie²⁾
táborem se položiv Terracině záhubou hrozil, kde gla-
diatoři a veslaři obklíčení byli, kteří se neodvážili
za brány vyjítí ani v širém poli bojovati. V čele
gladiatorův byl, jak jsme svrchu podotkli,³⁾ Julianus,
v čele veslařův Apollinaris, svou prostopášností a ne-
dbalostí spíše gladiatorům než vůdcům podobni jsouce.
Žádných stráží nevysílali, slabých částí zdí neupevňovali;

ve dne v noci hýřili, po líbezném pomoří výskajíce se proháněli; vojínové pak k ukojení rozmařilosti se petulovali, o válce jen při hodech mluvivali. Několik dní před tím⁴⁾ opustil město Apinius Tiro⁵⁾ a po municipích dary a peníze násilně sbíraje více nenávisti než síly své straně přidal.

77. Zatím přiběhl k L. Vitelliovi otrok Verginia Capitona a přislíbil, že mu, dostane-li mužstva, prázdný¹⁾ hrad zradí. V čiré noci lehce ozbrojené cohorty na nejvyšším temeni hory nad hlavou nepřátel postavil. Odtud vojíni více ku vraždě než k boji dolů aběhli. Porážejí bezbranné aneb zbraně se chápající a některé ze spaní probuzené, kteří tmou, strachem, zvukem trub, křikem nepřátel polekáni byli. Jen málo gladiatorů se bránilo a ne bez pomsty padlo. Ostatní hnali se k lodím, kde všecko stejnou hrůzou pomateno bylo a kde i sedláci, kteří se byli přimíchali, bez rozdílu od Vitelliánů vražděni byli. Šest Liburnských lodí v prvním zmatku ujelo, s nimi i praefect loďstva Apollinaris; ostatní buď při břehu se zajaly aneb přílišnou tíží lidí hrnoucích se do nich utonuly a moře je pohltilo. Julianus byl k L. Vitelliovi doveden, mrskán a před jeho očima usmrčen. Někteří Triarii, choť L. Vitellia, obviňovali, že vojenským mečem opásána jsouc mezi nářkem a sečí v dobyté Terracině hrdě a ukrutně si počínala. Sám bobkový věnec co znamení vítězství bratrovi poslal a se ptal, poroučí-li, aby se navrátil či aby v podmaňování Campanie pokračoval. To ne jenom Vespasianovi ale i státu prospěšno bylo. Neboť kdyby vojínové hned po vítězství a mimo přirozenou tvrdošijnost štěstím zpupní jsouce do Říma byli táhli, s nemalou mocí a ku zkáze města by se bylo bojovalo. Neboť L. Vitellias, ačkoli byl zloprověstný, předce měl v sobě činnost; nikoli etnostmi, jako dobří, nýbrž, jako nejhorší, nešlechtností vynikal.

78. Anaž Vitelliova strana takto si počínala, Vespasianovo vojsko Narnii opustivši v Oriculu ¹⁾ pokojně Saturnalie ²⁾ slavilo. Příčina tohoto daremného meškání byla, že na Muciana čekali. Někteří Antonia podezřivali, že ze zlého úmyslu meškal obdržev od Vitellia tajné dopisy, v kterých mu consulat a dceru dospělou za manželku a věno za odměnu zrady nabízel. Jiní myslí, že toto vymyšleno a Mucianovi k vůli umluveno bylo. Někteří tvrdí, že všech vůdců úmysl byl, městu spíše válku ukazovati než ji s ním začítí, poněvadž nejsilnější cohorty Vitellia opustily a se zdálo, že Vitellius vši pomoci zbaven jsa od vlády odstoupí. I myslili, že Sabinovým pospícháním a potom jeho netečností vše se pokazilo, an neprozřetelně zbraně se chopiv přepevný hrad Capitolský, kterého by ani velká vojska nebyla dobyla, proti třem cohortám chrániti nedovedl. Ale nesnadně by kdo na jednoho uvalil vinu, která byla všech. Neboť i Mucianus dvojsmyslnými dopisy vítěze zdržoval, i Antonius nevčasnou povolností ³⁾ aneb poněvadž Mucianovi záštím splácel, vinu na se uvalil; ostatní vůdcové válku za ukončenou považující její konec pamětihodným učinili. Ani Petilius Cerialis, vyslán byv s tisícem jezdců, aby přes kraj Sabinský po Solné silnici ⁴⁾ do města vtrhl, dosti si nepospíšil, až pověst o obléhání Capitolia všechny najednou roznítla.

79. Antonius po Flaminiově silnici k Rudým Skalám ¹⁾ v čiré noci a pozdě na pomoc přišel. Tam uslyšel, že Sabinus usmrcen jest, Capitolium shořelo, město se chvěje a všecko zkormouceno jest. Také se zprávy donášely, že luza a otroci pro Vitellia se ozbrojují. I Petilius Cerealis nešťastnou bitvu se svými jezdci byl svedl. Nebo když neopatrně a jako na poražené se řítí, Vitelliáni, jsouce pěší s jezdci smíšení, vstříc se mu postavili. Bojováno nedaleko města mezi staveními a zahradami a klikatými cestami,

kde Vitelliáni sice známi, ale nepřátelé neznámi byli a proto bázlivě si počínali. Také nebyli všichni jezdci svorní, poněvadž mezi nimi někteří z těch byli, kteří nedávno u Narnie se vzdavše na štěstí stran čekali.²⁾ Praefect aly Tullius Flavianus přišel v zajetí, ostatní na hanebný útěk se dali; vítězové jich za Fideny³⁾ nepronásledovali.

80. Tento výsledek horlivost lidu zvětšil; luza městská chopila se zbraní. Málo kdo měl válečný štít; větší čásť uchvátila zbraň, která se jí namanula; předce však znamení boje žádali. Vitellius děkuje a káže, aby k ochraně města vytrhli. Na to senat svolal a voleni byli vyslancové k vojskům, aby pod záminkou blaha státu k svornosti a míru napomínali. Osud vyslanců byl rozličný. Kteří s Petiliem Cerialem se setkali, do největšího nebezpečení se vydali, poněvadž vojíní podmínkami míru opovrhovali. Praetor Arulenus Rusticus byl poraněn. Nenávist činu kromě toho, že jmeno vyslance a praetora porušeno bylo, vlastní důstojnost muže¹⁾ zvětšila. Jeho průvodcové se rozptýlili, jemu nejbližší⁵⁾ licitor, jenž se odvážil zástup rozehnati, zabit; a kdyby stráž od vůdce vyslaná jich nebyla zachránila, právo vyslanců, i mezi cizími národy svatě zachovávané, před samými zděmi domova zuřivost občanská i vraždou by byla poskvnila. Klidnější myslí přijati byli ti, kteří k Antoniovi byli přišli, ne proto, že vojíní mírnější byli, nýbrž poněvadž vůdce větší moc měl.

81. K vyslancům byl se přidružil Musonius Rufus, rytíř, který filosofií a učením Stoiců¹⁾ se zanášel. Ten mezi zástupy vojenské vstoupiv prospěch míru a nebezpečení války líče ozbrojené napomínati se jal. Větší díl se tomu smál, mnohé to mrzelo; někteří by ho byli tloukli a nohama šlapali, kdyby za příčinou napomenutí nejmírnějších a výhrůžek jiných od své nevčasné moudrosti nebyl upustil. I Vestalské

panny²⁾ se s nimi setkaly přinášejíce listy Vitelliovy Antoniovi psané. Žádal, aby rozhodná bitva o den se odložila; kdyby tak dlouho posečkal, že snadněji ve všem se shodnou. Panny s úctou byly propuštěny; Vitelliovi se odpovědělo, že Sabinovým zavražděním a spálením Capitolia všecko vyjednávání válečné přerušeno jest.

82. Ale Antonius předce svolav legie k shromáždění upokojiti je chtěl, aby podlé Mulviova mostu táborem se položivše teprv druhého dne do města vkročily. Příčinou tohoto meškání byla obava, že by vojíní bojem rozhořčení ani lidu, ani senátu, ba ani chrámů a svatých bohů nešetřili. Avšak vojínové odkládání vůbec co vítězství nepříznivé v podezření měli. Zároveň prapory po pahrbcích se třpytící, ačkoliv jen lid bezbranný následoval, příčinu zavdaly, že mysli, že nepřátelské vojsko se blíží. Na tři díly se rozdělivše jedna část, jak byla stála, po Flaminiově silnici,¹⁾ část po břehu Tibery táhla; třetí část po Solné silnici²⁾ ku Collinské bráně se blížila. Luzu jezdci rozprášili; vojsko Vitelliovo též ve třech odděleních vstříc táhlo.³⁾ Půtek před městem bylo mnoho a rozličných, ale častěji pro Flaviány šťastných, poněvadž od svých vůdců lépe řízeni byli. Jenom těm nešťastně se vedlo, kteří na levou stranu města k Salustiovým zahradám po úzkých a kluzkých cestách se byli dali. Vitelliáni na zdech zahrad stojíce až k samému večeru kameny a kopími blížící-se zaháněli, až od jezdců, kteří Collinskou branou se vedrali, obklíčení byli. I na Martově poli branné zástupy bojem se potkaly. Flaviánům přálo štěstí a vítězství již tolikrát dobyté; Vitelliáni jen ze zoufalství útoky na nepřátele činili; a ačkoli poraženi byli, předce v městě zase se shromažďovali.

83. Lid na bojující se díval a jako při zábavném zápasu brzo ty brzo zase ony křikem a tleskáním

povzbuzoval. Kdykoli jedna strana podlehla a někteří v boudách se skryli aneb do nějakého domu utekli, žádali, aby vytažení a pobiti byli; a většího dílu kořisti se zmocnili; ²⁾ neboť sm vojín krveprolévání a vraždění se oddával, kořisti zatím luze se dostávalo. Strašný a ohavný obraz po celém městě! Zde půtky a rány, tam lázně a krčmy; tu krev a hromady mrtvol, vedlé nevěstky a jim podobné; všechny rozkoše, co jich v prostopášném míru, všechny ohavnosti, co jich při nejkrutějším dobytí města bývá, se vyskytovaly tak, že bys byl myslil, že totéž město i zuřivostí posedlé jest i rozpustilostí. Již dříve ozbrojená vojska v městě se byla setkala, dvakráte, když Lucius Sulla, jednou, když Cinna vítězil; i tehdaž méně ukrutnosti se nespáchalo; ale nyní panovala nelidská bezpečnost a ani na okamžení od rozkoší neupouštěli. A jakoby k svátkům ²⁾ i tato radost patřila, jásali, užívali, o strany pranic se nestarajíce a při všeobecném neštěstí se radující.

83. Nejobtížnější bylo dobývání tábora, ¹⁾ jež nejodhodlanější co poslední útočiště hájili. Tím horlivěji vítězové, a se zvláštní horlivostí staré cohorty ²⁾ všechny k dobývání nejsilnějších měst vynalezené prostředky shromažďují, přístřeší, prakovnice, náspy a pochodně, „že všecko namáhání a všechna nebezpečství, která v tolika bitvách byli podstoupili, touto prací se ukončí, křičíce; že město senatu a Římskému národu, chrámy bohům navraceny jsou; zvláštní ozdobou vojínovou že tábor jest; ten že jeho vlastí, jeho krbem. Jestliže se ho hned nezmocní, že noc ve zbrani strávití musí.“ Naproti tomu Vitelliáni, ačkoli štěstím a počtem slabší byli, vítězství překáželi, mír zdržovali, domy a oltáře krví prznili, v tom poslední útěchu překonaných vyhledávali. Mnozí polomrtví na věžích a baštách zdí duši vypustili. Když vrata byla vypáčena, zbytek vojinů v hromadu se shlukl a vítězí vstříc se

postavil; a všichni padli s předu poranění a proti nepříteli obráceni jsou; takovou péči i umírající o slušný konec měli.

84. Vitellius po vydobytí města zadním dílem Palatia na Aventinský pahrbek do domu manželky na nosítkách dal se nésti, aby v skrýši tento den přežil a do Terraciny ku cohortám a bratru se utekl. Později z vrtkavosti myslí a poněvaď, co strachu přirozeno bývá, tomu, kdo všeho se bojí, nejbližší nejméně se líbí, do Palatia se vrátil, do pustého a opuštěného, poněvaď i nejnižší otrokové se byli rozutíkali aneb se mu vyhýbali, aby se s ním nesetkali. Jej děsí samota a tiché prostory; otvírá uzavřené pokoje¹⁾ a hrozí se prázdných; unaven jsa žalostným blouděním v hanebném koutě se skryl, z něhož jej Julius Placidus, tribun cohorty, vyvekl. Ruce na zádech se mu svázaly; když v rozedraném oděvu — šeredné to podívání — veden byl, mnozí mu láli, nikdo ho neoplakával; ohavnost konce útrpnost zapudila. Na cestě se s nimi setkal jeden Germanský voják, jenž mečem máchl; zdali po Vitelliovi ze zlosti aneb aby ho tím dříve potupy zbavil, čili po tribunovi, bylo nejisto; ucho tribunovi usekl a hned na to proboden byl.

85. Vitellia napřaženými dýkami přinucovali, aby brzo obličej vzhůru obracel a potupě vystavoval, brzo na kácející se sochy své, častěji i na řečníště aneb na místo, na kterém Galba zavražděn byl, patřil a konečně jej ku Gemoniím, kde mrtvola Flavia Sabina byla ležela, hnali. Jenom jedno slovo ducha nezvrhlého pronesl, když tribunovi posmívajícímu se mu odpověděl, že předce jeho císařem byl. A na to následkem zasazených mu ran padl.¹⁾ A luza touž hanebností mrtvého tupila, jakou živého podporovala.²⁾

86. Jeho otčinou byla Luceria.¹⁾ Sedmapadesátý rok věku svého doplňoval. Consulatu, kněžských úřadů, jmena a místa mezi prvními nikoli svým přičině-

ním, nýbrž všeho jedině slovůtností svého otce²⁾ dosáhl. Vladařství na něj přenesli ti, kteří ho neznali. Náklonnost vojinů málo kdo chvalnými prostředky v té míře si získal jako on liknavostí. Avšak byl upřímný a štedrý, které vlastnosti, nemají-li míry, v záhubu přivádějí. A poněvadž myslel, že přátelství velikostí darů, nikoli stálostí povahy se udržuje, více koupených než skutečných přátel měl. Státu zajisté prospěšno bylo, že Vitellius podlehl; avšak svou nevěrnost nemohou sobě počítati³⁾ ti, kteří Vitellia Vespasianovi zradili, poněvadž od Galby byli odpadli.⁴⁾

Když den k večeru se sklonil, pro strach úředníků a senatorů, kteří z města utekli aneb po domech klientů se skrývali, senát svolán býti nemohl. Když nepřítel více nebylo se báti, šel Domitianus k vůdcům své strany a četné vojsko pozdravilo ho co Caesara a doprovázelo ho tak, jak právě ještě ve zbrani bylo, do otcova obydlí.⁵⁾

Poznámání.

1. — 1. Poetovio město v Štýrsku nad Drávou.
2. Přišedších s Valentem a Caecinou.
3. První s Othonem.
2. — 1. Ravenské a Misenské.
2. V kterém není ještě žádného nepřítele.
3. Díl Adriatského moře na pobřeží Illyrském.
4. Poněvadž Vitelliovy nebyly úplné. Co do počtu je vojsko Vitelliovo menší.
5. Že byli u Bedriacu poraženi.
3. — 1. V radě sedávali jen legatové, tribunové militum a quaestorové.
4. — 1. Viz Děj. II., 86.
2. Tamtéž.
3. Myslílo se, že se proto vrátil, aby legie od Vespasiana zase odvrátil.
4. Flavianus byl consulem.
5. — 1. Obývali v Uhřích mezi Dunajem a Tisou.

2. Raetie severně od řeky Padu, západně od Norica.
3. Po neznámém praefectovi Auriovi tak nazvaná.
4. Nyní Inn.
5. Viz Děj. I., 70., 80.
6. — 1. Podnikavosti, zmužilosti atd.
2. Viz Děj. II., 76., 2.
3. Viz primipilus Děj. I., 31., 3.
4. Viz Děj. IV., 11. a 39.
5. Opitergium, Altinum, Patavium, Ateste: nyní Oderzo, Altino, Padua, Este, města v nynějším Benátsku od severovýchodní strany k jihozápadní ležící.
6. Někteří myslí, že jest to Ferrara, jiní Legnano.
7. Že jsou neopatrné.
7. — 1. Vespasianovy.
2. Když která legie příliš mnoho mužů ztratila, spojovala se s jinou a obě činily jednu, ale dvojnásobnou.
3. Vojínové Vespasianovi, Flaviáni.
8. — 1. Nyní Vicenza, severozápadně od Paduy.
2. Když byli ve Veroně, bylo jejich vojsko mezi Raetií a Julskými Alpami.
3. Mezi Carnií a Istrií s jedné, a Pannonií s druhé strany. Carnie díl nynějšího Pomorí, Benátska a Korutanska.
9. — 1. Viz Děj. II., 100., 2.
2. Tartarus, nyní Tartaro, východně od Hostilie.
3. Vespasianovy.
4. Poněvadž legat sedmé legie Tettius Julianus byl uprchl. Viz Děj. II., 85.
5. Přemoženého vojska Othonova, kterému velel Antonius
6. Porážky u Bedriaca.
7. Již než věděli, jak boj dopadne.
8. Flaviánů.
9. Flaviánů.
10. — 1. Flaviánům podezřelý jsa. Viz Děj. II., 96.
2. Vůdce.
3. Že Antonius jej jen na oko spoutati kázal a že ho později pustí, jako se to dříve u jiných stalo.
4. S kterého se k vojínům mluvilo.
5. Bohové války.
6. Již dříve k Vespasianovi listy poslány byly, v kterých Flavianus dílem se vinil, dílem omlouval. Vespasianus ho uznal za nevinna a poslal mu list, který tento rozsudek obsahoval a jej na další cestě chránil.
11. — 1. Když se proti Flavianovi zbouřily, byly nahazováním náspů umdleny.

2. Pannonové byli proti Flavianovi a Moesické legie jim pomáhaly. Nyní byly Moesické legie proti Saturninovi a Pannonové se radovali, že i jiní se zbouřili, jako by tím očistění byli.

3. Viz Děj. II., 29.

4. Pannonickým a Moesickým.

5. Veditius, Dillius, Numisius, Vipstanus.

12. — 1. Viz Děj. II., 9.

2. Viz Děj. II., 86. Tento se stal později velitelem praetoriánů a padl v nešťastné bitvě v Dácii. Neponechali Bassa, poněvadž byl bázlivým a proto mu nevěřili.

3. Viz Děj. II., 16.

4. Nyní Adria u řeky Tartaru tam, kde do Padu se vylévá.

13. — 1. Hlavně z Afriky.

2. Římě.

3. Přisahati.

4. Na praporech.

5. Viz Děj. II., 86.

6. Že ani štěstí ani neštěstí neměli, že nezvítězili ani poražení nebyli, nýbrž, že hanebné zrady se dopustili.

16. — 1. Antonius měl u sebe jen 4000 jezdců; legie byly osm mil daleko u Bedriaca. Viz III., 15.

17. — 1. Aby je později za otroky prodali.

18. — 1. Vitelliovy. Viz Děj. III., 14.

2. Vlastně byli jen jejich jezdci poraženi, avšak i ony za příčinou toho váhaly.

3. Caeciny.

4. Cohorty pomocných vojsk byly lehčeji ozbrojeny než legie, a předce někteří legionáři uslyševše, že se jejich jízda špatně vede, s nimi na pochod se dali a stejně vykračovali.

5. Vitelliových, oněch dvou.

19. — 1. Jako ve dne.

20 — 1. Tormentum, prak, kterým se střely a kameny házely.

2. Na př. věže, beran, kterým pomocí stroje do zdí tloukli, aby ji rozbořili atd.

3. Vineae. Přístřešek k ochraně, mající podobu hroznu vinného, pod kterým schováni jsouce zděm se blížili.

4. Dolabra, sekýra, na jedné straně ostrá, na druhé špičatá, k bourání zdí.

5. Pluteus, též přístřeší k ochraně, pletené z vrb, mající podobu přílby, potažené kožemi, o třech kolech, z nichž dvě napřed, jedno vzadu bylo.

6. Crates, pletené přístřeší k témuž účelu.

21. — 1. Šest mil.

2. Viz Děj. III., 5.

22. — 1. Vitelliova.

2. Viz Děj. III., 14.

3. Tyto legie téhož dne velikou ztrátu utrpěly a proto se ještě nezpamatovavše a neurovnávše s jinými se spojily.

24. — 1. Že u Bedriaca byly poraženy. Viz II., 39. a násled.

2. Viz Děj. II., 85.

3. Před 104 lety.

4. Viz Letp. XV., 26 a Děj. II., 74.

5. Viz Děj. II., 79.

6. Kterí se hodíte lépe k pluhu než za vojíny, nemajíce dosti zmužilosti. Naráží na to, že byli od Vitellia propuštění a doma domácími pracemi se zanášeli.

7. U nepřítele. Když byli propuštěni (II., 67), musili prapory a zbraň odevzdati. Zbraň a prapory jejich byly tedy u Vitellianů.

8. Vy jste Galbu zavraždili, vy jste byli od Vitellia poraženi a propuštěni, vám nezbyvá, jestliže nezvítězíte, nic než smrt.

25. — 1. Flaviáni.

2. Na silnici stály praky, vozy atd.

3. Chtěje ho obrátí.

4. Občanské.

26. — 1. Viz Děj. II., 26.

27. — 1. Každé legii vykázal díl hradeb aneb bránu, které měla dobytí.

2. Která vedla do Bedriaca. Východní díl hradeb.

3. Druhá a sedmá se jmenovala Galbova.

4. K severu ležící, na silnici, která vedla do Brixie.

5. Testudo, střecha, kterou si vojínové svými štíty proti nepřátelským střelám tvořili.

6. Vojín umdlený nechtěl déle bojovati a všechna napominání vůdců byla marná. Konečně mu přislíbili, že mu dají Cremonu, že ji bude moci drancovati, a to mu síly, vytrvalosti a udatnosti zase dodalo.

28. — 1. Viz Děj. III., 9.

2. Přírodopysmec.

29. — 1. Galbova.

2. Kde ty dvě legie bojovaly.

3. Na které padl, ty sice zničil, a však jiní na jejich místo nastoupili.

31. — 1. S praporů a orlů.

2. Znamení prosících.

3. Flaviáni.

4. Viz Děj. II., 45.

5. Praetexta u Římanů purpurem lemované roucho vyšších úředníků a chlapců až do plnoletosti.

6. Viz Děj. II., 29.

32. — 1. Amphitheatrum, okrouhlé divadlo.

2. V Placentii, kde mezi bitvou shořelo. Viz Děj. II., 26.

3. Viz Děj. II., 67. a 76.

4. Že voda málo teplá jest.

5. Šel do lázní a stěžoval si na studenou vodu a řekl: „Však brzo se zahřejete,“ poněvadž Cremona už hořela. Tento špatný žert se slyšel a poněvadž Antonius o tak brozném neštěstí žertoval, mysliło se, že sám připustil aneb poručil, aby Cremona se zapálila.

33. — 1. Usekali mu ruce, aby svou kořist pustil.

2. Čtyry dni postačila, než ji vydrancovali a než shořela.

3. Mefitis bohyně, která nepříjemné, špatné výpary odstraňovala.

34. — 1. Roku 536 po založení Říma neb r. 218. před Krist. nar.

2. Padus, Addua a jiné menší.

3. Tamějších v Gallii cis- a transpadanské a sousedních.

4. Poněvadž s Brutem a Cassiem držela, byla trestána.

Nyní zase.

5. Že dovolil, aby se směla Cremona drancovati.

6. Zajatí stali se otroky. Těchto ale nechtěl z útrpnosti žádný koupiti, poněvadž to byli Římští občané. Tedy je počali vojínové vražditi doufajíce, že je příbuzní atd. vyplatí. To se i stalo.

7. Kterým něco zůstalo, jako pole aneb jmění, kterého při vydobytí města neměli doma a které jim zůstalo.

36. — 1. Město v Latii, asi tři míle od Říma vzdálené. Nyní La Riccia.

37. — 1. Je vlastně bolelo, že touto zradou sami utrpěli.

2. Caecina byl consulem. Měl být s úřadu sesazen a potom mohl jiný dle předloženého zákona na jeho místo se zvoliti. Ale sesazen nebyl a předc volili jiného způsobem neobyčejným. Avšak jeho consulat měl ještě jen jeden den trvati a pro ten volili Regula.

3. Tento pád byl zcela jiný; nebo Rebilus byl na místo zemřelého consula Q. Maxima zvolen.

38. — 1. Viz Děj. II., 30.

2. Z kterých Junius Brutus Caesara zavraždil a M. Antonius proti Augustovi bojoval.

3. Jeho otec od vojínů imperatorem jmenován byl. Im-

perator, titul, který vůdce po velkém vítězství od vojska a od senatu obdržel. Viz Letop. III., 74.

4. Nemoc.

5. Kdyby následkem nemoci zemřel.

39. — 1. Tedy bratru L. Vitelliovi věřil, že Blaesus jej zničit chce.

2. Když Vitellius ještě žádného soka neměl.

3. Jej císařem udělati chtěli.

4. Ačkoli po vládě nebažil a jí nechtěl, přece každý pro jeho dobré vlastnosti jej za hodna vládařství považoval.

41. — 4. Odpadnutí Ravenského loďstva. Výsledku bitvy před Cremonou ještě neznali.

42. — 1. Viz Děj. II., 86.

2. Picenum, krajina jihovýchodně od Umbrie.

3. Apenninské hory táhnou se Itálií na východní a západní část ji dělíce. Onu měl Vespasianus ve své moci, tuto Vitellius.

4. Tak jmenován po městě Pise v severozápadní Etrurii.

5. Hercules Monoecus, přístav Ligurie nedaleko Nizzy (východně od ní) s chrámem Herculovým.

6. Viz Děj. II., 21.

7. Viz Děj. I., 76.

8. Kteří s Valentem z Italie přišli.

43. — 1. Praetoriány.

2. Viz Děj. II., 14.

3. Foru Julia.

4. Myslili, že strana Vespasianova zvítězí a že Valerius jim potom nějaké výhody vymůže.

5. Jihovýchodně od Massilie.

44. — 1. Mimo druhou.

45. — 1. Poněvadž Caratacus teprv asi pět let po triumfu Claudiově zajat byl, chtěl zde Tacitus asi jen tolik říci, že zajetím tohoto krále triumf, ačkoli se již dříve slavil, okrášlen byl.

2. Výsledek této války byl, že jsme královnu z největšího nebezpečení sice vytrhli, Venutius však, náš nepřítel, říši podržel.

46. — 1. Viz Děj. IV., 12 a násled.

2. Mohl tedy spíše meškati a své vojsko rozdělit.

3. Viz Děj. III., 35.

47. — 1. Polemo, poslední král pontský, který za času Neronova Římanům svou říši daroval, načež se z ní provincie udělala.

2. V severovýchodní části Pontu u moře.

3. Pokud v Pontu ještě králové panovali.

4. A tak snadně uteci mohl.
5. Viz Děj. II., 83.
6. Jiní neřeční národové při černém moři.
7. Tyto lodi neměly žádného zadku, nýbrž dva předky a na každém bylo veslo.
48. — 1. Obilí, které z Aegypta a ostatní Afriky a ze Sicilie bralo.
49. — 1. Dovolil jim, že samy centuriony si volily.
50. — 1. Claudiova, ležela posud v Dalmatii. Viz Děj. II., 67.
2. K jedenácté legii a 6000 Dalmatů.
3. V Umbrii mezi Ariminem a Anconou při moři. Nyní Fano.
4. Vlastně znamená slovo to peníze na cvočky do střevíků.
51. — 1. Janiculus, jeden ze sedmi pahrbků v Římě.
2. Viz úvod.
52. — 1. Viz Děj. III., 50.
2. Griphus a tito vůdcové byli ve vojsku Antoniově.
53. — 1. Jako Mucianus, který jemu a Vespasianovi pořád dopisoval.
2. Tam ale byl pokoj, tedy tato zásluha nebyla příliš veliká.
3. Viz Děj. III., 46.
54. — 1. Poněvadž po tvé věci již veta jest a ty již ani mého života potřebovat nebudeš, ani abych pro tebe bojoval a v bitvě zahynul, sám sebe usmrtím, abych ti dokázal, že pravdu mluvím.
55. — 1. Nová legie, kterou Vitellius z námořníků Misenských, dříve než byli odpadli, sestavil.
2. Comitia shromáždění Římského národa, aby zákony dával a odstraňoval, úřadů uděloval atd.
3. Nové, jim prospěšné.
4. Právo latinské aneb právo Latia, původně právo jen Latinům od Římanův dané. Kdo je měl, mohl, byl-li k tomu od úřadů Římských vyzván, při volbách hlasovati, spravoval-li doma jaký úřad, Římským občanem se státi a dědicem a i Římským úředníkem ustanoven býti atd.
5. V Umbrii, nyní Bevagna.
56. — 1. Před oltářem.
2. Bylo to v listopadu a prosinci.
57. — 1. Město Latia při moři, nedaleko Campanie.
2. Puteoli město, nyní Pozzuolo nedaleko Neapole v Campanii.
3. Město Campanie.

4. Loďstvo a městská cohorta s gladiatory.
5. Město Latia, severozápadně od Minturn.
6. Juliana a Apollinara. Město stálo na vršku zděmi jsouc upevněno; jejich povahou se pro budoucnost pevným nestalo. Viz Děj. III., 76.

58. — 1. Julius Priscus a Alfenius Varus. Viz Děj. III., 55.

2. Narnia v jižní Umbrii.
3. Byly čtyry městské a jedenatřicet venkovských.
4. Slíbil jim, že je po skončené válce propustí a jim tu odměnu dá, kterou jindy jen veteráni dostávali, jako pole atd.

5. Viz Děj. I., 62.

6. Jakoby jej toto mocné jméno mohlo chrániti.

59. — 1. Samnitové, Pelignové a Marsové východně od Latia a Campanie.

2. Že dříve k Vespasianovi přešla. Viz Děj. III., 57.

3. Antoniovo.

4. Sabinus byl bratr, Domitianus syn Vespasianův.

5. Udávali jim místo, kam mají jíti a odkud na útěk se vydati a slibovali jim průvod.

6. Měl matku, choť a děti a bál se, aby Vespasianus, kdyby zvítězil, nad nimi se nepomstil.

60. — 1. V jižní Umbrii.

2. Terracina v jihozápadním Latii při moři, Narnia v jižní Umbrii.

61. — 1. Z Verony.

2. V jižní Umbrii, jihovýchodně od Carsul.

3. Cohort Vitelliových.

4. Flaviáni odměňovali odpadce, Vitelliáni jich netrestali a tak všichni zradu kuli.

5. Sprostí vojáci byli dlouho Vitelliovi věrni; když pak viděli že i vůdcové tábor opustili soudíce, že po Vitelliovi veta, tu i oni, zbaveni jsouce studu zrady, k nepříteli přebíhali. Viz Děj. III., 63.

62. — 1. V severním díle Umbrie.

2. V Latii.

3. Nero sám tyto hry zavedl.

4. Neslušelo, že co herec vystupoval a lépe smýšlející jej z toho kárali.

5. Viz Děj. I., 7. a 58.

63. — Neodložili zbraně a praporů, jako se to v Cremoně stalo. Viz Děj. III., 81.

66. — Vitelliovi přátelé.

2. Kdyby ho Vespasianus i ušetřil, že by Vitelliovi

přátelé sami nepřipustili, aby co soukromník žil; že by raději sami ho usmrtili aneb proti Vespasianovi se zbouřili, a potom buď vyhráli aneb všichni i s Vitelliem zemřeli.

3. Vitellius.

4. Aby, kdyby snad prohráli, jeho pomocí u Vitellia odpuštění dosáhli.

5. Caesar a Augustus svých soků vlastně neusmrtili, ale předce příčinou jejich smrti byli.

6. Co consul r. 801 po zal. Říma.

7. Viz Děj. I., 52.

67. — 1. Smutečném.

68. — O Caesarovi, Gaiovi a Neronovi viz úvod. O smrti Gaiové viz také Letopisy XII., 66—67.

2. Viz Děj. I., 43.

3. Viz. Děj. I., 41.

4. Když ani consul, ani žádný vyšší úředník, ani žádný senátor dýku od něho přijmouti nechtěl, šel do chrámu „Svornosti,“ kde senát zasedával, aby tam ji položil.

5. Která z náměstí k Palatiu vedla.

69. — 1. Které mu věrný byly.

2. Viz Děj. I., 33.

3. Mezi vojskem byli senatcrové, rytíři a měšťané.

70. — 1. Viz Děj. III., 65.

2. Aventinus, jeden sedmi pahrbků v Římě.

3. Sabinus.

4. Sabinus mohl k bratrovi jíti, togu (Děj. I., 38, 1.), roucho pokoje za vojenský plášť (viz sagum, Děj. I., 38, 1.) vyměnit a ve válce se zúčastnit. Ale toho neučinil, zůstal co senátor v Římě, Vitelliovi jsa věren.

5. Vitelliova.

71. — 1. Orlové na štítu chrámu Capitolského Joviše s roztaženými křídly tak, že se zdálo, že střechu nesou.

72. — 1. Za časů Sully po zal. Říma 671.

2. Viz Livia I., 38.

3. V Latii jižně od Říma, hlavní město Volsců.

4. Po zal. Ř. 247.

5. Vlastně po 425 letech, od r. 247—671.

6. Sulla po smrti Mariové šťastným se nazýval. Také Plinius Hist. N. VII., 43., 44. praví, to jediné že k jeho štěstí scházelo, že Capitolia nezasvětil.

7. Lutatius Catulus chrám zasvětil, a ačkoli pozdější vladaři mnoho velkolepých budov vystavěli, předc mezi nimi chrám Capitolský vynikal a Catulovo jméno tak dlouho se udrželo, až chrám spálen byl.

73. — 1. Měšťané, kteří s vojíny tam se utekli, se nebránili. Tedy jen někteří vojínové.

2. Byl consulem, avšak tato důstojnost byla jen stínem, nebo consul neměl tenkrát žádné moci.

3. Znajíce heslo Vitelliánů, buď sami, jakoby též k vojínům Vitelliovým patřili, na heslo se tázali aneb tázání jsouce odpovídali; pročež od Vitelliánů za přátele byli pokládáni.

74. — 1. Ulice vedlé Aventinského pahrbku.

2. Bůh seděl a menší sochu Domitiana představující na klíně měl a rukou držel.

3. Gemonie, veliká propast, do níž se mrtvoly odpravených házely.

76. — 1. Viz Děj III., 58.

2. Chrám bohyně Feronie asi 3000 kroků od Terraciny. Feronia, italská bohyně propuštěnců, v jejímžto chrámě otrokové na svobodu se propouštěli.

3. Viz Děj. III., 57.

4. Než L. Vitellius tam přišel.

5. Viz Děj. III., 57.

77. — 1. Julianus hradu vojskem neobsadil.

78. — 1. V nejjižnějším koutě Umbrie.

2. Saturnalia, slavnost ke cti Saturna v prosinci, radostná slavnost svobody a rovnosti na památku šťastného panování Saturnova v Latii. O té slavnosti Římané si vespole dary dávali, páni otroky při jídle obsluhovali a všichni rozmanitým způsobem se radovali.

3. Někdy byl Mucianovi příliš povolný, někdy zase mu vzdoroval.

4. Solná silnice, poněvadž Sabinové po ní šli od moře domů dováželi.

79. — 1. Město dvě míle od Říma.

2. K té straně se přidati chtěli, která zvítězí.

3. Asi míle od Říma.

80. — 1. Arulenus Rusticus byl muž i jinak velmi vážený.

2. Lictor praetorovi, consulovi atd. nejbližší byl mezi lictory i první.

81. — Stoicové. Stoa, síň v Athenách, kdež učil filosof Zeno a odkud i jeho žáci a přívrženci stoikové sluli.

2. Kněžky bohyně Vesty, jež zachovávající panenství věčný oheň v chrámě této bohyně udržovaly, jistých předností a vůbec velké cti požívaly.

82. — 1. Viz Děj. III., 79.

2. Viz III., 78.

3. Z města.

83. — 1. Lidé, luza.

2. Saturnaliím, kterýž svátek se tehdáž slavil. Viz III., 78.

84. — 1. Praetoriánů. Viz Děj. I., 17. 2.

2. Vysloužilých, které Vitellius propustil a Vespasianus zase přijal.

3. Jsou-li tam přátelé schováni.

85. Dne 21. aneb 22. prosince r. 822. po založení Říma aneb r. 69 po Kr. narození.

2. Suetonius vypravuje, že háky k Tibeře vlečen a do ní hozen byl.

86. — 1. Městečko severní Apulie.

2. Viz Tac. Letop. VI., 32.

3. Za zásluhu.

4. Galbu zradili Vitelliovi, Vitellia Vespasianovi.

5. Posud u Cornelia Prisca, klienta otce svého, byl se skrýval (viz Děj. III., 74.); nyní k Antoniovi a ostatním vůdcům se odebral.

Přehled čtvrté knihy.

Vláda Vespasianova.

1. Vítězové vraždí a plení v městě; udavačství; strašné poměry; moc vůdcův slabá. — 2. Domitianus používá své moci k smilství. Primus Antonius. Nakládání s vojskem L. Vitellia, které se vzdalo. L. Vitellius zavražděn. — 3. V Campanii se zavádí pokoj. Trest otroka. Jak se senát chová k Vespasianovi. List Vespasianův. — 4. List Mucianův. Pocta Mucianova, Antoniova a ostatních vůdcův. — 5.—8. Slechtná povaha Helvidia Prisca, jeho život a hádka s Epriem Marcellem stran poselství, které k Vespasianovi vypraviti se má. — 9. Hádky stran vydání; Helvidiovy návrhy stran této věci a vystavení Capitolia. — 10. Hádky v senátu stran udavače Publia Celera. — 11. Počinání si Mucianovo v Římě, jeho sláva a moc. Zavraždění Calpurnia Galeriana, syna C. Pisona. Julius Priscus. Alfenius Varus. Asiaticus. — 12. Zprávy o porážkách římského vojska v Gallii. Batavové. — 13. Jejich vůdce Civilis chce je od Římanův odtrhnouti, ale boje se zřejmě proti Římanům vystoupiti předstírá, že strany Vespasianovy proti Vitellianům se přidružuje. — 14. Vybízí Batavy, aby římské jho svrhli. — 15. Batavové souhlasí. Canninefatové k nim se přidružují. Brinno. Frisiové. První porážka Římanův. — 16. Civilis používá proti Římanům lsti, na to za příčinou zrady na Rýnu je poráží. — 17. Po tomto vítězství nabízejí Germanové Civilovi pomoc. Civilis přihlíží k tomu, by si i Gally získal. Jeho řeč. — 18. Liknavost Flacca Hordeonia. Jeho legát Munius Lupercus poražen. Claudius Labeo. — 19.—20. Cohorty Batavův a Canninefatův, které Vitelliem vyzvány byly do Říma táhly, vrací se a za příčinou nedbalosti Hordeonovy legata Galla u Bonny porázejí. — 21.—23. Civilis s těmito cohortami se spojiv přec ještě váhá s svými úmysly veřejně vystoupiti. Proto lstivě počíná a když se mu to nedaří, Staré Ležení Římanův oblehá. Ale nadarmo. — 24. Hordeonius posílá Voculu napřed, aby obleženým přispěl,

sám následuje. Reptání jeho vojska. — 25. Nové reptání v Bonné. Trest. Hordeonius odevzdává vrchní velení Voculovi. — 26. Příčiny nespokojenosti vojinův. Herennius Gallus pomocník Voculův. Vocula cvičí a rozpaluje vojíny. — 27. Malá porážka Římanův. Gallus je od svého vojska bit. Vocula trestá vinníky. — 28.—30. Civilis byv Germany velice posílněn, nový útok na Staré Ležení činí, ale zase nadarmo. — 31. Když zpráva o bitvě u Cremony svedené do Gallie přišla, ustupují galská pomocná vojska od Vitellia. Také Hordeonius své vojsko, ačkoliv váhá, Vespasianovi přísahou váže. — 32. K Civilovi se posílá Montanus, aby ho vyzval, by od zbraně upustil. Civilis hledí si Montana získati. — 33.—35. Půtky Voculovy s Civilem. Oba chybují. Vocula vítězí a Staré Ležení od oblehání osvobozuje, ale nepřítel nepronásleduje. Nové půtky s Civilem. Vocula opouští Staré Ležení přibрав k svému vojsku ještě mnoho jiného, které tam již dříve bylo. Nespokojenost. — 36. Civilis dobývá Gelduby. Hordeonius rozdává peníze. Zpupnost vojinův. Vražda Hordeoniova. Vocula útekem život chrání. — 37. Od Civila poražení byvše zase Voculy poslouchají a Mohuč od oblehání osvobozují. Věrní Treverové nevěrnými se stávají. — 38. Vespasianus a Titus nastupují consulat. Nový strach v Římě. Lucius Piso. — 39. Pocty. Domitianus praetorem. Mucianus pán v Římě. Hledí moc Antoniovu zlomit. — 40. Domitianova řeč v senátě. Pomníky Galbovy zase se postavují. Návrhy. Celer odsouzen. Žádost Junia Maurica od Domitiana odmítnuta. — 41. I jiní udavačové se kárají. — 42. Montanus na Aquilia Regula velmi ohnivě si vyjíždí. — 43. Hádky v senátě mezi Helvidiem a Marcellem. — 44. Domitianus hledí je upokojiti. Někteří udavači se trestají. — 45. Vyšetřování v osadě Senské, že senátorem římským zle nakládala. Antonius Flamma pro vydírání peněz se trestá. — 46. Mucianus potlačuje zpouř některých vojinův. — 47. Půjčka. Consulaty od Vitellia zadané se ruší. Pohřeb Flavia Sabina. — 48.—50. Zavraždění L. Pisona, proconsula Afriky. Chvalitebná lež jeho otroka. Hádky mezi Oeeny a Leptitany se rovnají: porážka Garamantův v Africe. — 51. Parthové nabízejí Vespasianovi pomoc. Vespasianus dostává špatné zprávy o Domitianovi. — 52. Titus ho chlácholí. — 53. Capitolium se zase vystavuje. — 54. Civilis obdržev zprávu, že Vitellius padl, veřejně co nepřítel vystupuje. Vitelliani. Gallie. Naději, že Řím padne, u Gallův mnohé věci podporují. — 55.—56. Civilis se spojuje s Clasicem, J. Tutorem a J. Sabinem. Jejich první porada. Vocula se má na pozor. S ním se spojuje Claudius Labeo.

Jeho působení. — 57. Classicus a Tutor opouštějí Voculu. Tento jim vyhrožuje, ale nadarmo. Vocula táhne nazpět. Legionáři a centurionové přecházejí k nepříteli. — 58. Voculova řeč k vojnům. — 59. Zavraždění Voculy. Legátové Herennius a Numisius dávají se do vazby. Voculovy legie přísahají, že galskou vládu podporovati chtějí. — 60. Legie v Starém Ležení obležené musí se za příčinou hladu Civilovi vzdáti. Zrada. — 61. Civilis dosáhnuv, čeho si přál, odlo-
žuje svůj dlouhý vlas. Jeho úmysly. Věštkyňe Velede. — 62. Zajaté legie, které už nyní pykati počínají, táhnou smutně a tiše, jak jim rozkázáno bylo, k osadě Treverské. Tlupa Picenská utíká a mstí vraždu Voculovu. — 63. Civilis a Classicus se radí, má-li se osada Agrippinská zničiti. — 64.—65. Agrippinští chlácholí Germany a hledí si Veledu a Civila získati a spojují se s ním. — 66. Civilis vítězí nad Suniky a bojuje s Betasiy, Tungry a Nervii, které vede Labeo. Tito kmenové se s Civilem spojují. Labeo útekem svůj život chrání. — 67. Sequanové porážejí Julia Sabina a Lingony. Sabinus se skrývá ještě sedm let žije. Obrat v Gallii. — 68. Domitianus a Mucianus chystají se k výpravě do Gallie. Mucianovy přípravy. Porada v Gallii. Julius Valentinus. — 69. Julius Auspex: Remové přemlouvají Gally, aby Římanům věrni zůstali. U Treverův a Lingonův se jim to nedaří. — 70. Civilis, Tutor a Classicus špatně si počínají. Římské vojsko se blíží. Legie dříve zajaté Civila opouštějí. Zmatky a bitvy. — 71. Cerialis do Mohuče přišed myslí Římanův povzbuzuje. Jeho počínání-si v Gallii dobře působí. Civilis a Classicus počínají se ho báti. Cerialis poráží a zajímá vůdce Valentina. — 72. Jeho vojínové chtějí osadu Treverův pleniti. On k tomu nepřivoluje a přijímá legie, které dříve po zavraždění Voculově odstoupily, do ležení. Postavení těchto legií. — 73.—74. Cerialova řeč v Trevery a Lingony dobře působí. — 75. Civilis a Classicus posílají Cerialovi list. Jeho obsah. Nepřítel se blíží. Římané v táboře se upevňují. — 76. Civilis chce, aby se s bitvou počkalo, až Germanové přijdou. Tutor a Classicus chtějí bez meškání bojovati. Usnesou se na boji. — 77.—78. Bitva. Z počátku Cerialis poražen, ale konečně vítězí a tábor nepřátelský ničí. — 79. Agrippinští od Germanův ustupují; co činí, aby si přízeň Římanův získali. Civilovy naděje a starosti. Malá vítězství nepřátel. — 80. Mucianus káže synáčka Vitelliova zavraždit. Primus Antonius jde k Vespasianovi, ale není přijat od něho tak, jak si přál. Příčiny. — 81. Vespasianus činí v Alexandrii divy, uzdravuje nemocné. — 82.—84. Vespasianus v chrámě Serapidově.

Původ chrámu. — 85. Mucianus a Domitianus blíží se k Alpám. Smrt Valentova. Lest Mucianova, aby Domitianus nesel dále. — 86. Domitianus žádá, aby mu Cerialis vojsko a velitelství přenechal. Cerialis nechce. Co Domitianus proto činí. —

I čtvrtá kniha obsahuje dějiny roku 69. po Kr.

1. Po zavraždění Vitellia válka sice se ukončila, ale pokoj se nenavrátil. Ozbrojení vítězové s nesmířitelnou nenávistí poražené po městě stáhali. Ulice byly plny mrtvol, náměstí a chrámy krvavé, poněvadž lidé, kde kdo se nahodil, všude vraždění byli. Na to když libovolnost rostla, po skrytých pátrali a je ven vytahovali; spatřili-li někoho vysokou postavou a mladostí vynikajícího, toho zabili bez všeho rozdílu vojínův nebo měšťanův.¹⁾ Tataž zuřivost, která, dokud nenávist čerstva byla, krví se nasycovala, později v lakoťnost se proměnila. Nikde nic skrytého nebo uzavřeného nenechali, že Vitelliani tam se skrývají předstírajíce. To bylo počátkem násilného otvírání domův aneb, kde se protivili, příčinou vraždění; nejnuznější z chatry a nejhorší otroci z vlastní vůle bohaté pány udávali: jiní od přátel prozrazováni byli. Všude bédování a nárek a osud vydobytého města, tak že po nenáviděné dříve nezbednosti vojska Othonova a Vitelliova toužili. Vůdcové stran v rozněcování občanské války podnikaví vítěze krotiti nemohli: neboť k zmatkům a svárům ti nejhorší moc mívají; mír a pokoj dobrých prostředkův potřebuje.

2. Jmeno a sídlo¹⁾ Caesarovo obdržel Domitianus, který starostmi ještě zaneprázněn nejso, smilstvím a cizoložstvím na syna císařova si brál. Vrchní velitelství nad praetoriany bylo v rukou Arria Vara, nejvyšší moc v rukou Prima Antonia. Ten peníze a otroky z domu císařova jakoby Cremonsou kořist uchvátil. Ostatní za příčinou buď skromnosti buď ne-

patrnosti své jak ve válce neslavní tak odměn neúčastní byli ²⁾. Obec bázliva a k poslušnosti volna jsouc žádala, aby na L. Vitellia, jenž z Tarraciny s cohortami se vracel, se udeřilo a zbytky války se zničily. Jezdci byli do Aricie ³⁾ napřed posláni; zástup legií před Bovillami ⁴⁾ se zastavil. Vitellius neváhal sebe a cohorty libovůli vítěze vydati a vojín nešťastnou zbraň ne méně ze zlosti jako ze strachu odhodil. Dlouhá řada vzdavších-se, ozbrojenými obklíčena jsouc, městem táhla; nikdo s pohledem pokorným, nýbrž smutni a zamračení jsouce ani tleskáním ani nezbedností luzy jim se posmívající pohnouti se nedali. Někteří, již vyraziti chtěli, byli obklopeni a pobiti; ostatní do vězení vsazeni; nikdo nic neslušného nepromluvil a, ačkoliv nešťastní byli, přece slávu své udatnosti zachovali. Na to L. Vitellius usmrčen byl, který, bratrovi nešlechetnostmi roven jsa, za jeho vladaření bedlivější a nikoliv tou měrou jeho štěstí účasten, jakou do jeho neštěstí stržen byl.

3. V týchž dnech Lucius Bassus ¹⁾ s lehkou jízdou do Campanie, aby ji upokojil, vyslán byl; tam myslí municipií ²⁾ více mezi sebou než na vzdory knížeti nevorné byly. Jakmile vojín se objevil, byl pokoj; a menší osady nebyly trestány. Do Capuy třetí legie, aby tam přezimovala, poslána a domy vznešené stíhány byly, kdežto naopak Tarracinští ničím podporováni nebyli ³⁾. O tolik snadněji jest křivdy než dobrodiní spláceti, poněvadž vděk za bříme, msta za prostředek zisku se pokládá. Útěchou byl otrok Verginia Capitona, o kterém sme pravili ⁴⁾, že Tarracinské zradil, byv na kříž přibit v týchž prstenech ⁵⁾, které od Vitellia obdržel a nosil.

Ale v Římě senát všechna vyznamenání, která císařům se udělovala, Vespasianovi přiřkl, vesel jsa a pevné naděje, neboť se zdálo, že občanská válka po Gallii ⁶⁾ a Hispanii ⁷⁾ započatá, v Germanii ⁸⁾ a později

v Illyriku ⁹⁾ dále vedená, když Aegypt, Judaen, Syrii ¹⁰⁾ a všechny provincie a vojska navštívila, jakoby obor zemí již smířen byl, se ukončila. Veselost zvětšil list Vespasianův, který psán byl, jakoby válka ještě trvala ¹¹⁾. Tak vyhlížel na první pohled: avšak jako kníže mluvil skromně o sobě, o státu chvalně. Senát byl též povolným; jemu a Titovi synovi consulat, Domitianovi praetura s consulskou mocí přiřkl.

4. Také Mucianus list k senátu poslal, který látku k mnohým řečem poskytl. Je-li soukromník, proč co veřejná osoba mluví? že totéž několik dní později při hlasování říci mohl ¹⁾, samo vyjíždění na Vitellia bylo pozdní a bez svobodomyslnosti. Avšak to proti státu za nadutost, proti knížeti za potupu se považovalo, že se chlubil, že vládu v své moci měl a Vespasianovi ji daroval. Ostatně nenávisť skrývali ²⁾, veřejně pochlebovali. S mnohými čestnými slovy Mucianovi znamení vítězství ³⁾ v občanské válce dána byla: avšak výprava proti Sarmatům se předstírala. Mimo to obdržel Primus Antonius odznaky consulatu, Cornelius Fuscus a Arrius Varus odznaky praetury. Potom na bohy si vzpomněli; uzavřelo se, aby Capitolium zase se vystavělo. A to vše ponavrhoval zvolený consul Valerius Asiaticus; ostatní hlavou a rukou, někteří, jichž důstojnost znamenitá aneb duch v pochlebování vycvičen, strojenými řečmi přihlasovali. Když na vyvoleného praetora Helvidia Prisca řada přišla, dal výpověď takovou, jaká pro dobrého vladaře čestná byla, ale lži v ní nebylo, a senát ho pochválil. A ten den pro něho znamenitý byl počátkem velké nenávisti a velké slávy.

5. Poněvadž již po druhé ¹⁾ o muži se zmiňuji, o kterém ještě častěji mluviti budu, záhodno se mi býti zdá, abych jeho život a snahy, a jaký osud měl ²⁾, krátce vykládal. Helvidius Priscus, z venkovského městečka Italie ³⁾ a otce Cluvia, který prvním centurio-

nem jedné legie byl⁴⁾), pocházeje, své výtečné vlohy již v mladounkém věku vyšším studiím věnoval, nikoli aby, jako mnozí to dělávají, slavným jmenem lenivou zahálku zakrýval, nýbrž aby proti náhodám se opatře obecné správy se uchopil. Učitelův philosophie následoval těch, kteří jenom to za dobro, co šlechetné, jenom to za zlé, co nešlechetné jest, moc, vznešený rod a ostatní zevnější věci ani za dobro ani za zlé nepovažují⁵⁾. Když ještě jenom bývalým quaestorem byl, za zetě od Paeta Thrasey zvolen byv z povahy svého tchána nic tak si neosvojil jako jeho svobodomyslnost, co občan, senator, manžel, přítel, ve všech povinnostech života stálý, v dobrém vytrvalý, proti bázni pevný jsa a bohatstvím opovrhuje.

6. Některým se zdálo, že po slávě příliš bažil, poněvadž i moudří žádosti slávy nejpozději se vzdávají. Za příčinou pádu tchánova do vyhnanství poslán byl; jak za panování Galbova se navrátil, hned k tomu se chystal, aby Marcella Epria. udavače Thraseova. obžaloval. Tato msta, nejisto jestli více odvážlivá než spravedlivá, senát na strany rozdělila: neb kdyby Marcellus padl, hejno vinných se poráželo. Z počátku byl boj tnhý, co výtečné řeči obou stvrzují. Později, poněvadž vůle Galbova pochybná byla a mnozí senatorové snažně za to ho prosili, upustil Priscus, z čeho, jak to u lidské povahy bývá, rozličné řeči vznikly, poněvadž jedni jeho mírnost chválili, druzí jeho stálost pohřešovali.

Ostatně téhož dne, kterého o vládě Vespasianové se hlasovalo, uzavřelo se, aby ku knížeti poslové poslání byli. Z toho mezi Helvidiem a Epriem ostrá hádka povstala. Priscus, aby jmenovitě od přísedících úředníkův voleni byli, Marcellus s vyvoleným consulem tajné hlasování navrhoval.

7. Avšak horlivost Marcellovu vlastní stud popichoval, aby se, kdyby jiní zvoleni byli, nezdálo, že

si ho málo všimají. Znenáhla hádajíce se k dlouhým a nepřetrženým a ostrým řečem se dostali, když Helvidius se tázal, proč Marcellus úsudek úředníkův tak se bojí? že má peníze a výmluvnost, kterými mnohé by předčil, kdyby ho upomínka nešlechterností netrápila. Losem a tajným hlasováním povaha že se nepoznává; hlasování a posuzování senatu že proto zavedeno jest, aby do života a pověsti každého vniklo. Že to státu k prospěchu a Vespasianovi ke cti slouží, aby mu nejzachovalejší mužové, které senát počítá, vstříc šli, kteří by slušnými řeči uši císařovy napustili. Vespasianus že přítelem Thrasy, Sorana, Sentia byl, jichž žalobníci by se, třeba se netrestali, před něho staviti neměli. Tonto volbou senatu že se císař jako upozorní, kterých si má vážiti, kterých se má varovati. Nejlepším nástrojem dobré vlády že jsou dobří přátelé. Proto aby Marcellus na tom přestal, že Nerona k zahubení tolika nevinných přiměl; aby užíval odměn a beztrestnosti, ale Vespasiana aby lepším přenechal.

8. Marcellus odpovídal, že Helvidius nebojuje proti jeho návrhu, nýbrž že vyvolený consul to ponavrhoval podle starých příkladův, které los pro poslanství ustanovily, aby se šmejdům a nepřátelství brány neotvíraly. Že není příčiny, aby stará zařízení z obyčeje vycházela aneb aby pocta knížeti vzdaná někomu potupu působiti měla; k holdování že každý postačuje. Toho že spíše chrániti se mají, aby tvrdošíjností některých mysl při nastoupení vlády ještě nerozhodnutá a i tvář a řeči všech pozorující drážděna nebyla. Že se pamatuje na časy, v kterých se zrodil, jakou správu říše otcové a dědové¹⁾ zařídili; dřívějším časům že se obdivuje, dle přítomného že se řídí; dobrých císařův že od srdce si přeje, jakékoliv snáší. Thrasya že nikoli více za příčinou jeho řeči jako rozhodnutím senatu utracen byl: zuřivost Neronova že

takovým klamem ²⁾ lidstvu se posmívala a jemu právě tak hrozná byla jako jiným vyhnanství. Konečně ať co do stálosti a zmužilosti Helvidius s muži, jako Cato a Brutus byli, se porovnává: on že údem byl onoho senatu, jenž zároveň s ním otročil. Také Priscovi že radí, aby nad vladaře se nepovznášel, aby Vespasiana, starce vítězného a otce synův dospělých předpisy neobmezoval. Jak nejhorším císařům vláda neobmezená, tak třebas výtečným jistá míra svobody se líbí. Tato slova s velikou prudkostí s obou stran pronesená, rozličně působila. Ta strana zvítězila, která chtěla, aby poslové raději losem se volili, poněvadž i nestranníci k tomu se přičiňovali, aby obyčej se zachoval. Též nejslavnější senatorové tamtéž se klonili bojíce se nenávisť, kdyby sami zvoleni byli.

9. Jiná rozepře následovala. Praetorové státní pokladnice (neboť tenkrát státní pokladnice od praetorův se spravovala) nad obecní chudobou si nařikajíce žádali, aby vydání se zmírnilo. Tuto starost consul vyvolený pro velikost obtíže a nesnadnost pomoci knížeti přenechával. Helvidius míní, že dle nálezu senatu jednati se má. Když consulové hlasy sbírali, zakročil tribun lidu Volcatius Tertullinus, aby v tak důležité věci v nepřítomnosti knížete ničeho se neustanovovalo. Helvidius navrhl, aby Capitolum na obecné útraty zase se vystavělo a Vespasianus aby vypomohl. Tento návrh nejmnějším mlčením, na to zapomenutím pominuli: někteří si naň zpomněli. ¹⁾

10. Na to Musonius Rufus na Publia Celera si vyjel, kterého vinil, že Bareu Sorana křivým svědectvím zničil. Zdálo se, že tímto vyšetřováním nenávisť proti udavačům se obnovuje. Avšak obžalovaný, poněvadž nepatrný a vinný byl, chrániti se nemohl: neboť památka Soranova byla svatá; Celer byl veřejný učitel filosofie, později svědek proti Bareovi, zrádce a rušitel přátelství, ačkoliv za učitele přátelství se vy-

dával ¹⁾. K líčení pře nejbližší den zasedání se ustanovil. Avšak všichni byli víc žádostivi, co as Priscus a Marcellus a jiní, jichž myslí k pomstě pobouřeny byly, než co Musonius aneb Publius dělati budou.

11. Za takého stavu věcí, co nesvornost mezi otci, rozhořčenost u překonaných ¹⁾ panovala, vítězové žádné vážnosti nepožívali a zákonův a knížete v obci nebylo, vtáhl Mucianus do města a všechnu moc si osvojil. Moc Prima Antonia a Vara Arria byla zničena, ano Mucianus hněv svůj proti nim špatně tajil, ačkoliv ho obličejem skrýval. Avšak lid, důvtipný jsa u vypátrání nepřátelství, k němu se obrátil a přidal. Jen o jeho přízeň se ucházeli, jemu se kořili. Sám k tomu dopomáhal provázen jsa ozbrojenými, z jednoho paláce do druhého, z jedné zahrady do druhé se stěhuje, nádherou, vystupováním a stráží moc císařovu sobě osvojoval, jenom jmena neužíval. Největší strach způsobilo zavraždění Calpurnia Galeriana. Ten byl syn Gaia Pisona ²⁾ a ničeho nepodnikl; ale jeho slavné jmeno a něžná krása slovem lidu se velebila; také někteří, poněvadž město posud zbouřeno bylo a z nových pověstí se radovalo, ve svých marných řečech vládu mu prisuzovali. Na rozkaz Mucianův vojenskou stráží obklopen a, by jeho smrt v městě samém příliš nápadná nebyla, u čtyřecátého milníku ³⁾ od Říma na Appické silnici ⁴⁾ rozseknutím žil usmrčen byl. Julius Priscus, za Vitellia praefect praetorských cohort, sám si život vzal, více ze studu než nutnosti. Alfenius Varus ⁵⁾ svou zbabělost a hanbu přežil. Neboť ⁶⁾ Asiaticus ⁷⁾ (propuštěnec) zle nabytou moc smrtí otrockou ⁸⁾ zaplatil.

12. Za týchž dnů město rostoucích pověstí o porážce v Germanii doslýchalo, anižby se rmoutilo; že vojska poražena, zimní ležení legií vydobyta byla, Gallia odpadla, o tom se nemluvalo jak o neštěstí. Z jakých příčin tato válka vznikla, jak velikým zbouřením,

cizích i spojených národův se roznítila, obšírněji vylóžím. Batavové pokud za Rýnem bydleli, k Chattům patřili, ale za příčinou domácího zbouření vyhnáni byvše na nejzazším a neobývaném pobřeží Gallie a zároveň na ostrově vedlé ležícím se usadili, který z předu moře, řeka Rýn ze zadu a s obou stran obteká¹⁾; také mocí Římanův, spolčení jsouce se silnějšími, seslabeni nebyli, nýbrž jen mužstvo a zbraň říší poskytovali²⁾; dlouhými válkami v Germanii se vycvičivše po Britannii svou slávu zvětšili, kam jejich cohorty, dle starého obyčeje od nejvznešenějších krajanův vedeny jsouce, přeplaveny byly. I doma vybranou jízdu měli, která v plování výtečně cvičena jsouc se zbraní a koňmi v nepřetržených řadách přes Rýn plavala.

13. Julius Paulus a Julius Civilis¹⁾, z rodu královského pocházejíce, dalece nad ostatní vynikali. Paula Fontejus Capito²⁾, nepravě z odboje ho vině, zavraždil. Civilis spontán, k Neronovi poslán a od Galby za nevina uznán byl, ale za Vitellia zase do nebezpečenství upadl, poněvadž vojsko smrti jeho žádalo. Proto jeho rozhořčenost a naděje z našeho neštěstí. Avšak Civilis mnoho chytřejší jsa než to u barbarův bývá a za příčinou podobného zohyzdění obličeje³⁾, Sertoriu⁴⁾ aneb Hannibalu se rovnaje, aby se proti němu co nepříteli nevystoupilo, kdyby veřejně od římského národu odpadl, přátelství k Vespasianovi a náklonnost k jeho straně předstíral; a v skutku obdržel list od Prima Antonia, v kterém se vyzýval, by pomocná vojska pro Vitellia sebraná odvrátil a pod záminkou nepokojův germanských legie zdržoval. Totéž Hordeonius Flaccus ústně radil z náklonnosti k Vespasianovi a ze starosti o stát, kterémuž záhuba hrozila, kdyby se byla válka obnovila a tolik tisíc ozbrojených do Italie vtrhlo.

14. Proto Civilis k odpadnutí odhodlán jsa, ale

zatím svůj pravý úmysl skrýváje a ostatní dle výsledku rozhodnutí chtěje takto nepokoje započal: na Víteliův rozkaz Batavův mládež k odvodu se svolávala, který sám o sobě dosti obtížný úřadníci svou lakotností a marnotratností ještě obtížnějším činili, starce nebo neschopné sbírajíce, aby je za peníze zase propouštěli. Nedospělí pak hoši krásného těla (neb tam hoši větším dílem štíhlí bývají) k prznění se odváděli. To způsobilo rozhořčenost; a strůjci umluveného odboje přiměli lid k tomu, že odvodu odepřel. Civilis náčelníky a nejodhodlanější z lidu pod záminkou hodův do jistého svatého háje svolal a když viděl, že nočními radovánkami se rozjařili, chválou a slávou národa počav bezpráví a loupeže a ostatní nehody otroctví počítal. Neboť že se nepovažují za spojence jako jindy, nýbrž za otroky. Kdy přichází legat, třebas s obtížným komonstvem a zpupnou mocí vojenskou? prae-fectům a centurionům že se svěřují; ty když kořistí a krví nasýtí, že jiní přicházejí a nových způsobův a rozličných jmen loupeží vyhledávají. Že nastává odvod, kterým děti od rodičův, bratry od bratrův jako navždy odlučují.

Že Římská říše nikdy v takových nesnázích nebyla a v táborech nic jiného není než kořist a starci ¹⁾. Proto aby jenom oči otevřeli a lichých jmen legií ²⁾ se nestrachoali. Sami že sílu pěchoty a jízdy mají, Germanové že pokrevně spříznění jsou a Gallové téhož si přejí. Ba že Římanům samým tato válka vhod bude ³⁾ a že nešťastný výsledek Vespasianovi budou moci přičítati: z vítězství účet že se neklade.

15. S velikou pochvalou slyšán byv dle barbarského způsobu obvyklým zaklínáním je zavázal. K Caninefatům byli poslové posláni, aby se s nimi spojili. Tento národ obývá v části ostrovu; rodem, řečí a udatností Batavům se vyrovnává, co do počtu menší jest. Na to přilákal tajnými posly Britannská pomocná

vojska, cohorty Batavův¹⁾, do Germanie, jak jsme dříve podotkli,²⁾ poslané a toho času v Mogontiacu³⁾ se zdržující. Mezi Canninefaty byl Brinno, muž drzé odvážlivosti a slavného rodu. Jeho otec mnoho nepřátelského si dovolil a směšným výpravám Gaiovým⁴⁾, anižby trestán byl, se posmíval. Proto samým jmenem odbojné rodiny se zalíbil a dle obyčeje národu na štít posazen, na ramena nescoucích ho pozdvížen a tak za vůdce zvolen byl. I hned Frisy⁵⁾, národ zarýnský, povolav vrazil do zimního ležení dvou cohort nejblížešního moři. Vojínové útoku nepřátel nepozorovali a by ho i byli pozorovali, neměli dosti sil, aby nepřítel zahnali. Tedy ležení dobyto a vydrancováno bylo. Nato těkávé a jako v míru roztroušené pakostníky a kupce římské přepadají. Zároveň tvrzím záhubou hrozili, které, poněvadž jich chrániti nemohli, praefectové cohort zapálili. Prapory cohort a manipulův a vojínové, kteří se v jižní části ostrovu scházejí, pod primipilarem⁶⁾ Aquiliem měli více jmeno vojska než aby skutečným vojskem byli: neboť Vitellius, když jádro cohort byl odvedl, z nejblížeších dědin Nerviův⁷⁾ a Germanův⁸⁾ línou a neschopnou tlupu lidí zbraní obtížil.

16. Civilis zato maje, že lstivě jednati musí, sám praefecty káral, že tvrze opustili, že on s cohortou, které velí, zpouu Canninefatův potlačí; oni aby každý do svého ležení se navrátili. Že v této radě lešť vězí, roztroušené cohorty snadněji se potlačí a že nikoliv Brinno, nýbrž Civilis vůdcem této války jest, bylo patrné, poněvadž pomalu znamení toho se objevovala, kterých Germanové, národ válek milovný, déle netajili. Když lešť málo prospívala, k násilí přešel Canninefata, Frisy a Batavy každé zvlášť sestavil do tlup. Naproti nim byl náš šik sestaven nedaleko řeky Rýnu; také lodi byly proti nepříteli obráceny, jež po zapálení tvrzí tam k břehu byly přirazily. Ještě se dlouho nebojovalo, a Tungrův cohorta k Civilovi přešla i vojínové

náhlou zradou poděšení jak od nepřátel tak od spojencův vraždění byli. Tatáž nevěrnost i u lodí. Díl veslařův, kteří Batavové byli, jako z nekušenosti lodníkům a bojovníkům v konání povinností překážel; pak protivný směr vzali a zadky lodí k nepřátelskému břehu obrátili. Konečně kormidelníky a centuriony, kteří toho neschvalovali, vraždili, až celé loďstvo čtyři a dvacet lodí čítající přešlo aneb zajato bylo.

17. Slavné bylo toto vítězství na okamžik, pro budoucnost prospěšné; zbraň a lodi, kterých dříve neměli, sobě získavše, po Gallii a Germanii velikou slávou co původcové svobody se velebili. Germanie hned posly vyslala pomoc nabízejíc. O spojení-se s Gallii Civilis lstí a dary snažně se zasazoval, zajaté praefecty cohort domů posílaje, cohortám dle libosti buď odejítí nebo zůstatí dovoluje. Těm, kteří by zůstali, čestnou službu, oněm, kteří by odejítí chtěli, kořist římskou nabízel. Zároveň jim v tajných rozmluvách připomínal nehody, svízele, které po tolik let snášeli, bídné otroctví mírem nazývající. Že Batavové, ačkoli daní neplatí, proti společnému pánu zbraně se chopili. Že v první bitvě Říman rozprášen a poražen byl. Co teprva, kdyby Gallie jarmo svrhly? neb jaká moc leží v Italii? že krví provincií provincie se podmaňují. Na porážku Vindicovu aby nemyslili ¹⁾: Batavskou jízdu že Aeduové ²⁾ a Arvernové ³⁾ potření byli; mezi Verginiovým ⁴⁾ vojskem Belgové byli a že, uváží-li se věc dobře, Gallie vlastními silami klesla. Nyní že všichni tutěž úlohu mají a mimo to i vojenskou kázeň, která dříve snad jen v římském táboře se nacházela. S nimi že spojeny jsou staré cohorty, od kterých nedávno Othonovy legie poráženy byly. Nechtě Syrie ⁵⁾ a Asie a východní země králům zvyklé jsouce otročí: v Gallii že ještě mnozí žijí, kteří před placením daní se zrodili ⁶⁾. Zajisté, že onehdy ⁷⁾ po porážce Quintilia Vara ⁸⁾ otroctví z Ger-

manie vypuzeno bylo a že nikoli císař Vitellius, nýbrž Caesar Augustus k boji vyzván byl. Svoboda že od přírody i němým zvířatům propůjčena, udatnost zvláštním majetkem lidí jest. Bohové udatné podporují. Proto aby nezaměstnaní na zaměstnané, čerství na umdlené udeřili. Co jedni Vespasiana, jiní Vitellia podporují, že proti oběma jednati volno.

18. Tak o Gallii a Germanii se snažil a kdyby jeho úmysl se býval podařil, vládu nad nejsilnějšími a nejbohatšími národy by si byl získal. Ale Flaccus Hordeonius první podniknutí Civilova podporoval tváře se nevědomým. Když rychlí poslové zprávy přinášeli, že ležení vydobyto, cohorty poraženy a římské jméno z ostrova vypuzeno jest, poručil legatovi Muniovi Lupercevi (který v čele dvou legií v zimním ležení stál), aby proti nepříteli vytáhl. Luperceus poslal legionary z téhož, Uby z nejbližšího ležení a Treverskou jízdu nedaleko ležící rychle přes Rýn, připojiv jim jízdeckou tlupu Batavův, která ačkoliv už dávno svedena byla, předc věrnost předstírala, aby Římany v samé bitvě zradce svou zradou tím větší zásluhu si získala. Civilis prapory zajatých cohort obklopen jsa, aby jeho vojín slávu právě získanou před očima měl a nepřítelé upomínkou porážky se děsili, své matce a sestrám a zároveň ženám a malým dětem všech poručil, aby se vřadu postavily, aby tak k vítězství povzbuzovaly aneb aby se jich poražení styděly. Jak medle zpěv mužův a nářek žen šikem se rozlehl, od legií a cohort nikoliv stejný křik se neozýval. Batavův jízdecká tlupa levé naše křídlo svým přechodem obnaživši hned do nás se dala. Avšak legionar, ačkoliv jeho postavení povážlivé bylo, předc zbraň a šik udržoval. Pomocná vojska Ubiův a Treverův, hanebným útekem se rozprášivše po celé rovině tékala. Na ta Germanové se vrhli a legie zatím do ležení se utekly, které „Ležením starým“ se nazývalo. Praefect jízdecké tlupy

Batavův Claudius Labeo, za příčinou domácího zápasu s očkem jsa Civilovým, aby zavražděný u krajanův nenávisti mu nezpůsobil aneb, kdyby doma zůstal, semene nesvornosti nerozséval, k Frisům zavezen byl.

19. Za týchž dnů cohort Batavských a Canninefatských, co na Vitelliův rozkaz do města táhly, posel od Civila poslaný dohonil. I hned zpupností a drzostí se nadmuly a daru z milosti odměnou za cestu, dvojnásobného žoldu a aby počet jezdcův rozmnožen byl, což Vitellius vše byl přislíbil, žádaly, ne aby toho dosáhli, nýbrž aby měli příčinu odboje. A Flaccus tím, že mnoho povolil, ničeho jiného nedovedl, než že drzeji toho žádali, o čem věděli, že jim toho odepře. I opovrhše Flaccem do dolejší¹⁾ Germanie táhli, aby se s Civilem spojily. Hordeonius svolav tribuny a centuriony radil se s nimi, má-li neposlušné mocí zdržeti. Nato za příčinou své přirozené nečinnosti²⁾ a bázlivosti svých pomocníkův, které pochybné smýšlení pomocných vojsk a legie náhlým odvodem doplněné děsily, uzavřel, že vojína v ležení podrží: později, poněvadž toho litoval a titěž jej obviňovali, kteří mu dříve radili, psal, jakoby následovati chtěl, legatovi první legie Herenniovi Gallovi, který v Bonně ležel, aby Batavům přechod přes Rýn zamezil; on že s vojskem ze zadu je stíhati bude. I mohli se potlačiti, kdyby tu Hordeonius, tam Gallus, s obou stran svá vojska vypravivše, do prostředka je byli vzali. Flaccus upustil od předsevzetí a v jiném listu Galla napomenul, aby pryč táhnoucích neznepokojoval. Z toho vzniklo podezření, že vůlí legatův válka se podněcuje a všecko, co se bylo přihodilo aneb čeho se báli, nikoliv nečinností vojína ani mocí nepřátel, nýbrž podvodem vůdců se děje.

20. Batavové, když ležení Bonnskému se blížili, posla napřed vypravili, aby Herenniovi Gallovi vůlí cohort sdělil: že s Římany, pro které tolikráte byli

bojovali, žádné války nevedou: nýbrž že dlouhou a marnou vojenskou službou umdleni jsouce po otčině a pokoji touží. Nepostaví-li se jim nikdo v cestu, že na svém pochodu žádné škody nenadělají; pakli zbraní proti nim se vystoupí, že mečem cestu si proklestí.“ Váhajícího legata vojínové přiměli, aby štěstí válečného zkusil. Tři tisíce legionářův a naspěch sebrané cohorty Batavské a zároveň zástup venkovanův a pakostníkův bojácny sice ale, dokud nebezpečenství nehrozilo, drzý, se všech stran se vyřítily, aby Batavy počtem slabší obklopily. Tito staří a vycvičení vojínové jsouce, do tříhranův se postavili a tak na všech stranách hustě po hromadě stojíce i z předu i ze zadu i ze stran bezpečni byli. Tak tenký náš šik prorazili. Jakmile Belgové ustupovali, legie zahrnuta byla a všickni k příkopu a branám rychle se hnali. Tam byla největší porážka: naplněny těly příkopy; ale ne jenom vražděním a ranami, nýbrž větším dílem i pádem a vlastními střelami hynuli. Vítězové osadě Agrippinské se vyhnuvše ničeho nepřátelského na ostatním svém pochodu nepodnikli a Bonnskou půtku tím omlouvali, jakoby, když žádaný mír jim se byl odepřel, jen sebe samy byli hájili.

21. Civilis po příchodě starých cohort již vůdcem dostatečného vojska se stav ale ještě rozhodnut nejša a moc římskou uvažuje, všechny přítomné Vespasianovi přísahou zavázal a k dvěma legiím, které v poslední bitvě poraženy byvše do „Starého Ležení“ se byly odebraly, posly vypravil, aby tutéž přísahu složily. Dána jim odpověď, že rady ani zrádce ani nepřátel neužívají: že Vitellius jejich císařem jest, kterému věrnost a zbraň až k poslednímu vzdechnutí udrží, proto aby Batavský přeběhlík o římském státu nerozhodoval, nýbrž zasloužený trest za svůj zločin očekával.“ To když Civilovi zvěstováno bylo, rozhořev zlostí veškerý národ Batavský k zbraní povolal.

S ním se spojují Bructerové¹⁾ a Tencterové²⁾ a Germanie posly ku kořisti a slávě vyzvána byla.

22. Proti těmto sbíhajícím se hrozbám války legátové legií Munius Lupercus a Numisius Rufus příkopy a hradby upevňovali. Stržena díla dlouhého míru, nedaleko ležení jako venkovské město vystavená, aby nepříteli ku prospěchu nesloužila. Avšak málo o to postaráno bylo, aby se tamější zásoby do tábora svezly; nechali jich rozkrasti. A tak v několika dnech svévolně se strávilo, co by v nouzi na dlouhý čas bylo postačilo. Civilis s jádrem Batavův v středu stoje oba břehy Rýnu, aby pohled tím strašnější byl, zástupy Germanův naplnil, co jízda po rovině přijížděla. Zároveň lodi proti proudu se hnaly. S jedné strany prapory starých cohort, s druhé znaky zvířat z hájův a lesův vzaté, jak každý národ dle svého zvyku do bitvy chodíval, — smíšený zjev války občanské a zahraničné oblehnuté poděsil. Mimo to rozsáhlost ohrady, kterou, ačkoliv pro dvě legie založena byla¹⁾, sotva 5000 ozbrojených chránilo, oblehajícím naděje dodávala. Avšak množství pakostníkův, kteréž se tam za příčinou nepokojův bylo sešlo, ve válce vypomáhalo.

23. Ležení dílem na pahrbek znenáhla vystupovalo, dílem s roviny přístupné bylo. Neboť Augustus doufal, že se tímto ležením Germanové oblehati a stíhati budou, ale na tu nehodu nikdo nepomyslel, že jednou sami přijdou, aby naše legie oblehali. Proto ani místu ani upevnění patřičné pozornosti nevěnovali, branná moc že postačí myslíce. Batavové a Zarýnští, aby rozdělená udatnost patrněji se objevila, každý národ pro sebe se postaví, zdaleka dráždíce. Na to když větší část šípův ve věžích a cimbuřích hradeb bez účinku vězela a oni s hůry kamením škodu brali, křičíce útokem na hradby hnali, větší část žebříky přistavivši, jiní po přístřeších z štítův udělaném lezouce. A již někteří na hradby vylezali, když meči a štíty

svrženi byvše koly a kopími zasypáni byli, jsouce z počátku příliš divocí a v štěstí nemírní. Avšak tenkrát ze žádosti kořisti i neštěstí snášeli. Také vojenských strojův, kterých dříve neužívali, zkusili. Sami sice žádné důmyslnosti nemají: přeběhlci a zajatí je učili trámy na způsob mostu sestavovati, na to na podložených kolečkách postrkovati tak, že jedni nahoře stojíce jako s hradby bojovali, jiní uvnitř skryti jsouce hradby podkopávali. Avšak kameny prakem vyhozené nemotorné dílo toto rozdrtily. Na ty, kteří pleteniny a přístřeší ve způsobě loubí připravovali, hořící oštěpy z prakův se házely a mimo to dobyvatelé sami ohněm stfháni byli¹⁾, až od násilí upustivše na tom se ustanovili, že počkají vědouce, že uvnitř potrava jen na několik dní a mnoho nebranného lidu se nalezá. Zároveň za příčinou nedostatku na zrádu a nestálou věrnost otrokův a příhody války se spolehali.

24. Flaccus dověděl se mezi tím o obléhání tábora a vyslav po Gallii posly, aby pomocná vojska svolali, vojíny z legií vybrané legatovi osmnácté legie Dilliovi Voculovi odevzdal, aby podle řeky co možná nejrychleji táhl; sám v lodi jel jsa churav na těle a vojínům nenáviděn. Neboť dosti zřejmě reptali: „že z Mogontiaci cohorty Batavův pustil, že se stavěl, jakoby podniknutí Civilova nepozoroval, že Germany na pomoc povolal. Že ani pomocí Prima Antonia ani Mucianovou Vespasianus více se nezmohl. Patrná nenávisť a zbraň zřejmě zapuditi se může: ale podvod a leť že jsou skryty a že se jim vyhnouti nelze. Civilis stojí naproti a chystá se k boji; Hordeonius že z ložnice a z lože velí vše, co koliv nepříteli prospívá. Že tolik ozbrojených zástupův nejudatnějších mužů jedním nemocným starcem se řídí. Proto aby raději zrádce zabili a tak své štěstí a svou udatnost zlověstného znamení zbavili¹⁾.“ Takovými řečmi vespolek rozdrážděné rozpálil mimo to list od Vespasiana

přinesený, který Flaccus, poněvadž ho skrýti nemohl, před shromážděným vojskem četl, načež ty, kteří ho přinesli, svázané k Vitelliovi poslal.

25. Tím se myslí upokojily, přišlo se do zimního ležení první legie¹⁾. Tamější vojín jsa ještě více rozhořčen vinu porážky na Hordeonia uvaloval: „že na jeho rozkaz s Batavy se srazili, jakoby legie z Mongontiaci následovaly; že téhož zradou poraženi byli, poněvadž žádná pomoc se nedostavila. Že to ostatním vojskům neznámo jest, ba ani císaři že se to neoznámilo, kdežto pomocí tolik provincií nenadálá zpronevěřilost potlačena býti mohla.“ Hordeonius opisy všech listův, v kterých po Gallích, Britanii a Hispanii za pomoc byl prosil, vojsku předčítal a velmi zlý zvyk zavedl, že listy praporečnickům legií odevzdával, kteří je dříve vojínům než vůdcům předčítali. Na to ze zbouřených jednoho svázati kázal, více aby svého práva použil, než že jenom jeden vinen byl. Z Bonny táhlo vojsko do Agrippinské osady; pomocná vojska Gallův, kteří z počátku římskou říší horlivě podporovali, přibývala: brzy na to, když Germanové se zmáhali, největší jich část proti nám se zbrojila za příčinou naděje svobody a ze žádosti panování,²⁾ ažby jarmo otroctví svrhli. Rozhořčenost legií doutnala, anižby jim vazba jednoho vojína strachu byla nahnala. Ba tentýž onen i samého vůdce ze souvědomí vinil, jakoby co posel mezi Civilem a Flaccem a co svědek pravdy nepravým obviněním zničen býti měl. I vystoupil na tribunal Vocula, muž podivuhodné odhodlanosti a kázal, aby se vojína chopili a křičícího k smrti vedli; a vskutku co zle smýšlející se strachovali, ti nejhodnější rozkazův poslouchali. Když pak na to jednohlasně Voculy za vůdce žádali, Flaccus jemu velení odevzdal.

26. Avšak nesvorné myslí mnohé věci popuzovaly, nedostatek žoldu a obilí a zároveň Gallie zpěčující

se vojsko odváděti a daň platiti; Rýn, který za příčinou suchosti v oněch krajinách neznámé s těžší lodi nesl; skrovný dovoz potravy, stráže po celém břehu rozstavené, aby Germanům přechod zamezily a pro touž příčinu méně zemských plodův a více takových, kteří jich potřebovali. Nezkušený i nedostatek vody za zlé znamení považovali, jakoby nás i řeky a staré ochrany říše opouštěly. Co v míru příhodou nebo přirozenou věcí, to tenkrát osudem nebo hněvem boha se nazývalo.

S příšlymi do Novesia ¹⁾ šestnáctá legie se spojila. Voculovi co pomocník přidán legat Herennius Gallus ²⁾, však neodváživše se proti nepříteli táhnouti v městě, které Gelduba ³⁾ se nazývalo, táborem se položili. Tam sestavováním šiku, upevňováním a stavěním hradeb a ostatními vojenskými pracemi vojína tužili. A aby kořistí k udatnosti se podněcovali, do nejbližších dědin Gugernův ⁴⁾, kteří s Civilem se byli spojili, vojsko od Voculy vedeno bylo. Část s Herenniem Gallem zůstala nazpět.

27. Náhodou loď nedaleko ležení, obilím obtíženou, když v mělčině uvázla, Germanové na svůj břeh tahali. Toho netrpěl Gallus a vyslal jednu cohortu na pomoc. Ale i počet Germanův se rozmnožil a poněvadž znenáhla pořád větší pomoc přicházela, půtka se strhla. Germanové po veliké ztrátě našich loď nám vyrvali. Poražení, co tenkrát zvykem se stalo, nikoli sebe ze zbabělosti, nýbrž legata ze zrady vinili. Vytáhše ho ze stanu, roztrhavše jeho oděv, zmrskavše jeho tělo ptali se ho, za jakou cenu, s kterými společníky vojsko prodal. Uvalila se zase nenávisť na Hordeonia. Tohoto původce lsti, onoho jeho pomocníkem jmenují, až vyhrůžkami smrti postrašen, sám Hordeoniovi zrádu vytýkal; i byl svázán a teprv po příchodě Voculy propuštěn. Tento druhého dne původce vzpoury usmrtiti kázal. Takou měrou ne-

zbednost a povolnost u tohoto vojska se střídaly. Sprostý voják byl bez vší pochybnosti Vitelliovi věren, co bylo znamenitějšího k Vespasianovi se klonilo. Odtud toto střídání zločinův a odprav, poslušnosti a zuření tak, že zkrocení býti nemohli ti, kteří trestání býti mohli.

28. Civila pak veškerá Germanie nesmírnými posilami sesilňovala, utvrdivši svazek ten zastavení nejvznešenějšími. Onen kázal, aby každý sobě na blízku zemi Ubiův¹⁾ a Treverův²⁾ plenil a jiný zástup aby řeku Mosu přešel a Menapy³⁾ a Moriny⁴⁾ a nejzazšími krajinami Gallie potřásal. S obou stran se kořistilo, nejzuřivěji v zemi Ubiův, poněvadž jsouce národem Germanského původu otčiny se odřekše římským jmenem Agrippinští se nazývali. Jejich cohorty byly ve vsi Marcoduru⁵⁾ poraženy, příliš nepozorně si počínajíce, poněvadž od břehu vzdáleny byly. — Ale Ubiové také nemeškali a v Germanii kořistili, z počátku bez úrazu, později byli obklíčeni a vůbec po tu celou válku více věrni než šťastni byli. Po porážce Ubiův Civilis, jsa mocnější a výsledkem svého podniknutí odvážlivější, k oblehání legií doháněl, rozestaviv stráže, aby žádná tajná zpráva o blízké se pomoci nepronikla.

Stroje a stavění jich svěřil Batavům: Zarýnským, kteří půtky si přáli, kázal, aby šli a hradby strhli a když zahrnání byli, aby půtku obnovili, poněvadž lidu nazbyt bylo a ztráty se tedy nedbalo. Ani noc bitvy neukončila.

29. Snesše kolem dříví a zapálivše je hodovali a jak každý vínem se rozpálil, s marnou odvážlivostí do bitvy se hnal. Neboť jejich střely pro tmu bez účinku litaly: ale Římané šik Germanův před sebou viděli a jestliže kdo odhodlaností nebo odznaky vynikal, na toho měřili. To když Civilis znamenal, kázal, aby se oheň zhasil a celý boj v tmu se zahálil. Tu

teprv byl hluk rozmanitý, náhody nejisté a žádný neviděl, kam má házetí a kdy se má uhnouti. Odkud křik zavzněl, tam těla obraceli, tam luky měřili. Nic nezpomáhala udatnost, náhoda vše v zmatek uváděla a často střelami zbabělých nejudatnější padali. U Germanův jevila se slepá zuřivost: vojín římský v nebezpečenství zkušený okovanými koly, těžkými kameny marně neházel. Kde hlas dorážejících aneb přistavené řebříky nepřitele do rukou byly daly, toho štítý svrhovali a potom kopím po něm házeli; mnohé na hradby vylezší dykami sbodali. Tak noc ztrávivše ve dne k nové pūtce se chystali.

30. Batavové vystavěli věž dvoupatrovou, tu když k hlavní bráně (neboť totož místo bylo nejrovnější) se blížila, silnými kládami proti ní vystrčenými a trámy do ní vraženými prolomili s velkou ztrátou stojících na ní. Proti poděšeným náhlým a šťastným výpadem bojováno. Zároveň legionáři zkušeností a zručností vynikající ještě více připravovali. Zvláštního strachu nahnal stroj pověšený a kývající se, jehož náhlým spuštěním před očima svých jednotliví aneb více nepřátel vzhůru vzdviženo a převahou do ležení vyhozeno bylo. Civilis vzdav se naděje, že útokem tábora dobude, zase tiše se rozložil, posly a sliby věrnost legií podkopává.

31. To se dalo v Germanii před bitvou cremonskou, o jejímž výsledku list Prima Antonia je poučil; přiloženo bylo nařízení Caecinovo. A praefect cohorty z poražených, Alpinus Montanus, osud své strany, sám jsa přítomen, potvrdil. Tím myslí rozličně byly pohnuty. Pomocná vojska z Gallie ani lásky ani nenávisti k žádné straně necítíce a bez nadšení sloužíce, jakmile od praefectův vybídnta byla, hned od Vitellia odstoupila; starý vojín váhal. Avšak když ho Hordeonius Flaccus nutil a tribunové vybízeli, přísahal, ani zrakem ani srdcem dosti nepřisvědčuje; a co ostatní

slova přísahy říkali, jmeno Vespasianovo váhající aneb slabým mumláním a nejvíce mlčením pomíjeli.

32. Na to list od Antonia Civilovi zasláný a před shromážděným vojskem čtený podezření vojínův vzbudil, jakoby k spojenci strany a v nepřátelském úmyslu proti Germanskému vojsku¹⁾ sepsán byl. Jak medle zpráva do ležení Geldubského přišla, i tam totéž se mluvilo a jednalo a Montanns byl s rozkazy k Civilovi poslán, aby od války upustil a nepřátelských úmyslův nepravou zbraní neskrýval: předsevzal-li si Vespasiana podporovati, že svému podniknutí za dost učinil. Na to odpověděl Civilis z počátku opatrně: pozděj když viděl, že Montanus muž odhodlané mysli a nevotám nakloněn jest, počal žalovati na nehody, které po pět a dvacet let v římských táborech byl snášel, i vece: „Výbornou odměnu jsem za své namáhání obdržel, zavraždění bratrovo a svou vazbu a velmi zuřivá slova tohoto vojska, kterými mé smrti žádalo, a nyní právem mezinárodním nepříteli trestati chci. Avšak vy Treverové a ostatní otrocké duše, jakou odměnu za krev tolikráte prolitou očekáváte než nevděčnou službu vojenskou, věčné daně, metly, sekiry a zarputilost tyranův? Hle, já praefect jedné legie a Canninefatové a Batavové, nepatrná částka Gallů prázdne ony prostory ležení jsme vyhladili, aneb na ně obklíčené mečem a hladem doléháme. A konečně k tomuto se odváživše buď svobody si dobudeme aneb poražení titěž²⁾ budeme.“ Tak rozpáleného propustil, ale ukládal mu, aby mírnější odpověď vyřídil. Onen se navrátil, jakoby svým poselstvím ničeho nebyl pořídil; ostatní zamlčel, co se později objevilo.

33. Civilis část vojska nazpět podržev, staré cohorty a co z Germanův na blízku bylo, proti Voculovi a jeho vojsku poslal. Vůdcové byli Julius Maximus a Claudius Victor, syn z jeho sestry. Na svém pochodu vzali s sebou ležení jedné jízdecké tlupy, které v Asciburgu¹⁾

se nacházelo; a tak nenadále do ležení²⁾ přikvapili, že Vocula ani vojíny osloviti ani šik sestaviti nemohl. Jenom to, poněvadž zmatek velký byl, poručil, aby subsignani³⁾ střed upevnili. Pomocná vojska se všech stran na křídla se hrnula. Jízda se vyřítla a přijata byvši od sestavených řad nepřátel k svým nazpět ujížděla. Na to porážka, žádná bitva. A cohorty Nerviov, buď ze strachu nebo z pronevěřilosti boky našich obnažily. Tak k legiím se přišlo, které prapory ztrativše uvnitř ležení se porážely, když z nenadání novou pomocí štěstí války se obrátilo. Cohorty Vasconův⁴⁾ od Galby sebrané a tenkrátě povolané, když k ležení se blížily, uslyševše křik bojujících nepřátele do boje zabrané ze zadu přepadly a většího strachu než byl jejich počtu přiměřen, nahnaly, poněvaž jedni mysli, že od Novesia, jiní že od Mogontiacae veškeré vojsko bylo přišlo. Tento omyl dodal jim srdnatosti a co v cizí sílu důvěřovali, své nabýli. Nejudatnější pěší Batavové se porážejí: jízda ujela s prapory a zajatými, které na počátku bitvy schytali. Zabitých onoho dne na straně naší byl počet větší avšak méně bojovný; z Germanův samé jádro.

34. Žádný z obou vůdcův, stejnou vinou neštěstí zaviničích, štěstí nepoužil. Neboť kdyby Civilis větší počet vojska do bitvy byl postavil, nebylo by ho tak málo cohort obklíčiti mohlo a on by byl ležení prolomil a zničil. Vocula příchodu nepřátel nevypátral a proto, jak vytáhl, hned poražen byl; na to ve vítězství málo důvěřuje více dní marně ztrávil, než proti nepříteli vytáhl; kdyby hned a rychle na něho byl udeřil a za během událostí si byl pospíšil, obléhání legií jedním rázem mohl zrušiti. Zatím Civilis myslí obležených byl zkoušel, jakoby Římané byli prohráli a vítězství jeho straně se bylo dostalo. Prapory cohort a manipulův kolem ležení se nosily; také zajatí se ukazovali, z nichž jeden, k překrásnému činu

se odváživ, silným hlasem, co se bylo událo, pověděl a hned od Germanův probodnut byl; proto jeho výpovědi více věřili. Zároveň z plenění a zapálených venkovských statkův poznávali, že vojsko co vítěz se blíží. Na blízku ležení kázal Vocula zastaviti a ležení příkopem a násypem obehnati: aby břemena a zavazadla odložíce jen lehce ozbrojeni bojovali. Na to bitvy sobě žádající na vůdce křikem doléhali; i vyhrožovati se byli přiučili. I nepočkavše ani, ažby v šik se postavili, v nepořádku a umdlení jsouce bojovali započali. Neb Civilis byl na blízku, ne méně na chyby nepřátel jako na udatnost svých se spoléhaje. U Římanův štěstí se střídalo, a dříve nejodbojnější nyní zbabělí byli. Někteří posledního vítězství pamětlivi jsouce z místa neustoupili, do nepřitele máchali a sebe a nejbližší povzbuzovali a bitvu obnovivše ruce k obleženým vztahovali, aby příležitosti nepropásli. Oni všecko s hradeb pozorující všemi branami se vyřítili. A poněvadž právě Civilis za příčinou pádu koně shozen byl a v obou vojskách pověsti, že poraněn nebo zabit jest, se věřilo, převelikého strachu to jeho vojsku nahnalo a nepřátelům radost způsobilo. Avšak Vocula od pronásledování utíkajících upustiv hradby a věže ležení rozmnožoval, jakoby zase obléhání hrozilo a poněvadž tolikráte vítězství byl zmařil, právem v podezření ho měli, že si války přeje.

35. Nic tak naše vojsko nesoužilo jako nedostatek potravy. Povozy legií s lidem nebojovným do Novesia poslány byly, aby odtamtud po zemi obilí přivezly; neboť řeka byla v moci nepřátel. První výprava táhla bezpečně, poněvadž Civilis nebyl ještě zcela zdrav. Ten když se dověděl, že zase povozy do Novesia poslány byly a že legie k ochraně přidělené jako v nejlepším míru táhnou, málo který voják praporu se drží, zbraň na vozích se veze, a všichni dle libosti

roztroušeni jsou; v řadách na ně přirazil vyslav napřed lidi, aby mosty a úvozy obsadili. Bojováno dlouhou řadou a nerozhodně, až noc bitvu ukončila. Cohorty táhly dále do Gelduby, kde ležení tak jak dříve bylo, zůstalo a posádkou vojákův tam zůstavených stráženo bylo. Nebylo žádné pochybnosti, že na zpáteční cestě veliké nebezpečství hrozí povozníkům, poněvadž obtíženi a přestrašeni byli. Vocula připojil k svému vojsku tisíc vybraných z páté a patnácté legie, které u „Starého ležení“ obléhány byly, vojína nezakroceného a na vůdce rohořčeného. Více jich než poručeno bylo odtáhlo a veřejně na pochodu reptali, že nebudou déle hlad a úklady vůdcův snášeti. Ale ti, kteří nazpět zůstali, žalovali, že odvedením části legií opuštění jsou. Z toho vzniklo dvoje zbouření, poněvadž jedni Voculu nazpět volali, jiní se zdráhali, do ležení se vrátiti.

36. Zatím Civilis „Staré ležení“ oblehl. Vocula šel do Gelduby a odtamtud do Novesia. Civilis dobyl Gelduby, na to nedaleko Novesia v bitvě jízdného vojska šťastně bojoval. Avšak voják jak šťastím tak nešťastím k záhubě vůdcův se rozpaloval. Legie příchodem páté a patnácté sesílené žádají daru z milosti uslyševše, že Vitellius peníze poslal. Hordeonius dlouho neváhal a dal jim je jménem Vespasiana. A to bylo zvláštní potravou vzbouření. Odevzdavše se prostopášnosti a nočním schůzkám staré zášti proti Hordeoniovi obnovili a jej, anižby se který legat nebo tribun odvážil proti nim vystoupiti (neboť všechno stud noc zapudila), z ložnice vytáhli a zavraždili. Totéž Voculovi chystali, kdyby v otrockém oděvu ve tmě poznán nebyv, nebyl utekl. Když se vzbouření utišilo a strach se navrátil, centuriony s listy po obcích vyslali, aby za pomoc a zold prosili.

37. Sami, jak lůza bez vůdce prudká, bázlivá a nepečlivá bývá, když Civilis se blížil, bez rozmyslu

zbraně se chopivše, ale hned ji zase odhodivše na útěk se dali. Nehoda nesvornost zrodila, tak že ti, kteří z vojska hořejší Germanie přítomni byli, se odlučovali. Avšak přece Vitelliovy podobizny v ležení a po nejbližších obcích belgických zase postaveny byly, když Vitellius již zavražděn byl. Na to vojínové první, čtvrté a osmnácté legie na pokání se dali a Voculy poslouchali; ten je poznovu Vespasianovi přísahou zavázal a k Mogontiacu vedl, aby tam obležené vysvobodil. Oblehatelé, vojsko z Chattův, Usipiův a Mattiacův¹⁾ smíšené, již byli odtáhli nasyceni jsouce kořistí, ale nikoli bez krveprolití. Na cestě roztroušené náš voják nenadále přepadl. Ba i Treverové po svých hranicích ohrady a náspy vystavěli a s velkými porážkami s obou stran s Germany bojovali, až své výtečné zásluhy o římský národ vzbouřivše se zprznili.

38. Zatím Vespasianus po druhé a Titus nepřítomni jsouce consulat nastoupili. Město bylo truchlivo a mnohonásobnou úzkostí sklíčeno a mimo hrozící nehody nepodstatným strachem poděšeno, že Africa padla, kdež L. Piso převrat strojil. Tento spravoval provincii, nejša nikoliv myslí nepokojné: avšak poněvadž loď za příčinou zimných bouřek zdržovány byly, lůza potravu každodenně kupovati uvyklá jsouc a ze všech starostí obec jenom jedinou starost o potravu majíc, věřila čeho se bála, že dovoz se zadržuje, a Vitelliani, kteří strannického ducha ještě nebyli odložili, tuto pověst ještě šířili, ano samým vítězům tento hlas milý byl, jichž lakotnost i v zahraničných válkách nenasytnou žádná občanská válka nikdy nasytiti nemohla.

39. Prvního ledna byly v senátě, který městský praetor Julius Frontinus byl svolal¹⁾, legatům a vojskům a králům pochvala a díky vzdány; Tettiovi Julianovi²⁾ byla praetura odňata, že prý legii na stranu Vespasianovu přecházející byl opustil, a Plotiovi Gri-

phovi³⁾ dána. Hormovi⁴⁾ důstojnost rytířská udělena. A když se na to Frontinus praetury vzdal, Domitianus ji obdržel. Jeho jméno v čelo listův a nařízení se psalo, moc v rukou Mucianových spočívala, leda že Domitianus, když ho přátelé popichovali, aneb zvláštní libovольností ledacos si dovoľoval. Avšak nejvíce Mucianus Prima Antonia a Varia Arria se bál, jimž co mužům novým a slavnou pověstí a láskou vojínův znamenitým i lid přál, poněvadž po válce proti nikomu nezuřili. I roznášelo se, že Antonius Scriboniana Crassa, slavnými předky a bratrovou vznešeností⁵⁾ vynikajícího vybízeli, aby se trůnu zmocnil; a pomoc spojencův nebyla by scházela, kdyby Scribonianus toho nebyl zamítnul; který, byť i pomocníci hotovi byli, sotva přístupným byl svůdcům, tak velice nejistého výsledku se boje. Proto Mucianus Antonia nemohla ho veřejně zničit, v senátě velkými pochvalami obsypal a v tajných rozmluvách naň doléhal, podáváje mu Hispanii na levém břehu Iberu ležící, která odchodem Cluvia Rufa uprázdněna byla; zároveň jeho přátelům tribunaty a praefectury rozdával. Na to když jeho marnivou mysl nadějí a žádostí byl naplnil, jeho síly seslaboval, odesláv sedmou legii, která láskou k Antoniovi nejvíce byla zahořela, do zimního ležení⁶⁾. Také třetí legii, jejížto vojín Arriovi Variovi nakloněn byl, do Syrie nazpět poslána. Část vojska do Germanie vedena. Když tak vše, co nepokojné bylo, se odvedlo, navrátila se městu stará tvářnost a zákony a působení úřadův.

40. Toho dne, když Domitianus do senatu vkročil, o nepřítomnosti otce a bratra svého a o své mladosti málo a skromně promluvil; jeho zevnějšek byl půvabný a poněvadž jeho povaha ještě známa nebyla, časté jeho zardění za skromnost se považovalo. Když Caesar zprávu dával, aby se Galbovi zase všecka čest prokazovala, navrhoval Curtius Montanus, aby také

Pisonova památka se slavila. Otcové oboje uzavřeli: stran Pisona bylo to liché. Na to byli losem voleni, jichž pomocí věci ve válce ukradené, by se navrátily, a kteří by zákony v měď vryté a stářím spadlé prohlédli a pověsili, kalendář za příčinou pochlebenství časův porušený¹⁾ opravili a veřejná vydání obmezili. Tettiovi Julianovi byla praetura navracena, když se bylo poznalo, že k Vespasianovi byl se utekl. Griphovi důstojnost ponechána. Na to se uzavřelo, aby vyšetřování mezi Musoniem Rufem a Publiem Celerem se obnovilo; Publius byl odsouzen a duši zemřelého Sorana za dost učiněno. Den veřejnou přísností vynikající i od soukromníkův chválen byl. Zdálo se, že žaloba Musoniova spravedlivá byla: zcela jinak se soudilo o Demetriovi, který k cynické škole se přiznával, že patrného vinníka s větší ctižádostí než poctivostí hájil. Publiovi samému ani zmužilosti v nebezpečenství ba ani výmluvnosti se nedostávalo. Když znamení pomsty proti udavačům dáno bylo, žádal Junius Mauricus, aby Caesar do zápiskův císařských nahlédnouti dovolil, z nichž by se dověděl, kdo koho byl obžaloval. Odpověděl, že se o takové věci vladaře tázati musí.

41. Senát za příčinou vybitnutí nejpřednějších přísahu sestavil, v které o závod všeci úředníci, ostatní po řadě hlasování bohy za svědky brali, že nic jejich přičiněním se nestalo, čím by blaho někoho trpělo a že ani žádné odměny ani žádné důstojnosti z neštěstí občanův nenabyli, při čemž úzkostlivě si počínali a slova přísahy všelijakou lstí měnili ti, kteří si nějakého hanebného činu povědomi byli. Otcové svědomitost chválili, křivou přísahu kárali. A tento způsob censury nejostřeji se dotkl Sariolena Voculy a Nonia Attiana a Cestia Severa, kteří častým udaváním za času Neronova pověstnými se stali. Sariolena také nové provinění tížilo, že i u Vitellia totéž prováděl. I zdvi-

hovány proti Voculovi v senátě ruce, až curii opustil. Nato k Pacciovi Africanovi se obrátivše také toho zapudili, že Nerona byl vybídl, aby bratry Scribonie svorností a bohatstvím vynikající usmrtil. Africanus neopovážil se ani se přiznati ani zapírat: proti Vibiovi Crispovi, který otázkami přísně naň doléhal, sám se obrátil a zaplétaje ho v to, co ospravedlniti nemohl, výčitkou spoluviny nenávisti se vyhnul.

42. Velkou slávu z bratrské lásky a výmluvnosti onoho dne Vipstanus Messala si získal, který nemaje ještě stáří senatorského¹⁾, se odvážil za bratra Aquilia Regula prositi. Regulus záhubou domův Crassův a Orfitova²⁾ největší nenávist na sebe uvalil. Zdálo se, že ještě velmi mlád jsa z vlastní vůle v ony obžaloby se uvázal, nikoli aby nějaké nebezpečenství odvrátil, nýbrž v naději, že moci nabude. Sulpicia Praetextata Crassova manželka a čtyři děti dostavily se co mstitelé, kdyby senát vyšetřování nařídil. Proto Messala ani věc ani vinníka nehájil, nýbrž nebezpečenství bratru hrozícímu vstříc se stavě některé pohnul. Jemu odpověděl strašnou řečí Curtius Montanus, který tak daleko se pustil, že Regulovi vytýkal, že po usmrcení Galbově vrahovi Pisona peníze dal a do Pisonovy hlavy kousl. „K tomu zajisté,“ pravil, „tebe Nero nepřinutil; aniž jsi onou zuřivostí ni důstojností ni blaha nezakoupil. Snášejmež třebas obranu oněch, kteří raději jiné zničiti než v nebezpečenství býti chtěli. Ale tebe otec ve vyhnanství žijící a statky mezi věřitele rozdělené a tvůj věk hodností ještě neschopný v bezpečí nechávaly, nebylo čeho by Nero od tebe žádal, nebylo čeho by se bál. Z krvelačnosti a hltavé žádosti odměny své vlohy posud neznámé a žádným hájením nezkoušené znamenitou vraždou si zasvětil, když jsi z mrtvoly státu consularskou kořist³⁾ uchvátiv a sedmi miliony sesterciův⁴⁾ vykrmen jsa a kněžským úřadem se honose nevinné chlapce, výtečné starce, vznešené

ženy do též záhuby vrhal; když jsi Nerona z liknavosti vinil, že po jednotlivých domech sebe a udavače unavuje: že celý senat jedním slovem zničiti může. Podržte si, otcové, a zachovejte si člověka tak bystrého ducha, aby každý věk zaopatřen byl, a aby jako naši starci Marcella, Crispa, tak jinochové Regula následovali. I nešťastná ničemnost soupeře nalezá, což kvete-li a daří-li se? a kterého, pokud bývalý quaestor jest, uraziti se neopovazujeme, toho, až bývalý praetor a consular bude, viděti chceme? nebo myslíte, že Nero posledním byl tyranem? totéž očekávali ti, kteří Tiberia, kteří Gaia přežili, a za tím proklatější a ukrutnější povstal⁵⁾. My se nebojíme Vespasiana: takové jest císařovo stáří, taková mírnost. Avšak déle trvají příklady než osoba. Ochabujeme, otcové, a nejsme více oním senatem, který po smrti Neronově žádal, aby udavači a jejich pomocníci dle zvyku předkův potrestáni byli⁶⁾. Po špatném knížeti nejlepší den jest první.“

43. S tak velikou pochvalou byl slyšán Montanus, že Helvidius doufati počal, že i Marcellus poražen býti může¹⁾. Tedy počal Cluvia Rufa chváliti, který, ačkoliv stejným bohatstvím a výmluvností vynikal, přec žádného za Nerona do nebezpečenství neuvrhl a tak obžalobou a zároveň porovnáním na Epria²⁾ doléhal, při čemž se myslí otcův rozechřály. To jak Marcellus zpozoroval, jakoby curii opouštěl pravil: „Jdu, Prisce, a zůstavuji ti tvůj senat: panuj v přítomnosti Caesara.“ Za ním šel Vibius Crispus, oba jasnou rozdrážděni, s nestejným obličejem, Marcellus s hrozícím pohledem, Crispus se usmívaje, až přátelé k nim přiběhli a je nazpět táhli. Co tak hádka se vzrněla, s té strany mnozí a dobře smýšlející, s oné málo jich a mocných tvrdošjnou nenávistí sebe pronásledovali, den v nesvornosti ušel.

44. V nejbližším zasedání senatu, když Caesar

o vypuzení bolestí a hněvu z srdcí a o tísní dřívějších časův mluvil, hlasoval Mucianus volně pro udavače: zároveň ty, kteří započatou obžalobu, od které později upustili, zase obnovili, v jemné řeči napomínal a jakoby prosil. Otcové od svobodomyšlnosti, ku které se povznášeti počali, hned upustili, jak medle se proti ní vystoupilo. Mucianus, aby se nezdálo, že úsudkem senátu opovrhne a že žádné nešlechtnosti za Nerona spáchané se netrestají, senátory Octavia Sagitta a Antistia Sosiana, kteří místo, do kterého vypovězeni byli, opustili, na též ostrovy vypověděl. Octavius Pontiu Postumiu k smilství byl svedl a, když se s ním zasnoubiti nechtěla, láskou jsa šílen zavraždil. Sosianus svou ničemností mnohé do záhuby uvrhl. Oba byli za příčinou přísného uzavření senátu odsouzeni a vypovězeni a ačkoliv jiným navrátiti se povoleno bylo, v téměř trestu držáni. Avšak proto nenávisť proti Mucianovi se nezmírnila. Neboť Sosianus a Sagitta byli, i kdyby se byli navrátili, nepatrní: udavačův duchaplných, mocných a takových, jichž vliv všemi zlými prostředky utvrzen byl, se báli.

45. Poněkud myslí otcův smířilo vyšetřování, které v senátu dle starého obyčeje se započalo. Senátor Manlius Patritius si stěžoval, že v osadě Senienské¹⁾ od shromážděného lidu a na rozkaz úřadův bit byl, aniž tím bezprávi se ukončilo; že mu přítomnému pohřeb s žalozpěvy a bédováním vystrojili, tupíce a hanlivá slova vynášejíce, která celému senátu platila. Obvinění byli předvoláni a po ukončeném vyšetřování vinníci potrestáni. Mimo to bylo uzavření senátu vyneseno, v kterém lůza senienská k mírnosti napomenuta byla. V týchž dnech byl Antonius Flamma dle zákona o vydírání provincií v prospěch Cyrenejských²⁾ odsouzen a pro svou ukrutnost vypovězen.

46. Zatím byla by málem vzpoura vojenská vzplanula. Vojínové, kteří od Vitellia propuštěni byvše

pro Vespasiana se byli shromáždili, zase do služby praetorianův vstoupiti chtěli; také vojín v též naději z legií volený slíbeného žoldu žádal¹⁾: ani co Vitelliani bez velkého nákladu vyhnání býti nemohli; tím více o nesmírné sumě peněz se mluvilo, za kterou tak veliké množství lidí podržeti se mělo²⁾. Mucianus vkročil do ležení, a aby tím snadněji leta vojenské služby a práva jednotlivých proskoumati mohl, postavil vítěze s jejich čestnými odznaky a se zbraní zvlášť, odděliv je od sebe mírnými prostorami. Na to Vitelliani, o kterých jsme pravili, že u Bovill³⁾ se vzdali, i ostatní, kteří po městě a v okolí města pochyťáni byli, téměř nazí předvedeni byli. Mucianus kázal, aby tito rozvedeni byli a aby Germanské a Britannské vojsko a kterékoliv z jiných přítomno bylo, zvlášť se postavilo. Ony hned první pohled zarazil, když z dvou rozličných stran jako šik zbraní hrozcí a sebe obklíčené a nahé a špinou zohyzdžené viděli. Avšak když sem a tam se rozdělovati počali, zmocnil se všech strach a obzvlášť vojska germanského, jakoby tímto rozdělováním k vraždění se ustanovovali. Vrhali se na prsa spoluvojínův, objímali je, posledního políbení žádali, aby jich samotných neopouštěli, aby v stejné věci nestejného osudu neutrpěli; brzo Muciana, brzo nepřítomného vladaře, konečně nebe a bohy snažně prosili, až Mucianus všechny vojíny touž přísahou témuž císaři zavázanými jmenuje, lichého strachu je zbavil; neboť i vítězné vojsko křikem jejich slzy podporovalo. Tak skončil tento den. Několik dní později Domitiana je oslovujícího již s pevnou myslí přijali. Opovrhují poli jim podávanými za vojenskou službu a žold prosí. Byly to prosby, ale jakové odepřítí se nemohly. Proto byli za praetoriany přijati. Na to byli ti, kteří jisté stáří a jistý počet let vojenské služby⁴⁾ měli, s ctí propuštěni, jiní pro vinu, avšak jen z části a

jeden po druhém ; kterýmž způsobem srozumění množství lidu nejjistěji se zničuje.

47. Ostatně buď pro skutečný nedostatek nebo jen tak na oko v senátě o tom se jednalo, aby šedesát milionův sesterciův¹⁾ od soukromníkův se vypůjčilo a starost o to Pompeiovi Silvanovi svěřena. A v krátkém čase na to potřeba zmizela či se upustilo od přetvářky. Na to dle návrhu Domitianova consulaty, které Vitellius byl ustanovil, se zrušily a slavný pohřeb Flaviovi Sabinovi se vystrojil, což velkým jest důkazem vrtkavého štěstí²⁾ nejvyšší k nejnižšímu družícího.

48. Téhož asi času byl proconsul L. Piso zavražděn. O této vraždě chci tak úplně, jak možná, vypravovati, až dříve ještě něco málo podotknu, co k počátku a příčině takových činův se hodí. Legie v Africe a pomocná vojska k ochraně hranic říše tamtéž ležící za císařův zbožněného Augusta a Tiberia pod proconsulem stála. Na to G. Caesar¹⁾, muž jsa myslí nepokojné a Marca Silana, který Africu spravoval, se boje, legii proconsulovi odejmutou legatovi proto zvláště tam poslanému odevzdal. Počet důstojnických míst²⁾ mezi oba rovnou měrou byl rozdělen a pomícháním činnosti obou nesvornost mezi nimi se vzbuzovala a záhubná řevnivost množila. Moc legatův se zmohla dlouhým trváním úřadu³⁾ aneb proto, že u menších pánův větší snaha řevnivosti se objevuje; nejslavnější proconsulové více na pohodlí než na moc dbali.

49. Toho času velel legii v Africe Valerius Festus, který v mladosti své marnotratný, ve svých žádostech nemírný a za příčinou příbuzenství Vitelliova úzkostlivý byl. Popouzel-li tento v častých rozmluvách Pisona k novotám, vzdoroval-li mu jej popouzejícímu, nejisto, poněvadž tajným jejich rozmluvám nikdo přítomen nebyl a po zavraždění Pisonově větší část k straně vrahově se přidala. Pochybno není, že pro-

vincie a vojínové Vespasianovi naklonění nebyli; a někteří Vitelliani, z města uteklí, váhající Gallie, Germanii pohotově jsoncí a jeho vlastní nebezpečnoství Pisonovi nkazovali, a že pro něho i v míru podezřelého válka bezpečnější jest. Mezi tím praefect Petrinské jízdecké tlupy Claudius Sagitta šťastnou plavbou centuriona Papiria od Muciana vyslaného předjel a tvrdil, že centurio rozkaz obdržel, aby Pisona usmrtil; že jeho bratranec a zeť Galerianus již padl.

Jediná naděje že v odvážlivosti spočívá: avšak že dvojím způsobem jí upotřebiti lze, že buď hned zbraně se uchopiti nebo do Gallie po moři jeti a Vitelliovým vojskům co vůdce se představití může. To Pisonem nijak nehnulo. Jak medle centurio od Muciana vyslaný do přístavu Carthaginy přistál, silným hlasem Pisonovi co vladaři bez přetržení všeho dobrého přál a vstříc mu přicházející a náhlou a podivnou událostí ohromené vyzýval, aby totéž křičeli. Lehkověrná lůza hrnula se na náměstí a žádala, aby Piso veřejně se ukázal. Všude radostným křikem všecko naplňovali nedbalí pravdy a v pochlebování si libující. Piso buď za příčinou Sagittovy výstrahy aneb z přirozené skromnosti neobjevil se veřejně a nedal se přízní lůzy unéstí. Nato centuriona vysléchal a když se dověděl, že na něho viny vyhledával¹⁾ a potom jej zavražditi chtěl, kázal ho usmrtni, ne tak v naději, že tím života si zachrání, jako z hněvu proti vrahovi, poněvadž tentýž, jsa jeden z vrahův Clodia Macra²⁾, svých rukou krví legata sbročených k zavraždění proconsula byl podzdvihl. Na to ve veřejném oznámení úzkostlivě sepsaném Carthaginské pokárav ani obyčejných služeb nevykonával, uzavřen jsa v domě, aby ani náhodou žádné příčiny nového pobouření neposkytl.

50. Avšak když zbouření se lidu, usmrčení centurionovo, pravda a lež pověstí, jak to bývá, zvětšena jsouc Festovi v známost přišla, vyslal jezdce, aby Pi-

sona zavraždili. Tito rychle jeli a ještě za ranního šera do domu proconsulova s obnaženými meči vrazili. Velká část Pisona neznala, poněvadž z pomocného vojska Poeny a Maury k této vraždě byl vyslal. Ne-daleko ložnice potkali se náhodou s otrokem a ptali se ho, kdo a kde Piso jest. Otrok lži chvalitebné se dopustiv odpověděl, že sám Piso jest, načež hned porubán byl. Brzy na to i Piso zavražděn byl, neboť byl přítomen znající ho jeden z procuratorův v Africe, Baebius Massa, který tenkrátě nejlepším mužům záhubný byl a mezi původci nehod, které později ¹⁾ jsme snášeli, ještě častěji se objeví. Festus z Adrumeta ²⁾, kde se zastavil výsledku svého nařízení čekaje k legii se odebral a praefecta ležení Cetronia Pisona do vazby dáti kázal z osobní nenávisti, avšak Pisonovým pomocníkem jej nazýval; některé vojíny a centuriony potrestal, jiné obdaroval, ani tyto ani ony dle zásluhy, nýbrž jen proto, aby se zdálo, že válku potlačil. Na to sváry mezi Oeenskými a Leptitany ³⁾ urovnal, které za příčinou kradení polních plodin a dobytka mezi venkovany pro nepatrný počátek vznikly, ale nyní již zbraní a v půtkách se rozhodovaly. Neboť kmen-Oeenských, počtem jsa menší, Garamanty na pomoc byl přivolal, kmen nezkrocený a mezi obyvateli loupežemi proslulý. Proto se Leptitanům zle vedlo, jejich krajina byla daleko široko zpustošena; za hradbami se třásli; až zakročením cohort a jízdeckých tlup Garamantové zahrnutí a celá kořist zachráněna byla mimo tu, kterou toulající se do nepřístupných chýší uvnitř země byli prodali.

51. Ale Vespasianovi ¹⁾ po bitvě u Cremeny a radostných zprávách s všech stran mnozí mužové všech stavův, s takou odvážlivostí s jakým štěstím na moře bouřlivé se vydavše, zprávu přinášeli, že Vitellius padl. Přítomni byli poslové krále Vologesa, 40000 partských jezdcův nabízející. Bylať to věc jej povznášející a

radostná, že tak velikou pomocí on se ucházeli, aniž jí potřeboval. Vologesovi byly díky vzdány a sděleno, aby posly k senátu poslal a věděl, že mír panuje. Vespasianus k Italii a záležitostem města pozornost svou obrátiv nemilou zprávu o Domitianovi obdržel, jakoby meze svého věku a práva syna císařova překročoval. Proto nejsilnější část vojska Titovi odevzdal, aby židovskou válku ukončil.

52. Titus, než se pryč odebral, v dlouhé řeči prý otce prosil, aby zprávami žalujících bez příčiny se nedal podněcovati a sebe nepředpojatým a smířlivým prokázal. Že ani legie ani loďstva tak silnými podporami říše nejsou jako počet dětí. Neboť přátelé že časem štěstím někdy chťičemi nebo omylem se ztenčují, přenášejí, přestávají; ale krev každého nerozdílná jest, a to nejvíce u knížat, jichž štěstí i jiní užívají, neštěstí jen k nejbližším se vztahuje. Že ani mezi bratry svornost trvati nemůže, nedal-li otec příkladu. Vespasianus ne tak s Domitianem smířen jsa jako z Titovy bratrské lásky se těše káže mu, aby byl dobré mysli a stát válkou a zbraní oslavoval; sám že o pokoj a dům svůj se postará. Nato nejrychlejší z lodí obilím naplněné moři ještě bouřlivému svěřuje. Neboť město v tak veliké nesnázi vězelo, že již jen na deset dní obilí na sýpkách leželo, když lodi s potravou od Vespasiana poslané přirazily.

53. Péči o vystavění Capitolia svěřil Luciovi Vestinovi, muži stavu rytířského avšak důstojností a slávou mezi nejprvnější se počítajícímu. Haruspikové od něho shromáždění napomenuli ho, aby zbytky dřívějšího chrámu do bažin se odvezly, chrám na témž místě se postavil: bohové že nechtějí, aby se stará podoba změnila. Dne dvacátého prvního června za jasného nebe celá prostora chrámu zasvěcená stužkami a věnci se ověnila. Do ní vstoupili vojínové, jichž

jmena něco šťastného znamenala¹⁾ s ratolestmi stromův bohům zasvěcených²⁾.

Na to Vestalské panny s hochy a děvčaty, jichž rodiče ještě žili, vodu z pramenův a řek nabravše prostoru polily. Potom praetor Helvidius Priscus po nejvyšším knězi Plautiu Aelianu, staveniště obětí prasete, ovce a býka zasvětiv a vnitřnosti po oltáři z trávníku vystaveném rozloživ Joviše, Junonu a Minervu a strážné bohy říše prosil, aby podniknutí žehnali a svá sídla zbožností lidskou započatá božskou pomocí povznésl; na to stužek, kterými kámen svázán a provazy spleteny byly, se dotkl. Zároveň ostatní úředníci a kněží a senát a rytíři a velká část lidu s radostnou ochotností se namáhající veliký kámen táhnouti počali. Tu a tam do základův stříbrné a zlaté dárky a první rudy kovových dolův, v žádných pecích nerozpuštěné, nýbrž tak, jak se dobývají, se házely. Haruspikové totiž napřed ohlásili, aby práce kamením nebo zlatem k jinému účelu ustanoveným se neposkvřňovala. Na výšce chrámu přidáno. Myslílo se, že jen to náboženské obyčejí dovolují a velkoleposti dřívějšího chrámu scházelo.

54. Mezi tím zpráva o Vitelliově smrti po Gallii a Germanii se roznesla a válku zdvojnásobnila. Neboť Civilis od přetvařování upustiv proti římskému národu vystoupil a legie Vitelliovy raději otroctví pod cizincem než Vespasiana za císaře si přáli. Gallové nabyli srdnatosti myslíce, že osud našich vojsk všude tentýž jest, poněvadž se pověst byla roznesla, že zimní ležení v Moesii¹⁾ a Panonii²⁾ od Sarmatův³⁾ a Dacův⁴⁾ obležena jsou. Podobné věci o Britannii se povídaly. Avšak nic tak k tomu je nepřijmelo, aby mysleli, že konec říše se přiblížil, jako požár Capitolia. Že město již jednou od Gallův dobytó bylo, avšak že říše se udržela, poněvadž sídlo Jovišovo neporušeno zůstalo. Osudným požárem nyní že znamení nebeského

hněvu dáno a vláda nad světem alpským národům se předpovídá, tak lichou pověrou svedení druidové⁵⁾ prorokovali. Také pověst se roznesla, že nejprvnější mužové Gallií od Othona proti Vitelliovi posláni byvše⁶⁾, než se rozešli, se umluvili, že svobodu podporovati budou, jestli že římský národ nepřetržená řada občanských válek a domácí nehody zlomí.

55. Před zavražděním Flacca Hordeonia nic se neobjevilo, v čem by se vzpoura jevila. Po zavraždění Hordeoniově chodili poslové mezi Civilem a Classicem, praefectem jízdecké tlupy treverské. Classicus vznešeným rodem a bohatstvím nad jiné vynikal. Pocházel z rodu královského, který jak v míru tak ve válce slavným byl. Sám se chlubil, že jako jeho předkové spíše nepřitelem než spojencem římského národa jest. S nimi se spojili Julius Tutor a Julius Sabinus, tento Trevir, onen Lingon¹⁾. Tutor na Vitelliův rozkaz břehu Rýna střežil. Sabina mimo přirozenou marnost sláva domnělého původu nadýmala: že jeho prabába zbožněnému Juliovi²⁾ po Gallích válčícímu pro svou krásu a cizoložtvi se zalíbila. Tito v tajných rozmluvách smýšlení ostatních skoumali. Když ty, které za spolehlivé měli, souvědomostí zavázali, v osadě Agrippinské v soukromém domě se sešli. Neboť veřejně osada s takovým podniknutím se nesrovnávala. Předc přítomni byli někteří Ubiové a Tungrové. Avšak velkou převahu měli Treverové a Lingonové. I nedali se ani poradou zdržovati. Jeden přes druhého křičel, „že národ římský nesvorností třestí, legie poraženy jsou, Italie zpustošena, Řím právě že se dobývá, jednokaždé vojsko vlastní válkou zaneprázdněno jest; obsadí-li se Alpy posádkami a svoboda se zmůže, že se bude moci Gallie ohlížeti, které meze své moci mítí chce?

56. To se mluvilo a schválilo. Stran zbytků vojska Vitelliova byli na rozpacích. Největší část

myslila, že se musí porubati, poněvadž jsou nepokojní, nevěrní, krví vůdcův poškrvnění. Důvody, aby se jich ušetřilo, zvítězily; aby, kdyby se jim naděje prominutí vzala, jejich tvrdošijnost se nezvětšila. Že se spíše k spojení přilákati musí. Jen když se legatové usmrtí, ostatní tlupa, hanebných činův sobě povědoma jsou a nadějí se kojíc, že trestu ujde, snadně že přistoupí. To se v první poradě uzavřelo. Rozesláni po Gallích podněcovatelé války. Sami se stavěli, jakoby poslušni byli, aby Voculu méně opatrného přepadli. Ale našli se lidé, kteří to Voculovi sdělili. Avšak jemu scházela smla k potlačení vzpoury, poněvadž legie neuplné a nevěrné byly. Mysle, že mezi nejistými vojíny a tajnými nepřáteli pro okamžik nejlépe jednati bude, když stejným přetvařováním a s týmiž prostředky, kterých proti němu užívali, vystoupí, k Agrippinské osadě dolů táhl¹⁾. Tamtéž Claudius Labeo, o kterémž jsme se zmínili, že chycen a bez všeho soudního jednání do země Frisův vypovězen byl, uplativ strážu uprchl i slibiv, že, dá-li se mu průvod, k Batavům půjde a větší část obyvatelův k opětnému spolčení-se s Římany přivede, obdržel skrovnou tlupu pěších a jezdcův, ale u Batavův k ničemu se neodváživ některé z Nerviův a Betasiův²⁾ k zbrani přijměl a více podtaji než válečně do země Canninefatův a Marsacův³⁾ vpády činil.

57. Vocula lstí Gallův sveden byv proti nepříteli vytáhl. Nebyl daleko od „Starého ležení“, když Classicus a Tutor stavíce se, jakoby krajinu proskoumati chtěli, napřed si vyjeli a s vůdci Germanův smlouvu uzavřeli. Tenkráté ponejprv od legií se oddělili a zvláštním náspem ležení obehnali, ačkoliv Vocula osvědčoval, „že římský stát občanskými válkami posud tak zhuben není, aby již i Treverové a Lingonové jím pohrdati směli. Že zbývají věrné provincie, vítězná vojska, štěstí říše a bohové co mstitelé. Tak

před časy Sacrovir s Aeduy¹⁾, nedávno Vindex s Galliemi každý jednou bitvou zničen byl. Titěž zase bohové, tentýž osud rušitelů smluv očekávají. Lépe že zbožněný Julius a zbožněný Augustus jejich smýšlení znal: Galba část daní jim odpustiv²⁾ nepřátelského ducha jim vštípil. Nyní že jsou nepřáteli, poněvadž mírně jsou ujařměni; až se oloupí a svlekou že přáteli budou.“ To hrdě promluvil a když viděl, že Classicus a Tutor v zradě trvají, obrativ se do Novesia táhl. Gallové v krajině dvě míle od něho vzdálené táborem se položili. Tou měrou se centurioni a vojínové tam docházející kupovali, že (neslýchaná hanebnost!) římské vojsko cizincům přísahalo a v základ tak velikého zločinu smrt nebo vazbu legátův dávalo. Vocula, ačkoliv větší část k útěku mu radila, myslil, že se něco podniknouti musí a k shromážděnému vojsku takto promluvil.

58. „Nikdy jsem k vám nemluvil s tak velikou starostí o vás, a tak jist jsa sám sebou. Neboť že se mně smrt chystá, to rád slyším a smrti v tolika nesnázích jako konce strastí očekávám. Za vás se stydím, vás lituji, proti kterýmž bitva a půtka se nechystá; neb to by bylo právo branné a právo nepřátel: že válku s římským národem vašima rukama povede, doufá Classicus a vládu a korouhev Gallií vám ukazuje. Tak nám, opustilo-li nás nyní štěstí a udatnost, z očí staré příklady mizí, kolikráte římské legie raději umřely, než z místa ustoupily? naši spojenci často města svá zničiti a sebe s ženami a dětmi spáliti dali, aniž by jiné odměny za záhubu dostávali, než slávu věrnosti. Právě nyní legie v Starém ležení nouzi a obléhání snášejí, anižby se strachem nebo sliby svéstí daly. My, mimo zbraň a mužstvo a výtečně upevněný tábor, dostatečnou zásobu obilí a dovoz potravy máme. Ondy i peněz darem z milosti dostatek byl. Ať je za dar či Vespasianův či Vitelliův pova-

žujete, od římského císaře zajisté jste je obdrželi. Jestliže, jsouce vítězi v tolika válkách, u Gelduby a Starého ležení, jestliže, ačkoliv jste tolikrát nepřítele porazili, bitvy se strachujete, jest to sice nelsušné; avšak máte valy a zdě a prostředky k prodlužování války, až z nejbližších provincií pomocná vojska se sběhnou. Já ovšem se vám snad nelíbím. Máte jiné legaty, tribuny, centuriony anebo konečně i sprosté vojíny. Kéžby tento příšerný skutek po celém světě známým se nestal, že Civilis a Classicus s vámi co svými osobnými strážci do Itálie vtrhnouti chtějí. Nebo chcete, přivedou-li vás Germanové a Gallové k hradbám města, proti otčině bojovati? Moje duše hrozí se obrazu tak hanebného činu. Nebo máte u Tutora stráží býti? má Batav znamení války dávatí? a máte tlupy Germanův doplňovati? a jak se má tento hanebný čin skončiti, až římské legie proti vám se povedou? Budete co přeběhlíci z přeběhlíkův a zrádci z zrádcův mezi novým a starým praporem, bohům nenávidění jsouce, blouditi? Tebe nejdobrotivější a nejmnocnější Joviši, jehož jsme po 820 let tolika triumfy slavili, tebe Quirine, otče města Říma, prosím a vzývám, abyste, nezáleželo-li vám na tom, aby se za mého velení tábor neporušený a neposkvrněný udržel, aspoň nepřipustili, aby ho Tutor a Classicus poskvrnili a zhanobili. Sešletež na římské vojíny buď bezúhonnost nebo časnou lítost bez trestu.

59. Rozličně tato řeč přijata byla mezi nadějí a strachem a studem. Odešedšímu Vočulovi a na smrt myslícímu propuštěnci a otrokové zabránili, že nejbídnější smrt dobrovolně nepředešel.

Vyslalt Classicus Aemilia Longina, uběhlíka první legie a zavraždění jeho urychlil. Stran legatův Herennia a Numisia mu vazba postačila. Na to si vzal odznaky nejvyššího římského vůdce a přišel do tábora. Ale tam, ač otužen byl na každý zločin, slova jen

tak daleko mu postačovala, že přísahu předřkal. Přítomní přísahali vládě Gallii. Vraha Voculova vysokými důstojnostmi¹⁾, ostatní, jak každý k zločinu byl přispěl, dary odměnil.

Nato správa mezi Tutora a Classica rozdělena byla. Tutor Agrippinské silným zástupem obležené a všechny vojíny na hořejším břehu Rýna k též přísaze přinutil, v Mogontiacu tribuny zavraždív a praefecta tábora zahnav, poněvadž se zdráhali. Classicus kázal těm nejzkaženějším mezi vzdavšími se, aby k obleženým²⁾ se odebrali, odpuštění jim nabízejíce, podrobí-li se nové vládě: jinak že nemají žádné naděje a že hladu, meče a nejhorších nesnází zakusí. Ti, kteří posláni byli, vlastní příklad jim před oči stavěli.

60. Obležení s jedné strany věrností s druhé strany nouzí mezi ctí a hanbou se kolísali. Co váhali, obvyklá i neobvyklá potrava jim scházela, když tažný dobytek a koně i ostatní zvířata nečistá a ohydná, která jísti nouze je přinutila, byli snědli. Konečně křoví a kořínky a trávu mezi kamením narostlou trhajíce důkaz vytrvalosti dali, až krásnou slávu hanebným koncem poskvrnili, vyslavše k Civilovi posly a za život prosíce. Avšak jejich prosba dříve nevyšlyšena, až by Galii přísahou se zavázali. Na to si vymínil kořist tábora a přidal jim strážce, kteří peníze, pakostníky a zavazadla nazpět podržeti a jiné, kteří vojíny samy lehce ozbrojené¹⁾ doprovázeti měli. Asi u pátého milníku Germanové na neobezřelé vojsko se obořili. Nejudatnější padli na místě, mnozí sem a tam běhajíce: ostatní utekli nazpět do tábora, načež Civilis ovšem si stěžoval a Germany káral, jakoby zúmyslně slib byli zrušili. Bylo-li to jen přetvářování, čili nemohl zuřících zadržeti, není dosti známo. Do vyloupeného tábora hodili podpalky; všeci, kteří bitvu přežili, ohněm byli stráveni.

61. Civilis své vlasy, po slibu barbarském od té

doby, co zbraň proti Římanům zdvihl, zapuštěné¹⁾ a na rudo barvené²⁾ teprv po porážce legií ustríhal. Také se vypravovalo, že svému mladičkému synu několik zajatých vydal, aby chlapeckými šípy a kopími do nich střílel. Ostatně ani sebe ani žádného Batava přísahou Galliím nezavázal, spoléhaje se na sílu Germanův a že, kdyby proti Gallům o vládu bojovati se mělo, již proslavený byl a mocnější. Legat legie Munius Lupercus byl ještě s jinými dary k Veledě³⁾ poslán. Tato panna z kmene Bructerův⁴⁾ daleko široko vládla, poněvadž byl takový zvyk u Germanův, dle kterého mnohdy ženy za prorokyně a, vzrosteli pověra a víra v ně, za bohyně považují. Toho času sláva Veledina vzrostla: neboť šťastný výsledek Germanův a záhubu legií byla předpověděla. Avšak Lupercus na cestě byl zavražděn. Jen několik centurionův a tribunův v Gallii zrozených zástavou spolku podrženo⁵⁾. Zimní ležení cohort, jízdeckých tlup a legií byla zničena a spálena a jen těch ponecháno, která v Mogontiacu a Vindonisse⁶⁾ se nacházela.

62. Šestnáctá legie s pomocným vojskem, které se zároveň bylo vzdalo, dostala rozkaz, aby od Novesia do osady Treverův táhla. Den, do kterého tábor měla opustiti, byl napřed ustanoven. Mezi tím v rozličných starostech čas trávili: nejbojácnější příkladem u Starého ležení pobitých se děsili, lepší část hanby a bezeeti se bála. „Jaká to cesta? kdo bude jejich vůdcem? že vše na vůli těch záležit, které pány nad smrtí a životem svým býti učinili.“ Jiní, hanby nedbajíce, peníze aneb jiné věci sobě nejdražší kolem sebe věšeli. Někteří zbraň si chystali a jí jako do bitvy se pásali. Co tak zaměstnání byli, přiblížila se hodina odchodu, která smutnější byla, než byli očekávali. Neboť mezi hradbami nebylo zohyzdění tak nápadné: otevřená krajina a den odhalily hanbu jejich. Podobizny císařův byly strženy, prapory bez okрасy, co tu a tam prapory

Gallův do očí padaly; zástup táhl mlčky a jako dlouhý pohřební průvod; vůdcem byl Claudius Sanctus s vypíchnutým okem, muž děsného obličeje a ducha ještě bídnějšího. Zdvojnásobněn byl hanebný čin, když druhá legie tábor Bonnský opustivši s nimi se byla spojila. A když se pověst o zajetí legií byla roznesla, všichni, kteří před krátkým časem římského jmena se děsili, z polí a domův vybíhajíce a se všech stran se hrnouce z neobyčejného divadla nesmírně se radovali. Picenská jízdecká tlupa nemohouc snést jásot posmívajícího se lidu a pohrdajíc sliby a výhrůžkami Sanctovými do Mogontiaci odtáhla; i potkavše se náhodou s Longinem, vrahem Voculy, kopím jej sbodali a tím vinu pro budoucí časy spláceti počali. Legie cestou dále kráčely a před hradbami Treverův táborem se položily.

63. Civilis a Classicus, štěstím nadmuti jsouce, na rozpacích byli, mají-li Agrippinskou osadu svým vojínům odevzdati, aby si ji vyplenili. Ukrutná jejich povaha a žádost kořisti pudily je, aby město zničili, způsob války a prospěšná pověst mírnosti při zřizování nové říše jim v tom překážela. Civilis i upomínka dobrodiní pohnula, poněvadž jeho syna na začátku vzpoury v Agrippinské osadě chyceného v čestném zajetí byli drželi. Avšak zarýnským národům byla tato obec pro svou zámožnost a vzrůst nenáviděna; i neviděli žádného konce války, leda kdyby toto místo všem Germanům společným se stalo, nebo kdyby jeho záhubou i Ubiové rozptýleni byli.

64. Proto Tencterové, kmen Rýnem oddělený, posly vyslali a Agrippinským v shromáždění svou vůli oznámiti kázali, kterou z poslův nejodhodlanější takto jim sdělil: „Že jste se k tělesu a jmenu germanskému¹⁾ opět navrátili, za to společným našim bohům a z bohův nejvyššímu Martovi děkujeme a vám štěstí k tomu přejeme, že konečně jednou svobodni mezi svobodnými budete. Neboť po dnešek řeky a země a takřka nebe

samo Římané byli uzavřeli, že nám v našich rozpravách a schůzích zabraňovali aneb že jsme, co pro muže k zbrani zrozené ještě hanebnější jest, bezbranní a skoro nazí pod dohlídkou²⁾ a za peníze k sobě docházeli. Avšak aby přátelství a spolek náš na vždy se uzavřel, žádáme od vás, aby se zdi osady, hradby otroctví, strhly: i dravá zvířata, jsou-li zavřena, na udatnost zapomínají; zavraždte všecky Římany ve svém okrese: svoboda a tyranni s těží se spojují. Statky zabitých ať se stanou jméním obecným, aby nikdo ničeho ukryti nebo sebe vyloučiti nemohl. Budiž i nám i vám dovoleno na obou březích obývati, jako před časy našim praotcům. Jak světlo a den všem lidem tak všecky země udatným mužům příroda otevřela. Přijměte zase zvyky a kroj otcovský, odřekše se chtíčův, kterými Římané podmaněné více než zbraní v poslušnosti udržují. Jsouce národem upřímným, neporušeným a otroctví odvyklým buď ostatním rovnými se stanete aneb nad jinými panovati budete.“

65. Agrippinští vyprosivše si čas na rozmyšlenou, poněvadž ani podmínky přijmouti strach budoucnosti, ani jich zjevně zavrhnouti tehdejší položení jejich nedovolovalo, takto odpověděli: „Jak se nám první možnost svobody naskytla, hned jsme se jí s větší chtivostí než prozřetelností uchopili, abysme se s vámi a ostatními Germany, krevními přáteli svými, spojili. Zdi města, poněvadž římská vojska právě nyní se spojují, k své bezpečnosti spíše zvýšiti než strhnouti musíme. Byli-li cizozemci z Italie nebo z provincií v naší zemi, ty válka zahladila, nebo každý do své otčiny se utekl. Ti, kteří před časy sem se přestěhovali a s námi manželstvím se spojili, a jejich děti jsou zde otčinou; také vás za tak ukrutné nepovažujeme, že byste chtěli, abychom své rodiče, bratry a děti zavraždili. Cla a poplatky obchodní odstraníme. Přecházejtež bez dohlídky, avšak ve dne a bezbranní jsouce, až nová a

právě vydobytá práva obyčejem v stará se promění. Rozsudími našimi buďtež Civilis a Veleđa, před kterýmiž se naše smlouva potvrdíž.“ Když Tenctery tak byli smířili, poslali k Civilovi a k Veleďě posly s dary, kteří vše dle přání Agrippinských pořídili. Avšak před Veleďu předstoupiti a ji osloviti, nebylo jim dovoleno. Před její obličej nebyli puštěni, aby uctivost k ní tím větší byla. Sama ve vysoké věži bydlela, vyvolený z jejích příbuzných otázky a odpovědi, jako posel boha, nosil.

66. Civilis spolkem s Agrippinskými sesilen byv ustanovil se na tom, že nejbližší obce k sobě přiláká nebo s zdráhajícími se válku započne. Když Sunuky¹⁾ byl přemohl a jejich mládež v cohorty sestavil, Claudius Labeo s tlupou Betasiův, Tungrův a Nerviův rychle sebranou se mn protivil, aby dále netáhl, spolehaje se na místo, poněvadž mostu řeky Mozy dříve se byl zmocnil. Bojovalo se v užině nerozhodně, až Germanové řeku přeplavili, a Labeonovi do zad vpadli. Zároveň Civilis, buď se k tomu odváživ nebo dle úmluvy k zástupu Tungrův si zajel a silným hlasem pravil: „Proto jsme války nezapočali, aby Batavové a Treverové nad národy panovali. Daleko od nás jest takový přepych. Buďte našimi spojenci. Já přestoupím k vám, ať si mne za vůdce nebo za sprostého vojína vezmete.“ Sprostí vojínové tím byvše pohnuti zastrčili meče, načež dva náčelníci Tungrův Campanus a Juvenalis veškerý kmen mu odevzdali. Labeo než by byl obklíčen, utekl. Civilis také Betasy a Nervy, na milost je přijav, se svým vojskem spojil velikou máje moc, poněvadž myslí obcí postrašeny nebo dobrovolně jemu nakloněny byly.

67. Zatím Julius Sabinus památníky¹⁾ obsahující smlouvy s Římany uzavřené strhnuv, Caesarem se dal jmenovati, pak veliký a nespořádaný houf krajanův proti Sequanům rychle sebral, národu sousednímu a nám věrnému. Sequané přijali boj. Štěstí přálo lepším:

Lingonové byli poraženi. Sabinus jak boj neprozřetelně a příliš spěšně započal, tak bázlivě z něho utekl. Aby pověst roztrousil, že zahynul, dům, do kterého se byl utekl, spálil, i mysli se, že tam samovraždou skončil. Avšak jakými prostředky a v jakých skrýších po devět let život trávil, zároveň o vytrvalosti jeho přátel a výtečném chování jeho manželky Epponiny²⁾ na místě patřičném budeme vypravovati.³⁾ Za příčinou šťastné půtky Sequanův nával vojny se zastavil. Znenáhla obce rozmyšletí se a práva a smluv šetřiti počaly, Remové⁴⁾ první, Gallie vyzvavše, aby vyslanými posly vespolek se radily, chtějí-li mír nebo svobodu míti.

68. Ale v Římě zprávy ještě hůře zněly a Muciana znepokojovaly, že vůdcové ačkoliv výteční (neboť byl již Galla Annia a Petilia Ceriala vyvolil) k ukončení války tak důležité nepostačí, aniž se město bez vůdce opustiti smělo. Také Domitianových vášní bezuzdných se bál a Prima Antonia a Vara Arria, jak jsme již pravili, v podezření měl. Varus byl v čele praetorianův a měl moc a zbraň v rukou. Mucianus mu toto místo vzal a dal mu, aby mu je něčím nahradil, správu obilí, aby pak i mysl Domitianovu Varovi příznivou uchlácholil, Arretina Clementa, domu Vespasianově příbuzného a Domitianovi velmi milého v čelo praetorianův postavil udávaje, že jeho otec za G. Caesara tentýž úřad výtečně byl spravoval; že vojínům totéž jméno milé jest a že sám, ačkoliv senátorem jest, dostačí, aby oba úřady spravoval. K nim přidělováni byli nejvýtečnější mužové města a jiní se přibírali, aby se jim tím lichotilo a tak se získali. Zároveň Domitianus a Mucianus se chystali, nestejného jsouce smýšlení, onen nadějí a mladostí přenáhly jsa, tento průtahy osnuje, kterými by ohnivého zdržoval, aby nevázanou divokostí mládí a špatnými návodčími, kdyby vojska se zmocnil, jak míru tak válce špatně neposloužil. Z vítězných legií šestá a osmá, z Vitel-

liových jedenadvacátá, z nově sestavených druhá přes poenské¹⁾ a cottske²⁾ Alpy, dílem přes graiskou³⁾ horu vedeny; čtrnáctá legie z Britannie, šestnáctá z Hispanie byly povolány. Proto obce Gallií za příčinou zprávy o blížícím-se vojsku a vlastní přirozenou povahou svou k mírnějšímu chování-se nakloněny jsouce do Rem se sešly. Tam meškali poslové Treverův, mezi nimi Tullius Valentinus, nejpodnikavější podněcovatel války. Tento v rozmyšlené řeči vše, co velkým říším se vytýká a potupu a nenávist nad Římským národem vylil, jsa muž nepokojaý a k pobuřování spůsobilý a větší části pro svou zuřivou výmluvnost milý.

69. Avšak Julius Auspex z náčelníkův remských o moci římské a výhodách míru mluvě a připomínaje, „že válku i bojácní započínají, ale nejjudatnější svým nebezpečenstvím vedou a že legie jim již nad hlavami hrozí,“ nejmoudřejší uctivostí a věrností, mladší nebezpečenstvím a strachem krotil. I chválili Valentinovu zmužilost, rady Auspicovy následovali. Známo jest, že Treverům a Lingonům v Gallii škodilo, že při zpouře Vindicově při Verginiovi byli stáli. Mnohé řevnivost provincií postrašila: „Kdo jest hlavou války? odkud právo velení a pozorování ptákův věštících se vezme? jaké sídlo, podaří-li se všecko, své říši si zvolí?“ Ještě nezvítězili a již byli nesvorní, poněvadž hádající se, jedni smlouvami, někteří bohatstvím, mocí nebo stářím svého původu se chlubili. Z nechuti k věcem budoucím přítomné si volili. Proto jmenem Gallií Treverům psali, aby od zbraně upustili, poněvadž milosti dosáhnouti lze a přímlovčí pohotově jsou, jestliže se obrátí. Tomu tentýž Valentinus se protivil a rodáky své proti hlasu jeho zatvrdil, nejša arci příprav války tak bedliv jako pilen v shromážděních.

70. Proto ani Treverově ani Lingonové nebo ostatní pobouřené obce dle velikosti započatého a ne-

bezpečného podniknutí nejednali. Ba ani vůdcové se neumluvili, nýbrž Civilis po vzdálených krajinách Belgii bloudil, chtěje Claudia Labeona chytiti nebo vypuditi; Classicus větším dílem nečinným a pokojným živobytím čas maře vlády požíval, jako by si ji již byl pojistil. Ba ani Tutor si nepospíšil, aby břeh hořejší Germanie a vysočiny Alp posádkami zavřel. A zatím jedenadvacátá legie od Vindonissy, Sextilius Felix s pomocnými cohortami Raeti přirazili. S nimi se spojila jízdecká tlupa Singulariův¹⁾, která dříve od Vitellia sebrána byla, později k straně Vespasianově byla přešla. Jí velel Julius Briganticus, jenž z sestry Civilovy zrozen a ujci svému (neb nenávisť příbuzných bývá nejprudší), tak nenáviděn byl, jak sám ho nenáviděl. Tutor treverské vojsko posledním sbíráním vojnův vangionských²⁾, caeracatských³⁾ a tribockých⁴⁾ rozmnožené starou pěchotou a jezdectvem sesílil, když legionary buď nadějí byl svedl nebo výhrůžkami postrašil; tito z počátku cohortu od Sextilia Felixe napřed poslanou sice porubali, ale na to, když vůdcové a římské vojsko se blížili, co zběhové povinnost plnící k nám se vrátili; jich následovali Tribocové, Vangionové a Caeracatové. Tutor s Trevery, vyhnuv se Mogontiacu, do Bingia⁵⁾ se odebral, spoléhaje se na polohu místa, poněvadž most řeky Navy⁶⁾ byl strhl. Avšak cohorty, které Sextilius vedl, nalezše brod, jej přepadly a porazily. Touto porážkou byli Treverové postrašeni a sprostý lid zahodiv svou zbraň po polích bloudil: někteří náčelníci, aby se zdálo, že první od války upustili, do obcí, které spolku s Římany nebyli roztrhly, se utekli. Legie, které z Novesia a Bonny do země Treverův, jak jsme dříve sdělili, byly zavedeny, samy sebe přísahou Vespasianovi zavázaly. To za nepřítomnosti Valentinovy se dalo; když přicházel, zuře a hodlaje zase všecko v zmatek a záhubu obrátiti, legie do obce Mediomatricův s námi spojené se odebraly.

Valentinus a Tutor Trevery zase k tomu přijměli, že zbraně se chopili, zavraždívše legáty Herennia a Numisia, aby, čím menší naděje milosti, tím pevnější byl svazek nešlechtnosti.

71. Takový byl stav války, když Petilius Cerialis do Mogontiaci přišel. Jeho příchod posílil naději, poněvadž, jsa sám bojechtivý a nepříteli spíše pohrdaje než se jich střeže, ohnivostí slov vojny rozněcoval a odhodlán byl bez všeho meškání do boje se pustiti, kdekoliv by se s nepřítelem srazil. Vojska po Gallích sebraná poslal do obcí nazpět a kázal jim zvěstovati, že říší legie dostačí: spojenci aby se k práci míru navrátili a bezpečni byli, jako by válka již tím ukončena byla, že se jí římské ruce ujaly. Takovéto jednání zvětšilo poslušnost Gallův: neboť své branné mužstvo nazpět obdrževše, snadněji daně platili a k službám, kterýmiž pohrdáno, ochotnější byli. Ale Civilis a Classicus, když byli uslyšeli, že Tutor zahrán, Treverové poraženi jsou a nepřítelům vše se daří, mezi tím co úzkostlivě a spěšně roztroušené zastupy své shromážděli, častými posly Valentina napomínali, aby do rozhodné půtky se nepouštěl. Tím rychleji Cerialis, jenž do země Mediomatricův průvodčí byl poslal, aby kratší cestou legie proti nepříteli vedli, všechno vojsko, které v Mogontiacu leželo s tím, které s sebou byl přivedl, spojil a již třetího dne do Rigodula¹⁾ přikvapil, které místo, s jedné strany horami, s druhé řekou Mosellou obklíčené, Valentinus silným sborem Treverův obsadil. Také příkopem a kamennou hrází je obehnal. Avšak římský vůdce hradbami neodstrašen, kázal pěším, aby nepřítel rozrazili, a šik jezdcův po pahrbku nahoru poslal, opovrhuje nepřítelem, neb věděl, že tlup nakvap sebraných místo nikoli tak nechrání, aby je vojsko jeho udatností nepřemohlo. Mezi pochodem vzhůru, když střelám nepřítel vydáni byli, zdrželi se trochu:

ale když se srazili, nepřátelé sehnáni byvše jako ssutiny dolů se řtili. A část jezdcův po pahrbcích méně příkrých objevši, nejvzácnější z Belgův, mezi nimi vůdce Valentina zajala.

72. Cerialis druhého dne do osady Treverův vkročil; jeho vojínové po záhubě města bažili. „To že Classicovým, to že Tutorovým rodištěm jest; jejich nešlechetností že legie obkřčeny a zničeny byly. Co tak velikého Cremona zavinila, která z půdy Italie vyvrácena byla, poněvadž o jedinou noc vítěze byla zadržela? Na pomezí Germanie stojí, jsouc neporušeno, sídlo, které nad oloupením vojsk a vražděním vůdcův jásalo. Kořist ať do státní pokladnice se odevzdá; jim že postačí, zahladí-li se odbojné město ohněm, čímž záhuba tolika táborův se odplatí.“ Cerialis boje se hanby, kdyby se mysliło, že vojína nevázanosti a ukrutnosti učí, hněv jejich ukrotil. I uposlechli, po ukončené občanské válce k cizím mírnější jsouce. Na to smutný pohled legií ze země Mediomatrův povolaných jejich pozornost zbudil. Jsouce sobě činu hanebného povědomy, truchlivě tu stály s zrakem k zemi upřeným; žádné pozdravení mezi spojujícími-se vojsky. I když je těšili a srdce jim dodávali, neodpovídali, po stanech skryti jsouce a samému světlu se vyhýbajíce, aniž byli nebezpečenstvím nebo strachem tak zaraženi jako studem a hanbou, jelikož i sami vítězové ustrnuli, kteří slov a prosby použití nesmějíce, slzami a mlčením za milost prosili, až konečně Cerialis jejich mysli upokojil, říkáje, že osudem se to stalo, co nesvorností vojskův a vůdcův nebo lstí nepřátel se přihodilo. Aby tento den za první den služby a přísahy považovaly: na dřívější zločiny že i císař i on sám zapomenouti chce. Na to do téhož tábora přijaty byly a oznámeno po manipulech, aby nikdo v hádce nebo vádě vzpoury nebo porážky spolubojovníku nevytýkal.

73. Pak Trevery a Lingony shromáždil a takto

k nim promluvil: „Nikdy jsem se výmluvnosti neučil; statečnost římského národu zbraní jsem stvrdil. Avšak poněvadž u vás slova nejvíce působí a dobré a zlé věci ne dle své přirozené povahy, nýbrž dle řečí buřičů se cení, uzavřel jsem, že k vám o něčem několika slovy promluví, což po skončené válce vy s větším prospěchem uslyšíte nežli my vyslovíme. Do země vaší a ostatních Gallův římsí vůdcové a císařové pro žádnou lakotnost nevkočili, nýbrž vaši předkové je volali, které nesvornost skoro až k záhubě doháněla, a Germanové na pomoc povolání spojence právě tak, jako nepřátelé otroky sobě učinili. V kolika bitvách proti Cimbrům a Teutonům, s jak velkým namáháním našich vojsk a s jakým výsledkem germanské války jsme vedli, jest dosti známo. A nikoliv proto Rýn jsme obsadili, abychom Italie chránili, nýbrž aby nějaký druhý Ariovistus¹⁾ říše galské se nezmocnil. Nebo snad myslíte, že vy Civilovi, Batavům a zarýnským národům milejší jste než jejich předkům vaši otcové a dědové byli? Germanům příčina, pro kterouž do Gallii přecházeti budou, vždy tatáž bude, chlípnost, lakota a zalíbení v nových sídlech, aby bažiny a pustiny své opustíce půdy této velmi úrodné a vás samých se zmocnili. Ostatně svoboda a krásná slova se předstírají; a každý, kdo jiným otroctví, sobě panství přál, týchž slov užíval.“

74. „Králové a války byli v Gallii vždy, až jste se pod ochranu našich práv dostali. My, ačkoliv tolikráte dráždění jsme byli, dle práv vítězství jen tolik jsme vám uložili, čím bychom mír udrželi. Neboť ani mír národův bez zbraně, ani zbraň bez žoldu, ani žold bez daní mysliti se nedá. Ostatní máte zároveň s námi. Vy sami v čele našich legií býváte, sami tyto a jiné provincie spravujete. Nic není odloučeno, nic zavřeno. I hodných knížat stejně s námi užíváte, ač daleko žijete: zlí napadají ty, kdož jim nejbližší jsou. Jako

neúrodu nebo přílišné deště a ostatní nehody přírody, tak přepych a lakotu panujících snášejte. Chyby budou potud, pokud lidé budou: avšak ani ty ustavičně netrvají, naskytnutím lepších věcí se vyrovnají. Leda doufáte-li, že za panovníků Tutora a Classica mírnější bude vláda nebo že za menší daně než nyní postavíte vojska, kterými byste Germany a Britanny za hranicemi udrželi. Neboť budou-li Římané, což bohové zabraňtež, zahnáni, což jiného vznikne než společná válka všech národův? Osmistyletým osudem a kázní toto spojení srostlo, které bez záhuby roztrhujících je roztrhnouti se nedá. Avšak vám hrozí největší nebezpečnost, poněvadž zlato a bohatství máte, přední příčiny válek. Proto mír a město, které poraženým a vítězům stejným právem náleží, milujte a pěstujte. Výstrahou buďtež vám příklady štěstí a neštěstí a nedávejte tvrdošijnosti s záhubou přednost před poslušností s bezpečností.“ — Takovou řečí horšího se obávající upokojil a jim srdce dodal.

75. Vítězné vojsko ještě v zemi Treverské leželo, když Civilis a Classicus k Cerialovi psaní poslali, jehož obsah byl ten „že Vaspasianus, ačkoliv zprávy se zatajují, zemřel; město a Italie občanskou válkou že pohubeny jsou, jména Muciana a Dominitiana lichá a bez vší platnosti. Chce-li Cerialis vládu nad Galliemi, že sami hranicemi svých zemí se spokojí; pakliže raději válku vésti chce, že i té se nehrozí.“ Na to Cerialis Civilovi a Classicovi ničeho neodpověděl: posla a list k Vespasianovi poslal. Nepřátelé v rozdělených tlupách se všech stran se přiblížili. Mnozí vytýkali Cerialovi, že připustil, aby se spojili, které rozdělené polapiti mohl. Římské vojsko příkopem a náspem obehlo tábor, v kterém dříve se bylo neprozřetelně usadilo, aniž opevněn byl.

76. U Germanů se rozcházeli v rozličná mínění. Civilis myslil, že na zarýnské kmeny čekati se musí,

jichž hrůzou zlomená moc Římského národu, by se zničila. „Čím jiným jsou Gallové než kořistí vítěze, ačkoliv jádro vojska, Belgové, buď veřejně s nimi drží nebo jim aspoň přejí.“ Tutor tvrdil, že meškáním moc Římanův roste, poněvadž se všech stran vojska se scházejí. „Že převežena jest legie z Britannie, povolány legie z Hispanie, jiné z Italie se blíží; a že to není vojín na spěch sebraný, nýbrž starý a válkami zkušený. Dále že Germanové, v které doufají, ani si poroučeti, ani se řídití nedají, nýbrž vše dle své libovůle činí; peněz a darův, kterými jedinými uplatiti se dávají, že Římané více mají a že nikdo tak bojechtivý není, aby za touž cenu raději míru než války nechtěl. Avšak srazí-li se s nepřitelem hned, že Cerialis mimo zbytky germanského vojska, smlouvami s Galliemi spletené, žádných jiných legií míti nebude. A právě to, že onehdy Římané nespořádanou tlupu Valentiňovu z nenadání porazili, jak jejich tak vůdcovu odvážlivost popouzeti bude. Že Římané zase k boji se odváží, avšak že nepřijdou do rukou jinocha nezkušeného, více na řeči a shromáždění než na meč a zbraň myslícího, nýbrž do Civilových a Classicových; až ty spatří, že si zpomenou na strach a útěk a hlad a tolikráte zajatých život z milosti. Treverové a Lingonové že nejsou z náklonnosti k nim pokojní: že opět zbraně se chopí, až báti se jich přestanou.“ — Rozličnost jejich náhledův odstranil Classicus, schváliv radu Tutorovu; i hned se vykonala.

77. Uprostřed šiku postaveni Ubiové a Lingonové, na pravém křídle cohorty Batavův, na levém Bructeři a Tenceteři. Jedna část přes hory, jiní poli mezi cestou a řekou Mosellou tak nenadále přikvapili, že Cerialis v ložnici a lůžku (neztrávil noc v táboře) o bitvě a zároveň o porážce svých zprávu obdržel a ještě strach posílův káral, až veškerou porážku vlastníma očima spatřil; roztržené ležení legií, rozprášené

jezdce, a uprostřed most Moselly, který levý břeh s osadou spojoval, od nepřátel obsazený. Cerialis, v tomto zmatku neohrožený, utíkající sám zpátky tahaje a s obnaženým tělem mezi střelami se potýkaje, šťastnou odvahou a rychlou pomocí nejzmužilejších mostu zase dobyl a jej vybranou tlupou obsadil. Na to do tábora se navrátil manipuly legií u Novesia a Bonny zajatých sem tam tékajících, málo kterého vojína u praporu a i orly skoro dobyté spatřil. Rozpálen jsa zlostí pravil: „Ani Flacca ani Voculy neopouštíte; zde není žádné zrady; já nemám nic jiného, co bych sobě vytýkal, než že jsem zpozdíle věřil, že vy na spolek s Gally jste zapoměli a přísahu, kterou Římu jste se zavázali, opět v paměti máte. Budu přidružen Numisiům a Herenniům, aby všeci legatové vaši buď rukama vojínův nebo nepřátel padli. Jděte a zvěstujte Vespasianovi nebo, co blíže jest, Civilovi a Classicovi, že jste vůdce v bitvě opustili. Přijdou legie, které mne pomstí a vás potrestají.“

78. Pravda to byla a tribunové a praefectové totéž jim vyčítali. Postaví se tedy v cohortách a manipulech: neb šik se nemohl vyvinouti, poněvadž nepřítel se rozstoupil a zavazadla a stany překážely, jelikož v táboře se bojovalo. Tutor a Classicus a Civilis, každý na svém místě, bitvu rozpalovali, Gally za svobodu, Batavy za slávu, Germany k loupení podněcující. A všechno bylo nepříteli příznivo, až jeden a dvacátá legie na místě otevřenějším než ostatní legie v hromadu se sestavivši řítící se nepřátele zadržela a brzo na to je i zahнала. Vítězní nepřátelé nikoliv bez pomoci božské svůj úmysl změnivše na útěk se dali. Sami udávali, že pohledem na ony cohorty polekáni byli, které při prvním návalu rozprášeny byvše na nejvyšších pahrbcích se zase shromažďovaly a novým pomocným vojskem se býti zdály. Avšak již vítězcím uškodil vlastně ničemný zápas mezi nimi samými, aby od nepřítelů upustíce

mnoho kořisti uchvátili. Cerialis jak svou nedbanlivostí boj málem pokazil, tak jej svou statečností zase napravil; a použiv štěstí tábora nepřátelského ještě téhož dne se zmocnil a jej zničil.

79. Avšak vojín nepožíval dlouho pokoje. Agrippinští prosili za pomoc a nabízeli ženu a sestru Civilovu a dceru Classicovu, zanechané jim za rukojmě spolku. Zatím Germany po domech roztroušené byli povraždili; proto strach a podstatnou příčinu měli, aby za pomoc prosili, nežby nepřátelé své vojsko zase doplníce nadějí kojiti se počali aneb k pomstě se chystali. A Civilis v skutku na to pomyslel, jsa dosti silen, dokud nejohavnivější z jeho cohort, která z Chaucův¹⁾ a Frisův sestavena jsouc v Tolbiacu²⁾ v zemi Agrippinských ležela, ještě úplná byla. Avšak od toho jej odvrátila smutná zpráva, že ona cohorta zničena byla lstí Agrippinských, kteří Germany, hojnými hody a vínem opojené, zavřeli a oheň založivše spálili. Zároveň Cerialis rychlým pochodem k pomoci se blížil. Civila i jiný ještě strach sklíčil, aby čtrnáctá legie spojíc se s britanským loďstvem Batavy se strany moře neznepokojovala. Ale legii vedl legat Fabius Priscus po zemi proti Nerviům a Tungrům; tyto obce se vzdaly. Na loďstvo Canninefatové z vlastní vůle udeřili a větší část lodí byla hned potopena nebo zajata. I velký houf Nerviův, který samaděk se pozdvihl, aby pro Římany bojoval, titěž Canninefatové rozprášili. I Classicus s jezdci do Novesia od Ceriala napřed poslanými šťastnou bitvu svedl. Tyto malé avšak časté nehody slávu vítězství nedávno dobytého ztenčovaly.

80. V týchž dnech dal Mucianus syna Vitelliova usmrtiti předstíraje, že nesvornost nepomine, dokud símě války se neudusí. Také nepřipustil, aby si Domitianus mezi své průvodčí volil Antonia Prima, boje se přízně vojínův a hrdosti muže, který žádného vedle sebe, tím méně nad sebou netrpěl. Antonius odebral

se k Vespasianovi, od kterého, ačkoli ne tak, jak doufal, předc příznivě přijat byl. Císaře to táhlo na dvě strany, na jednu zásluby Antonia, jehožto vedením válka beze vší pochyby ukončena byla, na druhou dopisy Mucianovy : zároveň i ostatní jej co muže nebezpečného a nadutého pomlouvali a provinění dřívějšího života připomínali. Mimo to sám svou pýchou do nenávisti sebe uváděl, příliš často o svých zásluhách mluvě. Jiné zbabělci, zajatým a podrobeným nazýval Caecinu. Proto poznenáhla méně váženým a opovrženějším se stával, ačkoliv přátelství na oko předc trvalo.

81. V těch měsících, v kterých Vespasianus v Alexandrii na časy stálých větrů letních a na jistou plavbu po moři čekal, událo se mnoho zázrakův, v kterých přízeň nebes a jakási náklonnost bohův k Vespasianovi se jevila. Jakýsi sprostý muž v Alexandrii, o kterém známo bylo, že zrak svůj ztratil, padl k jeho nohám a sténaje za zhojení slepoty ho prosil na rozkaz boha Serapida, kterého lid pověrám oddaný víc než jiné ctí; prosil císaře, aby mu tváře a oči svými slinami potřítí ráčil. Jiný, který churavou ruku měl, prosil ho za příčinou rozkazu téhož boha, aby svou nohou na ni šlápl. Vespasianus se jim z počátku smál a se zdral. Avšak když onino naň doléhali, dšlem pověsti počítileho jednání se bál, dšlem za příčinou jejich snažné prosby a domlouvání pochlebníkův doufati počal. Konečně rozkázal lékařům, aby zprávu dali, může-li se taková slepota a takový neduh lidskou pomocí vyhojiti. Lékaři rozličně se vyjadřovali : „že u jednoho síla zraku není zrušena a že se navrátí, odstraní-li se překážky; u druhého že údy vyvrtnuty jsou a že se, upotřebí-li se sil hojících, uzdraviti mohou. Snad to bohům tak milo a kníže za božský nástroj vyvolen jest a konečně že slávu zdařeného vyhojení Caesar míti, posměch pro marný pokus nešťastní sami

snášeti budou. Tedy Vespasianus myslé, že jeho štěstí vše možno a k víře podobno jest, sám s veselou tváří před napnutým zástupem přítomných žádostem vyhověl. Ruka stala se hned potřebnou a slepému zasvítíl zase den. Oboje lidé tehdy přítomní dosvědčují nyní, když to již zisku nepřináší.

82. Tudiž Vespasianus tím ochtívěji si přál chrám¹⁾ navštívití, aby o své vládě se poptal. I rozkázal, aby se všichni z chrámu odstranili i vstoupiv tam a všecku svou pozornost k bohu obrátiv spatřil za sebou jednoho z prvních Egyptanův, jménem Basilida, o kterém věděl, že několik dní cesty od Alexandrie vzdálen jest a nemocen jsa leží. Ptá se kněží, byl-li Basilides onoho dne v chrámě; ptá se vstříc mu přicházejících, byl-li v městě viděn: konečně od vyslaných jezdcův se dozví, že v onom okamžení osmdesát tisíc krokův vzdálen byl. Tak onen zjev za božský a smysl odpovědi dle jména Basilidova²⁾ si vyložil.

83. O původu boha posud naši spisovatelé se nezmiňovali: egyptští kněží takto vypravují: Králi Ptolemaeovi, který první z Macedonův egyptskou říši upevnil, když v Alexandrii nově založené hradby a chrámy a náboženské obyčeje zaváděl, ve snách jinoch neobyčejné krásy a nadlidské podoby prý se zjevil, jenž ho napomínal, aby nejvěrnější z přátel do Pontu vyslal a jeho podobiznu přivezti dal; to že říši prospěšno a ono sídlo velké a slavné bude, které by ho přijalo. Zároveň se mu zdálo, že tentýž jinoch ve mocné záři ohně k nebi se povznesl. Ptolemaeus tímto zázračným znamením pohnut byv kněžím egyptským, kteří takové sny vykládali, noční zjev sdělil. Ale poněvadž tito o Pontu a o cizích věcech vůbec ničeho nevěděli, ptal se Atheňana Timothea z rodu Eumolpovicův¹⁾, kterého co představeného posvátných obřadův z Eleusiny²⁾ byl povolal, jaká to víra jest

a jaký bůh? Timotheus tázal se lidí v Pontu byvších a dověděl se, že jest tam město Synope a nedaleko něho že jest u tamnějšího lidu odedávna velice vážený chrám Joviše Dita; neboť i ženská podobizna, kterou velmi mnozí za Proserpinu považují, vedlé něho stojí.³⁾ Avšak Ptolemaeus, jak to obyčejem králův bývá, bázlivý sice, ale když bezpečnost se navrátila, více rozkoší než náboženských obřadův dbalý, na věc zponenáhla zapomínal jinými starostmi se zanášeje, až tatáž podoba ale již strašnější a doléhavější jemu samému a říši záhubou hrozila, nevyplní-li rozkazův. Na to vypravil posly s dary ku králi Scydrothemidovi, (ten tehdy nad Sinopskými panoval), a když už odplouti chtěli, rozkázal jim ještě, aby Apollina pythického⁴⁾ navštívili. Moře jim bylo příznivo, výpověď božská v chrámu prorockém jasná: „aby pluli, podobiznu jeho otce⁵⁾ přivezli a podobiznu ses'ry⁶⁾ tam nechali.“

84. Jak medle do Sinopy přišli, dary, prosby a rozkazy svého krále Scydrothemidovi přednesli. Tento byl na rozpacích brzo boha se boje brzo zase výhrůžek vzdorujícího lidu se děse; často dary a sliby poslancův pohnut býval. Zatím tři roky ušly, anižby Ptolemaeus práce a proseb šetřil. Důstojnější poslance, větší počet lodí a větší množství zlata posýlal. Tu hrozivá podoba Scydrothemidovi se objeví, aby úmyslu boha déle nepřekážel. Když ještě váhal, rozličné nehody a nemoci a patrný hněv bohův den ode dne hroznější jej stíhal. I shromáždil lid a sdělil mu vůli boha, svá a Ptolemaeova vidění a na hrozící nehody poukázal. Lid nesouhlasil s králem, záviděl Egyptu, bál se o sebe, a tak chrám obklopil. Potom ještě podivnější pověst hlásala, že bůh sám do lodí k břehu přirazivších vstoupil. Podivu hodno pak jest, že již třetího dne přes moře tak daleké se přeplavivše do Alexandrie přirazili. I vystavěn byl chrám přiměřené k městu velikosti na místě, které Rhacotis

se nazývalo. Dříve tam stála kaple již za starých časův Serapidovi a Isidě zasvěcená. To jest ta nejobyčejnější pověst o původu a přivezení boha. Není mi také neznámo, že někteří myslí, že ze Se-
lencie, města syrského, za panování Ptolemaea, ¹⁾ jenž třetím z rodu svého byl, se přivezl; jiní uvádějí co původce téhož Ptolemaea, co sídlo však, z kterého se bůh přestěhoval, Memphidu, město před časy slavné a sloup starého Egypta. Boha samého mají mnozí za Aesculapia, ²⁾ poněvadž nemocná těla hojí; někteří za Osirida, nejstaršího boha tamnějších kmenův; přemnozí za Joviše, poněvadž je všemohoucí; největší část za otce Dita (Plutona) dle příznakův dílem známých dílem neznámých soudíc.

85. Mezi tím Domitianus a Mucianus, ještě než se k Alpám blížili, radostné zprávy o událostech v zemi treverské zběhlých obdrželi. Zvláštním důkazem vítězství byl vůdce nepřátel Valentinus, arcí nikoliv sklíčený a tytéž hrdé myšlenky, kterými se dříve zanášel, v obličejích jevíci. Vyslýchán byl jen proto, aby jeho povaha se poznala; když byl odsouzen a při odpravě sám někdo se mu posmíval, že jeho rodiště dobyto jest, odpověděl, že tuto zprávu za útěchu před smrtí přijímá. Ale Mucianus s tím, co dlouho byl skrýval, jako s něčím novým se vytasil: „poněvadž milostí bohův síly nepřátelské zničeny jsou, že by to Domitianovi špatně slušelo, aby po válce již skoro dokončené jinému slávu odnímal. Kdyby trvání říše nebo blaho Gallii v nebezpečí bylo, musil by prý Caesar ovšem na bojišti stát: ale Canninefatové a Batavové nechť se menším vůdcům přenechají. Sám aby v Lugdunu moc a slávu vrchního panství z blízka ukazoval, do malých nebezpečí se nevydávaje, na velká vždy připraven jsa.“

86. Lidé lesť zpozorovali; avšak k poslušnosti to patřilo, aby se pozorovati nezdáli. Tak do Lugduna

přišli. Odtud prý Domitianus posly tajně k Cerialovi poslanými jeho věrnost zkoušel, odevzdal-li by mu, kdyby sám k němu přišel, vojsko a vrchní velitelství. Zamýšlel li válku proti otci, nebo chtěl-li míti moc a vojsko proti bratru, nebylo známo: neb Cerialis svou prospěšnou mírností mu to překazil, předstíraje, že jako děti po nemožných věcech baží. Domitianus pozoruje, že si ho starší pro jeho mladost málo všímají, vzdal se i menších a dříve převzatých služeb státních a pod zámínkou skromnosti a mírnosti sám v sebe se zaryv, náklonnost k vědám a lásku k básnění předstíral, aby tak své úmysly skryl a řevnivosti bratrově ušel, jehož rozdílnou a mírnější povahu naopak vykládal.

Poznamenání.

1. — 1. Takového, třebaž byl měšťanem římským, za germanského vojína považovali, poněvadž germanští vojínové štíblí a mladí byli.
2. — 1. Palatium.
2. Viz Děj. III., 32.
3. Viz Děj. III., 36, 1. Něco přes tři míle od Říma. Tarracina dvanáct mil.
4. Bovillae 2 míle od Říma.
3. — 1. Viz Děj. II., 100; III., 12.
2. Viz Děj. III., 57.
3. Capua byla Vitelliovi věrna. Terracinští byli proti němu. Viz Děj. III., 76.
4. Děj. III., 77.
5. Jaké rytíři nosřvali, neb stal se rytířem.
6. Vindex.
7. Galba.
8. Vitellius.
9. Primus Antonins.
10. Mucianus a Vespasianus.
11. Vespasianus nevěděł ještě, že Vitellius již padl.
4. — 1. Po svém příchodu do Říma v senátu.
2. Senátorové.

3. Děj. II., 77, 1.

5. — 1. Děj. II., 91.

2. Konečně na Vespasianův rozkaz usmrčen byl.

3. Jmeno v rukopise nelze čísti. Po domněnce Fr. Haase znělo by místo takto: Helvidius Priscus z kraje carecinského v Italii z muicipia Cluvii a otce, kterýž atd.

4. Děj I., 34, 3.

5. Stoikův. Děj. III., 81, 1.

8. — 1. Od Augusta až po Vespasiana. 2. Vlastně ho Nero sám utratil, neb že Nero rozsudek senatu přenechal, to byl jen klam, aby se zdálo, že právem odsouzen a usmrčen byl. Tím Nero lid vůbec jen klámal.

9. — 1. Jeho nepřátelé očernili ho u Vespasiana, že chtěl, aby stát chrám zase vystavěl, a Vespasianus aby jen co osoba vedlejší vypomohl; že tu celou věc vůbec Vespasianovi měl přenechati.

10. — 1. Celer byl dříve učitelem a přítelem Bareovým.

11. — 1. Vitellianův.

2. Vystoupil proti Neronovi. Letop. XV., 48.

3. Osm mil.

4. Z Říma k jihu vedoucí.

5. Děj. III., 36, 55, 61.

6. Zde jest věta vynechána, dle Rittera asi takto: „Totéž Asiaticovi dovoleno nebylo, neboť atd.“

7. Viz Děj. II., 57, 95.

8. Byl ukřižován. Děj IV., 3.

12. — 1. Viz Germ. 29.

2. Tamtéž.

13. — 1. Batavové a bratři.

2. Germ. 29.

3. Byl jednooký jako Sertorius a Hannibal.

4. Přívrženec Mariův proti Sullovi. Po smrti Mariově bojoval dlouho a slavně proti Pompejovi a Metellovi, vůdcům Sullovým, až konečně zrazen a úkladně zavražděn byl.

14. — 1. Jádru vojska odvedl Vitellius do Italie.

2. Legie tam ležící nebyly úplné, poněvadž Vitellius nejlepší z nich do Italie byl poslal. Zůstali tam jen starcové proto jen lichá jména legií.

3. Civilis soudí, že Římané mysliti budou, že za Vespasiana bojuje a že tomu rádi budou. Budou-li poraženi, že řeknou, že bojovali pro Vespasiana; pakli zvítězí, že vítězství dle své vůle budou moci použiti.

15. — 1. Britannská pomocná vojska a batavské cohorty jsou totéž vojsko. Jmenovaly se tak proto, že dlouho v Britannii byli sloužily.

2. Děj. II., 69.

3. Mohuč. Mainz.

4. Císař Gaius Caligula táhl s 200000 m. do Germanie. Přesed Rýn zase se vrátil, aniž by Germany byl spatřil. Na to dal Germany z vlastního vojska sebrati a za Rýnem v lesku skryti. To když se stalo, obklopil s praetorskou jízdou les a Germany tam skryté zajal a velké vítězství slavil. Přišel k moři naproti Britannii, postavil vojsko na pobřeží, poodjel na lodi kousek od břehu a najednou, když všeci dychtivě čekali, co se dítí bude, velel, by do přilbic a kapes atd. skořepiny lastur na břehu ležící sbírali. Tyto na to co znamení vítězství nad mořem do Říma poslal. Konečně, když se domů vracel, Gallům, aby jak Germanové vypadali, vlasy na ruso barviti dal, je co zajaté Germany do Říma přivedl a vítězství nad poraženou Germanií slavil.

5. Germ. 33, 2.

6. Děj. I., 31, 3.

7. Germ. 28, 13.

8. Tungrův. Viz následující hl. 16. a Germ. 2, 8.

17. — 1. Děj. I., 6, 9.

2. Děj. I., 64, 4.

3. V aquitanské Gallii, nyní Auvergne.

4. Děj. I., 6, 9.

5. Děj. I., 74, 6.

6. Augustus zavedl tam daň r. 727, tedy před 95 lety.

7. Před 60 lety.

8. Letop. I., 60.

19. — 1. Ležela severně od hořejší Germanie na levém břehu Rýnu a táhla se až k Batavům.

2. Děj. I., 9.

21. — 1. Germ. 33, 1.

2. Germ. 32, 3.

22. — 1. Pro 12000 mužův.

23. — 1. Jedni připravovali, vzdálení jsouce, pleteniny atd. Na ty házeli ostěpy z prakův. Jiní na blízku jsouce na hradby doráželi, na ty s hradeb ohnivé látky svalovali.

24. — 1. Flaccus pustil Batavy; to za zrádu a zlé znamení považovali.

25. — 1. Děj. IV., 19.

2. Každá obec myslila, že nad ostatními panovati bude.

26. — 1. Na levém břehu Rýnu, nedaleko Düsseldorfu.

2. Děj. IV., 19.

3. Severně od Novesia.

4. Mezi Rýnem a Mozou.

28. — 1. Germ. 28, 15.

2. Germ. 28, 12.
3. Jižně od Batavův.
4. Západně od Batavův na moři (canalu *la manche*).
5. Düren u Cách.
32. — 1. Římskému, tak zvanému, poněvadž v Germanii leželo.
- ‡ 2. Otroci Římanův, jako posud. Něco horšího se nám nemůže přihoditi.
33. — 1. Germ. 3, 5.
2. Voculova.
3. Děj. I., 70, 9.
4. V severní Hispanii.
37. — 1. Germ. 29, 3; 30; 32, 3; 29, 7.
39. — 1. Poněvadž žádný consul nebyl přítomen.
2. Děj. I., 79; II., 85; III., 52.
3. Děj. II., 85.
4. Vespasianův propuštěnec.
5. Zavražděný Piso, zvolený nástupce Galbův, byl jeho bratr. Děj. I., 14, 15.
6. V Pannonii.
40. — 1. Tento kalendář obsahoval hry, slavnosti, památné dni atd. Za příčinou pochlebování k oslavení i nejhorších údův císařské rodiny hry se dávaly a slavnosti slavily a do kalendáře zanášely. Nyní se zase měly odstraniti.
42. — 1. 25 let.
2. Které udal a zničil.
3. Mzdu udavače, kterou dostal, že bývalé consuly udával a ničil.
4. Asi 565384 zl. r. č., které si udavačstvím vydělal.
5. Nero.
6. Jejich šíje bývaly strčeny do vidlice, načež umrskáni byli.
43. 1. Děj. IV., 6. Marcellus Eprinus spikl se později proti Vespasianovi. Byv proto od senatu odsouzen, sám si krk podřezal.
2. Marcella.
45. — 1. Sena, nyní Siena, město v Etrurii, severně od Říma.
2. Cyrene město v Libyi.
46. — 1. Praetorianův, který byl větš.
2. Podlé opravy Haaseho *mercede* na místě bývalého *caede*. Moudrost politická kázala nepropustiti někdejších vojinův strany Vitelliovy bez veškeré podpory peněžné; již k tomu mnoho peněz potřebí bylo, tím více však, kdyby všech v službě necháno bylo.

3. Děj. IV., 2.
4. Padesát let věku svého a dvacet let vojenské služby.
47. — 1. Asi 4846153 zl.
2. Viz zprávu o jeho ohavném zavraždění. Děj. III., 74.
48. — 1. Caligula.
2. Kteréž v legiích osazovati právo měli.
3. Bývali tam déle než proconsulové. Proconsulové každého roku se střídali, legatové tam byli tak dlouho, dokud jich císař nazpět nepovolal.
49. — 1. Chtěl, aby Piso s lidem proti Vespasianovi vystoupil, aby měl příčinu jej zavraždit.
2. Viz Děj. I., 7.
50. — 1. Za Domitiana.
2. Město v severní části provincie Afriky.
3. Oea a Leptis města na středozemním moři východně od provincie Afriky.
51. — 1. V Alexandrii v Egyptě meškajícím.
53. — 1. Jako Valerius, Salvius, Felix, u nás Šťastný, Bohuslav atd.
2. Olivový strom, dub atd.
54. — 1. Děj. I., 76, 1.
2. Děj. I., 76, 1.
3. Děj. I., 79, 1.
4. Děj. I., 2, 6.
5. Kněží starých Celtův.
6. Z Říma, kde potud byli.
55. — 1. Děj. I., 53, 2.
2. Juliovi Caesarovi.
56. — 1. Od Mohuče, kde byl směrem severním ku Kolínu nad Rýnem.
2. Východně od Nerviův, mezi Nervy a Eburony; nejspíše titěž, kteří se dříve Aduaticové nazývali.
3. Severně od Batavův mezi Rýnem a zylederským jezerem na moři.
57. — 1. Za Tiberia. Viz Letop. III., 40 a násled.
2. Děj. I., 51.
59. — 1. Jmenoval ho prvním centurionem.
2. V Starém ležení.
60. — 1. Tedy jen zbraň podrželi, ostatní věci jim Civilovo vojsko pobralo.
61. — 1. Germ. 31.
2. Aby měl rudé jako Germanové.
3. Germ. 8.
4. Germ. 33, 1.

5. Ostatní Civilis pustil domů do Gallie.

6. Nyní Windisch v severním Švýcarsku.

64. — 1. Germ. 28.

2. Chtěli-li Germanové do Kolína nad Rýnem jíti, musili na hranici oděv a zbraň složit, načež od hlídačův do osady doprovázeni byli.

67. — 1. Sochy, tabule, atd.

2. Sabinus skryl se v podzemních skrýších. Epponina ho tam navštěvovala a dílem tam s ním i žila. Také mu tam dva syny, dvojčata, porodila. Konečně když prozrazení a do Říma před Vespasiana přivedeni byli, postavila Epponina své dva syny před Vespasiana a pravila, že oba v podzemní skrýši porodila a vychovala, aby jich více bylo, kteří by za Sabina prosili. Avšak nadarmo, Vespasianus i Sabina i ji usmrtiti kázal, ačkoliv všechny přítomné i Vespasiana až k pláči byla pohnula. To mnozí spisovatelé Vespasianovi velmi vytýkali, ba se i domýšleli, že právě pro tento ukrutný čin celý jeho rod v krátkém čase vymřel.

3. Tato zpráva se nám od Tacita nezachovala.

4. V nynější Champagni ve Francouzsku, kde je Rheims.

68. — 1. Děj. I., 61, 2.

2. Děj. I., 61, 1.

3. Děj. II., 66, 6.

70. — 1. Vybraní jezdci, kteří jako praetoriani vyšší postavení a větší plat měli, v táboře s praetoriany vedle stanu vůdcova byli a vůdce střežili.

2. Germ. 28, 14.

3. Sousedé Vangionův a Tribocův.

4. Germ. 28, 14.

5. Město Vangionův, nyní Bingen.

6. Nyní Nah, poboční řeka Rýnu.

71. — 1. Nyní Ricol nebo Réol nedaleko Trevíru.

73. — 1. Kníže Germanův, který s germanským vojskem Gallie se zmocniti chtěl, ale od Caesara poražen byl.

79. — 1. Germ. 35, 1.

2. Nyní Züllpich, západně od Kolína nad Rýnem.

82. — 1. Boha Serapida, o kterém v předešlé hlavě mluvil.

2. Jmeno Basilides utvořeno jest z řeckého βασιλεύς (král). Myslil tedy dle jmena tohoto, že mu bůh království předpovídá.

83. — 1. Eumolpos, syn Poseidonův a Chionin z Thracie, výtečný pěvec; vystěhovav se prý do Attiky s Eleusinskými, krále Erechthea zahnal a tajné bohoslužby eleu-

sinské zavedl. Jeho potomci byli rod v Athenách vznešený, z kterého se kněží Demetry eleusinské volili.

2. Město v Attice s chrámem bohyně Demetry (Cerery).

3. Z toho, že tam byla Proserpina, se soudilo, že podobizna vedlejší představuje jejího manžela Dita (Plutona).

4. V Delfách.

5. Joviše.

6. Proserpiny.

84. — 1. Ptolemaea Energeta, 247—222 před Kr.

2. Bůh lékařství.

Přehled páté knihy.

Po založení Říma 824, po Kr. nar. 71.

1. Vespasianus káže Titovi, aby Judaeu dobyl. Titova povaha a moc. Před Jerusalemem táborem se položí. — 2.—3. Původ židův. Mojžiš. — 4.—5. Obyčeje, povaha a náboženství židův. — 6. Hranice země. Půda. Plodiny. Libanon. Jordan. Mrtvé moře a jeho klej. — 7. Pusté okolí mrtvého moře. Příčina toho. Řeka Belus a písek při jejím ústí, kterého se k dělání skla užívá. — 8. Hlavní město Jerusalemu. Chrám. Dřívější dějiny židův za časův cizích a domácích králův. — 9. Jejich osudy za panování Římanův. Pompejns. Marcus Antonius. Augustus. Caligula. Claudius. Antonius. Felix. — 10. Gessius Florus. Vzpouza. Vespasianus dobyl celé země až na Jerusalemu. Titus jej oblehá. — 11.—12. Troje silné hradby a věže Jerusalema. Pevnost chrámu. Vojska a vůdcové v městě a jejich nesvornost. — 13. Zázračná znamení. Židé si jich nevšímají. Příčiny. Počet lidu v městě a jakého byl lid smýšlení. Titus dělá příkopy, násypy, staví stroje. Proč nežene útokem. — 14. Civilis doplňuje své vojsko. Cerialis proti němu táhne a též se posilňuje. Povaha půdy. — 15. Bitva v močálech a ve vodě, v které Římané podlehají. Obě strany k rozhodnému boji se chystají. Příčiny. — 16. Vojska se sestavují. Cerialova řeč k vojínům. — 17. Řeč Civilova. Počátek půtky. — 18. Strašná bitva. Jistý Batav zradí vojsko Germanův. Jejich porážka. — 19. Cerialis rozesílá vojsko. Civilis páli hlavní město Batavův a táhne na batavský ostrov Rýnu. Jak si tam počíná. Tutor a Classicus. — 20.—21. Civilis doráží na čtyrech místech najednou na Římany. Cerialis poráží Germany. Proč se loďstvo v bitvě nesúčastnilo. — 22. Cerialis pro svou nepozornost málem by byl poražen. — 23. Civilis chystá se k bitvě na vodě. Cerialis ho žene na Rýn, plní ostrov, ale přichází, poněvadž Rýn příliš se rozvodnil a vystoupil, do nebezpečnosti. — 24. Vybízí nepřátely, aby se vzdali. — 25. Věrnost Germanův mizí. Batavové z omrzlosti války obmýšlejí se vzdáti. — 26. Civilis chce je předejiti. Jeho rozmluva s Cerialem.

1. Začátkem téhož roku Caesar Titus od otce vyvolený, aby Judaeu na dobro podmanil, a již toho času, když oba ještě soukromníci byli, vojenstvím slavný, tehdaž mocněji a slavněji si počínal, poněvadž i provincie i vojska o závod svou náklonnost a přízeň mujevily. K tomu i sám, aby se myslilo, že nad obyčejné poměry se povznáší, co muž sličný a ve zbrani obratný se okazoval, svou vlídností a přívětivostí k ochotnému konání povinností vybízejel a obyčejně při práci a na pochodu mezi sprosté vojíny bez ujmy důstojnosti vůdcově se míchaje. Tři legie, pátá, desátá a patnáctá, starší vojínové Vespasianovi, v Judaei jej přijali. S nimi spojil dvanáctou ze Syrie a vojíny dva a dvacáté a třetí legie z Alexandrie odvedené. Mimo to jej doprovázelo dvacet cohort spojencův, osm tlup jezdcův, králové Agrippa a Sohaemus a pomocná vojska krále Antiocha¹⁾ a silná tlupa Arabův, která za příčinou záští mezi sousedy obyčejného Židům nepřála. Také mnozí z města a Italie u něho byli, které osobní naděje přilákala, že sobě kníže posud nepředpojaté nakloní. S tímto vojskem řádně sestaveným vtrhl do země nepřátelské, kraj kolem skoumaje a k rozhodné bitvě připraven jsa. Nedaleko Jerusalema táborem se položil.

2. Avšak poněvadž o posledních hodinách města pověstného vypravovati chci, zdá se mi býti záhodno, abych původ jeho vyprávěl. Povídá se, že Židé z ostrova Kréty útekše v nejzazší části Libye toho času se usadili, když Saturnus násilím Jupiterovým přemožen byv své říše se vzdal. Důkaz se bere z jmena: na Kretě se nalézá známá hora Ida; tamější obyvatelé Idaeové jmenem dle cizího způsobu rozšířeným Judaeové se nazývali. Někteří myslí, že za panování bohyně Isidy přílišné množství lidu Egypt zaplavující za vůdců Hierosolyma a Judy, do sousedních zemí odvedeno bylo. Mnozí považují je za potomky oněch

Aethiopův, které za krále Cephea strach a záští přinutilo, aby svá sídla změnili. Jsou zase jiní, kteří vypravují, že assyrští sběhlíci, lid role hledající, části Egypta se zmocnivše brzo po tom ve vlastních městech na hebrejské půdě a v krajinách blíže Syrie obývali. Jiní mluví o slavném původu Židův, že Solymové, kmen básněmi Homerovými slavený, na město Jerusalelem, které sami založili, své jméno přenesli ¹⁾.

3. Největší část spisovatelův se shoduje, že, když po Egyptě nakažlivá nemoc, která těla hyzdila, vznikla, král Bocchoris v prorockém chrámě Hammonově ¹⁾ za prostředek proti této nemoci prosil a že mu bylo rozkázáno, aby říši svou vyčistil a toto pokolení co bohům protivné do jiných zemí odstranil. A tak tedy když lid ten shledán a sebrán a v poušti zůstaven byl a ostatní plačíce malátněli, Moyses (Mojžíš) prý, jeden z vyhnaných, je napomínal, aby nějaké pomoci ani od bohův ani od lidí neočekávali, jsouce od obou opuštěni, nýbrž aby sami na sebe se spoléhali, vedeni jsouce vůdcem nebeským, jehožto pomocí již prvé skutečné strasti od sebe odvrátili. Souhlasíce na zdař bůh na cestu se vydali, žádné o ní známosti nemajíce. Avšak nic je tak nesoužilo jako nedostatek vody. A již záhuby blízcí po rovině všude leželi, anž stádo divokých oslův z pastvy se vracejíc k skále lesem obrostlé se ubíralo. Moyses jich následoval a z travnaté půdy soudě hojné prameny vody našel. Ty je občerstvily; i byli po šest dní neustále na cestě, sedmého obyvatele vypudivše zemi obsadili, v které město a chrám založili.

4. Moyses, aby lid pro budoucnost na sebe poutal, obyčeje nové a zvykům ostatních lidí protivné zavedl. Vše u nich jest nesvaté, co u nás jest svaté; a naopak u nich vše dovoleno, co u nás nemravné jest. Podobiznu zvířete, jehožto vedením žízň a blouzení zbavení byli, v chrámě zasvětili, berana zabivše, jakoby

tím Hammona tupiti chtěli¹⁾. Také býk se obětuje, poněvadž Egypťané Apia²⁾ ctí. Vepřoviny nepožívají za příčinou nemoce, kterou je malomocenství dříve bylo zohydilo, jemuž toto zvíře podléhá. Dlouhý hlad, který před časy trpěli, častým postěním posud si připomínají; a na znamení obilí uchváceného židovský chléb bez kvasu jest. Sedmý den prý k odpočínutí jest ustanoven, poněvadž tento den jejich nesnáze ukončil; později libující si v zahálce, i sedmý rok nečinnosti věnovali. Jiní myslí, že tato čest Saturnovi se prokazuje, buď že Idaeové, o kterých jsme slyšeli, že s Saturnem vyhnáni a praotcové jejich národu byli, počátky náboženství jim zůstavili, nebo že ze sedmi hvězd, které lidi řídí, hvězda Saturnova v nejvyšším kruhu a s zvláštním vlivem se pohybuje; i největší část nebeských těles svou moc ukazuje a svůj běh ukončuje číslem sedm.

5. Tyto obyčeje, ať si jakýmkoliv způsobem zavedené, svým stářím jsou chráněny. Ostatní neblahé, škaredé zvyky převráceností se zmohly. Neboť nejšpatnější lidé opovrhující svým vlastním náboženstvím daně a dary tam snášeli; proto moc Židův vzrostla a dále poněvadž mezi nimi tvrdošíjná věrnost je a ochotné milosrdenství, avšak proti všem ostatním nepřátelské zášti. Sami pro sebe jedí, lože s jinými nesdílejí a ačkoliv jsou národ chlipnosti velmi nakloněný, přede obcováním s cizozemskými ženami se zdržují; mezi sebou vše jim dovoleno. Obřizky proto zavedli, aby se tím rozeznávali. Kdo k jejich náboženství přestoupí, totéž činí a především se učí bohy opovrhovati, vlastní se odříkati, rodičův, dětí, bratrů málo si vážit. Avšak o rozmnožení lidu se starají. Neboť děti po prvním zrozené usmrcovati není dovoleno a duše v bitvě padlých nebo odpravených¹⁾ za nesmrtelné mají. Proto jejich chuť k plození a pohrdání smrtí. Mrtvol nepálí, nýbrž je pochovávají dle oby-

čeje egyptského a sice s touž péčí a přesvědčeností o podzemské říši. Jinak o říši nebeské. Neboť Egypťané mnoho zvířat a složených podobizen ctí; Židé jenom jednoho boha a jenom v duchu poznávají a za bezbožné ty považují, již podobizny bohův z pomfjejících látek v podobách lidských dělají. Ona nejvyšší jejich a věčná bytost jest nesmrtelná a nemůže se napodobovati. Proto netrpí žádných obrazův ve svých městech, neřku-li v chrámech. Takového pochlebování ani králům, ani císařům takové pocty se nedostává. Avšak poněvadž jejich kněží na flétny a bubny hráli, břečtanem se ověňovali a zlatý vinný keř v chrámě se nalezl, myslili někteří, že otce Baccha, podmanitele východních zemí, ctí, co se s jejich obřady nesrovnává. Neboť Bacchus slavné a veselé obřady zavedl, ale obřady Židův jsou pošetilé a sprosté.

6. Jejich zem a hranice k východu Arabií se obmezují, jižně leží Egypt, západně Foenikové a moře, severně vedlé Syrie daleko se rozprostírají. Těla lidí jsou zdravá a v práci vytrvalá. Deště řídké, půda úrodná. Plodiny jako u nás, mimo tyto ještě živičník a palmy. Stromy palmové jsou vysoké a sličné. Živičník jest strom prostřední výšky: jak některá větev se naplnila, otvírá se kouskem kamene nebo střípkem; nasekne-li se železem, stáhnou se cévy dohromady: šťávy užívají lékaři. Co hlavní hora strmí ze země Libanus, který, jest to věc podivuhodná, v krajině tak horké, chladný jest a sněhu vždy na sobě chová. Tentýž řeku Jordán živí a vylévá. Avšak neteče Jordán do moře, nýbrž dvě jezera protéká, anižby nbýval, v třetím mizí. Jest to jezero nesmírného objemu, na způsob moře, jehož však voda ještě odporněji chutná, škodlivými svými výpary sousedným obyvatelům záhubné a ani větry se nenadýmá ani vodních ptákův netrpí. Neproskoumaná posud voda to, co se

do ní hodí, tak nese jako pevná zem; plování znalé i neznalé stejně na hoře udržuje. V jistý čas roku zemský klej prý vyhazuje, jehožto sbírání, jako i ostatnímu umění, zkušenost učila. Když se do tekutiny této v sobě samé černé ocet naleje, tuhne a na vodě plave. Ji chytají rukama ti, kteří se tím zabývají, a na kraj lodí táhnou, načež bez všeho napomáhání do lodí teče a ji naplňuje, až ji uřízneš. Avšak mědi nebo železem bys ji neusekl: před krví a šatem v krvi, která měsíčně z žen vychází, smočeným ubíhá. Tak staří spisovatelé vypravují. Avšak ti, kteří tamější krajiny znají, udávají, že vlnící-se hmoty kleje k břehu se ženou a rukama ven vytahují a později, když horkem země a působením slunce vyschly, sekyrami a klíny jako břevna nebo kameny se roztloukají.

7. Nedaleko odtud jsou roviny, které prý před časy úrodné, velkými městy zalidněné, později blesky spáleny byly; znamení toho prý zůstala a zem sama suchá, moc plodnou ztratila. Nebo všecko, cokoliv buď samo od sebe vzrostlo aneb seto bylo, jak medle to vzešlo, nebo ku květu, či k pevnému tvaru dospělo, snětivým a hluchým se stává a jako popel se rozprašuje. Ačkoliv připouštím, že města před časy znamenitá nebeským ohněm spálena byla, předeč myslím, že výpary jezera zem se nasycuje, hořejší vzduch se kazí a že proto obilí a ovoce práchniví, poněvadž jak půda tak i vzduch škodný jest. I řeka Belus do židovského moře teče; písek kolem jejího ústí sebraný a s žiravinou smíchaný v sklo se slévá. Tento břeh jest skrovný avšak nevyčerpatelný.

8. Velká část Jzdaee vesnicemi jest poseta, ale mají i města. Hierosolyma (Jerusalem) jest hlavním městem národu. Tam jest chrám s nesmírným bohatstvím a prvními zděmi město, druhými královský palác a nejvnitřnějšími chrám obehnán. Toliko k dveřím židu je přístup volný, přes práh nesměl nikdo leda

kněží. Když Assyrové, Medové a Peršané nad východními zeměmi panovali, byli z poddaných nejopovrženější: když Macedonové vrch obdrželi, hleděl Antiochus jim jejich pověru vzíti a řecké zvyky vštípit, avšak válka s Parthy mu to překazila, že praohavný národ napravit nemohl: neboť téhož času Arsaces odpadl¹⁾. Na to Židé, poněvadž Macedonové slabi, Parthové ještě málo mocni a Římané vzdáleni byli, sami sobě krále stanovili, kteří za příčinou vrtkavosti lidu vypuzování, ale vlády zbraní zase se zmocňující měšťany vyháněti, města vyvracet, bratry, manželky, rodiče vraždit a jiné věci, které králové konávají, konati se opovážili, ale pověru podporovali, poněvadž kněžskou hodnost co podporu moci sobě osvojovali.

9. Z Římanův první Gn. Pompejus Židy podmanil a po právu vítěze v chrám vešel¹⁾. Z té doby objeveno, že uvnitř božského obrazu není, a chrám že prázden a svatyň pusta jest. Zde Jerusalema byly strženy, chrám zůstal. Když brzy na to v občanské naší válce M. Antonius provincie opanoval, zmocnil se král Parthův Pakorus²⁾ Judae, ale byl od P. Ventidia zabit a Parthové za Eufkrat zahnutí; Židy G. Sosius přemohl. Království od Antonia Herodovi dané vítězný Augustus zvětšil. Po smrti Herodově jakýsi Simo, anižby se Caesara byl všiml, královské jméno sobě osvojil. Tento od Quintilia Vara, jenž Syrii spravoval, potrestán byl; národ skrocený a na tři díly rozdělený synové Herodovi řídili. Za Tiberia pokoj. Když jim na to od G. Caesara³⁾ rozkázáno bylo, aby jeho podobiznu v chrámě postavili, chopili se raději zbraně; toto povstání smrt Caesarova ukončila. Na to Claudius, když králové vymřeli nebo jejich moc byla klesla, provincii Judaeu římským rytířům nebo propuštěncům přenechával, z nichž Antonius Felix právo krále v ukrutnosti a kvůli všeho druhu s otrockou myslí vykonával, pojav sobě za manželku Drusillu,

vnučku Cleopatry a Antonia tak, že Felix téhož Antonia prazeť, Claudius jeho vnuk byl.

10. Avšak trpělivost Židův předc až do doby procuratora Gessia Flora trvala¹⁾: za jeho správy válka vznikla. Cestiovi Gallovi, legatu Syrie, jenž ji udusiti hodlal, rozličné a častěji nešťastné půtky nastaly. Když tento přirozenou smrtí nebo žalem zemřel, poslal tam Nero Vespasiana, který svým štěstím i slávou a výtečnými důstojníky ve dvou letech²⁾ celý kraj a všechna města mimo Jerusalem s svým vítězným vojskem v držení měl. Příští rok³⁾ k válkám občanským obrácený, co se Židův týká, pokojně přešel. Když mř v Italii zjednán byl, zahraničné starosti se vrátily. Hněv rozněcovalo to, že jediní Židé neustoupili. Proto pro všechny případy a nehody nové vlády věci prospěšnější býti se zdálo, aby Titus sám u vojsk zůstal. Proto, jak sme již pravili, před hradbami Jerusalema táborem se rozloživ, šikem legií hrozil.

11. Židé pod samými hradbami své šiky postavili, hodlajíce za šťastného výsledku dále se odvážiti, a aby, kdyby zahrnání byli, útočiště po ruce měli. Jezdci s lehkými cohortami proti nim vyslaní nerozhodně bojovali. Brzo nepřátelé ustoupili a v následujících dnech časté bitvy před hranami sváděli, až za příčinou neustálých ztrát za zdi zahrnání byli. Římané k dobývání města se obrátili. Nezdálo se jim věci důstojnou tak dlouho čekati, až nepřítelé hladem vymoří; žádali boje, část z udatnosti, mnozí z přepychu a žádosti kořisti. Samému Titovi Řím a bohatství a rozkoše na mysli tanuly: i zdálo se mu, že to vše se mu zadržuje, nepadne-li Jerusalem hned. Avšak město polohou vysoké, hradbami a věžmi upevněno bylo, jakými město i v rovině chráněno býti mohlo. — Neboť dva vrchy nesmírně vysoké zděmi obehnány byly, které uměle šikmo vystavěny nebo do vnitř natočeny byly, aby útokem ženoucím do boku střeleti

se mohlo. Úpatí hor byla příkrá, i kde vrch sám k ochraně by byl postačoval, stály věže šedesát, v úžlabích sto dvacet střevícův zvýší, pohledu podivu hodného; těm, kteří zdaleka na ně hleděli, stejnými býti se zdály. Jiné hradby byly uvnitř, kol královského hradu hnané a nad nimi viděti bylo střechu věže Antoniovy, na čest M. Antoniovi od Heroda tak nazvané.

12. Chrám jako hrad a jeho zdi nad ostatní jiné pracně a řemeslně sdělány byly. Samo sloupová, jež kolem chrámu se táhlo, výtečnou bylo ohradou. Tam studánka pramenité vody, vykopané podzemní dutiny a rybníky a cisterny k nadržení vody dešťové. Zakladatelé pro rozdílnost mravů svých předvíдали časté války, proto všecko i na dlouhé obléhání připraveno. Mimo to je při vydobytí města Pompejem strach a zkušenost mnohemu naučila, i za lakoty doby Claudiovy právo upevňování sobě zakoupivše po čas míru zdi jako k válce sobě vystavěli, hojným sběhem lidu a záhubou ostatních měst seslenni byvše; neboť ti nejzarputilejší tam se byli utekli a tím odbojněji si počínali. Tré vůdcův tam bylo a tolikéž vojsk. Nejřednější a nejrozsáhlejší zdi chránil Simo, prostřední město Joannes, (kterého i Bargioras nazývali) chrám, Eleazar. V množství ozbrojeného lidu Joannova a Simonova, v poloze místa Eleazarova síla spočívala. Avšak mezi nimi samými boje, úklady, zážehy, a velká část obilí shořela. I vyslal Joannes pod záminkou obětování lidí, aby Eleazara a jeho tlupu zavraždili a chrám se zmocnili. Tak obec na dvě strany se rozdělila, až Římané se blížili a zevnitřní válka svornost zjedнала.

13. Zázračná znamení se objevila, která oběťmi nebo sliby smířiti národ pověře oddaný a náboženství nepřiznivý za věc nedovolenou považuje. Viděli na obloze srážeti se šiky vojsk, zbraně v rudém světle

a ohněm v oblacích náhle vzňatým chrám zářiti. Také se nenadále dveře chrámu otevřely a slyšán byl hlas silnější nad lidský, že bohové pryč táhnou a zároveň náramný hřmot odcházejících. To jen někteří za zlé znamení sobě vykládali, větší část byla přesvědčena, že v starých knihách kněží stojí, že téhož času východ se zmůže a že z Judaeae pošlí světovlády se zmocní. Tato temná výpověď Vespasiana a Tita předpovídala: avšak lid, po způsobu lidských přání, výpověď tak znamenitou k sobě potahoval a ani neštěstím k tomu přiveden nebyl, aby pravdu poznal. Počet obležených všeho stáří, mužského i ženského pohlaví 600.000 duší prý obnášel. Zbraň všeci měli, kdož ji nositi mohli a těch, kteří se o to pokusili, bylo více než dle počtu souditi se dalo. Tvrdošijnost mužův a žen byla stejná: a kdyby se nutili, aby své sídlo změnili, více života než smrti se strachovali. Proti tomuto městu a národu Caesar Titus, jelikož poloha útoku a náhlým přepadům nepřála, náspy a přístřeším bojovati ustanovil. Práce byla mezi legie rozdělena; od pútek se upustilo, až by vše, co od starých i novověkých k dobývání měst se vymyslílo, připraveno bylo.

14. Civilis po nešťastné pútkce v zemi Treverův své vojsko po Germanii doplniv u Starého ležení se usadil pro bezpečnost místa a aby upomínkou na pútky tam šťastně svedené mysli barbarův povznešeny byly. Tamtéž ubíral se i Cerialis, když byl příchodem druhé, šesté a čtrnácté legie své vojsko zdvojnásobil. Cohorty spojencův a jízdecké tlupy, již dříve povolány byvše po vítězství si byly pospíšily. Žádný z obou vůdcův neváhal. Avšak rozsáhlost rovin svou vlastní přirozeností bažinatých je oddělovala. Mimo to Civilis v Rýnu šikmou hráz udělal, od níž se řeka odrážela a blízké krajiny zaplavovala. Povaha krajiny byla nejistými mělčinami podvodná a nám nepříznivá: bylť voják římský zbraní obtížen a plování se štítil; Ger-

manové řekám zvyklí lehkostí zbraní a výškou těl nad vodu vynikali.

15. Když tedy Batavové drážditi počali, nejodvážlivější z našich boj započali; ale brzy nastal zmatek, když přehluboké močáry zbraň a koně pohlcovaly. Germanové v známých měkčinách se proháněli, čelu obyčejně se vyhýbajíce a boky a zad obcházejíce. Také se nebojovalo jako v poli na pevné zemi, z blízka; nýbrž jako v bitvě na moři, těkajíce mezi vlnami nebo, naskytlo-li se pevné místo, se vši silou o ně se opírajíce, takže ranění s neporušenými, plavci s neplavci v stejnou záhubu padali. Avšak porážka byla menší, než se dle povyku býti zdála, poněvadž Germanové močár překročiti se neodváživše do tábora se navrátili. Výsledek této pútky oba vůdce, ačkoliv za rozličných příčin, k urychlení rozhodné bitvy povzbudil. Civilis chtěl svého štěstí použití, Cerialis hanbu vyhladiti. Germanové byli v štěstí zpupní; Římany stud popudil. Noc Germanové zpíváním a křičením ztrávili, naši zlobíce se a vyhrožujícíce.

16. Druhého dne Cerialis jezdci a pomocnými cohortami přední šik vyplňuje; v druhém šiku jsou legie postaveny; vybrané pro nepředvídané případy vůdce u sebe podržel. Civilis nikoli v rozsáhlém šiku, nýbrž v klínech se postavil. Batavové a Gugernové na pravém křídle; levé křídlo a krajiny blíže řeky Zarýnští zajmul. Napomínání obou vůdcův nedělo se jako v shromážděních přede všemi, nýbrž jak ku každému oddělení svých příjížděli. Cerialis staré slávy římského jména, starých a nových vítězství jim připomínal: a aby zrádného a zbabělého a poraženého nepřítel navždy vyhladili a že pomsty spíše než bitvy potřebí jest. Že v menším počtu ondy byli a předc s větším počtem bojovali a Germany porazili, a sice jádro jejich. Že zbyli jen takoví, kteří-útěk v mysli, kteří rány na zádech nosí. Na to každou legii zvlášť

povzbuzoval, čtrnáctou krotitelkou Britannie nazýváje: že Galba mocí šesté císařem se stal; druhá aby v této první své bitvě nové prapory a nového orla zasvětila. Odtud podle germanského vojska ¹⁾ jel a a rukama ukazuje pravil, „aby svého břehu, svého tábora krví nepřátel zase dobyli.“ Ozvali se vši křikem přeradostným, ani buď po dlouhém míru bitvy, nebo válkou umdleni jsouce míru si přáli, odměn a pokoje pro budoucí čas očekávali.

17. Také Civilovo vojsko nesestavovalo se za ticha. Civilis místa bitvy co svědka jejich udatnosti se dovoláváje pravil, „že Germanové a Batavové na půdě vítězství svého stojí, po popeli a kostech legií šlapajice. Kamkoliv Říman oči obrací, tam že vazba a porážka a hrůzy všeho druhu se mu objevují. Nerozhodného výsledku treverské bitvy aby se nelekali. Tam že vlastní vítězství Germanům uškodilo, když zbraň odloživše kořisti sobě ruce vázali, avšak že všecko pro ně dobře, pro nepřítele nešťastně dopadlo. Oč věhlasem svým vůdce postarati se měl, o to že jest postaráno, krajina že jest bažinatá a jim známá, močáry nepřítelům na škodu. Rýn a bohy Germanie že před očima mají, pod jejich ochranou aby bitvu započali, manželek, rodičův a otčiny pamětlivi jsouce. Tento den že buď nejslavnějším bude mezi všemi dny předkův nebo nejhanebnějším u potomkův.“ Když břinkotem zbraní a dupáním (tak jest to u nich zvykem ¹⁾), jeho řeč byli schválili, kameny, olověnými koulemi a ostatními střelami bitvu započali, anižby náš voják do močáru postoupil, ačkoliv ho Germanové dráždili, aby ho vylákali.

18. Když střely všechny byli vyházeli a bitva se rozpalovala, nepřítel vztekleji vyrazil. Poněvadž náramně vysoká těla a předlouhá kopí měli, vojína klouzajícího a potácejícího-se z dálky proráželi; zároveň od hráze, o které jsme se již zmínili, že v Rýnu vy-

stavěna byla, zástup Bructerův k nim plaval. Na to nastal zmatek a šik cohort spojencův ustupoval, když legie bitvu převzaly, nepřátele divoce dorážející zastavily a rovnováha obou vojsk zjednána byla. Mezi tím batavský přeběhlík k Cerialovi přišel příslibuje, že nepříteli do zad vpadne, pošle-li se na konec močáru jízda: „tam že jest pevná půda a Gugernové, již na stráži tam stojí, málo pozorni“. Dvě jízdecké tlupy s přeběhlíkem vyslány byvše neobezřelého nepřítele obklíčily. To když z křiku se poznalo, legie z předu na nepřítel udeřily a poražení Germanové k Rýnu utíkali. Válka toho dne ukončena by byla bývala, kdyby římské loďstvo si bylo pospíšilo, aby jich dostihlo. Ani jízda jich nepronásledovala, poněvadž náhle liják se strhl a noc se blížila.

19. Příštího dne čtrnáctá legie do hořejší provincie Galbovi Anniovi poslána byla; Cerialovo vojsko desátá legie z Hispanie doplnila. K Civilovi pomocná vojska Chaucův přirazila. Ale poněvadž předc se neodvážil hlavního města Batavův zbraní chrániti, sebral vše, co se odnésti dalo, a ostatní spáliv na ostrov nazpět se odebral dobře věda, že k vystavění mostu lodi scházejí a římské vojsko jinak nepřejde. Ba i náhon od Drusa Germanica udělaný sbořil a tak Rýn, jehož řečiště ku Gallii se klonilo, rozmetav náhon, tam odvedl¹⁾). Když řeka takovým způsobem takměř zapuzena byla, poskytovalo mělké řečiště mezi ostrovem a Germany pohled pevných zemí. Také Tutor a Classicus a sto třináct treverských senatorův Rýn překročilo; mezi nimi byl Alpinus Montanus, o kterém jsme již dříve²⁾ pověděli, že od Prima Antonia do Gallii poslán byl. Jej doprovázel bratr D. Alpinus. Mimo to ostatní nárkem a dary mezi kmeny po nebezpečenství bažícími pomoc sbírali.

20. Tolik války ještě zbývalo, že Civilis ležení cohort, jízdeckých tlup a legií téhož dne ve čtyrech

odděleních přepadl, desátem legii v Arenacu, druhou v Batavoduru, a Grinny a Vadu, kde cohorty a jezdcí leželi. Vojsko tak rozdělil, že sám a Verax, z jeho sestry syn, a Classicus a Tutor každý jednu tlupu vedl; aniž pak očekávali, že všechno provedou, nýbrž že, pokusí-li se o mnoho, štěstí aspoň částečně jim přátel bude: dále že Cerialis dosti pozoren není a když za příčinou více zpráv sem a tam spěchati bude, u prostřed polapen býti může. Ti, kteří tábora desáté legie dobytí měli, dobývání legie za nesnadné považující, mezi vojiny z tábora vyššími a porážením dříví zaměstnanými zmatek učinili, praefecta tábora a pět vyšších centurionův a několik sprostých vojákův zabivše: ostatní hradbami chráněni byli. Mezi tím tlupa Germanův se snažila, aby most, který u Batavodura stavěti se počal, zničila. Boj nerozhodnutý noc přerušila. Více nebezpečí bylo u Grinn a Vady.

21. Vady Civilis, Grinn Classicus dobývali. Zadržení býti nemohli, poněvadž nejudačnější byli padli; mezi nimi byl Brigantius, praefect jízdecké tlupy, o kterém jsme již pravili, že Římanům věrným a svého ujce nepřitelem byl. Avšak jak medle Cerialis s vybranou tlupou jezdcův k pomoci přispěl, obrátilo se štěstí a Germanové pojednou do řeky zahrnutí byli. Co Civilis utíkající zadržoval, byl poznán a poněvadž střelami naň doráželi, skočil s koně a plaval na druhou stranu. Týmž způsobem zachránil se Verax. Tutor a Classicus převezli se na loďkách, které k nim přirazily. Ani tenkrát římské loďstvo v bitvě se nesúčastnilo, ačkoliv mu to přikázáno bylo: zdržoval se strach a mimo to veslaři po jiné vojenské službě roztroušeni byli. Ovšem Cerialis málo času k vykonávání svých rozkazův povoloval: byl ve svých úmyslech náhlý, avšak výsledkem slavný. Štěstí mu přálo i tam, kde rozumných prostředkův neupotřebil. Proto i sám i jeho vojsko méně na kázeň dbalo. Pročež

po několika dnech, ačkoliv z nebezpečnosti zajetí vyvázl, hanbě neušel.

22. Jel do Novesia a do Bonny, aby tábory, které k přezimování legií se stavěly, prohlédl. Nato po lodi se vracel; vojínové byli roztroušeni, strážé nepozorní¹⁾. To Germanové spozorovavše úklady ustrojili. Volena noc mračny temná; bystrou řekou unesení mezi valy se dostali, anižby je kdo zdržoval. První řez lstí byla podporována: lana stanův rozřezavše vojiny vlastními stany zcela pokryté vraždili. Jiná tlupa znepokojovala loďstvo, házela na zadky lodí provazy a táhala je pryč. Aby klam provedli, tiše se chovali, ale jak medle vraždění započalo, všecko křikem naplňovali, aby tím víc strachu jim nahnali. Římané, ranami probuzeni jsouce hledají zbraň, běhají po ulicích, málo kdo ve vojenském odění, větší část s šatem okolo rukou otočeným a s obnaženými meči. Vůdce ospalý a skoro neoděný omylem nepřátel zachráněn byl. Vzaliť loď vůdcovu praporem znamenanou myslíce, že vůdce v ní jest. Avšak Cerialis jinde noc ztrávil, jak větší část myslila, u záletnice Claudie Sacraty, Ubičanky. Strážé svou vinu tupením vůdce omlouvaly, jakoby jim bývalo poručeno, aby mlčely, aby jeho spánku nerušily; proto že polnicemi žádných znamení nedávaly, na sebe nevolaly a tak samy usnuly. Nepřátelé za dne již dosti bílého s zajatými loďmi nazpět odpluvše loď vůdcovu po řece Luppíi²⁾ tábli, aby ji Velede darovali.

23. Civilovi se zachtělo, bitvou na vodě vyhrožovati. I ozbrojil všechny lodi s dvěma a všechny s jednou řadou vesel. Přidáno nesčíslné množství člunův, v každém po třiceti a čtyřiceti mužích; náčiní bylo jako u liburnských lodí; mimo to zajaté loďky pestrými, vojenskými pláštiky místo plachet dost pěkně opatřeny byly. Voleno místo moři podobné, kde ústí řeky Mozy¹⁾ řeku Rýn do moře vylévá. Příčina

tohoto postavení loďstva byla mimo marnost národu přirozenou ta, aby tímto strašákem dovoz potravy z Gallie přicházející se zamezil. Cerialis více ze zvědavosti než ze strachu zrovna tam loďstvo své obrátil, počtem ovšem menší, avšak obratností veslařův, spůsobností kormidelníků a velikostí loďí mocnější. Těmto byla řeka přízniva; onino²⁾ větrem hnáni byli. Tak podle sebe jeli a několikráte lehkými střelami po sobě hodivše zase se oddělili. Civilis k ničemu více se neodváživ za Rýn ucouvl. Cerialis nepřátelským spůsobem ostrov Batavův plnil, rolí a venkovských domův Civilových dle obyčejné lsti vůdcův se nedotýkal³⁾, co zatím řeka za příčinou příchodu druhé polovice podzimku a častých dešťův, po celý čas rovnodenní trvajících, se vodnila a bažinatý a nízký ostrov tak pokryla, že jezeru se podobal. Ani loďstva tam nebylo ani potravy a tábor v rovině rozbitý nával řeky odnášel.

24. Že legie tenkrát zničeny býti mohly, že Germanové to učiniti chtěli, ale obelstění byvše toho zanechali, Civilis sobě co zásluhu přičítal. I srovnává se to s pravdou, jelikož po několika dnech se vzdal. Neboť Cerialis po tajných poslech Batavům mír, Civilovi odpuštění sliboval, Veledu a její příbuzné napomínal, „aby los války v tolika bitvách nepříznivý, příhodnou zásluhou o římský národ obrátili. Že Treverové pobiti, Ubiové podmaněni, Batavům vlast odňata jest; že přátelstvím Civilovým ničeho jiného nedosáhli než ran, útěkův a smutku; že Civilis co vyhnaneč a psanec těm, kteří ho přijmou, obtíží bude; že dost často chybili, že tolikráte Rýn překročili. Podniknou-li něco dále, že na jejich straně křivda a vina, na straně Římanův pomsta a bohové budou.“

25. S výhrůžkami sliby spojoval. A když věrnost Zarýnských zviklána, počali i Batavové v ten smysl mluvit: „aby zábuba dále nepokračovala, že

jeden kmen otroctví celého oboru země vyhladiti nemůže. Co pošlo z vraždění a pálení legií jiného než že jich více a silnějších povoláno bylo? Jestli-že pro Vespasiana válku vedli, že Vespasianus vlády již se zmocňuje: pakli římský národ k boji vyzývají, kolikátou částkou lidského pokolení jsou Batavové? aby přihlédli k Rhaetům a Noricům a břemenům ostatních spojencův: od nich že se nežadají daně, nýbrž jen udatné vojsko. Toto postavení že úplné svobodě nejbližší jest; a mají-li volbu pánův, že jest to slušnější trpěti vladaře Římanův než ženy Germanův.“ Takto lid. Náčelníci rozhořčeněji: že vzteklostí Civilovou k válce přinuceni byli; on že svým vlastním nehodám záhubu kmene naproti postavil. Tenkrát že bohové na Batavy se hněvali, když legie obléhány, legátové vražděni, válka jemu jedinému potřebná jim samým záhubná se započala. Nyní že na kraj záhuby dovedeni jsou, nepočnou-li zase rozumu nabývati, a nevyzuají-li lítosti potrestáním hlavy trestuhodné“.

26. Tato změna nezůstala Civila tajna; i ustanovil u sebe, že je předejde dílem z omrzení nad nehodami, dílem z naděje života, která obyčejně i velké duchy ponižuje. Prosil tedy za rozmluvu. Most řeky Nabalie byl uprostřed přetržen, na jeho konce postoupili vůdcové a Civilis počal takto: „Kdybych se u legata Vitelliova hájil, ani můj čin prominutí ani má slova vřy by nezasluhovala. Mezi námi byla samá nepřítelství, samé nepřátelství od něho započaté, ode mne zvětšené. Vespasiana jsem si ode dávna vážil; dokud soukromníkem byl, přáteli jsme se nazývali. To Primovi Antoniovi známo jest, kterýž mne svými listy k válce vybízel, aby germanské legie a mládež galská Alp nepřekročily. K čemuž Antonius písemně, k témuž Hordeonius ústně mne vybízel; i chopil jsem se v Germanii zbraně jako Mucianus v Syrii, Aponius v Moesii, Flavianus v Pannonii ***“.

(Ostatek dějin Tacitových přišel na zmar. -- Civilis se vzdal a byl na milost přijat.)

Poznamenáuí.

1. — 1. Děj. II., 4, 3.
2. — 1. Solymové nazývají se v Iliadě Homerově (VI. 184, 185) kmenem velmi udatným.
3. — 1. Joviše egyptského.
4. — 1. Jupiter Ammon nebo Hammon představoval se co beran nebo v postavě lidské s točenými beranními rohy.
 2. Apis černý býk s bílou hvězdičkou na čele, kterého co boha ctili.
5. — 1. To snad se potahuje k těm, kteří pro víru umírali. Viz ku př. Maccab. II., 7, 9, kde jeden z sedmi bratrů Maccab. k Antiochovi praví: „Ačkoli ty nešlechtníče o tento přítomný život nás připravuješ: však ten všeho světa král nás, kteříž mřeme, příčinou zákona jeho k životu věčnému vzkřísí.“ (Překlad Bezděkův. Ale snad by bylo lépe: „kteříž pro jeho zákon mřeme, k životu atd.“ ?)
8. — 1. V tom Tacitus pochybil. Antiochus IV., Epiphanes, chtěl židy r. 168. před Kr. „napravití.“ Arsaces pak vystoupil proti Antiochovi II., r. 250. před Kr.
9. — 1. R. 62. před Kr.
2. Byl to syn krále Oroda.
3. Caligula. R. 40. po Kr.
10. — 1. R. 66. po Kr. Gessius byl velmi lakomý a ukrutný.
 2. R. 67, 68.
 3. R. 69.
16. — 1. Římské vojsko, které dříve v Germanii leželo.
17. — 1. Germ. 11.
19. — 1. Levé rameno bylo nižší. Proto vystavěl Drusus Germanicus onen náhon, aby více vody do pravého, vyššího řečiště hnal, poněvadž ho k plavbě potřeboval. Civilis ho rozmetal a tak se stalo, že voda do levého řečiště se hnala a pravé velmi mělkým se stalo.
 2. Děj. III., 35; IV. 32.
22. — 1. Vojínové, kteří s ním se vraceli. On jel s některými po řece, ostatní šli podlé řeky, a vedlé ní v noci leželi. Ty tedy Germanové přepadli.
 2. Lippe.

23. — 1. Mosa, Moza, řeka v belgické Gallii, jižně od Rýnu. S levým ramenem (Děj. V., 19) Rýnu se spojuje, načež obě do moře vtékají.

2. Římané pluli po vodě k západu, jejich nepřátelé hnáni jsouce větrem proti vodě k východu.

3. Aby nepřátelé mysli, že jejich vůdce vlastně jen zrádcem jest, že s Římany drží a proto jeho jmění se neškodí.

